

REFERENCE
E

108502

FOR REFERENCE ONLY

FOR REFERENCE ONLY

FOR REFERENCE ONLY

FOR REFERENCE ONLY

THE
NAVASÂHASÂŅKA CHARITA

OF

PADMAGUPTA *ALIAS* PARIMALA,

PART I.

CONTAINING THE PREFACE, THE TEXT WITH VARIOUS
EADINGS, AND AN INDEX TO THE ŚLÔKAS,

EDITED BY

PANDIT VÂMANA SHÂSTRĪ ISLÂMPURKAR.

(Registered under Act XXV. of 1867.)

Bombay:
GOVERNMENT CENTRAL BOOK DEPÔT.

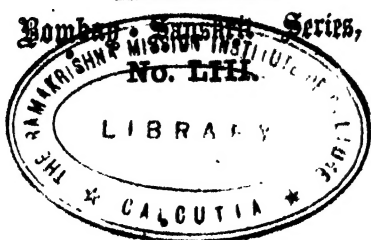

1895.

(All Rights Reserved.)

Price—Rs. 3-4.

PRINTED AT THE
EDUCATION SOCIETY'S STEAM PRESS, BYCULLA.

FE
FOR REFERENCE ONLY

श्री

नवसाहसार्ङ्गचरितम् ।

परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतिः ।

प्रथमो भागः ।

तत्र

संक्षेपिका, पाठान्तरसहितं मूलं, श्लोकानुक्रमणिका च ।

स च

स्लामपुरग्रामजनुषा विद्वद्वर-गोविन्दशास्त्रि-
सूनुना ब्रामनशर्मणा संशोधितः ।

काव्यं यशसेऽर्थकृते व्यवहारविदे शिवेतरक्षतये ।

सद्यः परनिर्वृतये कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे ॥

मम्मटः

मुम्बई :

शालिवाहनशकाब्दाः १८१७ ।

ख्रीस्ताब्दाः १८९५ ।

मूल्यं सपादरूपकत्रयम् ।

K M I C LIBRARY	
Acc. No. 108512	
Class No.	
Date	23.8.80
Author	Ch
Title	✓
Cat.	✓
Bk. Card	✓
Checked	✓

मुम्बैच्यान्

पञ्चकेशन् सोसायटीमुद्रालये मुद्रितम्.

Presented by
Dr. R. C. Maini, D. A. T.

PREFACE

NOTHING affords me greater pleasure than the present occasion, which has enabled me to write this preface to a poetical work, which is calculated to occupy a very prominent place in the literature of the East. The fact that the work in question, although widely known to the authors about four centuries ago, should not have been available so long, was to my mind a subject of as great a wonder and of regret. I request that the reader will kindly pardon my vanity in mentioning that it is highly gratifying to me to see that I have been instrumental in supplying to the literary class of the present day what was long felt to be a desideratum. Although my responsibilities in editing this work were very onerous and my labours great, I affirm and affirm sincerely that I shall feel amply rewarded for them all, if what I have been able to do is fully acceptable to those, for whom it is intended.

It will not, I consider, be out of place, if I enter here into the general details of what may be called the history of my labours in this matter :—

During my travels in Upper India and Kashmere and Assam (from 10th June 1882 to 26th April 1887), I was fortunate enough to discover a good many old and rare manuscripts. Out of the many works of which I obtained manuscripts, the present is one of the three I undertook to edit in the beginning. The second is *dvaitabrahmasiddhi*, which, at the request of the great scholar and my esteemed friend, the late Dr. Rajendralal Mitra, I edited for the Asiatic Society of Bengal. This

work wholly treats of Philosophy. The third, *viz.*, *Muditamadālasam*, which is a drama, will shortly appear as a number of the Ânandâśrama Sanskrit Series. Thus I have the pleasure to see that each of these three works, which lay hitherto unnoticed notwithstanding their passing excellence, occupies a place in one or the other of the three widely known Sanskrit series of this day.

The present work, *Navasâhasâṅkacharita*, as mentioned above, is a poetic composition. During my sojourn in Bharatpore in Rajaputana, in December 1883, I purchased some old manuscripts in a lot of a person who had bought them at an auction sale as part of a property attached by the Court. Among them I found two rotten leaves with their marginal figures so much dimmed and disfigured as to make it impossible to decipher them. Extremely worn out and soiled, these leaves baffled all attempts at making out their contents in the beginning. On a careful perusal of them, however, I was convinced of the superior skill and merit of the whole work from the detached portion, and with a view to secure that work I endeavoured to ascertain at my cost and trouble whether the MS. of which the leaves formed a part or any other MS. of the whole work existed in any of the libraries of private individuals residing in the district. Thus I carefully overhauled the family collections of my learned friend, Bhattajee Durgâprasâd, the then *Adalti* (Judge) at Bharatpore. In them, among other books, I came across a copy of the work so longed for, which was, however, subsequently found to be in an incomplete state. By the kind permission accorded to me by the gentleman I made a copy for myself.

My first conviction as to the passing merits of the work from the perusal of the two leaflets, grew so much stronger on this further discovery that I at once resolved to leave no stone unturned in the whole vicinity in discovering a complete copy. The copyist of the above incomplete MS. adding a *śloka* at the end gives his own name and the date of the MS., and states that he copied it at Argalapura (most probably the modern Agra). This leading me to suppose that the original might be lying with somebody at Agra, I conducted my unremitting enquiries at that and other places in the vicinity, but to no purpose.

Having now had sufficient information on the points of the authorship, the title and the subject-matter of the work, I wrote to such of my friends as enjoyed a very high reputation in antiquarian researches; but, unhappily, no further light could be thrown upon it by any one of them, including the late Dr. Rajendralal Mitra.

Then proceeding onwards to Jeypore, the late Pandit Durgâprasâd, a pandit devoted to research and the well-known editor of the *Kāvya Mâlâ* and other valuable works, obtained permission of me to retain with him the incomplete copy, promising in his turn to prosecute further enquiries in the matter with a view to securing a correct and complete one. His enquiries too were fruitless. The MS., however, found its way from him into the hands of J. P. Peterson, and unfortunately use was made of it without my knowledge and without any sort of acknowledgment in the Introduction (*vide* page 51) to the edition of allabhadeva's *Subhâshitâvali*, published by him and Pandit Durgâprasâda.

Afterwards, during my stay in Kashmere, I found to my extreme delight and satisfaction an entire copy of this work among manuscripts belonging to a poor obscure Brahmin by name Shiva Narayen. With the exception of some verses, which are wanting in this MS., it must, in justice to it, be said, that it was the first complete copy that I could lay my hands upon. Having seen two MSS. of *Sâhasâṅkacharita* by Parimala Kâlidâsa mentioned in Dr. Burnell's catalogue of the MSS. in the Tanjore Palace Library, I got a copy made in Devanâgarî from Tanjore and found that the work was the same as the present one. Two more manuscripts were added to this collection: one from the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, and the other from the Palace Library, Travancore, making thus a total of five manuscripts, and the text of the present edition is based on all these five taken together.

The work contains an elaborate description of a great sovereign of the line of Parmâr (now Powâr) Dynasty. This, in a great measure, facilitated my efforts in securing the promises of support from the three Powâr states (Devas, Senior and Junior, and Dhar) from Central India.

To my esteemed friend, A. Shrîniwâsrâo, B.A., then minister to the Dewas State, Junior Branch, and afterwards Chief Justice to the Gwalior State, and to Ravsaheb Vishnu Keshav Kunte, Political Superintendent at Dewas, Senior Branch, are my cordial thanks due for the promises they gave of a liberal support towards the

Publication of this work. To H. H. Anandrao Babasaheb, K. B. I., Maharaja of Dhar, also, I am specially indebted for a similar promise carried out in another form.

Meanwhile, on the recommendation of Dr. Bhandarkar, who highly appreciated the merit and value of the work, the Bombay Government having very kindly acceded to my request for support, I stood in no need of it from other quarters, and, consequently, I did not avail myself of the liberal support so kindly proffered. The present edition is thus the outcome mainly of the liberal and efficient support of the Bombay Government.

The following are the manuscripts on which the present edition is based :—

B. This is the copy of the Bharatpore manuscript made by myself. The original MS. had lost the portion containing its first 37 stanzas, the first half of the 38th and the first three letters of the second half of the same. Thus it begins with वानो हरिणेषु क्षणानामलीककोपं सहसा विंदति ॥ ३८ ॥. In the present edition this verse becomes the 39th, and, therefore, led to suppose that either the original MS. was one stanza less than the original work or that the MS., designated K., I. and T. and described hereafter, was one stanza additional. The MS. then runs properly to the third letter of the second half of the 14th stanza of the 7th canto, and has lost altogether the remaining portion of that canto. It further omits the 8th and the 9th cantos and a portion of the 10th consisting of the first 38 stanzas, and the first three letters of the 39th stanza of the canto. The last portion of the 10th canto beginning with the 4th letter of the 2nd half

of the 64th stanza has also been lost. The 11th, 12th and 13th cantoes are entirely absent; the 14th canto, too, is incomplete; it has lost the first 23 stanzas and the first letters of the 24th stanza. There are no more omissions in the MS.

This MS. ends with the following colophon :—

इति श्रीमृगाङ्कसूतोः परिमलापरनाम्नः पद्मशुप्तस्य कृतौ नव-
साहस्राङ्कचरिते महाकाव्ये शशिप्रभालाभो नामाष्टादशः सर्गः

श्रीमत्कविप्रियसुहृच्छलपङ्कनाम-

राजेन्दुभक्त्यधिगतप्रतिभाविशेषः ।

एतद्विनिद्रकुमुदद्युतिपद्मशुप्तः

श्रीसिन्धुराजनृपतेश्चरितं बबन्ध ॥ १ ॥

लक्ष्मीलतानववसन्त महीतलेन्द्र

विद्याविलासमणिदर्पणसिन्धुराजः ।

एतन्मया घटितमुज्ज्वलकान्ति काव्ये

माणिक्यकुण्डलमिव श्रवणे विधेहि ॥ २ ॥

दैवेन तेन कतिचित् कविवान्धवेन

न्यस्तानि यानि मयि सूक्तिसुधापृषन्ति ।

चन्द्रातपस्त्रापितभौक्तिकसोदराणाम्

तेषांभिदं विलसितं नवसाहस्राङ्कः ॥ ३ ॥

यच्चापलं किमपि मन्दधिया मयैव-

मासूत्रितं नरपते नवसाहस्राङ्क ।

आज्ञैव हेतुरिह ते शयनीकृत-

राजन्यमौलिकुसुमाननविप्रदर्पः ॥ ४ ॥

इति नवसाहस्राङ्कचरितं सम्पूर्णम् ॥

वर्षे विक्रमभास्वतोङ्गशरषट्चन्द्रैर्घुते माधवे

मासे पंचदशीतिथौ कुमुदिनीबन्धोर्विने मासि मे ।

आदित्ये वृषराशिगेर्गेलपुरे श्रीभट्टचिन्तामणिः

काव्यं श्रीनवसाहस्राङ्कचरितं ताराः... ॥

I may here add that the two leaflets, which in the beginning I found in Bharatpore, did not give any variants from the MS. called B, and have, therefore, not been inserted to in the collected readings.

K. This is a copy I got made of the almost complete MS. which I found in Kashmere. The original is the Bhurja MS. written in the S'âradâ character and is almost correct. I, however, got it copied in Devanâgarî. It is without date. But from the fact that, according to Dr. Bühler, the use of the birch-bark for the purpose of writing, was discontinued from the time of the conquest of Kashmere by Akbar about three hundred years ago, I am led to the conclusion that this MS. was written at least about three hundred years ago. It consists of only 86 leaves, with occasional slips between. Each page has 14 lines and each line 21 letters. Before Sanskrit scholars from Europe made their appearance in Northern India in quest of old Sanskrit MSS., the learned men of Kashmere were very liberal and benevolent towards Pandits, from other parts of India. But their avarice for money having been stimulated by the above European Pandits, they have now become quite the opposite. For obtaining access to the family collections, in which the MS. under reference was deposited, and for having it copied, I had to pay to the owner Rs. 50 in cash, and present printed books worth more than Rs. 30. It was a happy thing that it was warmly received in the Durbar of Kashmere; and this lucky circumstance facilitated my attempts at obtaining admittance into various magnificent libraries, both public and private.

I. This is a palm-leaf MS. in Devanāgarī character. It was kindly procured for me by Dr. R. G. Bhandarkar. This has been called I. under a misimpression that it was from the India Office Library, London; but subsequently I came to know from a letter from Dr. Bühler, dated 15th April 1894, that it was the property of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland. It consists of 184 leaves, each having from two to four lines on each side. Each line has from 50 to 54 letters. Leaf No. 85 is torn into pieces. I got only three pieces, the rest of the leaf being wanting. From the style of the handwriting, this MS. seems to have been written in Guzerat or Kathiawar. It bears no date whatsoever. But as the practice of writing on palm-leaves was prevalent in Northern India some four hundred years ago, the MS. seems to be nearly four centuries old. Save the last three leaves, all the lines of the MS. are divided into three parts at the same points of their length, there being some space left between every two adjacent parts. The MS. is generally correct, though there are a few omissions in several places.

I cannot help expressing my thanks to Dr. G. Bühler for his kind offer in his letter, dated the 4th July 1893, of Prof. Zachariae's and his essay on the *Navasāhasān* Charita in German, and of photographs of the whole palm-leaf MS. of the same work preserved in England. But having got the original copy of the MS., I felt no need of the photographs. The above essay is most useful and full of information, and I wish to give a special account of it in the introduction to be published in the Second Part of the present work.

T. This is a transcript in Devanâgarî character made from a Telegu MS. deposited in the Tanjore Palace Library, and was kindly furnished to me by Divan Bahadur Raghoonathrao. There is also a Grantha MS. in this library, and it was consulted in the preparation of the Devanâgarî transcript.

Dr. Burnell, in his classified index to the Sanskrit MSS. in the Palace at Tanjore, states that the Grantha MS. is imperfect. Had the learned gentleman closely examined the other MS., *viz.*, the one in Telegu character, he would have made the same remark with reference to it, as seems from the Devanâgarî transcript that it omits the first 12 stanzas of the third canto, the first 54 stanzas of the fourth canto and a portion of the last line of stanza 45 and stanzas 46 to 68 of the last canto, the portion of the last canto occurring in the MS. being incorporated in canto XVII. On examining a copy of the Grantha MS. brought by my friend, Mr. S.R. Bhandarkar, M.A., who has been associated with me in this edition, I noticed therein the same omissions in cantoes III. and IV. It has 13 cantoes. According to Dr. Burnell's Index the Telegu MS. consists of 192 and the Grantha of 167 leaves.

Tr. This MS. came to my hands after 8 pages of the present Edition had been printed. Raja Ravivarma, a renowned artist of Bombay, had presented to me a copy of a written list of the MSS. in the Palace Library Travancore, and I saw in it, to my great satisfaction, the name of the present work. At my request Raja Ravivarma applied for this MS. to his cousin, Raja Kalavarma, C. S. I., consort of H. H. the Senior Rani of

Travancore, under whose management the Palace Library has been placed by the State. The MS. is written in Malayalam character. Raja Keralavarma, with special care, got it transcribed in the Devanâgarî character by his own Pandit. It has lost the first 53 ślokas of the 1st canto and the portion beginning with the 45th verse of the 8th canto and ending with the end of the 10th canto. The MS. ends with the first half of the 24th śloka of canto XV. No further account of the original Malayalam MS. can be given in its absence.

Raja Keralavarma, with all his careful enquiries, could not secure a perfect MS. of this work. In his letter, dated 31st July 1894, the learned gentleman says: "I am an ardent admirer of Parimala. What a pity the immortal poet's only poem is not to be had complete!"

From what has been stated above, it will be seen that the present text is based on MSS. more or less imperfect. Only one original MS. (the one called I.) could be had for consultation at the time of preparing this edition and all the other MSS. were copies made by me in haste or made for me, only in one case under my supervision, but in the case of the others far away from me. The originals were unfortunately inaccessible to me at the time of preparing this edition, though I was backed by not a few influential friends. The text of the present edition can therefore, in some parts, be looked upon as tentative only. In selecting readings for the text those have been selected which appeared to suit the context best. In the footnotes at the bottom there may be noticed a great number

readings apparently incorrect and meaningless. They are, however, intentionally given with the view that they suggest truer and better readings.

I have to offer many more remarks in connection with the merits and history of this work, as well as the life of the hero, but this I consider it expedient to withhold for the present. These points will be duly considered in the second part which will appear before the public in a future time.

In conclusion, I give my cordial thanks to the Bombay Government, and to all the friends mentioned above who have given me their valuable assistance towards the completion of the present undertaking.

D. GIRGAUM, }
 BOMBAY. } VAMÂN SHASTRI ISLAMPURKAR.

ॐ नमः श्रीगणेशाय ।

नवसाहसाङ्कचरितम् ।

मङ्गलाचरणम् ।

अवेयात् स वो यस्य निसर्गवक्रः
स्पृशत्यधिज्येस्मरचापलीलाम् ।

जटापिनद्धोरगराजरत्न-

मरीचिलीढोभयकोटिरिन्दुः ॥१॥

जैटाहिरत्नद्युतिपाटलोऽयात्

स.वः शशी शङ्करमौलिरत्नम् ।

श्रुतां वशोक्ताङ्कुरकौतुकेन

यं कर्तुमिच्छत्यचलेन्द्रकन्या ॥२॥

कुम्भस्थली रक्षतु वो विकीर्ण-

सिन्दूररेणुर्द्विरदाननस्य ।

प्रशान्तये विघ्नतमश्छटानां

निष्ठचूतबालातपपल्लवेव ॥३॥

चक्षुस्तदुन्मेषि सदा मुखे वः

सारस्वतं शाश्वतमाविरस्तु ।

The portion of B. containing the first 38 stanzas and a part of 39 (numbered 38 in the MS.) ending with यस्यां यु° is wanting. 1. पायात् and T. reads कट्यात्. 2. T. reads °र्यधिज्यं. 3. T. reads मे° for जटाहि° and I. जूटाहि° for the same. 4. K. reads शङ्करमौ- for शङ्करमौलिरत्नम्. 5. T. reads वत्त° for कर्तु° and K. धत्त° for me. 6. T. reads विनिर्बत्त° for विकीर्ण°.

पश्यन्ति येनावहिताः कवीन्द्रास्
त्रिविष्टपाभ्यन्तरवर्ति वस्तु ॥४॥

प्राचीनकविवर्णनम् ।

तत्त्वस्पृशस्ते कवयः पुराणाः
श्रीभर्तृमेण्ठप्रमुखा जयन्ति ।
निर्विशधारासदृशेन येषां
वैदर्भमार्गेण गिरः प्रवृत्ताः ॥५॥
पूर्णेन्दुबिम्बादपि सुन्दराणि
तेषामपूरे[भदूरे?] पुरतो यशांसि ।
ये भर्तृमेण्ठादिकवीन्द्रसूक्ति-
व्यक्तोपदिष्टेन पथा प्रयान्ति ॥६॥
सरस्वतीकल्पलतैककन्दं
वन्दामहे वाक्पतिराजदेवम् ।
यस्य प्रसादाद्वयमप्यनैन्य-
कवीन्द्रचीर्णे पथि सम्भ्रामः ॥७॥
दिवं यियासुर्मम वाचि मुद्राम्
अदत्त यां वाक्पतिराजदेवः ।
तस्यानुजन्मा कविवान्धवस्य
भिनन्ति तां सम्प्रति सिन्धुराजः ॥८॥

१. K. substitutes तेना° for येना°. २. I. reads श्रीकालिदास° for श्रीभर्तृमेण्ठ° and T. श्रीभर्तृमेण्ठ° for the same. ३. I. reads वैदर्भमार्गेण for वैदर्भमार्गेण°. ४. The whole of this stanza has been omitted by I. ५. T. reads °मेण्ठादि° for °मेण्ठादि°. ६. I. and T. read °व्यमुक्त for °व्यमन्य°. ७. K. reads विनन्ति for भिनन्ति. ८. K. reads पद्मगुप्तः and T. विक्रमाङ्कः for सिन्धुराजः.

परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतिः ।

कवेः शालीनतादि ।

नैते कवीन्द्राः कति काव्यबन्धे
तदेष राजा किमहं नियुक्तः ।
किं वालुकापर्वतके धरेयम्
आरोप्यते सत्सु कुलाचलेषु ॥९॥
अहो महत्साहसमेतदेव
यद्वर्णनीयो नवसाहसाङ्कः ।
दूरे परिच्छेदकथा हि सत्यम्
एतद्गुणानामुदधेरपां च ॥१०॥
भक्त्याथ वास्यैव मम प्रबन्धे
सूक्ष्मोज्यमुन्मीलति शक्तिलेशः ।
उल्लङ्घितो यत् कपिना पथोधिः
सेवानुभावः स रघूद्वहस्य ॥११॥
समंस्सरे चेतसि दुर्जनानां
न जातुचित् सूक्तिगुणो गुणाय ।
निसर्गकृष्णेन्द्रवधूकपोले
निरर्थकः कुङ्कुमपल्लभङ्गः ॥१२॥
किमन्यदस्याश्चरितैर्नृपस्य
मुक्तावदातैः कृतमण्डनायाः ।
मदीयसूक्तेर्मुकुरीभवन्तु
स्वभावगुह्यानि सतां मनांसि ॥१३॥

१. reads किमु for कति. २. I. reads महासाहसमेतदेवं for महत्साहसमेतदेव.
३. reads भक्त्या परोऽस्यैव for भक्त्याथ वास्यैव. ४. I. and T. read तीक्ष्णो
भो. ५. I. reads मारुतिना for यत् कपिना. ६. I. reads बसधिः for
७. I. reads °गुणा गुणाय instead of °गुणो गुणाय. ८. I. reads
मु वधूकपोले for °कृष्णेन्द्रवधूकपोले. ९. K. reads धृतमण्डनायाः for
मनायाः. १०. I. reads निसर्ग° for स्वभाव°.

नमोऽस्तु साहित्यरसाय तस्मै
 निषिक्तमन्तः पृषतापि यस्य ।
 सुवर्णतां वक्त्रमुपैति साधोर
 दुर्वर्णतां याति च दुर्जनस्य ॥१४॥
 श्रीसाहसार्कोज्ज्वलकीर्तिगर्भा
 ममाथ वा कं न हरन्ति वाचः ।
 कस्यात्र लोभार्थं न शुक्तयस्ता
 मुक्ता हि यासामुदरे स्फुरन्ति ॥१५॥

प्रतिज्ञा ।

एतान्यवन्तीश्वरपारिजात-
 जातानि तारापतिमाण्डुराणि ।
 सम्प्रत्यहं पश्यत दिग्बभूनां
 यशःप्रसूनान्यवतंसयामि ॥१६॥

अथ उज्जयिनीवर्णनम् ।

अस्ति क्षितावुज्जयिनीति नाम्ना
 पुरी विहायस्यमरावतीव ।
 ब्रवन्ध यस्यां पर्दमिन्द्रकल्पः .
 श्रीविक्रमादित्य इति क्षितीशः ॥१७॥
 आमञ्जुगुञ्जत्कलहंसपङ्क्ति-
 विकस्वराम्भोजरंजःपिशङ्गा ।

१. I. reads नमो नमः काव्यरसाय तस्मै for the first verse. २. T. reads निषक्त° for निषिक्त°. ३. I. reads श्रीसिद्ध (द्धि corrected in to द्ध) राजो उज्ज्वल° for श्रीसाहसार्कोज्ज्वल°. ४. K. reads लोभाय for लोभाय. ५. K. reads सम्यग्विशालेश्वर° for एतान्यवन्तीश्वर°. ६. I. reads पदमिन्द्रकल्पः for पदमिन्द्रकल्पः. ७. K. reads महीपतिः सर्वगुणाभिरामः° for श्रीविक्रमादित्य इति क्षितीशः and T. महीपतिर्वाक्यपतिराजदेवः. ८. I. reads °द्विविकस्वरा° for °द्विविकस्वरा°. ९. I. reads °परागपिशङ्गा for °रजःपिशङ्गा.

परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतिः ।

५

आभाति यस्याः परिखा नितम्बे
सशब्दजाम्बूनदमेखलेव ॥१८॥

प्राकारवप्रच्छलतः शरीरम्
आवर्त्य लीलाशयनं मुरारेः ।
यत्रान्तरस्थायिनिधानरक्षां
विधातुमुन्मग्न इवोरगेन्द्रः ॥१९॥
पदेपदे सान्द्रसुधोज्ज्वलानि
गृहाणि या नाकसदां विभर्ति ।
अभ्युद्गतानीव फणीन्द्रलोकम्
आपूर्य तद्भूमिभृतां यशांसि ॥२०॥

हिमच्छटाहारिभिरंगुजालैः
प्रालम्बिमुक्ताफलजालकानि ।
विलासिनीविभ्रममन्दिराणि
यस्यां हसन्तीव परस्परस्य ॥२१॥
गृहाणि यस्यां सवराङ्गनानि
वराङ्गना रूपपुरस्कृताङ्गचः ।
रूपं समुन्मीलितसद्विलासम्
अस्त्रं विलासाः कुसुमायुधस्य ॥२२॥
यत्राननैरेणदृशामभिर्यां
सिताश्मवातायनपङ्क्तिरेति ।

१. यस्यां परितापभङ्गा सुशुद्ध° for यस्याः परिखा नितम्बे सशब्द°. २. ०सुधासितानि for ०सुधोज्ज्वलानि. ३. I. and K. read ०जालकानां for ०जालकानि. ४. I. and K. read ०जालकानां for ०जालकानि. ५. ०गोहन° for ०विभ्रम°. ६. I. reads पुराणि यस्याः सवराङ्गनानि for ०सवराङ्गनानि. ७. T. reads चन्द्राश्म° for सिताश्म°.

अम्भोरुहैरुज्ज्वलहेमकृतैर्
 आकाशगङ्गाजलवेणिकैव ॥२३॥
 विधूयमानाः पवनेन यस्यां
 नीलाद्रमवेदमारुणवैजयन्त्यः ।
 भिन्नाञ्जनदयामघनोद्वतानां
 तडिल्लतानां द्युतिर्मावहन्ति ॥२४॥
 उदेति कान्तार्मणिमेखलानां
 गुहेगृहे यत्र गुरुर्निनादः ।
 आयाति योऽनङ्गजयद्विपस्य
 मदावतारोत्सवडिण्डिमत्वम् ॥२५॥
 मुखेन्दुभिः पौरविलासिनीनां
 कपोलकान्त्या कृतसंविभागः ।
 न याति काश्यं बहुलेऽपि यत्र
 वातायनासन्नचरः शशाङ्कः ॥२६॥
 न पक्षपातेन वदामि सत्यम्
 उषस्सु यस्यां भवनाङ्गणेभ्यः ।
 सम्मार्जनीभिः परितः क्रियन्ते
 विसूत्रितैकावलिमौक्तिकानि ॥२७॥
 यस्यामसङ्क्षिप्तदृशां स्तनाङ्के
 कस्तूरिकापचलता चकास्ति ।

१. I. reads सरोरुहै^० for अम्भोरुहै^०. २. I. reads 'हेमगर्भैर्' for 'हेमकृतैर्'.
 ३. T. reads आधूयमानाः for विधूयमानाः. ४. I. reads 'माह्रन्ति' for 'मावहन्ति'.
 ५. K. reads 'कटिमेखलानां' for 'मणिमेखलानां'. ६. K. reads 'गुहर्निनादः' for 'गुहेगृहे'.
 ७. I. reads 'मायाति' for 'न याति'. ८. T. reads 'जस्यां' for 'यत्र'.
 ९. K. and T. read 'तरः' for 'चरः'. १०. K. reads 'भवनाङ्गणेषु' for 'भवनाङ्गणेभ्यः'.
 ११. K. and T. read 'परितः' for 'परतः'.

शरासनाभ्यासविधौ समाप्ते
 मुक्तेव गोधा मकरध्वजेन ॥२८॥
 विलासिनीसेदलसत्पताका-
 पटाम्बले काञ्चनकिङ्किणीनाम् ।
 निरन्तरैर्या रणितैरजस्रम्
 आज्ञामिवोद्घोषयति स्मरस्य ॥२९॥
 प्रतिक्षणं या गलितांगुकानाम्
 अनङ्गलीलाकलहोत्सवेषु ।
 अनल्पकृष्णागरुधूमभङ्ग्या
 वामभ्रुवामर्पयतीन्न वासः ॥३०॥
 येत्राष्टमीचन्द्रमुपेयिवांसम्
 आलम्ब्य सौधेष्वसमग्रकान्तिम् ।
 केशाहतैः केतकगर्भवहैर्
 आपूरयन्त्यर्धमरालकेदयः ॥३१॥
 लीलाकटाक्षे मदिरेक्षणानां
 सम्मोहनास्त्रस्फुरितं निवेदय ।
 रत्या सह क्रीडति पुष्पधन्वा
 यस्यामशोकद्रुमवीथिकासु ॥३२॥
 जाने जगन्मोहनकौतुकेन
 विधाय कूजामिषमन्यपुष्टैः ।
 अहर्निशं चूतवनेषु यस्याम्
 अधीयते मान्मथर्मस्ततन्त्रम् ॥३३॥

१. K. and T. read 'पद्म' for 'सप्त'. २. T. reads 'वसत्पताका' for 'लसत्पताका'.
 ३. I. omits the whole of this stanza. ४. K. reads 'मस्तवेदम्' for 'मस्ततन्त्रम्'.

दिक्चक्रसंचारिमरीचिदण्ड-
 च्छलेन चामीकरतोरणानाम् ।
 अवैमि दिक्पालपुरीर्विजित्य
 या हेमवेवग्रहणे नियुक्ते ॥३४॥
 उल्लासिषु स्वर्णगवाक्षपङ्केर
 या रश्मिदण्डेषु विधूर्णमानैः ।
 भात्यग्रवेदिस्फटिकांगुजालैर्
 दोधूयमानोज्ज्वलचामरेव ॥३५॥
 यस्यां गृहप्राङ्गणपद्मराग-
 रश्मिच्छटापाटलसन्तरिक्षम् ।
 आलिङ्गितं किङ्गुकशोणभासा
 सन्ध्यातपेनेव सदा विभाति ॥३६॥
 अवाप्य यस्यां गृहदीर्घिकाच्छ-
 वैडूर्यसोपानमयूखसलयम् ।
 हारीतशङ्कां कलहंसशावा
 वामभ्रुवां प्रत्यहमर्पयन्ति ॥३७॥
 निकाममच्छैः प्रमदाकपोलैर्
 यत्रेन्दुबिम्बाकृतिभिः क्रियन्ते ।
 स्ववक्त्रसौन्दर्यविलोकनेषु
 विलासिनो दर्पणनिर्व्यपेक्षाः ॥३८॥

१. I. omits this first half. २. I. reads 'पुरीं विजित्य' for 'पुरीर्विजित्य'.
 ३. K. reads 'ग्रहणेऽभियुक्ते' for 'ग्रहणे नियुक्ते'. ४. T. reads 'स्फुटिकांगु', I.
 'स्फुटिकांगु' for 'स्फटिकांगु'. ५. K. reads 'चक्रास्ति' for 'विभाति'. ६. T. reads
 'दीर्घिकास्त' for 'दीर्घिकाच्छ'. ७. K. reads 'सदैव' for 'क्रियन्ते'.

पराङ्मुखीनामपि रत्नभिक्तौ
 प्रसादवत् तद्वदनं विलोक्य ।
 यस्यां युवानो हरिणक्षणानाम्
 अलीककोपं सहसा विदन्ति ॥३९॥
 कुर्वन्ति यस्यां कुसुमेषुकेलि-
 श्रमोन्मिषत्स्वेदलवास्तरुण्यः ।
 कपोलकालागरूपत्रवल्ली-
 कल्माषमम्भो गृहदीर्घिकासु ॥४०॥
 यस्यां समुन्मीलति सुन्दरीणां
 सा कापि सौभाग्यविशेषलक्ष्मीः ।
 विलासमुक्तागुणवद्यदासां
 सदा प्रियस्तिष्ठति कण्ठलग्नः ॥४१॥
 अवैमि गीतेन हृते कुरङ्गे
 पुरन्धिभिः सौधतलस्थिताभिः ।
 श्यामासु यस्यां लभते तदच्छ-
 कपोलबिम्बानुकृतिं मृगाङ्कः ॥४२॥
 दुर्गेति सर्वत्र गता प्रसिद्धिं
 नगेन्द्रकन्येव सनीलकण्ठा ।
 या लग्नकाञ्चीविषयेण कान्तिं
 सिंहासनेनातितरां विभर्ति ॥४३॥

T. reads वहन्ति for विदन्ति. २. I. reads रमण्यः for तरुण्यः. ३. K.
 निजदीर्घिकानाम् for गृहदीर्घिकासु. ४. B. reads नीते तु for गीतेन and
 the margin चैतेन. ५. T. reads मृते for हृते. ६. B. reads दद्याङ्कः for
 मृगाङ्कः. ७. T. reads कृतप्रसिद्धिः for गता प्रसिद्धिः.

वृन्तादपास्मैर्मरुता विकीर्णैः
 सुगन्धिभिस्तीरतरुप्रसूनैः ।
 शिरोसरित् कूलतमालनीला
 विभाति यस्याः कयरीलतेन ॥४४॥
 धूमैर्न या नैकर्मखोत्रतेन
 संब्रूयमाणा परितश्चकास्ति ।
 मदात्तरत्नेति समत्सरेण
 कुतोपरोधेन महार्णवेन ॥४५॥
 विलङ्घयन्ति धुतिवर्म यस्या
 लीलावतीनां नयनोत्पलानि ।
 विभर्ति यस्यामपि वक्रिमाणम्
 एको महाकालजटार्धचन्द्रः ॥४६॥
 ध्वजाग्रलग्नेन विलम्बमां स्वम्
 अनेकरत्नांशुकदम्बकेन ।
 यस्यां स चण्डीपतिमण्डपोऽपि
 विभर्ति मायूरमिवातपक्वम् ॥४७॥
 पुरा किल महाकमण्डलोर्यत्
 आपूरितं पुण्यतमाभिरङ्गि ।
 धनेऽथ या तत् त्रिपुरात्मकस्य
 तडागैर्मादृशमिवाङ्कदेवो ॥४८॥

१. T. reads 'इह' for 'तह'. २. B. and I. read 'सिया' for 'सिवा'. ३. K. ४.
 I. read 'तमालनीलैः' for 'तमालनीला'. ५. B. reads 'धुनेन' for 'धुमेन'. ६. T.
 B. read 'मुखोत्तरेण' for 'मुखोदरेण'. ७. B. reads 'सदात्तरत्नेन' for 'सदाचारम्'.
 ८. B. reads 'विलङ्घयन्ति' for 'विलम्बयन्ति'. ९. K. reads 'तनुवदेन' for 'त्रहमे'.
 १०. T. reads 'हि' for 'त'. ११. B. and T. read 'धने च' instead of 'धने'.
 १२. B. and T. read 'तडाकम्' for 'तडागम्'.

विजयामनेकामरबेदमराजिर
 मणिध्वजाप्रोच्छेलितैर्मयूखैः ।
 विस्तृत्यमर्त्यप्रमदाकुशेषु
 विविचवर्णा इव पद्मलेखाः ॥४९॥
 यस्यां विसृजोद्भिन्नमेखलानि
 तथा युक्तावर्तितसीकृताभि ।
 योयान्ति सङ्केतमुपस्सु युनां
 शिप्रातटोद्यानलतागृहाणि ॥५०॥
 मनोहरैः कामिजनस्य यस्यां
 नीरन्धनिर्यन्मृगनभिगन्धैः ।
 सचन्दनैः काञ्चनकेलिशैलैः
 कुचैरिवोद्यानभुवो विभान्ति ॥५१॥
 गतासु तीरं निमिषहृनेन
 ससंभ्रमं पौरविलासिनीषु ।
 यत्रोत्ससत्फेनततिच्छलेन
 मुक्ताहहासेव विभाति शिप्रा ॥५२॥
 संसर्गमासाद्य विलासिनीनां
 विलासबेदमागरूपधूमैः ।
 बद्धास्पदाः सौधशिखासु यस्यां
 सुगन्धि तोयं जलदा वमन्ति ॥५३॥

and K. read 'प्रोच्छलितैः' for 'प्रोच्छलितैः'. २. B. reads 'तथांशुका-
 तथा युक्तावर्तित' . ३. B. and I. read 'शिप्रा' for 'शिप्रा' throughout
 'लैः' for 'लैः'. ४. K. reads 'मुक्ताहहासेव' for 'मुक्ताहहासेव' and T.
 ५. K. reads 'कृतास्पदास्ते विलासि' for 'बद्धास्पदाः सौधशिखासु'.

सत्पुष्करोद्द्योतितरङ्गशोभि-
 न्यमन्दमारब्धमृदङ्गवाद्ये ।
 उद्यानवापीपयसीव यस्याम्
 एणीदृशो नाट्यगृहे रमन्ते ॥५४॥
 माणिक्यवातायनकान्तिजाल-
 विलुप्तस्थातिमिरोत्करामु ।
 श्यामामु यस्यां प्रमदाः कथंचित्
 सङ्केतमुत्कम्पिकुचाः प्रयान्ति ॥५५॥
 नवाम्बुवाहप्रतिबिम्बवत्यां
 यत्रोच्चहर्म्यारुणरत्नभूमौ ।
 व्यक्तिं लभन्ते सुरसुन्दरीणां
 सालक्तकाः प्रावृषि पादमुद्राः ॥५६॥
 कृतावधानातिशयेन मन्ये
 या वेधसा मध्यमलोकरत्नम् ।
 स्वशिल्पविज्ञानपरप्रकर्ष-
 प्रकाशनार्याऽत्र विनिर्मितेव ॥५७॥

अथ नायकवर्णनम् ।

राजास्ति तस्यां स कुलाचलेन्द्र-
 निकुञ्जविश्रान्तयशस्तरङ्गः ।

१. The Ms. Tr. begins from this stanza K. reads सपुष्करो for सत्पुष्करो
 २. K. reads लास्यगृहे for नाट्यगृहे and T. वाद्यगृहे. ३. I. and T. read यस्यां
 for यस्यां. ४. K. reads स्वकान्त-सङ्केत° for कथंचित् सङ्केत°. ५. Tr. reads
 नवाम्बुलाभ° for नवाम्बुवाह°. ६. Tr. reads यत्तुङ्गसौभारुण° for यत्रोच्च-
 हर्म्यारुण°; while K. reads °हर्म्यारुण° and T. °हर्म्यारुण° for °हर्म्यारुण°. ७. Tr.
 substitutes पुर° for सुर°. ८. Tr. reads प्रकाशनार्या for प्रकाशनार्या.
 ९. T. reads तस्याः and Tr. यस्यां both for तस्यां.

भास्वान् ग्रहाणामिव भूपतीनाम्
 भवाप्तसंख्यो धुरि सिन्धुराजः ॥५८॥
 निर्व्यूढं नानाद्रुतसाहसं च
 रणे वृतं च स्वयमेव लक्ष्म्या ।
 नाम्ना यमेके नवसाहसार्द्धं
 कुमारनारायणमाहुरन्ये ॥५९॥
 सहेलमभ्युद्धरता धरित्रीं
 मग्नां द्विषद्वारिनिधावगाधे ।
 येनात्र नीता पृथुविक्रमेण
 व्यक्तिं जगत्यादिवराहलीला ॥६०॥
 उद्दामदुग्धाब्धितरङ्गभासो
 यस्यारिकान्ताकुचमण्डलानि ।
 हाराः पतत्साञ्जनबाष्पपङ्क-
 कलङ्कभीत्येव परित्यजन्ति ॥६१॥
 सद्यः करस्पर्शमवाप्य चित्रं
 रणेरणे यस्य कृपाणलेखां ।
 तमालनीलां शरीरेदिन्दुपाण्डु
 यशस्त्रिलोकाभरणं प्रसूते ॥६२॥

and I. read रविर for भास्वान्. २. B. and K. read 'सौख्यो for
 and I. 'संख्यौ. ३. K. reads सिद्धिराजः for सिन्धुराजः and
 for the same. ४. B. reads निष्ठघृत° for निर्व्यूढ°. ५. Tr. reads
 ता. ६. Tr. reads 'लीलाः for 'लीला. ७. B. reads उद्दामदुग्धा-
 T. उद्दाममग्नाब्धितरङ्गभासो, and K. उद्दामशोणाब्धितरङ्गभासो alb
 ष्धितरङ्गभासो. ८. K. reads नित्यं for चित्रं. ९. T. reads कृपा-
 णलेखा. १०. T. reads तमाललीला for तमालनीला. ११. I. reads
 रविन्दु°.

पराङ्मुखेनापि सदा परस्वे
 पत्या भुक् सागरमेखलायाः ।
 अहो यशः पूर्वमहीपतीनाम्
 अनाविलं येन बलाद्विलुप्तम् ॥६३॥
 चित्तं प्रसादश्च मनस्विता च
 भुजं प्रतापश्च वसुन्धरा च ।
 अध्यासते यस्य मुखारविन्दे
 द्वे एव सत्यं च सरस्वती च ॥६४॥
 यस्याप्सरोभिः परिगीयमानम्
 आकर्ष्य बाहोर्विजयप्रपञ्चम् ।
 शशीकुचस्पर्शमिवाऽऽप्य धत्ते
 रोमोद्गमाध्यासितमङ्गमिन्द्रः ॥६५॥
 प्रसार्धिता येन च बाल्य एव
 चतुर्भिरुस्ताहवता चतस्रः ।
 भुतेन बुद्धिः प्रभुता नयेन
 स्यागेन लक्ष्मीर्वसुधा बलेन ॥६६॥
 रणे रणे मुक्तकृपः कृपाणं
 यः शातधारं कृतवान् कृतात्मः ।
 अनेकराजन्यघटाकिरीट-
 माणिक्यशाणोपलपट्टिकासु ॥६७॥

१. K. reads सर्वं for पूर्व. २. Tr. does not insert this and the following one stanza. ३. K. reads मुखारविन्दे for मुखारविन्दे. ४. B. मिवाय for मिवा. ५. T. and B. in margin वषाण्य. ६. T. reads प्रसासिता for प्रसासिता. ७. T. reads लक्ष्मीः for लक्ष्मीः. ८. Tr. reads मुक्तकृपं for मुक्तकृपः. ९. I. reads शोपापल for शोपापल.

भरेण भूमेः स्फुटमां नमन्त्याः
 पांसुच्छेदाः शेषफणामणीवाम् ।
 न्यमीलयन् यद्विजयप्रयागे
 नागाङ्गनावा नयनोत्पलानि ॥६८॥
 अन्धोन्मसंहलेर्षविशीर्णहार-
 द्युतेन सेवावसरे नृपाणाम् ।
 कीर्णसु मुक्तानिकरेण यैरय
 कक्ष्यासु वारप्रमदाः स्थलन्ति ॥६९॥
 आक्षिप्य हारां निजविक्रमाग्नि-
 स्फुलिङ्गशङ्काममुसम्भ्रान्ति ।
 येनारिकान्ताकुचमण्डलेषु
 गुञ्जाफलाभ्याभरणीकृतानि ॥७०॥
 कृपाणपातैर्दलतामराति-
 करीचकुम्भस्थलमौक्तिकानाम् ।
 धूलिच्छेदा मौललयन्ति यस्य
 समुद्रताग्याग्निमुखे यशांसि ॥७१॥
 इन्दुद्युतिः कुम्भसिलोर् दधाना
 गुणावमङ्गोत्सवैजयन्ती ।

१. Tr. substitutes वारेण for वरेण. २. B. reads स्फुटमां नमन्त्या, T. and I.
 नमन्त्या; and K. स्फुटमां नमन्त्याः for स्फुटमा नमन्त्याः. ३. I. and K.
 पांसुच्छेदा for पांसुच्छेदाः. ४. K. I. and Tr. read न्यमीलयन् for न्यमी-
 लयन्. ५. B. K. T. and I. read "विजये" for "संहलेष". ६. I. reads वरवा for
 वरवा. ७. I. and Tr. read वरं for वराः; while K. भूवां and T. वारं. ८. Tr.
 पांसुच्छेदा and K. reads रेनुच्छेदा for धूलिच्छेदा. ९. Tr. reads इन्दु-
 द्युतिः. १०. I. and T. read कुम्भसिलो and B. कुम्भसिलो

येन द्विषां दूरमनायि कण्ठात्
 एकावली वामविलोचना च ॥७२॥
 यस्मिन्वहृत्यम्बुधिनेमिमुर्वीम्
 मौर्वीकिण्ड्यामलदीर्घदोष्णि ।
 विभाव्यते पौरवराङ्गनानाम्
 मध्यं परं धाम दरिद्रतायाः ॥७३॥
 आक्रान्तदिङ्गण्डलकुन्तलेन्द्र-
 सान्द्रान्धकारान्तरितं रणे यः ।
 स्वराज्यमस्त्रारुणमण्डलाग्रो
 गृहीतवान्दीधितिमानिवाहः ॥७४॥
 आकम्पितानां मरुतेव यस्य
 दांष्णा ऽऽजिभूमावति दक्षिणेन ।
 अजायतारिममदालतानां
 बाष्पोदविन्दूत्करपुष्पमोक्षेः ॥७५॥
 विपक्षहृद्भङ्गकृता नितान्तम्
 भूलेखयाकुञ्चितयोद्धसन्त्या ।
 नाकारमात्रेण परन्तपस्य
 यस्यान्वकारि क्रिययापि चापमे ॥७६॥

१. Tr. reads वामविलोचनानाम् for वामविलोचना च. २. Tr. substitutes
 कर्तृति for वरति. ३. Tr. reads विलासिनीनाम् for वराङ्गनानाम्. ४. Tr. reads
 'कुण्डलेन्द्र' and Tr. 'कुण्डलीन्द्र' for 'कुन्तलेन्द्र'. ५. Tr. reads 'रिताङ्गणो' for
 'रितं रणे'. ६. Tr. reads 'स्वराज्यमस्त्रारुण' for 'स्वराज्यमस्त्रारुण'. ७. I follow
 here only Tr.; while all others read निमगावधि for ऽऽजिभूमावति.
 ८. K. reads 'पुष्पवृष्टिः' for 'पुष्पमोक्षः'. ९. T. reads 'भस्मकृता' for 'भङ्गकृता'.
 १०. T. reads 'नितान्त' for 'नितान्तम्'. ११. T. reads 'तयोर्लसन्त्या' for 'तयोर्ल-
 सन्त्या'. १२. B. and K. read 'तस्या' for 'यस्या'. १३. I. and Tr. read 'चाप-
 मे' for 'चापम्'.

दोश्चन्दनानेकहमाप्य यस्य
 समुल्लसत्सान्द्रयशःप्रसूना ।
 गता^१र्तिवृद्धिं लवलीलतेव
 निबद्धमूला परमारलक्ष्मीः ॥७७॥
 कृतानतिभ्यः सहसा ददाति
 यः साम्परायेष्वभयं रिपुभ्यः ।
 यशश्च गृह्णाति तुषार-हार-
 मृणाल-कर्पूर-परागपाण्डु ॥७८॥
 प्रकाशिताशं परितः प्रजानां
 यस्योदयं धामनिर्धेर्वदन्ति ।
 मुक्ताञ्जनध्वान्तपरिग्रहाणि
 नेत्राणि शत्रुप्रमदाजनस्य ॥७९॥
 यस्य प्रयागे पृतनाभरेण
 परिस्खलत्सप्तसमुद्रमुद्रा ।
 परस्परक्षोर्दसमाकुलासु
 दोलायते भूः फणभृत्फणासु ॥८०॥
 विभिन्नमानं कमलेक्षणानां
 व्यक्तानुभावं भुवनत्रये अपि ।

१. reads गता हि for गताऽति°. २. K. reads मधुमालतीव for लवलीलतेव.
 ३. reads परवीरलक्ष्मीः for परमारलक्ष्मीः. ४. I. reads सम्पराये° for साम्पराये°. ५.
 reads प्रकाशिताशेषदिशः for प्रकाशिताशं परितः. ६. K. reads धाम
 त्त for धामनिर्धेर्वदन्ति. ७. K. reads मुक्ताऽञ्जनध्वान्तपरिग्रहांश्च
 ८. Tr. reads विद्वेषिविलासिनीनाम् for शत्रु-
 नस्य. ९. B. and K. read 'क्षोभ° for 'क्षोद°. १०. T. reads डोलायते
 ११. reads 'कणीषु for 'कणसु. १२. K. reads भुवनत्रयस्य for
 १३.

आहुर्जना दीर्घगुणाभिरामं
 यमेकेचापं कुसुमायुधस्य ॥ ८१ ॥
 असंशयं प्रागसृजद्विधाता
 यमेकमेवं त्रिजगद्वदान्यम् ।
 कल्पद्रुमादीनर्थं तैस्तदीय-
 निर्माणशेषैः परमाणुलेशैः ॥ ८२ ॥
 अकृत्रिमत्यागसमुद्रतानि
 विपकतालीदलपाण्डुराणि ।
 आशालतानां बलयेषु भर्तुर्
 यशांसि यस्य स्तवकीभवन्ति ॥ ८३ ॥
 यत्र प्रतापोर्जितराजचक्र-
 किरीटरत्नद्युतिचुम्बितोद्भौ ।
 यथार्थतां याति ययाति-पोण्डु-
 दिलीपतुल्यौजसि राजशब्दः ॥ ८४ ॥
 उच्छिन्दतः क्षमासरसीं विगाह्य
 धर्मक्रियापङ्कजिनीवनानि ।

१. B. reads यमेव for यमेक° in the margin. २. I. has यमेकमेव, for यमेकमेव. ३. I. reads त्रिजगद्वदान्यम् for त्रिजगद्वदान्यम्. ४. K. reads तदीय° for तैस्तदीय° and Tr. नधरेस्तदीय° for नथ तैस्तदीय°. ५. I. निर्माणशेषै for निर्माणशेषैः. ६. K. reads परमाणुलेशैः and Tr. परमाणुलेशैः both for परमाणुलेशैः. ७. K. and Tr. read समुद्रतानि for समुद्रतानि. ८. B. and I. बलयेऽत्र for बलयेषु. ९. K. has यस्य for यत्र. १०. Tr. and I. read प्रतापोर्जित° for प्रतापोर्जित°. ११. B. has चुम्बितान्धौ, I. चुम्बितान्धौ and Tr. चुम्बितान्धौ seem to be incorrect, but B. corrects in the margin चुम्बितान्धौ. १२. Tr. reads कृतार्थतां for यथार्थतां. १३. K. changes the places of the names and reads दिलीप-पाण्डु-ययातितुल्यौजसि. १४. I. reads धर्म्य°.

स्वैरप्रचारः कलिकुञ्जरस्य
 येनाकुञ्चेनेव बलान्निवृद्धः ॥८५॥
 चिरं विभिन्नाः कुमुदेन्दु-कुन्द-
 भासः समग्रा अपि यत्र ते ते ।
 अन्योऽन्यमेकत्र निवाससौख्य-
 कुतूहलेनेव गुणा घटन्ते ॥८६॥
 कान्त्याऽनुलिप्तानि विलोचनानाम्
 आ पाटलानामतिरोदनेन ।
 सैकुङ्कुमानीव पुनर्भवन्ति
 यस्यारिनारीकुचमण्डलानि ॥८७॥
 श्रियिं प्रतापे यशसि क्षमायां
 त्यागे विलासे विनये महिम्नि ।
 किमन्यदारोहति यस्य साम्यं
 न रन्तिदेवो न पृथुर्न पार्थः ॥८८॥

सचिववर्णनम् ।

साम्राज्यभारोद्ग्रहणप्रगल्भो
 यशोभटाख्यः सचिवो अस्ति यस्यै ।

करिकुञ्जरस्य this is not a mistake nor the different reading; this is an idiom, because Sanskrit Grammarians do not find difference between क and ल. K. has 'प्रचारो ह्ययकुञ्जरस्य. After considering this is grammatically correct, but if the word अय is not taken into account it will be incorrect according to the Alankara Śūtra. १. T. read कुञ्चेनेव. २. I. reads कुमुदेन्दुभासभासः, but it seems to be of the writer, it might be कुमुदेन्दुहासभासः. ३. K. reads कान्त्या विलिप्तानि for कान्त्याऽनुलिप्तानि. ४. K. reads सैकुङ्कुमानीव. ५. T. and K. read श्रियःप्रतापे for श्रियि प्रतापे. ६. K. reads विरागे and Tr. विशाले both for विलासे. ७. K. reads महिम्नि for विनये महिम्नि and T. महिम्नि for महिम्नि. ८. Tr. reads यशोभटाख्यः. ९. B. reads तस्य for यस्य.

स्वसूक्तिचर्यास्वपरेण नाम्ना
रमोद्भवं यं कवयो वदन्ति ॥८९॥

कुलराजधानीवर्णनम् ।

विजित्य लङ्कामपि वर्तते या
यस्याश्च नायात्यलकापि साम्यम् ।
जेतुः पुरी साँज्यपरास्ति यस्य
धारेति नाम्ना कुलराजधानी ॥९०॥
तस्यां स साहसजितावनिपालमौलि-
रत्नांगुपल्लवितकाञ्चनपादपीठः ।
देवः क्षमावलयमितदुदाम्बितैक-
लीलातपत्रललिताभरणं भुनक्ति ॥९१॥

इति श्रीमृगाङ्कगुप्तसूनोः परिमलापरनायः पद्मगुप्तस्य कृतं
नवसाहसार्कचरिते महोकाव्ये नैगरी-नरेन्द्रवर्णनो नाम प्रथमः
सर्गः ॥ १ ॥

१. B. reads स्वसूक्तिचर्यासु परेण, T. स्वसूक्तिचर्यासु (?) परेण and I. स सूक्तिचर्यासु परेण all for स्वसूक्तिचर्यास्वपरेण. २. I. reads न सङ्कटं रमाङ्कवं, but it is probably a writer's mistake. ३. Tr. reads साम्यम् or साँज्यपरा. ४. B. and K. substitute तस्य for यस्य. ५. K. reads विजित्य for कुल. ६. B. and K. read 'संयमित' for 'पल्लवित'. ७. Tr. reads 'देव' for 'मितु'; while I. reads 'दुदाम्बित' for 'दुदाम्बितैक'. ८. K. reads 'सुलभाभरणं' for 'ललिताभरणं'. ९. B. Tr. T. and I. omit श्री. १०. I. omits मृगाङ्कगुप्तसूनोः and reads परिमलापरनायः महोकाव्ये श्रीकालिदासस्य साहसार्कचरिते. ११. K. substitutes 'दण्ड' for 'कुल'. १२. Tr. does not omit पद्मगुप्तस्य. १३. I. and Tr. omit महाकाव्ये. १४. B. K. and T. do not omit नैगरीनरेन्द्र-वर्णनो नाम; while I. omits नाम.

अथ द्वितीयः सर्गः ।

केदाचिल्लोचनातिथ्यमोक्षिनलिल्यवेदमेनि ।
 स मृगव्याविनोदेन पस्पृशे पार्थिवो हृदि ॥१॥
 उदग्रतुरगारूढः स समं राजसूनुभिः ।
 गिरिरगच्छद्विपिनं विन्ध्यस्याज्वन्ध्यशासनः ॥२॥
 हारेणाऽऽमलकस्थूल-मुक्तेनाऽऽमुक्तकुन्तलः ।
 फणीन्द्रबद्धजूटस्य श्रियमापे स धूर्जटेः ॥३॥
 देवः स वारवाणेन नलिनीपत्रबन्धुनो ।
 इयामजीमूतसैन्नद्धः काञ्चनाद्रिरिवाऽऽबभौ ॥४॥
 तस्योपरि विभोर्नीलमातपत्रं व्यराजत ।
 वारिधेरिव पीताम्भेऽइयामलं मेघमण्डलम् ॥५॥
 व्याभूतिमुक्तमेरुतां व्यैरुचक्षामरेण सः ।
 बन्दिगुहाग्निःश्वसतो यशसेवादिभूभुजाम् ॥६॥

has अविघ्नमस्तु before commencing this stanza. २. T. reads लोच-
 प्राप्तेन for लोचनातिथ्यमाप्तेन, but this is a mistake. ३. K. reads
 for वेदमेनि. ४. T. has पस्पृशे for पस्पृशे. This reading seems
 correct. ५. K. has भृशम् for हृदि. ६. K. reads धन्विभिर्युवा for राज-
 ७. I. reads वज्र्यशासनः through the curious way of writing, this
 ; otherwise it must be वज्र्यशासनः. The Refa is not legible
 in. ८. T. reads कुण्डलः for कुन्तलः. ९. B. and K. read फणी-
 for फणीन्द्रबद्ध. १०. Tr. reads चूडस्य for जूटस्य. ११. K. reads
 and T. reads श्रियमन्वत्, but probably it is श्रियमूहत्; while B.
 all for श्रियमाप. १२. K. reads पञ्चबन्धुना for पञ्चबन्धुना. १३. B. and T.
 काञ्चनाद्रिः for सन्नद्धः काञ्चनाद्रिः and K. सम्बन्धात् for सन्नद्धः.
 and B. read व्यरोक्षत for व्यराजत. १५. I. writes पीताम्भः but this
 in this manner is not given except in Vaidik literature.
 reads विरुचत् for व्यरुचत्. १७. B. T. Tr. and I. read मृगान् for मृगान्.
 reads निःसस्ता for निःश्वसता. १९. Tr. substitutes वारि for वारि;
 I. and Tr. read भूभुताम् for भूभुजाम्.

108502

THE RAMAKRISHNA MISSION
 INSTITUTE OF CULTURE
 LIBRARY

व्यधादिवोद्वैतैर्दूरं स चूडारत्नरश्मिभिः ।
 निशाकरकुरङ्गस्य पौशमाकाशवर्त्मनि ॥७॥
 तस्यांसयोर्नृसिंहस्य हारकान्तिसटाभरः ।
 उवाह कण्ठलग्नश्रीविलासहसितश्रियम् ॥८॥
 पुरः पदेपदे तस्य नानारत्नाङ्गदत्विषः ।
 रचयन्ति स्म सम्भारि धौपं प्राचीनबर्हिषः ॥९॥
 भाति स्म कण्ठाभरणपद्मरागप्रभावृतैः ।
 राजन्यालसैरःज्ञातः स भार्गव इवापरः ॥१०॥
 रुरुचे स पुरस्त्वङ्गतिसितच्छत्रपेरम्परः ।
 वेलानिलसमुद्भूतफेनैः पतिरिवार्णसाम् ॥११॥
 उपायनीकृतोन्निद्रैपद्मकिञ्चल्कसौरभैः ।
 तमसेवत सम्राजं विन्ध्यदूतं इवानिलैः ॥१२॥

१. K. and T. read व्यधात् for व्यधात्. २. I. reads चूडारश्मिभिः सदा for चूडारत्नरश्मिभिः; while B. substitutes 'मणि' for 'रत्न'. ३. K. reads बलात्-
 शान्विहायसि for पौशमाकाशवर्त्मनि. ४. Tr. reads अस्य for तस्य. ५. K.
 reads 'कान्तिसटाभरः' for 'कान्तिसटाभरः'. ६. T. reads उवाच for उवाह.
 ७. K. 'विलोकहसितावरम्' for 'विलासहसितश्रियम्'. ८. B. reads यस्य for तस्य.
 ९. K. has नानारत्नाङ्गदत्विषः for नानारत्नाङ्गदत्विषः. १०. In the margin
 of B. there is आपनिन्द्रस्य सुन्दरम् for आपं प्राचीनबर्हिषः. ११. B. T. and
 I. read कर्णाभरणं for कण्ठाभरणं. १२. K. reads 'प्रभाधिकः' for 'प्रभावृतः'.
 १३. B. reads in the margin राजन्यरुचिरस्नातः and T. राजन्यालसैरःस्नातः.
 Both are correct, but the latter is not so good as the former. १४. B. and
 I. read अरुचत् for रुरुचे. १५. B. reads 'परस्वरः' for 'परम्परः', but gives
 in the margin 'परम्परः'. १६. T. reads 'समुद्भूतफेनस्मातिरिवार्णवः' and Tr.
 'समुद्भूतफेनस्मातिरिवार्णवः' for 'समुद्भूतफेनः पतिरिवार्णसाम्'; while I. 'समुद्भूतफेन-
 रक्षातिरिवार्णवः' for the same. १७. K. reads 'लुलु' for 'मिद्र'. १८. B. and
 K. 'सौरभैः' for 'सौरभः'. १९. K. reads 'साम्राज्य' T. reads साम्राज्य for
 सम्राजं. latter to be incorrect. २०. K. reads प्रभवेण तस्मान्निलः for
 विन्ध्यदूत इवानिलः. २१. I. reads अनलः for अनिलः.

तैदश्रीयखुरोत्खातैः पांसुकूटैरजायत ।
 पुनः प्रसंभवर्धिष्णुविन्ध्यशङ्काकुलं जगत् ॥१३॥
 सहेमगृङ्गलाः श्वानः श्वेतौस्तस्याप्रतो ययुः ।
 वहन्तः सतडिहामशारदाम्बुधरश्रियम् ॥ १४ ॥
 ततस्तुरंगहेषाभिः पत्तिकोलाहलेन च ।
 अजायन्त भयोद्धान्तश्वापदा विन्ध्यभूमयः ॥१५॥
 रभसाकृष्टकोदण्डं कर्णपूरीकृतेक्षणाः ।
 तमनङ्गमिवाऽपश्यन् वनान्ते वनदेवताः ॥१६॥
 मयि गोप्तरि चोरोऽयमबलालोचनश्रियः ।
 इतीव मुमुचे तेन कृष्णसारे शिलीमुखः ॥१७॥
 सै चित्रवर्णविच्छित्तिहारिणोरवनीपैतिः ।
 श्रीहर्ष इव सङ्कुटं चक्रे बाण-मयूरयोः ॥१८॥
 चर्मरीणां शरोत्पलैः स वालधिभिरुज्ज्वलम् ।
 परितो व्यधिताऽरण्यं स्वयशःस्तवकैरिव ॥१९॥

T. reads ततःश्रीयखुरोत्खातैः for तदश्रीयखुरोत्खातैः. २. Tr. reads प्रसृत°
 लभ° and I. °वर्धिष्णुविन्ध्य° for °वर्धिष्णुविन्ध्य°. ३. K. reads शतशोऽमे
 तययुः for श्वेतौस्तस्याप्रतो ययुः. ४. B. reads °शारदाभ्रमल°, T. and I.
 अदल° for °शारदाम्बुधर°. ५. Tr. substitutes तुरङ्ग° for तुरग°; while
 षाभिः for °हेषाभिः through mistake. ६. I. omits the following :—

- . . . . . श्वापदा विन्ध्यभूमयः ॥ १५ ॥
- रभसाकृष्टकोदण्डं कर्णपूरीकृतेक्षणाः ।
  - तमनङ्गमिवापश्यन् वनान्ते वनदेवताः ॥ १६ ॥
  - मयि गोप्तरि चोरोऽय . . . . . ॥

ing to the carelessness of the writer. ७. K. reads संरभा° for रभ-
 T. reads कर्णापूरी° for कर्णपूरी° and Tr. °कृतेक्षणम् for °कृतेक्षणाः.
 reads ऽपश्यन् for ऽपश्यन्. १०. B. reads °श्रियाम् for °श्रियः. ११. K.
 कृष्णे for कृष्णसारे. १२. T. and Tr. omit this whole verse.
 reads °धरः for °पतिः. १४. K. reads सम्मर्द° for सङ्कुटं. १५. B. has
 for चर्मरीणां. १६. K. reads श्वेतोत्पातैः and I. शरोत्पलैः for शरो-
 १७. B. K. and I. read उज्ज्वलैः for उज्ज्वलम्. १८. I. has पुरतो for
 १९. I. and B. read °सूचकैः for °स्तवकैः and for the same K. °सुमनैः.

आहूतं इव साटोपं लाङ्गुलास्फोटनिःस्वनैः ।
 अभ्यधावदभिध्याघानाघातैः कौतुकेन सः ॥२०॥
 विधित्सुरात्मनः शौर्यमसामान्यमिवादधे ।
 स शरान् पुण्डरीकेषु पुण्डरीकायतेक्षणः ॥२१॥
 तैस्तस्य बाहुवीर्येण दृष्टेन व्रीडितैरिव ।
 तन्यजे विक्रमस्पर्धा पुरः पश्चात्तु जीवितम् ॥२२॥
 क्षितेरेकातपत्रायाः स पतिर्मत्सरादिव ।
 उदग्रपुण्डरीकत्वं न सेहे विन्ध्यभूमृतः ॥२३॥
 अरण्यमहिषैर्दूरं तस्मात्सायकैर्वर्षिणः ।
 अपसले विकीर्णाशोस्तमोभिरिव भोस्वतः ॥२४॥
 महामहिषनिष्पेषकेलिः पारमगोह्वयोः ।
 राजस्तस्यातिषण्डस्य चण्डिकाचरणस्य च ॥२५॥
 शरदीव प्रसर्पन्त्यां तस्य कोदण्डटोडुकृतौ ।
 विनिद्रजृम्भितहरिर्विन्ध्योदधिरजार्यत ॥२६॥

१. T. reads आहूत for आहूत. २. K. reads 'स्फालनस्वनैः' for 'स्फोटनिःस्वनैः'.
 ३. I. reads 'इपि' for 'इभि' and Tr. 'इहि' for the same. ४. Tr. reads 'व्या-
 घ्रमाघृतः' and K. 'व्याघ्रानास्युष्टः' both for 'व्याघ्रानाघातः'. ५. I. has 'विधित्सु-
 नाऽऽत्मनः' for 'विधित्सुरात्मनः'. ६. K. reads 'पुण्डरीकनिभाननः'. ७. K. has 'वि-
 ध्येन' for 'दृष्टेन'. ८. Tr. reads 'अज्ञा' and B. 'स्पर्धौ' for 'स्पर्धा'. ९. Tr. reads 'व-
 or नु'. १०. K. has 'विद्विषमिव' for 'मत्सरादिव'; while I. 'रा इव' through mis-
 take. ११. T. reads 'साहसवर्षिणः' for 'सायकवर्षिणः'. १२. K. reads 'तैजसः' for
 भास्वतः. १३. K. reads 'तयोः' for 'द्वयोः'; while T. substitutes 'परमभूत' for
 पारमगाह. १४. B. has 'नु' for 'च', but marginal reading appears 'च'. १५.
 I. and T. has 'टाङ्कृतौ' for 'टाङ्कृतौ'. १६. T. omits these following 3 lines
 while Tr. reads 'उज्जिद्र' for 'विनिद्र'. १७. K. reads 'विन्ध्योदधिरनूतनः'; while
 Tr. substitutes 'विन्ध्यभूमि' for 'विन्ध्योदधि'.

अशेषभुवनख्यातविक्रमे ऽव्यक्तविक्रमैः ।
 दर्पान्मुमुचिरे तस्मिन् तिर्यकेसरिभिर्दृशः ॥२७॥
 स तेषां सहजोदग्रशौर्यसञ्चारवीथिषु ।
 मत्तेभमौक्तिकोत्तंसान्न सेहे नखशुक्तिषु ॥२८॥
 यूये महावराहाणां गते तद्वाणगोचरम् ।
 चिरात् पल्लवमुस्तानां सन्तानः स्वस्तिमानभूत् ॥२९॥
 समदक्रोडदंष्ट्राभिः कूर्त्ताभिः कौतुकेन सः ।
 स्थलीर्व्यधित विन्ध्यस्य विकीर्णेन्दुकला इव ॥३०॥
 असैरिभमसारङ्गमवराहमकेसरि ।
 क्षणाद्वनमशार्दूलमात्तचाप्रश्चकार सः ॥३१॥
 अलं प्रहृत्य भूपाल सत्त्वेष्वनपराधिषु ।
 इतीव स खगारावैर्यषेधि वनराजिभिः ॥३२॥
 असेवन्त समीरास्तमनस्तमृगयाश्रमम् ।
 सुरतश्रान्तशबरीकबेरीमाल्यचुम्बिनः ॥३३॥

कुरङ्गदर्शनम् ।

अथेन्द्रचापललितं सञ्चरन्तमितस्ततः ।
 अमन्दमृगयासङ्गः स कुरङ्गमलोकत ॥३४॥

१. B. reads 'विक्रम' for 'विक्रमे'. २. I. substitutes तत्र for तस्मिन्. ३. I. reads 'सञ्चार' for 'सञ्चार'; while K. has 'पङ्क्तिषु' for 'वीथिषु'. ४. B. T. and I. read महैभ° for मत्तेभ°. ५. K. has तदा for महा°. ६. B. reads चिरं for चिरात्. ७. K. reads स्वमद° for समद°. ८. I. has दत्ताभिः for कूर्त्ताभिः. ९. T. reads विन्ध्याद्रेः for विन्ध्यस्य. १०. T. reads विहगारावैः for स खगारावैः. ११. K. reads वनवासिभिः for वनराजिभिः. १२. B. and I. read सुरतश्रान्त° for सुरतश्रान्त°. १३. K. reads 'नेत्रानन्धविधायिनः' for 'कबरीमाल्यचुम्बिनः'. १४. K. reads कुरङ्गः व्यलोकयत for कुरङ्गमलोकत.

सोऽपि तं वलितग्रीवः क्षणं स्थित्वा ददर्श च ।
 निरन्तरलतापुञ्जं विन्ध्यकुञ्जं विवेश च ॥३५॥
 ततस्तुरगमुत्सृज्य विसृज्यानुप्लवानपि ।
 तमन्वियायं सारङ्गं सारङ्गायतलोचनः ॥३६॥
 देवो रमाङ्गदेनाथ स श्रियेवान्वगम्यत ।
 छाया निर्वर्तते जातु नतु तस्यैष भूपतेः ॥३७॥
 मृगानुसारी विचरन्नात्तचापो वने वने ।
 लीलां किरातवेषस्य स प्रपदे पिनाकिनः ॥३८॥
 दूरादेव स तेनाथ शैरव्यत्वमनीयत ।
 स्वनामधेयचिह्नस्य हेमपुङ्खस्य पत्निः ॥३९॥
 शिलाभेदक्षमेनोऽपि किमपि श्लथमुष्टिना ।
 अभूद्विद्वः स सारङ्गः तेन त्वञ्चि न मर्हति ॥४०॥
 स शरापातभीतेन मनसोऽप्यतिरंहसा ।
 अतिदूरं कुरङ्गेण निन्ये राम इवापरः ॥४१॥

१. B. reads °मीव for °ग्रीवः. २. K. reads ह for च. ३. I. reads °गुञ्जं (छ?) for °पुञ्जं and K. °कुञ्जं for the same. ४. K. reads °भाग for °कुञ्जं. ५. T. and Tr. read तुरङ्ग° for तुरग°; while Tr. substitutes °मुन्मुच्य for °मुत्सृज्य. ६. K. reads °नुचरान् for °नुप्लवान्; while I. substitutes °नसृज्य विप्लवान्. ७. T. reads °नन्वियाय च for तमन्वियाय. ८. T. reads सन्विवेन and T. सुन्वयेव for स श्रियेव. ९. B. and I. read ऽतिवर्तते for निर्वर्तते. १०. T. reads तस्यैव for तस्यैष and K. तस्य च for the same. ११. T. reads °चारी for °सारी. १२. I. reads किरातवेशस्य for किरातवेषस्य. This is not a reading. Writers of the Northern Part of India do not make any difference between रा, ए and स and generally use any of these letters for each of the two others. Also there is no difference between र and ल. १३. K. reads मृगो लक्ष्य° for शरव्यत्व°. १४. K. reads गिरिभेद° for शिलाभेद°. १५. B. reads °नाथ for °नापि. १६. K. reads निकामं for किमपि. १७. Tr. reads कचन for त्वञ्चि न and अभूद्विद्वः for अभूद्विद्वः स.

तेन विन्ध्याटवीमध्ये धावन्नीरन्ध्रवीरधि ।

उत्पतन्नुत्पतन्नेव स केवलमलक्ष्यते ॥४२॥

दृशा वनस्थलीः कुर्वन् विकीर्णेन्दीवरा इव ।

जवाद्दूरमतिक्रान्तं तं क्षितीशस्तदैक्षत ॥४३॥

ततस्तिरोहिते तस्मिन्नसमाप्तकुतूहलः ।

स्वबाण इव स प्राप पृथिवीं दुर्विलक्ष्यताम् ॥४४॥

दशनजोत्स्नया कुर्वन् लताः स्तवकिता इव ।

इति पार्श्वगतं स्मित्वा स जगाद रमाङ्गदम् ॥४५॥

रमाङ्गदाय मृगवर्णनम् ।

अयं तुलितपौलोमीकान्तकार्मुकविग्रहः ।

मृगो दृग्गोचरं कंचिद्गतस्तव रमाङ्गदे ! ॥४६॥

तद्वधूस्वकरन्यस्तचित्रपत्रलताङ्कितः ।

असौ विहारहरिणः किं स्यादनलसारथेः ॥४७॥

१. T. reads उत्कलजुत्कलनेव for उत्पतन्नुत्पतन्नेव; while Tr. उत्पलानुप्लवैरेव and I. उत्पलजुत्पलनेव for the same. २. K. reads दूरात्समलक्ष्यते for केवलमलक्ष्यते. ३. B. reads क्षितीशस्तमयैक्षत, Tr. तं क्षितीश उदीक्षत for तं क्षितीशस्त-
दैक्षत. ४. I find in the Manuscript I. स्वपाण in the place of स्वबाण, but it seems to be a mistake of the writer. ५. T. and K. read सम्प्राप for स प्राप. ६. T. and I. read विलक्ष्यताम् for विलक्ष्यताम्. ७. B. reads पार्श्वे for पार्श्वे and B. T. and Tr. स्थित्वा and I. दृष्ट्वा for स्मित्वा. ८. In the margin of B. the reading स्वयं is found for अयं; while K. reads सोऽयं and T. अहं, but T.'s reading seems to be a mistake. ९. I. and T. read विग्रहः and Tr. for विग्रहः. १०. K. reads किंस्वित्; while I. reads कश्चित् which does not seem to be applicable in the case of the reading अयं. If the reading स्वयं is taken for अयं then the reading कश्चित् will have a good sense. ११. I. reads रमाङ्गदः for रमाङ्गद through mistake. १२. K. reads स्ववधूः for तद्वधूः. १३. Tr. reads अनिलसारथेः for अनलसारथेः.

अपि दृष्टा त्वयैतस्य कण्ठे कनकगृद्धला ? ।
 क्षुरितस्येन्द्रचापेन मेघस्येव तडिल्लता ॥४८॥
 मृगजातिरपूर्वेयं सर्वथा वसुधातले ।
 सम्भवत्यमराद्रौ वा भुवने वा फणाभृताम् ॥४९॥
 अस्याखण्डलकोदण्डकान्ति चर्मातिपावनम् ।
 गजपृष्ठे निधास्यामि महासमरपर्वसु ॥५०॥
 यन्निमज्जति मञ्चेतः कुतूहलरसोर्मिषु ।
 मार्गमन्वेष्टुमेतस्य तदेहि प्रयतावहे ॥५१॥
 इत्युक्त्वा विरते तस्मिन् परमारमहीभृति ।
 ऊचे रमाद्भदेनैवमवाप्यावुसरं वचः ॥५२॥

रमाद्भदकृतो मृगानुसरणनिषेधः ।

कुधेवाधिज्यचापेन वर्णसङ्करदर्शिना ।
 त्वयैष चित्रसारङ्गो देव दूरमनुक्रुतः ॥ ५३ ॥
 अगून्ध्याः सुर-गन्धर्व-सिद्ध-विद्याधरोरगैः ।
 इमा नवनवाश्वर्यनिधयो विन्ध्यभूमयः ॥५४॥
 विरमात्यादरः कोऽयं कुरङ्गान्वेषणे तैव ।
 न धावन्त्यर्थरिक्तासु क्रियासु त्वादृशां धियः ॥५५॥

१. K. reads 'मेखला' for 'मृद्धला'. २. B. reads 'विधास्यामि' for 'निधास्यामि'.
 ३. B. reads 'मूर्धसु' for 'पर्वसु'. ४. I. substitutes 'जगहे' and B. 'जगे' for 'ऊचे'.
 the first reading is out of matricial rules. ५. Tr. reads 'त्वयेवा' for 'कुधेवा',
 but it does not convey proper sense, and is also incorrect. ६. K. reads
 'भङ्गिना' for 'दर्शिना'. ७. K. reads 'त्वयेव' for 'त्वयेष' and substitutes 'अनुसृतः'
 for 'अनुक्रुतः'. ८. I. reads 'अगून्ध्याः स्वपुरावूर्ध्व' ×, Tr. 'अगून्ध्याश्च पुरावूर्ध्व' for
 'अगून्ध्याः सुर-गन्धर्व'; while Tr. mutilates two letters and reads 'अनु -- पुरा-
 वूर्ध्व' for the same. ९. K. reads 'चित्रिता' for 'निधयो'. १०. B. and K. read
 'विरमत्वादरः' for 'विरमात्यादरः'. I. follows our reading, but there appears
 corrections 'विरमत्वा (त्वा?) दरः'. ११. K. reads 'विभो' for 'तव'.

मृगयासक्तचित्तस्य तवात्र विचरिष्यतः ।
 पथि लोचनयोरेष पुनरप्यापतिष्यति ॥ ५६ ॥
 शरः संह्रियतामेष धनुरप्यवतार्यताम् ।
 शेषो च स्वस्तिमत्यस्तु देव श्वापदसन्ततिः ॥ ५७ ॥
 दशा दिनस्य तीव्रियं यदयं भगवान् रविः ।
 कृष्णस्योरसि पुष्पाति नभसः कौस्तुभश्रियम् ॥ ५८ ॥
 निहतेषु त्वया देव सत्त्वेषु व्यथिता इव ।
 एता वहन्ति सन्तापमतीवारण्यभूमयः ॥ ५९ ॥
 अमीभिर्बालवानीरर्विटपेष्वागतक्लमैः ।
 कपिञ्जलैरितः पश्य सहसैव निलीयते ॥ ६० ॥
 अर्कागुल्फितैरेभिरिभो ज्वालिखितैरिव ।
 राजजम्बूनिकुञ्जेषु पश्य पुंस्कोकिलैः स्थितम् ॥ ६१ ॥
 आल्हादहेतुः स्निग्धेयमितो वन्येन दन्तिना ।
 पश्य नीपतरोच्छाया सवशेन निषेव्यते ॥ ६२ ॥
 नवाम्बुधरनीलोऽयं दीवधूमलतोद्गमः ।
 नीलकण्ठैरितस्तर्षात्सोत्कण्ठैरवलोक्यते ॥ ६३ ॥

१. K. reads कशाचित्पुनरेष्यति for पुनरप्यापतिष्यति. २. I. reads संह्रियतां for संह्रियतां through mistake. ३. I. reads शेषास्तु and T. शेषाश्च both for शेषा च. ४. K. reads गिरि° for देव. ५. K. reads श्रीकृष्णस्येव for कृष्ण-
 स्योरसि. ६. K. reads °मिव विन्ध्यस्य भूमयः for °मतीवारण्यभूमयः. ७. B. reads °नीवाड° for °वानीर°. ८. K. reads °विटपेषु कृतश्रमैः, T. विटपेषु पटुक्लमैः and I. विटपेषु पतस्क्लमैः all for °विटपेष्वागतक्लमैः; while Tr. °विटपेषु वरक्लमैः for the same. ९. B. and K. read विलीयते for निलीयते. १०. B. and K. read राजजम्बू° for राजजम्बू°. ११. Tr. reads मन्थे न for वन्येन, but corrects मन्थेन ; while K. वैन्ध्येन for the same. १२. B. reads °तरुच्छाया for °तरोच्छाया. १३. B. and Tr. read इव° for दाव°, but the name इव belongs to forest. १४. Tr. reads °तस्तोषात् K. °तो वेगात् for °तस्तर्षात्. I. is quite mistaken here. I cannot find its reading properly सूषं these three letters are in the place of तर्षात्सो; while, T. substitutes उत्कण्ठैः for सोत्कण्ठैः and I. अवलोच्यते for अवलोच्यते through mistake.

अनया विद्रुमस्तम्भभङ्गपिङ्गलया दृशा ।
 इतः पल्वलपङ्कान्तव्याक्तिमभ्येति सैरिभः ॥ ६४ ॥
 कठोरातपतप्तस्य राजहंसस्य सम्प्रति ।
 नरेन्द्र नलिनीपत्रमौतपत्रीभवत्यदः ॥ ६५ ॥
 मुखमश्वरजच्छन्नकपोलफलकद्युति ।
 देव दन्तुरयन्त्येते तवापि स्वेदबिन्दवः ॥ ६६ ॥
 तदत्र कुसुमस्मेरे निःस्वनत्समदालिनि ।
 विनीयतां लताकुञ्जे त्वयैर्ष मृगयाश्रमः ॥ ६७ ॥
 अपि स्वच्छजला देवं कलहंसाङ्गसैकता ॥
 वराहोत्खोतमृत्क्षेयं पुरैः पुष्करिणी तव ॥ ६८ ॥
 त्वामिवाकंकरकलान्तमाकारयितुमेतया ।
 अयमाधूतकह्लारकलिकः प्रेषितो अनिलः ॥ ६९ ॥
 लतापुष्पोत्करैः कीर्णो मार्गोऽयमवगाह्यताम् ।
 इतो वन्येभमुक्ताभिरिर्भाः शर्करिला भुवः ॥ ७० ॥

108502

१. K. reads 'प्रख्य' for 'स्तम्भ'. २. Tr. reads महा for इतः. ३. Tr. reads आतपत्र for आतपत्री; while B. substitutes भाविष्यति for भवत्यदः. ४. B. reads मुखं मधुरजच्छन्नं and Tr. जम्बुमदारिजच्छन्नं for मुखमश्वरजच्छन्नं, but it does not give any good meaning; while T. substitutes 'षिङ्ग' for 'च्छन्न' and 'छलक' for 'कलक'. ५. K. reads भङ्गुरयन्ति for दन्तुरयन्ति. ६. Tr. and K. read 'विमुषः' for 'बिन्दवः'. ७. B. reads देवाऽत्र for तदत्र; while K. कुसुमस्मेरिनिःस्वनत् for कुसुमस्मेरे निःस्वनत्. ८. K. reads एव for एष and corrects in the margin स्वया किं. ९. K. reads अयि and T. अति for अपि. १०. K. reads भाति for देव. ११. I. reads 'सौकता' for 'सैकता', but it seems to be incorrect. १२. I. reads वराहोत्तान् for वराहोत्खात. १३. K. reads दिव्या for पुरः and न किम् for तव. १४. I. reads स्वामेव for स्वामिन्. १५. Tr. and K. read 'कमलः' for 'कलिकः' while T. substitutes उद्धूत for आधूत. १६. Tr. reads प्रेषितो for प्रेषितो. १७. K. reads 'पुष्पोत्करैः' for 'पुष्पोत्करैः'. १८. Tr. reads 'मुक्तालि' for 'मुक्ताभिः'. १९. K. reads शर्करिला for शर्करिला.

इत्युक्ते मसृणं तेन नृपस्य पदमादधे ।

स्मितं सरस्वतीरेत्नपर्यङ्के दन्तवाससि ॥ ७१ ॥

येशोभटोपदिष्टेन गत्वा किञ्चिदिवाध्वना ।

प्राप पुष्करिणीतीरमवन्तितिलको ऽथ सः ॥ ७२ ॥

करादनुचरस्तस्य सान्द्रस्वेदजलाङ्गुलेः ।

मधुर्मनोभवस्येव सशरं चापमाददे ॥ ७३ ॥

अथ स्नानादिवर्णनम् ।

ततः स्नानेच्छया स्पृष्टो विसृष्टयामकञ्जुकः ।

स रेजे मेघनिर्मुक्तः पर्याप्त इव चन्द्रमाः ॥ ७४ ॥

प्रमृष्टमृगयरेणु तन्मुखं पार्श्ववर्तिना ।

रुरुचे मारुतोक्षितपरागमिव पङ्कजम् ॥ ७५ ॥

निसर्गललिता तस्य विमुक्तालङ्कृतिस्तनुः ।

लतेव पारिजातस्य पर्यस्तस्तवकाऽभवत् ॥ ७६ ॥

स्वेदभिन्नाङ्गरागः स सरसीं तामगाहत् ।

मदसिक्ततटाघातधूलिर्वन्य इव द्विपः ॥ ७७ ॥

१. I. reads नृपतेः for नृपस्य. २. B. and I. read °सत्यपर्यङ्के, K. °सुप्तपर्यङ्के and Tr. °सुप्ते पर्यङ्के all for °रत्नपर्यङ्के. ३. B. reads रमाङ्ग-वोप° for यशोभटोप°. ४. K. reads प्रापत् for प्राप. ५. Tr. reads अवनीतिलको for अवन्तितिलको. ६. K. reads चिरात् for करात्; while T. वनचरः for अनुचरः. ७. Tr. reads कंकट° for °कञ्जुकः. ८. I am unable to find out the correct reading of here. It reads सारोजन्मेघनिर्मुक्तः then again corrects सरजन्मेघविनिर्मुक्तः, but this and correction seem to be incorrect. ९. T. reads पर्यन्त for पर्याप्त. १०. K. reads पूषणः for चन्द्रमाः. ११. K. reads मारुतोक्षित°, Tr. मरुताक्षित° and मरुताक्षित° all for मारुताक्षित°. १२. T. reads पर्यन्त° for पर्यस्त°; while Tr. मारुताक्षित° for ऽभवत्. १३. Tr. reads प्रस्वेदभिन्नाङ्गरागः for स्वेदभिन्नाङ्गरागः स. १४. K. reads this stanza as follows :—

स्वेदनुज्ज्वलवर्णस्य सरसीमवगाहसः ।

वन्यस्वेदभावस्तस्य श्रीः पर्यन्तविसर्पिणी ॥

T. reads उदसिक्त° for मदसिक्त°.

स तस्यां दूरविक्षिप्तविहंगश्रेणिमेखलः ।
 विजहार यथाकामं विलासकुसुमायुधः ॥ ७८ ॥
 उवाह विस्फुरन्नालकण्ठकच्छन्ननापि सा ।
 तदङ्गयष्टिस्पर्शेन रोमाञ्चमिव पद्मिनी ॥ ७९ ॥
 ततस्तरङ्गनिर्घीतमध्यास्य स शिलातलम् ।
 यशःस्नपितदिक्सीमा देवः सस्नौ यथाविधि ॥ ८० ॥
 तस्यां विरलमत्तालिनिःस्वनच्छन्ना वने ।
 अगीयतेव देवस्य लताभिः स्नानमङ्गलम् ॥ ८१ ॥
 सँ दूरोदस्तपर्यस्तसपुष्पसलिलाञ्जलिः ।
 जगत्तमोपहं ज्योतिस्त्रयीमयमुपस्थितः ॥ ८२ ॥
 तमानर्च स राजेन्दुमौलौ यस्येन्दुलेखया ।
 क्रियते स्वर्धुनीबालमृणालशकलभ्रमः ॥ ८३ ॥
 धन्या हि तौ वनलता यत्फलान्यार्जहार सः ।
 कार्यतः सदृशी तौसां समुद्ररशना मही ॥ ८४ ॥
 निपीय निखिलव्यक्तराजचिह्नेन पाणिना ।
 उपोऽस्पृशत्स चाम्भोजकिञ्जल्ककपिशं पयः ॥ ८५ ॥

१. T. and I. read दूरनिक्षिप्त° for दूरविक्षिप्त° and Tr. reads प्रसभाक्षिप्त° for the same. It gives another reading रभसा क्षिप्त°; while T. substitutes तस्याः for तस्यां. २. K. reads °श्रेणि° for °श्रेणि°. ३. I. reads विलसत्° for विस्फुरत्°; while B. reads this line, thus—

उवाह निबिडं नालकण्ठकच्छलतोऽथ सा ।

४. B. reads तरङ्ग° for तदङ्ग°. ५. I. and K. read तदम्बु° for तरङ्ग°. ६. I. reads °सीमित° for °स्नपित°; while Tr. °वेहोऽयं for °विक्षिप्ता and mutilates two letters next. ७. T. reads यथाविधि for यथाविधि. ८. B. reads तस्यां विरल° for तस्याऽविरल°. ९. K. reads °कौस्तुभम् for °मङ्गलम्. १०. Tr. reads अदूरो° for स दूरो°; while K. reads दूरापास्त° for दूरोदस्त°. ११. K. reads उपास्थितः and T. Tr. and I. read उपास्थित for उपस्थितः. १२. Tr. reads सा for ता. १३. Tr. reads तस्य for तासां. १४. B. reads उपस्पृशत् for उपाऽस्पृशत्.

नीलातपत्रमित्रेण पत्रेणाम्बुजिनीभुवा ।

निवारितोष्णः सश्रीकं लताकुञ्जं जगाम सः ॥ ८६ ॥

सपरागे विश्राम कुसुमप्रस्तरे च सः ।

लक्ष्मीकुचाङ्गरागेण मित्रे शेष इवाच्युतः ॥ ८७ ॥

रमाङ्गदोऽपि निर्वर्त्य त्वरया किञ्चिदाह्निकम् ।

अवाससेवावसरः पर्युपास्त विशाम्यतिम् ॥ ८८ ॥

स भृङ्गध्वनिना सुप्तो विपञ्चीनादबन्धुना ।

तमालपल्लवैस्तेन किञ्चित्किञ्चिदवीज्यत ॥ ८९ ॥

निद्रागृहीतनिर्मुक्तलोचनोऽर्थं जहार सः ।

धनं च्छायावृतव्यक्तभास्वतो नभसः श्रियम् ॥ ९० ॥

पीनांसतटसंश्लिष्टपुष्पकेसरशोभिना ।

उषःसाकल्पकेनेव शयनीयममुच्यत ॥ ९१ ॥

पुनर्मृगयाविहारः ।

चकार च पदं चित्रः स मृगस्तस्य चेतसि ।

लभं हि किमपि क्वापि कृच्छादाकृष्यते मनैः ॥ ९२ ॥

१. B. reads लीला° for नीला°. २. K. Tr. T. and I. read अम्बोजिनीभुवा for अम्बुजिनीभुवा. ३. I. reads °कुञ्जं for °कुञ्जं; while Tr. reads वारितोष्णांशु-सश्रीको, and T. वारीतोष्णीपकःश्रीमत् for निवारितोष्णः सश्रीकं. ४. Tr. gives another reading ऽथ for च; while B. substitutes ऽपि for the same. ५. B. and K. read मित्रशेष for मित्रे शेष. ६. T. reads निव्यस्वात् for निर्वर्त्य. ७. K. reads किञ्चिदात्मनः for किञ्चिदाह्निकम्. ८. T. reads सुप्तो for सुप्तो; while B. सुप्तविपञ्ची° for सुप्तो विपञ्ची°. ९. Tr. reads ऽतु° for ऽथ. १०. B. reads धनच्छायावृतव्यक्ततारस्य, T. धनच्छायावृतव्यक्ततारस्य and K. and Tr. धनच्छायावृतव्यक्ततारस्य all for धनच्छायावृतव्यक्तभास्वतो. ११. B. T. Tr. and I. read °सन्दृष्ट° for °संश्लिष्ट°. १२. Tr. reads केसराकल्पकेनेव for उषःसा-कल्पकेनेव and B. K. and T. read तेन for उषः°. १३. T. reads मनुः for मनः through mistake.

प्रसादहृद्यालङ्कारैस्तेन मूर्तिरभूष्यते ।
 अत्युज्ज्वलैः कवीन्द्रेण कालिदासेन वागिव ॥ ९३ ॥
 जेगाहे स महारण्यमंसासक्तधनुर्लतः ।
 उपोढशशभृल्लेखः सायमब्धिमिवार्यमा ॥ ९४ ॥
 तस्मिन्कुसुमकिर्मिरतले च विचचार सः ।
 स्फुरन्नक्षत्रशबले नभसीव निशाकरः ॥ ९५ ॥
 मृगानुगमनिर्वन्धो न जगामास्य मन्दताम् ।
 मैथिलीरमणस्येव विपिने पृथिवीपतेः ॥ ९६ ॥

निशातिक्रमणम् ।

ततः पपात जलधौ विरोचनफणामणिः ।
 दिनेर्हेर्नयमानस्य बलात्कारगरुत्मता ॥ ९७ ॥
 शनैः शनैरेथ व्योम्नि मृगाङ्कः पदमादधे ।
 सशङ्क इव भूपालान्मृगयासक्तचेतसः ॥ ९८ ॥
 रमाङ्गदास्तृतस्निग्धपल्लवप्रस्तरे ततः ।
 वने राजेन्दुना निन्ये तेनेन्दुतिलका निशो ॥ ९९ ॥

१. I. reads °रपुष्यत for °रभूष्यत; while T. and Tr. do not insert this whole stanza—

प्रसादहृद्यालङ्कारैस्तेन मूर्तिरभूष्यते ।

अत्युज्ज्वलैः कवीन्द्रेण कालिदासेन वागिव ॥.

२. B. reads कालिदासस्य for कालिदासेन and K. कवीन्द्रस्य कालिदासस्य for कवीन्द्रेण कालिदासेन. ३. K. and B. read जेगाह च for जेगाहे स; while B. substitutes तदा° for महा°. ४. T. and I. read आसाततधनुर्लतः, Tr. आसाततधनुर्लतः for अंसासक्तधनुर्लतः. ५. T. Tr. and I. read पवोढ° for उपोढ°; while B. substitutes °शशि° for °शश° through mistake. ६. B. reads अर्चमिव for अब्धिमिव. ७. T. mutilates five next letters from कु°. ८. K. reads किं विजहार for च विचचार. ९. B. and K. read स्फुरन्नक्षत्र° for स्फुरन्नक्षत्र°. १०. K. reads ऽणुं मन्दताम् for ऽस्य मन्दताम्. ११. K. reads षण्डकाहये for पृथिवीपतेः. १२. T. reads विनाभे° for विनाहे°, but it seems incorrect. १३. K. reads °रयो and T. °रधो for °रथ. १४. T. mutilates तेनेन्दुतिलका निशा.

अथ मुखरखगापेनीतनिद्रः

क्वचिदपि पद्मसरस्युपास्य सन्ध्याम् ।

पुनरपि तमवेक्षितुं वनान्ते

नृपतिरियेष्ट मृगं मृगेन्द्रकल्पः ॥ १०० ॥

पञ्चैकेन स्मर इव शरान्पौणिना हेमपुङ्गवान्

अन्येनोर्वीविजयि च धनुः साहसाङ्कं दधानः ।

देवः सोऽथ व्यहरदरिषु न्यस्तपार्दः पिकाली-

नीडन्यञ्चन्निचुलनिचयदयामलासु स्थलीषु ॥ १०१ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसाङ्कचरिते महाकाव्ये चित्रमृगावलोकनो नाम द्वितीयः
सर्गः ॥ २ ॥

१. T. reads °वनीत° for °पनीत°. २. Tr. reads च तमीक्षितुं for तमवेक्षितुं ; while B. and K. substitute निशान्ते for वनान्ते. ३. Tr. reads पञ्चिणो for पाणिना. ४. The letters ऽथ व्यहरदरिषु are mutilated in Tr. ५. T. and I. read अरवन्त्यस्तपार्दः for अरिषु न्यस्तपार्दः ; while T. substitutes व्यभरद for व्यहरत्. ६. T. reads किकालिः for पिकाली° and मीडन्यञ्च for °नीडन्यञ्चत्°. ७. Tr. reads °मिलय° for °निचय° and K. substitutes °दयामलीषु for °दयामलासु. ८. B. and K. substitute only द्वितीयः सर्गः for these lines ; while T. Tr. and I. omit श्री and Tr. reads परिमलकृतौ for परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ ; while I. substitutes only परिमलस्य for the same and T. परिमलापरनाम्नो महाकवेः कालिदासस्य कृतौ साहसाङ्कचरिते महाकाव्ये, and omits पद्मगुप्तस्य कृतौ नवसाहसाङ्कचरिते. ९. Tr. and I. omit महाकाव्ये.

अथ तृतीयः सर्गः ।

अथ बहु चरतो ऽस्य चापपाणिग्र
चकितवैलन्मृगयूथवीक्षितस्य ।
वनभुवि सुलभः परिश्रमो ऽभूत्
न तु हरिणः स हतेन्द्रचापशोभः ॥ १ ॥
धनुषि तेनुभरं निधाय किञ्चित्
तरुणतमालवने विनीतखेदः ।
मृगरुधिरलंवाङ्कितेन देवः
सम-विषमेण पथा पुरः प्रतस्थे ॥ २ ॥

विन्ध्यकन्दरप्रवेशः ।

अथ स चटुलषट्पदोपगीतं
वनगजदानसुगन्धिगन्धवाहम् ।
परिसरमभिर्नृत्तनीलकण्ठं
न्यविशत विन्ध्यनगेन्द्रकन्दरस्य ॥ ३ ॥
चतुरैकृतकचग्रहः स गच्छन्
वनलतया परिहासलोलयेव ।

१. Tr. reads 'लसन्' for 'वलन्'; while T. 'वलयं' for the same, but it seems to be incorrect. २. K. reads गिरिभुवि सुलभस्ततःश्रमोऽभूत् for वनभु-
वि सुलभः परिश्रमोऽभूत्. ३. T. reads तनुहरन् for तनुभरं. ४. I. reads परीतं
for विनीतं and T. उपनीतं for the same. ५. B. and K. read 'कलङ्कितेन
for 'लवाङ्कितेन. ६. B. and Tr. substitute पुनः for पुरः. ७. Tr. and K. read
सरलं for चटुलं. ८. I follow here only 'B.; while K. T. and I. read अव-
नीतं for अभिनृत्तं and Tr. अविनीतं for the same. ९. K. reads 'कन्धरस्य
for 'कन्दरस्य. १०. K. reads चटुलं for चतुरं.

नरपतिरेवशः कृतः स कामं
 वियेति मुखेन्दुमुदञ्चयाञ्चकार ॥ ४ ॥
 नमदवनिपतिः पतिः प्रजानाम्
 अयि! चपले नु विकृष्यते कचेषु ।
 विरम मुहुरितीव मञ्जुमुक्त-
 ध्वनिभिरसावलिभिर्लता अभ्यधायि ॥ ५ ॥
 कतिचिदलिनिपीतधूपगन्धान्
 अनतिविलम्बिपरार्धमौलिरत्नान् ।
 त्वरितमथ रमाद्भदो ऽस्य केशान्
 विपिनलताविटपान्तरार्चकैर्ष ॥ ६ ॥

हंसदर्शनम् ।

नृपतिरथ तदोन्मुखश्चरन्तम्
 झटिति सितच्छदमम्बरे ददर्श ।
 दधतमधिगतां कुतो ऽपि चञ्च्वा
 विसलतिकामिवै तारहारलेखाम् ॥ ७ ॥

१. Tr. reads °रवशं for °रवशः. २. Tr. and I. read कृतः प्रकाशं and T. कृतः प्रकामं both for कृतः स कामं. ३. T. reads विजयति for वियति, but probably this is a writer's mistake, the letter ज is added more. ४. T. and Tr. read अपि for अयि; while I. T. and Tr. read चपले न विकृष्यते and B. चपले वि-
 निकृष्यते for चपले नु विकृष्यते. In Tr. नु appears in the marginal correction.
 ५. K. reads °गुञ्जद्वनिभिः for °मुक्तध्वनिभिः. ६. B. and K. read °धून°, but in the marginal correction of B. there appears °प° for °न°; while T. reads °धूत° for the same. ७. B. reads in the margin °विलम्ब्य for °विलम्बि°. ८. B. reads निरास for चकर्ष. ९. K. T. Tr. and I. read °रपि for °रथ. १०. B. T. and I. read तथो° for तसो°. ११. K. reads °मिति for °मिव and substitutes रत्न° for तार°.

विकसितकुमुदेच्छदावदाते
 ततनिभृते पततां ततीर्धानम् ।
 विरचयितुमुपायनं नृपेन्दोर
 नवघटिते इव दन्तपत्रलेखे ॥ ८ ॥
 चितमतनुं विसर्पता समन्तात्
 किरणलतानिकरेण हारयेष्टः ।
 सितमणिमयसूचिनिर्मितस्य
 स्थितमिव जङ्गमपञ्जरस्य मध्ये ॥ ९ ॥
 सरलमणिरुचाऽऽवृतं प्रकृत्या
 विदलितविद्रुमकन्दर्काञ्चितुण्डम् ।
 प्रणयनिहितपादयावकाङ्क्षम्
 कमलवनस्थितिलोलयेवं लक्ष्म्या ॥ १० ॥
 चरणयुगतले विभातकाल-
 स्फुटितजपाकुसुमाभितोप्रभासि ।

१. B. K. and T. read 'कुसुम' for 'कुमुद'. Tr. also reads the same, but corrects 'कुमुद'. २. Tr. mutilates two letters and the copyist has inserted in blue ink 'दिवि' and thereby its reading may be 'दिवि पक्ष्मी' for 'पततां तती'; while K. reads 'तती' and T. 'तति' for 'तती'. ३. I. and B. read 'द्युसिन्धोर' and K. and T. 'द्युसन्धोर' for 'नृपेन्दोर'. ४. T. Tr. and I. read 'माले' for 'लेखे'. ५. T. reads 'विततमतनु' for 'चितमतनु'. ६. K. reads 'निर्जल' for 'जङ्गम'. ७. B. and T. read 'सरलमनु च विभ्रतं' and I. 'सरलमणु च विभ्रतं' for 'सरलमणिरुचाऽऽवृतं'. ८. B. reads 'कान्तिकाण्डम्', K. 'कान्तिवण्डम्', T. 'कान्तिमण्डम्' and Tr. 'कान्तिनुण्डम्' all for 'काञ्चितुण्डम्'. ९. T. reads 'निगित' for 'निहित'; while the original reading of Tr. is quite difficult to find out. Eight letters are mutilated from 'प्रणय', and there are inserted those letters in blue ink 'निहितपादया कृताङ्ग' therefore its reading may be 'निहितपादया कृताङ्ग'. १०. K. reads 'लीलयेव' for 'लोलयेव'. ११. Tr. reads 'राम' for 'ताम' and B. K. 'ऽतिताम' for 'ऽनिताम'.

स्वयमिव नलिनीवनप्रेसूतेः
 परिचयतः कृतकान्तिसंविभागम् ॥ ११ ॥
 प्रतिपेदमतिदीर्घहारभारं
 अवनमदुन्नमयन्तमुत्तमाङ्गम् ।
 शिरसि निपततो निकाममुष्णान्
 अहिमरुचः किरणानिवोत्क्षिपन्तम् ॥ १२ ॥
 विवृतमुखधृतस्य निष्पतद्भिस्
 तरलमणेररुणस्य कान्तिलेशैः ।
 अविरतमरविन्दवृन्दपीतान्
 मधुपृष्ठतानिव भूयसोद्वमन्तम् ॥ १३ ॥
 परिखंचितमयत्नपूरिताशैर्
 अविरलमौक्तिकदामरश्मिजालैः ।
 यश इव परभूभृतां निरुद्धं
 प्रसभमुपाहृतेभात्मनो यशोभिः ॥ १४ ॥
 अभिनवविसशङ्कयाऽपहत्य
 स्फटिकभयीमसमक्षमक्षमालाम् ।

१. Tr. mutilates two letters from 'प्र'; while B. and K. read 'प्रसूनैः' for 'प्र-
 तिः'. २. K. reads 'सन्निपातम्' for 'संविभागम्'. ३. T. and I. read 'कल' for 'पद';
 while B. gives the same reading in the margin. ४. The reading of I. is
 obscure. It reads 'वनतमुदुन्नमयन्तमुत्तमाङ्गम्' and some letters are struck off.
 B. and J. read 'निपतितां' for 'निपततो'. ५. B. Tr. and I. read 'निव क्षि-
 तम्' for 'निवोत्क्षिपन्तम्'. ६. I. reads 'तरलमणेव कणस्य कान्तिरत्नैः' for 'तरल-
 मणेररुणस्य कान्तिलेशैः', but it seems to be incorrect. ७. T. mutilates two
 letters after 'अरविन्द'. ८. T. reads 'भूयसोऽवमन्तम्', I. 'भूयसा वमन्तम्', B.
 'भूयसाऽवसन्तम्', but gives marginal correction 'भूयसा वमन्तम्' all for 'भूयसोद्व-
 मन्तम्'. ९. B. K. read 'परिकलित', I. 'परिकरित' and Tr. 'अधिकाचित' all for
 'परिखंचित'. १०. B. reads 'उपाहत', T. Tr. and I. 'उपाहित' all for 'उपाहृत'.
 I. reads 'समपक्ष' for 'मसमक्ष', but probably it may be 'मसमक्ष'.

विहगमिव विमानहंसपंक्तेर
 विघटितमेकतरं चतुर्मुखस्य ॥ १५ ॥
 द्युतमिव सितचामरं मघोनः
 श्रमजडवारविलासिनीकराग्रात् ।
 अपहृतमिव लोलपत्रजालं
 सुरसरितः पवनेन पुण्डरीकम् ॥ १६ ॥
 हरहरसितसितं दिवापि कान्ति-
 स्तवकमिवापतितं सुधाकरस्य ।
 अपि पतितमिवान्तरिक्षपीलोर्
 मघवदिभस्य विलासकर्णशङ्कुम् ॥ १७ ॥
 कुलकम् ।
 स च परिणतलोभ्रधूलिगुरुम्
 तरलमवन्तिपतेश्वकार चेतः ।
 किसलयमिव बालचन्दनस्य
 स्तिमितगतिर्मलयाचलेन्द्रवार्तः ॥ १८ ॥
 नायकवाक्यम् ।
 अवददथ विबुद्धपुण्डरीक-
 प्रतिममुपान्तचरे निधाय चक्षुः ।

१. T. I. and Tr. read एकचरं for एकतरं. २. B. T. I. and Tr. read पत्रजालं for पत्रजालं. ३. I. reads हरहरसितं हितं for हरहरसितसितं, but it is incorrect. ४. I. omits—

..... कमिवापतितं सुधाकरस्य ।

अपि पतित ..... ।

५. Tr. reads निशाकरस्य for सुधाकरस्य. ६. B. I. and T. read गुह्यनिभस्य for मघवदिभस्य; while K. धवलगजस्य for the same. ७. T. does not insert कुलकम्. ८. B. and I. read 'रीत्र' for 'लोभ्र'. ९. K. reads मलयात्रि-
 नववार्तः for मलयाचलेन्द्रवार्तः. १०. K. reads 'प्रतिम' for 'प्रतिम'. ११. Tr. reads 'तले' for 'चरे'.

दशनमणिमयूखभिन्नवर्गा
गिरमिति मालवराजपूर्णचन्द्रः ॥ १९ ॥

सुरभिकुसुमचुम्बिनाञ्जनघ्नोम्
अलिपटलेन लतामिमां विना मे ।
खगममुपदर्शयेत् के एवं
गगनरमापतिपाञ्चजन्यमन्यः ॥ २० ॥

स्मरवरकरिहस्तशीकराणां
हिमशुचयो नवहारमौक्तिकानाम् ।
विदधति रुचयोऽस्य चञ्चुकोटौ
कवलितबालमृणालसूत्रत्थिलाम् ॥ २१ ॥

अयि! कथय सितच्छदः क चायं
वैननलिनीपुलिनान्तबद्धवासः ।
अवनिपतिकलत्रकण्ठयोग्यः

क्व च शशिवन्धुरनर्ष एष हारः ॥ २२ ॥
वनभुवि पतितः कुतोऽयमस्यां
कथमयमस्य मुखातिथित्वमाप्तः ? ।

गुरुविभवपदस्य कस्य वा स्यात्
•अयमिति मे न परिच्छिन्नं चेत् ॥ २३ ॥

१. Tr. reads 'कीर्ण' for 'भिन्न'. २. K. reads 'निष्ठा' for 'नन्ना'. ३. I. reads क एष दुराई for क एवं. ४. Tr. reads 'पाणिपाञ्चजन्यम्' for 'पाञ्चजन्यमन्यः'. ५. B. T. and Tr. read स्मरसुर for स्मरवर and I. reads स्मरस्वर, but corrects स्मरवर. ६. Tr. reads हिमरुचयो and K. समरुचयो both for हिमशुचयो. ७. K. reads नव for वन. ८. Tr. reads this as follows :-

गुरुविभवपरिच्छदस्य कण्ठावयमिति न मनः परिच्छिन्नं चेत् ॥

९. I. reads नृपस्य for पदस्य and omits न. १०. T. and I. read मनः परिच्छिन्नं चेत् for परिच्छिन्नं चेत्.

अयमुचिततरः फणिस्त्रियो वा
कुचकलशान्तरमर्त्ययोषितो वा ? ।

नियतमुदधिमुद्रमीदृशानि
क्षितितलमाभरणानि न स्पृशन्ति ॥ २४ ॥

किमपरमनुगम्य एष हंसः
श्रमजडपक्षतिरावयोर्वनान्ते ।

अयि! यदयमवामनस्य भूमिर्
मुखधृतहारलतः कुतूहलस्य ॥ २५ ॥

रमाङ्गदवाक्यम् ।

इति विरतवचस्युदीर्य तस्मिन्
कृतिनि नृपे परमारवंशकेतौ ।

स्फुरदधरविकीर्णदन्तकान्ति-
प्रसरमिदं जगदे रमाङ्गदेन ॥ २६ ॥

जडरुचिरपि रोचते न कस्मै
कथमपि दीर्घगुणेन लब्धसङ्गः ।

नरवर यदनेन हारदेऽग्रा
तव पतगः स्पृहणीय एष जातेः ॥ २७ ॥

१. T. reads 'वर्त्यमर्त्ययोषितो' for 'मर्त्ययोषितो' that is two letters are inserted and B. reads 'इन्द्रयोषितो' for 'मर्त्ययोषितो'. २. In Tr. the letters 'यियद्' are placed for 'अयि य' and after this the two letters are mutilated. ३. K. and Tr. read 'कृत' for 'धृत'. ४. I. reads 'स्फुरदधर' for 'स्फुरदधर'. ५. K. and T. read 'विकीर्ण' for 'विकीर्ण'; while I. substitutes 'कान्ति' for 'कान्ति'. ६. Tr. reads 'सस्मै' for 'कस्मै'. ७. B. reads 'कथमिव' for 'कथमपि'. ८. K. and T. read 'दीर्घगुणेषु' and 'दीर्घगुणासु' respectively for 'दीर्घगुणेन'; while Tr. mutilates three letters after 'गुणे'. ९. K. reads 'हरिवर' for 'नरवर'. १०. I. substitutes 'धाग्रा' for 'दाग्रा', but on the head of धा there appears the mark of reading, but does not appear in the margin and it seems thereby it is धा. ११. K. reads 'वृत्तः' and Tr. 'हारः' both for 'जातेः', but the latter reading does not convey good sense here.

उपवन इव संभवः कदाचिन्
 नृप घटते विपिनेऽपि हारयष्टे ।
 यदसुरे-सुर-नागराजकन्या
 इह विहरन्ति नगेन्द्रकन्दरेषु ॥ २८ ॥
 शकुनिरयमितो दिगन्तलग्नैर्
 अनुपममौक्तिकनिर्गतैर्मयूखैः ।
 तव विरचयतीव सूत्रपातं
 सुकृतनिधानं ! भविष्यतः शुभस्य ॥ २९ ॥
 कुतमयमनुगम्यतामिदानीम्
 अनुगमनेन यतोऽस्य हारलाभः ।
 फलमधिकमतोऽपि नैः कदाचित्
 किमपि भवेद्यमेव यस्थे हेतुः ॥ ३० ॥
 तरुविटपलतान्तरेण गच्छन्
 भुवमेभजन् बहुमुक्तमेघवर्त्मा ।

१. K. reads संस्मृतिः for सम्भवः. २. Tr. reads अनर° for असुर°. ३. K. reads हि विन्ध्यकन्दरेषु for नगेन्द्रकन्दरेषु and gives marginal correction °कन्दरासु for °कन्दरेषु. ४. I. reads अनुपम° for अनुपम°. ५. K. reads °निःसृतैः and T. °निर्मलैः both for °निर्गतैः. ६. I. is quite mistaken here; it omits °व पातं सु° these four letters and corrects in the margin °व मइवै (these letters I cannot safely say are well found out); while Tr. reads सुवजातै and K. सूत्रवर्ग for सूत्रपातं. ७. K. T. Tr. and I. read सुकृतनिधानं for सुकृतनिधान. ८. The letter कु° in I. seems like शु°. but I am unable to make it out. ९. B. reads नियतो for °न यतो and K. reads °न हि हारलाभ एव for °न यतोऽस्य हारलाभः. १०. I. reads न नः for अपि नः. ११. B. reads कमपि for किमपि, but gives marginal reading किमपि. १२. B. reads तस्य for यस्य, but gives marginal reading यस्य; while Tr. reads राक्षस° for the same. १३. Except B. all read अभजत् for अभजन्. १४. K. reads °मेघवीथिः for °मेघवर्त्मा.

अयमतिगुरुहारभारजातां
 श्रमजडताभिलमात्मनो व्यनक्ति ॥ ३१ ॥
 नयनपथमयं यथा तवारात्
 त्वमपि तथास्य सितच्छदस्य यातः ।
 अवनितलमृगाङ्क ! यद्वनान्तश्च
 चकितमिवायमितस्ततः प्रयाति ॥ ३२ ॥
 निचुलवनमतीत्य वर्ततेऽयम्
 पुरत इमामयमञ्जिनीमुपेतः ।
 नवजलधरशङ्कयेव शङ्के
 तरुणतमालवनादितो निवृत्तः ॥ ३३ ॥
 किसलयकलिताञ्जलिं त्वरावान्
 अयमुपसर्पति नीलसिन्दुवारम् ।
 क्षणमयमिह बालचूतमौलौ
 विचकिलमौल्यविलासमोदधाति ॥ ३४ ॥
 अयमभिनवकर्णिकारयष्टिं
 ह्यटिति धनस्तत्रकस्तनीमुपैति ।

१. T. reads 'गुरुभारहार' for 'गुरुहारभार'. २. B. reads अयम् and gives marginal reading अति° for अले, but it seems to be incorrect; while K. अपि चात्मनो for अलमात्मनो. ३. Tr. reads तवागात् for तवारात्. ४. K. reads मन्ये for यातः. ५. K. reads इतःपुरः for इतस्ततः and substitutes प्रधावन् for प्रयाति. ६. T. and I. read अतीतः for उपेतः. ७. K. reads मन्ये for शङ्के. ८. K. reads उपवृत्तः for निवृत्तः. ९. T. reads 'कलिकाञ्जलि' for 'कलिताञ्जलि' and Tr. 'खचितं गतिस्वरावान्' for 'कलिताञ्जलिं स्वरावान्'. १०. K. reads 'सिन्दुवारम्' and I. reads 'सिन्धुवारम्' for 'सिन्दुवारम्', but it seems incorrect. ११. I. reads 'मल्पविलास' for 'माल्यविलास'; while T. reads विचकित° for विचकिल°. १२. B. reads in the margin आरुहति for आरुधाति. १३. I. reads 'कर्णकार'° for 'कर्णिकार'; while Tr. reads 'कान्तहारयष्टि' for 'कर्णिकारयष्टि'. १४. K. and T. read छद° for छन°. १५. K. reads उपेतः for उपैति.

अयमतिचपलो निसर्गरेक्तां
 स्थलनलिनीमवधीर्य देव ! यातः ॥ ३५ ॥
 अयमिह हि लतामुपैति कौन्दीं
 कुसुमवतीं नवमौधवीं विलङ्घ्य ।
 क्षणदलिवलयौसु नाऽऽसु तेन
 स्खलितमितः सहकारमञ्जरीषु ॥ ३६ ॥
 अभिसरति वनस्थलीमिवैताम्
 मदनवतीमयमूढकामिलीलः ।
 स्फुरदतनुशिलीमुखस्य चाग्रे
 विचरति कर्ण इवायमर्जुनस्य ॥ ३७ ॥
 श्रममपहरतस्तनूर्मिवातैर्
 अयमतिथिर्वनपल्लवस्य जातः ।
 तैरुततिषु तिरोहिती ज्यमेता-
 स्वयमरविन्दवनादिवोज्जिहीते ॥ ३८ ॥
 कुरवकवनतः कदम्बराजि
 ब्रजति ततो मुचकुन्दैकाननानि ।

१. K. reads °रिक्तां for °रक्तां; while I. has °रिक्तां, but corrects °रक्तां.
 २. Tr. °reads अवतीर्य for अवधीर्य; while K. substitutes पद्म for देव. ३. T.
 reads °मालतीं for °माधवीं. ४. B. reads °वलयायनेन देव for °वल्यासु नाऽऽसु तेन.
 T. लासु तेन and I. नाऽऽसु तेन both for नाऽऽसु तेन; while in Tr. four
 letters are mutilated, but appear in the correction °नु नादिनेव for °सु नाऽऽसु
 तेन. ५. K. I. Tr. and T. read इह for इव. ६. K. reads °मिव चो° for °मयमू°.
 ७. T. reads स्फुरदनु नु for स्फुरदतनु°. ८. K. reads °तैःस्वय° for °तैरव°.
 ९. I. reads वन° for वन°; while K. नवपल्लवस्य for वनपल्लवस्य. १०. I. reads
 लक्ष्मणातिषु रोहितीऽय° for लक्ष्मणातिषु तिरोहितीऽय°. ११. B. T. and I. sub-
 stitute इह for इव. १२. I. and Tr. read मुचकुन्द° for मुचकुम्ब°. B. reads
 the same, but gives च for कु in the margin.

इति नगमवगाहते संहारस्
त्वमिव धृतकृम एष राजहंसः ॥ ३९ ॥

कुरु विजयमितो ममार्पयैतत्
धनुरधुना ससुवर्णपुङ्खवाणम् ।
यदयमितगतिर्गतो अतिदूरं
जलपतंगः सह नः कुतूहलेन ॥ ४० ॥

हंसानुगमनम् ।

इति कथयति चापमर्पयित्वा
सममिषुभिः स रमाद्भेदे नरेन्द्रः ।
पतगमनु ययौ तमात्तहारं
हरति न कं नववस्तुसम्प्रयोगः ॥ ४१ ॥

ऋजु तमथ विहायसा व्रजन्तम्
रभसवशादनुगच्छतो नृपस्य ।
समजानि भृशमायतोऽस्य पन्थास्
तरुविटपा-ऽवटवर्जनेन वक्रः ॥ ४२ ॥

नृपतिरनुययौ वने विहङ्गं
नृपतिर्मभिः प्रणयौ रमाद्भेदोऽपि ।

१. T. reads संहारः for संहारः. २. I. and Tr. read धृतकृम for धृतकृम
३. Tr. reads जालम् for बाणम्. ४. B. reads मभिगतिः, T. मिह गतेः, E. ममित
गतिः and K. मभिगतेः all for मितगतिः; while Tr. omits the two letter
between मित and गते. ५. K. पतनः and T. पतकः for पतंगः. ६. K. read
कयमपि तत् for सममिषुभिः. ७. T. I. and Tr. read तरु for तरुः; while I
तरुविटपावटवर्जनेन for तरुविटपावटवर्जनेन and Tr. mutilates three letter
after विटपा and substitutes सुनेन, T. reads विटपावटवर्जनेन omitting on
letter both for विटपावटवर्जनेन. ८. B. reads मतिः for मभिः.

श्रुतमिव विशदं शुचिर्विवेकः

कृतिनि विवेकमिवान्तरः प्रसादः ॥ ४३ ॥

अथ कैमलसरस्तरङ्गदोला-

वलयविलोलैरथाङ्गनामयुग्मम् ।

मदकलकलहंसनादकृष्टः

श्रमविवर्शः स सितच्छदः प्रपेदे ॥ ४४ ॥

विलुलितकवरीकलापमाल्या

मृदुनवशैवलमेखला वहन्त्यः ।

रतिरणमवसायं यत्र नित्यं

सह रमणैरमराङ्गना रमन्ते ॥ ४५ ॥

सलिलगतधियाऽर्थं तेन दूरात्

स गुरुरमुच्यत निःसहेन हारः ।

जड(ल)हतहृदयाः कियच्चिरं वा

गुणमहतामिह भारमुद्वहन्ति ॥ ४६ ॥

स च द्विततमरीचिचञ्चुलेखो

विगलितैहारलतामिषेण हंसः ।

१. B. reads विशदं, but substitutes in the margin प for द. २. B. reads इव for मिव, but gives marginal reading मिव; while I. आन्तरप्रसादः for आन्तरः प्रसादः. ३. T. reads कलहरसस्तरङ्गदोला° for कमलसरस्तरङ्गदोला°. ४. Tr. reads विलासि° for विलोल°. ५. B. reads कृष्ट for कृष्टः. ६. T. I. and Tr. read विधुरः for विवर्शः. ७. T. reads माल्य° for माल्या. ८. I. reads शैवल° for शैवल° and drops the letter मे; while K. and Tr. read शैवलशुक्ला° for शैवलमेखला and T. substitutes मेखला° for मेखला. ९. T. reads साय° for साय; while Tr. रतिरणमवसा हि for रतिरणमवसाव. १०. Tr. reads गतेन for अथ तेन. ११. K. reads निर्बलेन for निःसहेन. १२. Except Tr. all others read लिखा° for लिखो. १३. K. reads विगलित° for विगलित°.

परिणतविसकाण्डभङ्गपीतं
पय इव विस्तृतधारमुज्जगार ॥ ४७ ॥

अथ कनकमृणालिकायुगस्थे
द्युतिनिचयेन चित्तं विसर्पताम्रः ।
अशिशिरमहसो विसारिणा खे
वलयितमंगुलताकदम्बकेन ॥ ४८ ॥

तटभुवि तमपश्यदापतन्तं
पतिरवने र्वतंसितायताक्षः ।
सितमभिनवहेमदण्डशोभि
स्फटिकशलाकमिवातर्पत्रमैन्द्रम् ॥ ४९ ॥

सन्दानितकम् ।

सरसि धवलिते तैतः समन्ताद्
अमृतमरीचिरुचेव तस्य कान्त्या ।
व्येधित बलवती वियोगपीडा
पदमपदे हृदयेषु चक्रनाम्नाम् ॥ ५० ॥

१. T. reads विस्मृतधार° for विस्तृतधार°. २. I. mutilates the letter स्त. ३. B. reads °निचये खचित्तं and gives marginal reading °निचयैरचित्तं; while K. °निच-
यरचित्तं all for °निचयेन चित्तं. ४. B. and I. read अतिततमहसा for अशिशिरमहसो.
T.'s reading may be the same, but it has अ - तित° for अशिशिर°. If we
conceive that the three letters are mutilated it violates the छन्द (ohanda).
५. Tr. reads विसारिणाङ्गे for विसारिणा खे; while B. reads विसारिणां for
विसारिणा. ६. T. and I. read तटलुडित° for तटभुवि त°; while Tr. तटलुलि-
त° for the same. ७. I. reads °विलितः for °यताक्षः. ८. K. reads °पञ्चतुल्यम्
for °पञ्चमैन्द्रम्. ९. In T. and Tr. there do not occur this. १०. T. reads
सरः for ततः. ११. I. reads विधित for व्यधित, but it seems to be incorrect.

अतिविततगुणैकधाम्नि तस्मिन्
 विधुरमधःपतिते विशुद्धिभाजि ।
 कथमपि वसुधाधिपः प्रमोदं
 झटिति जगाम गुणिव्वमत्सरो हि ॥ ५१ ॥
 अथ नभसि पिशाङ्गसान्ध्यराग-
 च्छुरित इवाम्बरनिघ्नातरङ्गम् ।
 कियदपि सरसस्तटे स गत्वा
 कमलरजःकपिशे ददर्श हारम् ॥ ५२ ॥
 स च सपदि रमाङ्गदोषनीतं
 कनकसरोरुहकान्तिना करेण ।
 निजयश इव मूर्तमाददे तं
 भुवनतलाभयदानदीक्षितेन ॥ ५३ ॥

१. Tr. and I. read सति for अति°; while T. सति विततगुणैरधाम्नि तस्मिन् वि-
 धुर° for अतिविततगुणैकधाम्नि तस्मिन् विधुर°. २. I. inserts पति पतिते for पतिते.
 ३. T. and I. read विशुद्धिभाजि, Tr. विशुद्धिभासि both for विशुद्धिभाजि. ४.
 Tr. reads प्रमोदान् for प्रमोदं. ५. K. and I. read झगिति for झटिति. This
 reading is neither a reading nor incorrect form because this is the style
 of pronunciation. Northern Indian poets and specially the Kashmirians
 pronounce झगिति and Southern Indian poets झटिति. ६. B. I. and
 T. read ऽपि for हि. ७. Tr. reads °छुरितमि° for °छुरित इ°. ८. T.
 reads च सरस्तटे for सरसस्तटे. ९. B. reads °जच्छुरिते, Tr. °जःकपिशं and K.
 °जःकपिलं all for °जःकपिशे. १०. T. Tr. and I. read this stanza as follows :—

स च सपदि रमाङ्गदोषनीतं
 भुवनतलाभयदानदीक्षितेन ।
 निजयश इव मूर्तमाददे तं
 कनकसरोरुहकान्तिना करेण ॥.

११. K. reads कनकसरोजसुधासितां हसा for कनकसरोरुहकान्तिना. १२. T. reads
 भुवनललाभय° for भुवनतलाभय°, but it seems incorrect.

सुजनमिव गुणैरुपोढशोभं
 शुचितरुवालमृणालसूत्रदीर्घैः ।
 अहमहमिकया कृतप्रवेशं
 तरणिकरगल्पितैरिवेन्दुपादैः ॥ ५४ ॥
 दधतमरुणमद्गरागशेषं
 क्वचिदपि यष्टिषु तारमौक्तिकासु ।
 घटितमिव नवातपेन किञ्चिद्
 बहुनवर्या शशलक्ष्मणस्त्विषा च ॥ ५५ ॥
 अतिविततरुचिं वहन्तमन्तस्
 तरलमणि तरुणेन्द्रगोपशोभम् ।
 अविरलमसकृन्निवासलम्
 ललितवधूहृदयादिवानुरागम् ॥ ५६ ॥
 कतिचिदपि लतान्तरे दर्धानम्
 मृगमदलिप्ततलानि मौक्तिकानि ।
 शबलजललवैरिवात्तजन्मा-
 न्यमरनदी-येमुनातिथेर्धनस्य ॥ ५७ ॥

१. T. reads शुभतर° for शुचितर°. २. B. reads °दीर्घशोभम्, Tr. °सूत्रदीर्घम्, and T. °दीर्घसूत्रम् all for °सूत्रदीर्घैः. ३. K. reads धृत° for कृत°. ४. T. reads कश्चित् for किञ्चित्. ५. B. reads बहुनतया and I. बहुरवया (?) both for बहुनवर्या. ६. K. reads स्विषेव for स्विषा च and I. स्विष च for the same though a mistake. ७. B. reads तरलमणेस्तरुणेन्द्रगोपशोभम् for तरलमणि तरुणेन्द्रगोपशोभम्; while T. substitutes °कोप° for °गोप°, but probably it is a mistake. ८. Here I. seems to read °लज्जं for °लम् and it repeats सलज्जं ललितवधूहृदयादिव°. ९. K. reads °दिवानुबन्धम् for °दिवानुरागम्. १०. K. reads पिधानम् (तम्?) for रधानम्. ११. B. reads °बमुनानिधेर्धनस्य and gives in the margin धनस्य for धनस्य. Tr. reads °बमुनानिधेर्धनस्य and K. °बमुनानिधेर्जलस्य all for °बमुनातिथेर्धनस्य.

अनुगुणपदवीविनिर्गतासु

प्रतिलतमायतमौक्तिकप्रभासु ।

रजनिकरमरीचिसूचिदीर्घैर्

बहुभिरिव ग्रथितं मृणालसूत्रैः ॥ ५८ ॥

अतिदृढमनुरक्तया वितीर्णम्

मुखरमहोदधिमेखलां वहन्त्या ।

उरसि निहितबन्धुजीवमुर्व्या

विचकिलमाल्यमिव स्वयंवराय ॥ ५९ ॥

कुलकम् ।

अरुचदथ करे स तस्य बिभ्रत्

युवतिरदच्छदकान्तिमध्यरत्नम् ।

किमपि मनसिजेन शासनाङ्कः

प्रहितनिजायुधचित्रपुष्पमुद्रः ॥ ६० ॥

शशिकररुचिना स तेन रेजे

मृदुकरपुष्करवर्तिना नरेन्द्रः ।

अमरपुरधुनीसमुद्धतेन

त्रिदशकरीव मृणालकन्दलेन ॥ ६१ ॥

१. K. reads °जालैः for °सूत्रैः. २. T. reads अतिरिक्तया वितीर्णम् and Tr. अनुरक्तया वितीर्णम् both for अनुरक्तया वितीर्णम्. ३. Tr. reads सप्तभिः कुलकसु; while T. omits it. ४. K. reads °रत्ने for °रत्नम्. ५. I. reads येन सा for °येन सा°, but the letters ज and ण are written in N. Indian writings for य and स respectively. ६. T. and B. read इवाहितनीनपिष्टमुद्रः, I. इवाहितधी-यनिष्ठमुद्रः, and K. इवाहितेन पिष्टमुद्रः all for °निजायुधचित्रपुष्पमुद्रः; while I. reads सासनाङ्क° for शासनाङ्कः. ७. K. reads °सित° for °कर°; while I. °कविना ° for °रुचिना स. ८. Tr. reads °समुद्धतेन for °समुद्धतेन; while I. substitutes °य° for °स°. ९. B. reads °पुरीव for °करीव.

उरसि नरपतेः पतंश्चकाशे
 कनकशिलाविपुले तदंशुपूरः ।
 अखिलभुवनकोशरोजलक्ष्म्या
 निहित इवाधिकमुत्कयो कदाक्षः ॥ ६२ ॥
 विकृतिरुदधिगुक्तिषु च्युतानां
 ध्रुवमिर्यमिन्दुकलासुधालवानाम् ।
 जलदजलकणोद्भवेषु कामं
 निवसति कान्तिरियं न मौक्तिकेषु ॥ ६३ ॥
 न किमयमुडुमण्डलापवादः
 कुमुदवनानि पुरोऽस्य न त्रपन्ते ।
 कथमयमवधिर्न मुक्तिभाजाम्
 इति तमवेक्ष्य स चिन्तयाञ्चकार ॥ ६४ ॥
 सन्दानितकम् ।

१. From the word अखिलभुवनकोश to भरणं भवाद्दृशी (Canto IV. 44) the intermediate portion, i. e., 12 stanzas of this Canto and 54 of the fourth is omitted in T., this omission must have happened through writer's carelessness. २. I. and Tr. read °राज्यलक्ष्म्या for °राजलक्ष्म्या. ३. B. reads उक्त्या for उत्कया, but gives marginal reading उत्कया. ४. I. omits the following portion :—

. . मिर्यमिन्दुकलासुधालवानाम् ।
 जलदजलकणोद्भवेषु कामं
 निवसति कान्तिरियं न मौक्तिकेषु ॥ ६३ ॥
 न किमयमुडुमण्डलापवादः
 कुमुदवनानि . . . . . ।

The correction appears in the margin, but it is not sufficient for the omitted portion. ५. B. reads °लवोद्भवेषु for °कणोद्भवेषु. ६. B. reads पुरो ननु for पुरोऽस्य न. ७. Tr. and I. read कथमवधिर्यं न मुक्तिभाजाम्. for कथमयमवधिर्न मुक्तिभाजाम् ; while B. substitutes मुक्ति° for मुक्ति°. ८. K. does not insert this.

स्फुरदुदरनिवेशितेन्द्रनीलां
 मदजलराजिमिव स्मरद्विपस्य ।
 अवनिपतिरपश्यदक्षराणां
 ततिमथ हारमृणालिकान्तेराले ॥ ६५ ॥
 अभिनवलिखितामिव प्रशस्तिं
 मदनमहानृपतेः स पार्थिवेन्द्रः ।
 इति निबिडकुतूहलाकुलैस्तां
 ललितपदाभरणामवाचयच्च ॥ ६६ ॥
 'मनसिजवरवीरवैजयन्त्यास्
 त्रिभुवनदुर्लभविभ्रमैकभूमेः ।
 कुचमुकुलविचित्रपत्रवल्ली-
 परिचित एष सदा शशिप्रभायाः' ॥ ६७ ॥
 किमु विपुलमिमं मनुष्यलोकं
 पुरमुत पर्वतपक्षशातनस्य ।
 किमु युवतिरियं भुजङ्गभर्तुर
 भुवनमलङ्कुरुते शशिप्रभेति ॥ ६८ ॥
 वदति शशिमुखीमितो न दूरे
 तरुणविलेपनभिन्न एष हारः ।

१. B. and K. read 'दुरुविनिवेशि' for 'दुदरनिवेशि'. २. B. and I. read
 मदलव' for मदजल'. ३. B. reads 'न्तरेव' and gives marginal reading 'न्तरे
 च' for 'न्तराले'. ४. K. reads 'कलिताम्' for 'लिखिताम्'. ५. Tr. reads 'मति' for
 इति. ६. K. reads 'विल' for 'कुल'. ७. K. reads अपाठयच for अवाचयच.
 ८. I. and Tr. read 'नव' for 'वीर'; while Tr. mutilates व. ९. K. reads
 'परिचयवर्धित एष नागलक्ष्म्याः' for 'परिचित एष सदा शशिप्रभायाः'. १०. K.
 reads विकलम् for विपुलम्. ११. I. reads 'कुरुते', but corrects 'क्रियते'.

सरितमिव वनान्तरे समीरेः

स्फुटितसरोरुहरेणुना पिशङ्गः ॥ ६९ ॥

कुसुमशरसखस्य कस्यचित्किं

समजनि नाकतलाधिदेवतेयम् ।

उते मुकुलितमन्मथावतारे

पथि विचरेदधिनाककन्यकानाम् ॥ ७० ॥

अपि कृतनयनोत्सवेन तन्वी

तरुणमुधामधुरेण दर्शनेन ।

मुदमुपजनयेद्वने किमेषा ?

मम शरदिन्दुकलेत्र कैरवस्य ॥ ७१ ॥

इति कियदपि यावदेव चिन्ता-

वशमगमत्स मनुष्यलोकपालः ।

धनुरपि निचुलं विधाय तावत्

कुसुमशरोऽस्य बभूव पार्श्ववर्ती ॥ ७२ ॥

अथ सम्भ्रमादनुचरेण

विनिहिततमालपल्लवे ।

आस्त तैरुकुसुमसंवलिते

सरसः स सैकैतशिलातले नृपः ॥ ७३ ॥

१. K. reads समीरस्फुटित° for समीरः स्फुटित°. २. B. and K. read साकुतला° for नाकतला°; while two letters before तला are mutilated in Tr. ३. B. reads तत° for उत. ४. B. Tr. and I. read °धुनापि कन्यकानाम् for °धिनाककन्यकानाम्. ५. I. substitutes °कु° for °सु°. ६. K. reads मुहुर-पजनवेन्मुद° for मुदमुपजनयेद्वने. ७. I. substitutes स for स. ८. K. reads निपुण° for निचुलं. ९. Tr. and I. read विषमशरो for कुसुमशरो. १०. T. and I. read कुसुमतरु° for तरुकुसुम°; while B. substitutes तनु° for तर°. ११. Tr. reads नैकक° for सैकत°.

आलक्ष्य स्तनसख्यलक्ष्मणि ततस्तस्मिन्कुरङ्गीदृशो

मुक्तादाग्नि करोदरप्रणयितामाग्ने तुषारत्विषि ।

विस्मृत्या सहसा हतं चतुरग्रा क्रोडीकृतं चिन्तया

चेतः श्रीनवसाहसाङ्गनृपतेरुत्कण्ठया ऽऽकृष्यत ॥ ७४ ॥

इति श्रीमृगाङ्गगुप्तसूनोः परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसाङ्गचरिते महाकाव्ये शशिप्रभाहारलाभो नाम तृतीयः
सर्गः ॥ ३ ॥

१. I. reads विस्मृत्या for विस्मृत्या. २. B. reads हतं for हतं. ३. I. reads परिमलस्य नवसाहसाङ्गचरिते हारलाभस्तृतीयः सर्गः. Tr. reads the same, but adds कृतौ after परिमलस्य and नाम after हारलाभो; while B. reads only इति तृतीयः सर्गः.

अथ चतुर्थः सर्गः ।

ततः स चेतस्यवनीपतिर्दधे
शशिप्रभालोकमहोत्सवस्पृहाम् ।
उपोढरागामुदधिस्तयोदरे
नवोद्भूतां विद्रुमकन्दलीमिव ॥ १ ॥

शशिप्रभाशानलिनीमृणालताम्
उपागते मौक्तिकदाम्नि सादरः ।
तेदागते दूत इव न्यवेशयत्
से दर्शितप्रेमलवे विलोचने ॥ २ ॥

पुनः पुनः षट्पदराजिमेचकां
तदिन्द्रनीलाक्षरपङ्क्तिमैक्षत ।
स तत्क्षणांन्मन्मथजातवेदसं
तनीयसीं भूमलतामिवोद्भूताम् ॥ ३ ॥

सुगन्धिहारादनुलेपनं करे
समुन्मिषस्त्वेदलवे विलुम्पति ।
असङ्गताया अपि दीर्घचक्षुषः
पयोधरस्पर्शमिवास्साद सः ॥ ४ ॥

तदीयनामाङ्गलिपिं शनैः शनैः
सलीलमावर्तयितुं प्रचक्रमे ।

१. B. reads तटान्तरे for तटोदरे. २. Tr. reads उपागते for तदागते.
३. K. and Tr. read प्रदर्शित° for स दर्शित°. ४. I. reads तत्क्षण for तत्क्षणात्.
५. K. reads विमुञ्चति for विलुम्पति. ६. K. reads °प साधरः for °ससाध सः.

परिस्फुरत्पल्लवपोटलाधरो
 रहस्यविद्यामिव मन्मथस्य सः ॥ ५ ॥
 अनेकरूपोऽवलिखनप्रगल्भया
 सुतीक्ष्णया वर्तिकयेव चिन्तया ।
 स तामेनाभेक्षणसंस्तवां पुरा
 लिलेख चित्ते मुहुरन्यथान्यथा ॥ ६ ॥
 अनङ्ग-चण्डातपतप्तयोस्तदा
 शशिप्रभाविभ्रमदर्शनम्प्रति ।
 द्वयोरभूदुत्सुकता वनान्तरे
 विलासिनस्तस्य च कैरवस्य च ॥ ७ ॥
 उदप्रदिग्धारणहस्तहारिणा
 स दक्षिणेन स्फुरता च बाहुना ।
 स्थिरीकृताशो मनसाऽपि दुर्लभाम्
 अदुर्लभामिन्दुमुखीममन्यत ॥ ८ ॥

१. K. reads °पाटलाधरे for °पाटलाधरो. २. Tr. reads °रूपोलिखन° for °रूपा-
 लिखन°; while K. substitutes °प्रवीणया for °प्रगल्भया. ३. B. reads
 अवाप्ते° for अनाप्ते°. ४. B. and K. read पुनरन्यथा° for मुहुरन्यथा°. ५. K.
 reads °दर्शनेन वा for °दर्शनेनम्प्रति. ६. I. substitutes here also °षि° for °सि°.
 This manuscript substitutes here and there च for स and स for च, but
 we neglect it hereafter. ७. K. does not insert the following stanza:—

उदप्रदिग्धारणहस्तहारिणा
 स दक्षिणेन स्फुरता च बाहुना ।
 स्थिरीकृताशो मनसाऽपि दुर्लभाम्
 अदुर्लभामिन्दुमुखीममन्यत ॥ ८ ॥,

only fourth charaṇa appears in the marginal correction. ८. I. reads
 स्फुरिता for स्फुरता, but it seems to be incorrect; while Tr. and I. substitute
 ऽथ for च. ९. K. reads न दुर्लभाम् for अदुर्लभाम् and अमंस्त सः for अन-
 मंस्त.

पुरो विमुञ्चन्नयने यदृच्छया
नृपस्तमालद्रुमकाननोदरे ।
अपश्यदत्रावसरे विलासिनीं
पयोदमध्ये शशिनः कलामिव ॥ ९ ॥

नायकवाक्यम् ।

अथैष दीर्घा दशनार्धिषः किरन्
मुखामृतांशोः किरणच्छटा इव ।
निरीक्ष्य तामुन्मदहंसगामिनीं
रमाङ्गदं सस्पृहमित्यवोचत् ॥ १० ॥
शनैश्चरन्ती त्रिपिने तव स्थिता
नितम्बिनी कञ्चिदियं दृशोः पथि ? ।
अधीरतां दक्षिणमातरिश्वना
लतेव नीता मधुणेन माधवी ॥ ११ ॥
युता सिताभैः सुमनोभिरेतया
परिभ्रमेयं कवरी नियम्यते ।
उदस्तभास्वत्करकान्तया श्रिया
दिनस्य ताराशबलेव शर्वरी ॥ १२ ॥
असत्कवेर्वागिव वीतसौष्टवं
निवेशयन्ती पदमव्यवस्थया ।
असावनेकस्खलितैः समाकुर्ला
विमुच्य मार्गं किर्मितः प्रतिष्ठते ॥ १३ ॥

१. K. reads °वीथिकोदरे for °काननोदरे. २. Tr. and I. read अवर्णात् for अपश्यत्. ३. K. Tr. and I. read सस्मितम् for सस्पृहम्. ४. Tr. reads कञ्चिदियं and I. कञ्चिदियं for कञ्चिदियं. The latter seems to be incorrect. ५. K. reads °मधुणेन माधवीम् for मधुणेन माधवी. ६. B. I. and Tr. read °सिताभिः for °सिताभैः; while K. substitutes उता for युता. ७. I. reads नियम्यते for निबन्धते, but the letter वि may be नि. ८. K. reads पश्येपदे for समाकुला. ९. B. and K. read किमितोऽधितिष्ठति and Tr. किमुत प्रतिष्ठते both for किमितः प्रतिष्ठते.

हटेन नेतुं वेशतामिवात्मनो
मनोभिरामासु विलासभङ्गिषु ।
धृतांशुका ताभिरियं पदे पदे
लताभिरम्भोजमुखी निरुद्धयते ॥ १४ ॥

विचिन्वती किञ्चिदिवेयमादरात्
अपक्ष्मपातस्तिमिते विलोचने ।
गते ऽवतंसोत्पलपत्रबन्धुताम्
इतस्ततः पद्मवने विमुञ्चति ॥ १५ ॥

मृदु प्रयान्तीयमनिघ्न-निघ्नयोः
सितांशुकां कामपि कान्तिमश्नुते ।
जले कलेव प्रतिबिम्बितैन्दवी
वनानिलोदञ्चदवाञ्चदूर्मिणि ॥ १६ ॥

प्रसादमस्माकमरण्यदुर्लभैर्
विधेहि सालक्तकपादताडनैः ।
असावशोकैः क्षेणमाश्रितैः श्रमात्
इतीव मत्तालिरुतेन याच्यते ॥ १७ ॥

१. I. and Tr. read गुरुता° for वृक्षता°. २. B. reads भूमिषु for भङ्गिषु.
३. I. and Tr. read धृतांशुकां for धृतांशुका. ४. K. reads नु रुद्धयते for
निरुद्धयते. ५. B. and I. read अपक्षपात° for अपक्ष्मपात°. ६. B. K. and
I. read पद्मवनेषु मुञ्चति for पद्मवने विमुञ्चति, but B. gives in marginal read-
ing वि° for °दु. ७. I. reads स्थितांशुका for सितांशुका, but the letter स्थि
may be सि, while Tr. reads सितांशुकाकामपि for सितांशुका कामपि. ८. I.
reads विन्दवी, but it seems to be incorrect. ९. K. and Tr. read अनलम्° for
अनलम्°. In I. the letters लम् are not clear enough to be read. १०. B.
reads दुर्लभ for दुर्लभ. ११. B. reads अशोकः क्षणमाश्रितः for अशोकैः
क्षणमाश्रितैः. १२. B. reads रुतेन याच्यते for रुतेन याच्यते.

अभेदमूढेरतवकाभिरावृता
 लताभिरीषल्लुलितालिपङ्क्तिभिः ।
 इयं पुरो मारुतनर्तितालका
 न लक्ष्यते व्यक्तमवामनस्तनी ॥ १८ ॥
 ऋजु कचित्काप्यनृजु प्रवर्तते
 कचित्स्खलल्युच्चशिलातले पथि ।
 इयं शनैः शैलनदीव च कश्चित्
 विनम्रवानीरतलेन गच्छति ॥ १९ ॥
 स्थिते परिष्वज्य सरोजिनीमिमं
 वने घनेऽस्मिन् कुसुमोन्मदालिनि ।
 प्रयाति सासूयमियं कथंचन
 स्वहस्तसीमन्तितमार्गवीरुधि ॥ २० ॥
 कचित्कचित्स्वेदलवोद्गमो मुखे
 सम्राहतेयं कवरी यथा तथा ।
 अयं च कम्पः कुचयोर्वधूरियं
 रतिश्रमव्याकुलितेव लक्ष्यते ॥ २१ ॥
 अनेन रूपातिशयेन लीलया
 विविक्तेनेपथ्यपरिग्रहेण च ।

१. Tr. reads 'मुक्त' for 'मूढ'. २. I. reads 'रागता लताभिः' and Tr. 'राग-
 ताङ्गताभिः' both for 'रावृता लताभिः'. ३. B. reads 'लुलितालिपङ्क्तिभिः' and K.
 'कुलितालिपङ्क्तिभिः' for 'कुलितालिपङ्क्तिभिः'. ४. Tr. reads 'शैलनदी वने' for 'शैलन-
 दीव च'. ५. B. reads 'सिते' for 'स्थिते'. ६. Tr. वने वने ऽस्मिन् for वने घने ऽस्मिन्.
 ७. K. reads 'लवधनी' for 'लवोद्गमो'. ८. K. reads 'समीकृतेयं' for 'सम्राहतेयं';
 while B. reads 'यथा यथा' for 'यथा तथा'. ९. K. reads 'वधूरियं रतिश्रमव्याकु-
 लितं प्रचक्षते' for 'वधूरियं रतिश्रमव्याकुलितेव लक्ष्यते'. १०. K. reads 'विविक्त' for
 'विविक्ते' and gives in the margin 'विरक्त' for the same.

अरण्यसञ्चारपरेयमेकिका
 कुतूहलं मे हृदेये निषिञ्चति ॥ २२ ॥
 असौ पराधीनतयाऽस्पदीकृता
 न बालिका न प्रतिभासते मम ।
 अयं स्फुरत्काञ्चनपद्मसोदरश्च
 सचामरो ऽस्याः कथमेन्यथा करः ॥ २३ ॥
 इयं किमु स्याद्वनदेवताऽऽगता
 गता धरां व्योमवधूरियं किमु ।
 अवेक्षितुं हारमिहेयमागता
 शशिप्रभावारविलासिनी किमु ॥ २४ ॥
 इतः स चित्राकृतिरीक्षितौ मृगश्च
 सितच्छदादात्मितो विभूषणम् ।
 इतश्च दृष्टेयमिति प्रसूयते
 प्रसक्तमाश्चर्यमियं व्रजस्थली ॥ २५ ॥
 पाटलाया नायकदर्शनम् ।
 इति प्रकृत्या मधुरोक्तिरुक्तवान्
 तयाऽऽयताक्ष्या ददृशे विशाम्पतिः ॥
 तमालपत्रापिहिते शिलातले
 कुमुदतीकान्त इवाभ्वरे स्थितः ॥ २६ ॥
 ततस्तदालोकनकौतुकेन सा
 स्थिता निमेषोऽञ्चितपद्मलेक्षणेम् ।

१. B. reads मनसः प्रयच्छति for हृदेये निषिञ्चति. २. K. reads 'मेव वै for 'मन्त्रेणा. ३. Tr. reads 'उय वा सुराङ्गना भोगिवधूरियं किमु । for 'ऽऽगता गता धरां व्योमवधूरियं किमु । ४. K. and Tr. read अवेक्षितुं for अवेक्षितुं. ५. In Tr. वा is mutilated. ६. K. and Tr. read ईक्ष्यते for ईक्षितो. ७. B. reads 'वनिः for 'वनिः. ८. K. reads प्रलक्ष्यते for प्रसूयते. ९. K. reads मन्त्रेणमाश्चर्यमनि for प्रलक्ष्यमाश्चर्यमनि. १०. K. reads भवरेस्थितः for भवरे स्थितः. ११. B. reads निमेषोऽञ्चितपद्मलेक्षणा for निमेषोऽञ्चितपद्मलेक्षणम्.

विनिर्द्रसत्केसरपङ्कजा बभौ
वने निवातस्तिमितैव पद्मिनी ॥ २७ ॥

पाटलायाः स्वगतम् ।

अचिन्तयत्सेति च पाटलाधरः
सितोरविन्दच्छदेदीर्घलोचनः ।
मुखं सुधादीधितिमुन्दरं दधन्
वने गतः कोऽयमनङ्गविभ्रमः ॥ २८ ॥

व्यनक्ति कन्याणमयीयमाकृतिर
महीयसीमस्य महानुभावताम् ।
असत्यमेतासु रुचा वितन्वती
लतासु कार्तस्वरपल्लवोद्गमम् ॥ २९ ॥

भुजेन चित्राङ्गदरत्नशोभिना
सतारहारेण भुजान्तरेण च ।
वदत्ययं मध्यमलोकपालताम्
परार्धचूडामणिना च मौलिना ॥ ३० ॥

अनातपत्रोऽयमत्र लक्ष्यते
सितातपत्रैरिव सर्वतो वृतः ।
अचामरोऽप्येष सैतेव वीज्यते

विलासवालव्यजनेन कोऽप्ययम् ॥ ३१ ॥

१. K. reads 'सान्द्रार्द्र' for 'विनिर्द्र'. २. Tr. reads 'स्मिता' for 'सिता'.
३. K. reads 'लोल' for 'दीर्घ'. ४. K. reads in the margin. 'पाण्डुर' for
'मुन्दर'. ५. I. and Tr. read 'मनङ्गतः प्रति' for 'मनङ्गविभ्रमः'. ६. K. and
Tr. read 'महीबसी' for 'महीबसी'; while I. 'महानुभावताम्' for 'महानुभावताम्'.
७. K. reads 'न नून' for 'असत्य'. ८. Tr. reads 'रत्नाङ्गसचिष' for 'चित्राङ्गदरत्न'.
९. I. reads 'मणिभारमौलिना' for 'मणिना च मौलिना'. १०. K. reads 'सर्व' for 'सर्व' and 'Tr. सर्व' for the same.

प्रियेयमारूढगुणा सुवंशभूर
 न चान्तिकं चापलतास्य मुञ्चति ।
 इमे पृषत्का अपि पार्थिवश्रियो
 विलासकर्णोत्पलपल्लवा इव ॥ ३२ ॥
 इतः शिलोत्सङ्गतले निषेदुषा
 दिवश्रयुतेनेव कुरङ्गलक्ष्मणा ।
 अधस्तरूणाममुना विनीयते
 क्षणं मृगव्योपनतः परिश्रमः ॥ ३३ ॥
 अयं स न स्यान्नवसाहसाङ्ग इ-
 स्यर्नङ्गलीलासु कृती भुवः पतिः ।
 स येन मुक्तो निजनामत्प्रच्छिद्यतः
 शशिप्रभाकेलिकुरङ्गके शरः ॥ ३४ ॥
 अयं स नो हार इवास्य दृश्यते
 करोदरे पल्लवपाटलखिषि ।
 इतः किमेतस्यै न सैकते स किं
 सितच्छदो लोचनगोचरं गतः ॥ ३५ ॥
 सुवर्णपुङ्खे लिखितं शिलीमुखे
 तदस्य नामास्ति समानमाकृतेः ।
 यदद्भुतामेकपदे पृषत्कर्ताम्
 भगादनङ्गस्य शशिप्रभाम्प्रति ॥ ३६ ॥

१. Tr. reads अयेय° for प्रियेय°. २. Tr. reads इव and corrects in the margin इह for अपि. ३. K. reads नूनं for इतः. ४. I. reads अनङ्गलीलः सुकृती and Tr. अनङ्गलीलः सुकृती for अनङ्गलीलासु कृती; while K. अनङ्गलीलासुकृतिदु for the same. ५. Tr. reads जनो for स नो and corrects in the margin स नो. ६. I. and Tr. read अलक्तक° for पल्लव°. ७. B. and K. read किलेतास्य for किलेतास्य. ८. Tr. reads °न for स. ९. I. reads तदस्ति नामाऽस्य and Tr. तदस्य नामास्य both for तदस्य नामास्ति. १०. Tr. reads पृषदकर्ताम् for पृषत्कर्ता-
 मा, but it seems to be incorrect.

अनेन चेद्योगमुपैति दैवतः
 फणीन्द्रकन्या शशिनेव रोहिणी ।
 अनल्पलावण्यतिरस्कृतोपमं
 वपुस्तदस्याः सफलत्वमेष्ट्येति ॥ ३७ ॥
 विधातुमेनामहमेव वा क्षमा
 मितोदरीर्मङ्कतलेऽस्य को विधिः ।
 ममेदृशो यद्विषये विमत्सराः
 स्तुवन्ति सख्यो मसृणोक्तिसौष्टवम् ॥ ३८ ॥
 संहामुना किञ्चिदुपान्तवार्तिना
 वदत्यसावुद्रतदन्तेदीधितिः ।
 कुतूहलाक्षिप्तनिमेषलास्यया
 विलोकयन्मामिव दीर्घया दृष्ट्वा ॥ ३९ ॥
 पाटलायाः समीपमागमनम् ।
 अथाधिगन्तुं किल तस्य पञ्चिणो
 गतिं वनान्ते कथमप्यलक्षिताम् ।
 तमभ्यगात्सा नृपतिं सचामरा
 सरित् सफेना निधिमम्भेसामिव ॥ ४० ॥
 समुच्चरन्नूपुरैःसिञ्चितैः पदैर्
 यथा यथा सम्मुखमाजगाम सा ।

१. K. reads शर्वरी for रोहिणी. २. Tr. and I. read तदाऽस्याः for तदस्याः.
 ३. I. and Tr. read मीयते for मेष्ट्यति. ४. I. and Tr. read विधातुं for
 विधातु. ५. B. reads क्षमे for क्षमा. ६. B. reads मेकपदे for मङ्कतले. ७. Tr.
 reads उल for वत्. ८. K. and Tr. read मनसोऽति for मसृणोक्ति. ९. Tr. reads
 इहा for सहा. १०. I. reads दीधिति for दीधिति. ११. K. reads विलोकयन्त्या
 मिव for विलोकयन्मामिव; while Tr. substitutes इह for इव. १२. I. and Tr.
 read अर्पसां for अभसां. १३. Tr. reads सिञ्चितैः for सिञ्चितैः.

तथाऽऽयताक्षयेव तथातथेरितो
 दृगस्य पश्चादपसारमेददे ॥ ४१ ॥
 शनैस्ततस्तां सविधोपसर्पिणीम्
 निरीक्ष्य हारं पिदधे नराधिपः ।
 निजोत्तरीयेण सितेन मारुतः
 शरद्धमेनेव शशाङ्कमण्डलम् ॥ ४२ ॥
 पयोधरोत्सङ्गनिवासलालितं
 व्यधादिमं पन्नगराजकन्यका ।
 इति प्ररोहद्वहुमानमन्थरो
 बभूव तस्मिन्नवनीपुरन्दरः ॥ ४३ ॥
 अनल्पलावण्यविलासजन्मभूर
 विचित्ररत्नद्युतिभास्वरोर्मिका ।
 तर्मिद्धमुक्ताभरणं भुवः पतिम्
 पयोधिवेलेव सुवेलमाप सा ॥ ४४ ॥
 अवाप देवः श्रियमन्तिकस्थया
 तथा स वालव्यजनोंङ्कहस्तया ।
 निषेव्यमाणः स्फुटेलक्ष्यदेहया
 नरेन्द्रलक्ष्म्येव यशःसमेतयो ॥ ४५ ॥

१. Tr. mutilates रि. २. B. and K. read मृगस्य for दृगस्य. ३. K. and Tr. read °माक्षे for °माक्षे. ४. K. reads जनाधिपः for नराधिपः. ५. Tr. and I. read मृगाङ्क° for शशाङ्क°. ६. K. reads प्रगल्भं for प्ररोहत्. ७. I. and Tr. read °माक्षरो for °भास्वरो. ८. K. reads तमित्य° for तमित्. ९. B. reads पयोर्° for पयोधि°. १०. Tr. omits ना through mistake. ११. Tr. reads स्फुटदेहलक्ष्म्या for स्फुटलक्ष्म्यदेहया. १२. K. reads °सनाथया for °समेतया.

पाटलाकृतः सत्कारः ।

विभिन्नचूर्णालकभक्तिं कुर्वती

विकीर्णचूडामणिचन्द्रिकं शिरः ।

अथानुभावेन निदेशितेव सा

ननाम मानिन्यवशा विशाम्पतिम् ॥ ४६ ॥

दृशा नरेन्द्रेण निदेशिते स्वयं

शिलातले नातिविदूरवर्तिनि ।

उपाविशत्सा रशनामणित्विषा

निषिध्यमाने स्मरचापशोभिनि ॥ ४७ ॥

रमाङ्गदवाक्यम् ।

तयातिदीर्घैर्दशनानुपातिभिर्

विकृष्यमाणामिव भूषणांशुभिः ।

इति क्षितीशोक्तिवर्त्मदीपिकरम्

उदीरयामास गिरं रमाङ्गदः ॥ ४८ ॥

अनेन विन्ध्याद्रिविहारजन्मना

श्रमेण कामं भवती कदर्थिता ।

१. B. and K. read °पङ्क्ति for °भक्ति. २. K. reads स्वतोऽनुभावेन निदेशितेव for अथानुभावेन निदेशितेव. ३. I. omits the following :—

..... विदूरवर्तिनि ।

उपाविशत्सा रशनामणित्विषा

निषिध्यमानेऽस्मरचापशोभिनि ॥ ४७ ॥

तयातिदीर्घैर्दशनानुपातिभिः,

but in the marginal correction appears विदूरवर्तिनि । उपाविशत् वेपितवामनस्तनी for the above omitted portion. I cannot say that this marginal correction is exactly the same; while B. and Tr. read नातिसमीपवर्तिनि for नातिविदूरवर्तिनि. ४. Tr. reads निबध्यमानामर° for निषिध्यमानेऽस्मर°; while in B. it appears in the marginal reading निषेध्यमाने for निषिध्यमाने. ५. Tr. reads तयानु° for तयाति° and B. रशनाम° for रशनानु°. ६. Tr. reads °विन्ध्यातपभार° for °विन्ध्याद्रिविहार°.

प्रेसुप्तजूटाहिमुखाऽनिलोष्मणा
 जटाविटङ्केन्दुकलेव गूलिनः ॥ ४९ ॥
 अमी सरोजप्रतिमे मुखे मुहुस्
 तवातपाताम्रकपोलभित्तिनि ।
 समुन्मिषन्ति श्रमवारिविन्दवो
 नताङ्गि लावण्यमुधालेवा इव ॥ ५० ॥
 इतोऽवतंसोत्पललास्येदेशिके
 निरन्तरं गन्धवहे वहत्यपि ।
 न घूर्णते स्विन्नललाटसङ्किनी
 तवालकश्रेणिरियं मन्नागापि ॥ ५१ ॥
 अनेन पीनस्तनकम्पदायिना
 निरायतेनोद्वहता कदुष्णताम् ।
 अथ प्रवालादपि पाटलच्छविर
 न दूयते निःश्वसितेन तेष्वधरः ॥ ५२ ॥
 उदित्य पङ्क्त्या श्रमवारिविभ्रुषां
 निरन्तराध्यासितरेखयाऽनया ।
 तवैष कण्ठः कुटजावदातया
 विलासमुक्तालतयेव भूष्यते ॥ ५३ ॥
 इदं महच्चित्रममानुषं त्वया
 विगाह्यते यद्वनमद्वितीयया ।

१. Tr. reads प्रयुक्तजूटाहि° for प्रसुप्तजूटाहि°. २. K. reads °सुधाकणा
 for °सुधालवा. ३. B. reads °देशिके for °कोशिके. ४. I. reads घूर्णति for घूर्णते.
 ५. I. reads उपरः for अधरः, probably it may अधरः. ६. I. reads तदेत्य for
 उदित्य. Tr. उदित्य, while for the same K. उदित्वरेण for उदित्य पङ्क्त्या. ७. I.
 reads °विभ्रुषो for °विभ्रुषां.

इमाः क्व विन्ध्यस्य भुवोऽतिदुर्गमाः
 क्व राजवेदमोभरणं भवादृशी ॥ ५४ ॥
 नैवोद्गताशोकपलाशकान्तिना
 निकामनिर्यन्नखचन्द्रिकेण चै ।
 त्रिभर्षि कस्येदमनेन पाणिना
 वदोऽवधूतेन्दुमरीचि चामरम् ॥ ५५ ॥
 नृपस्य कस्यापि परिच्छदाङ्गना
 यदि त्वमुच्चैर्विभवो हि कोऽपि सः ।
 मरुत्पतिर्मेनकयेव तन्वि यस्
 त्वयापि वालव्यजनेन वीज्यते ॥ ५६ ॥
 अथार्धिमत्या परवत्यासि स्त्रिया
 कयापि काऽसौ जगदेकसुन्दरी ।
 नतभ्रु यस्याः स्मरचापयष्टयो
 विधेयतां यान्ति भवद्विधा अपि ॥ ५७ ॥

१. Tr. reads °वशाभरणं भवादृशः for °वेदमाभरणं भवादृशी. K. reads स्वमी-
 दृशी and T. भवादृशः for भवादृशी; while K. gives in marginal correction
 च ते वपुः for the same. २. T. reads वनो° for नवो°. ३. च is omitted by
 T. ४. Tr. reads रुचा° for वचा°. ५. T. reads परिच्छदाङ्गा यतिस्व° for
 परिच्छदाङ्गना यदि त्व°. ६. T. and B. read ऽपि for हि. ७. Tr. reads हि for
 ऽपि. ८. Tr. omits this whole and half of the next stanza :—

अथार्धिमत्या परवत्यासि स्त्रिया
 कयापि काऽसौ जगदेकसुन्दरी ।
 नतभ्रु यस्याः स्मरचापयष्टयो
 विधेयतां यान्ति भवद्विधा अपि ॥ ५७ ॥
 परस्परस्पर्धि विलाससम्पदां
 अथ भवस्त्वामितया विकल्प्यते ।

१. B. reads नताङ्गि for नतभ्रु.

परस्परस्पर्धि विलाससम्पदां
 त्रयं भवत्स्वामितया विकल्प्यते ।
 मरुत्वतो वा रमणी रमाथ वा
 कलत्रमर्धेन्दुविभूषणस्य वा ॥ ५८ ॥
 इयं परिभ्रान्तिरगेन्द्रकन्दरे
 सखीव ते शंसति कार्यगौरवम् ।
 भवादृशः श्वापददूषितेऽन्यथा
 चरन्त्यरण्ये किमधीतनीतयः ॥ ५९ ॥
 अनेन खेलन्मददन्तिना वद
 त्वमागता चण्डि कुतो दुरध्वना ।
 विधाय विश्लेषविषादमावयोः
 स्वकार्यनिष्ठे कथय क यास्यसि ॥ ६० ॥

नायकवाक्यम् ।

इति साऽभिहिता मृगाऽऽप्यताक्षी
 समुपोढप्रणयं यशोभटेन ।
 संहसा न जगाद लज्जया नु
 श्रमतः किन्तु नृपस्तु तामवोचत् ॥ ६१ ॥

१. I. reads तव for भवत्^०; while T. तप^० for the same. २. T. reads रमाधवा and कलत्रमर्धेन्दु^० for रमाथ वा and कलत्रमर्धेन्दु^० respectively. ३. B. does not insert this whole stanza :—

इयं परिभ्रान्तिरगेन्द्रकन्दरे
 सखीव ते शंसति कार्यगौरवम् ।
 भवादृशः श्वापददूषितेऽन्यथा
 चरन्त्यरण्ये किमधीतनीतयः ॥ ५९ ॥

४. T. reads भवादृशापादाविभूषिते^० for भवादृशः श्वापददूषिते^०. ५. K. and Tr. read दनाध्वना for दुरध्वना. ६. T. reads निजगाद for न जगाद. ७. Tr. reads तामुवाच for तामवोचत् and corrects तामयोचे.

श्रान्तासि कौतुकहतेन कदर्थितासि
 प्रश्नैरनेन विहितो न तवोपचारः ।
 आतिथ्यमेष कुरुते परमद्गलेखा-
 संवाहनैकचतुरो निचुलानिलस्ते ॥ ६२ ॥
 एवं निसर्गमधुरेण सुधारसैक-
 निर्ण्यन्दिना फणिवधूरथ सा हसन्ती ।
 चन्द्रांशुना कुमुदिनीव दिनोष्मतसा
 वीतकृमा नरपतेर्वचसा बभूव ॥ ६३ ॥

इति श्रीभृंगाङ्कदत्तसुनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
 नवसाहसार्कचरिते महाकाव्ये पाटलादर्शनं नाम चतुर्थः
 सर्गः ॥ ४ ॥

१. Tr. and I. read श्रान्तापि for श्रान्तासि. २. Tr. reads °वशेन for °हतेन.
 ३. Tr. reads विहितोपनतोपचारः for विहितो न तवोपचारः. ४. Tr. reads कथम्
 for परम्. ५. B. and K. read मलया° for निचुला°. ६. I. reads °विण्यन्दिना for
 °निण्यन्दिना. ७. Tr. reads दिनेऽव° for दिनोष्म°; while T. reads कुमुदिनी-
 वदनोष्मतसा for कुमुदिनीव दिनोष्मतसा. ८. I. drops this Repha (रेफ). ९. T.
 reads wrongly इति कालिदासस्य कृतौ साहसार्कचरिते तृतीयः सर्गः This mistake
 has been done owing to the omission of the 3rd canto (vide page 11).
 १०. Tr. reads इति परिमलकृतौ नवसाहसार्कचरिते पाटलावलोकनो नाम चतुर्थः
 सर्गः, B. reads only चतुर्थः सर्गः and I. reads इति परिमलस्य नवसाहसार्क-
 चरिते पाटलावलोकनश्चतुर्थः सर्गः.

अथ पञ्चमः सर्गः ।

अथ सा वेदने नवेन्दुकाति-
स्मितमङ्गे विनिवेश्य चामरं च ।
जैगतीपतिमेवमा बभाषे
मसृणं मूर्तिमती विदग्धतेव ॥ १ ॥
त्वयि पुण्यवशेन दृष्टिमाप्ते
लभते शर्म गतश्रमो ममात्मा ।
उदिते हि विरोचने नलिन्या
वित्तमस्तामरसं विकासमेति ॥ २ ॥
अतिमात्रमुपोढसौकुमार्ये
वचसि श्रोत्रमुपेयुषि त्वदीये ।
झटिति प्रतिभासते ममायं
काठिनश्चन्दनपल्लवावतंसः ॥ ३ ॥
किमयं मयि सम्भ्रमोऽयमास्तां
किमयं नैव जनः परिच्छदस्ते ।
उपचारविशेषसंविधाने
प्रतिपञ्चन्द्र इवोदितस्त्वमेव ॥ ४ ॥

१. K. and B. read वदने for वदने. २. B. reads श्रितम् for स्मितम्. ३. K. reads भवनीपतिम् for जगतीपतिम्. ४. K. reads सा for °मा. ५. B. reads इव-
मामा for ममात्मा. ६. B. reads वित्तमःस्वरसं and gives marginal reading
वित्तमस्कं सरसं for वित्तमस्तामरसं. ७. B. reads स्नेहमुपेयुषि and gives marginal
reading श्रोत्रमुपेयुषि. ८. I. reads झगिति for झटिति. ९. K. reads चूतन-
पांशुवावतारः for चन्दनपल्लवावतंसः. १०. Tr. reads क्रियते for किमयं. ११. T.
reads °सन्निधाने. for °संविधाने. १२. K. reads इवेक्षितः for इवोदितः.

भवदिङ्गितवेदिनैव पृष्टा
 यदनेनाहमुपान्तवर्तिना ते ।
 किमु तत्कथयामि सम्मतं चेत्
 क्रियतां मे स्वयमाज्ञया प्रसादः ॥ ५ ॥

नायकनिदेशः ।

अभिधेहि लवः कुतूहलस्य
 त्वदुदन्तश्रवणे ममापि जातः ।
 इति सावमुधापतेर्निदेशादथ
 पातालविंलासिनी जगाद ॥ ६ ॥

भुजङ्गलोकवर्णनम् ।

स तैव श्रुतिमास एव तावत्
 स्मरलीलाभवनं भुजङ्गलोकः ।
 उपयाति यदेकदेशसाम्यं
 न मही नापि पुरी पुरन्दरस्य ॥ ७ ॥
 अतिदुर्लभसूर्यभासि यस्मिँ-
 स्तमसामुल्लसतां तिरस्क्रियाथै ।
 फणिनोऽरुणकान्तिभिदिशरस्थैर्
 मणिभिर्बालमिवातपं वहन्ति ॥ ८ ॥

१. T. reads °इङ्गितवेदिनेन and I. °इङ्गितवेदिनेव both for इङ्गितवेदिनैव. २. T. omits मे; while I. does not insert here मे, but it appears after आज्ञया in the marginal correction and Tr. substitutes नः for the same. ३. K. reads परं कुतूहलं यत् for लवः कुतूहलस्य. ४. K. जातं for जातः. ५. Tr. reads °निवासिनी for °विंलासिनी. ६. T. reads तपःश्रुति° for तव श्रुति°. ७. B. and Tr. read पुरं for पुरी and T. and I. read पदं for the same. ८. B. reads वमन्ति for वहन्ति.

अनुलिम्पति रोदेसी यथेन्दुः
 प्रभया मां न तथेत्यसूययेव ।
 पटु यः प्रमदाविलासहासै-
 स्तवकैरिन्दुपरम्पराः प्रसूते ॥ ९ ॥
 सविलासमुदस्तहस्तमुक्तैर्
 निकरैर्दिग्विरेन्दुश्रीकराणाम् ।
 परितो निचिताः सदैव यस्मिन्
 ककुभस्तारकिता इवावभान्ति ॥ १० ॥
 प्रतिभाति दधन् फणाकलापे
 पृथिवीं यत्र स शेषनागराजः ।
 नभसो निपतन् जवेन भित्त्वा
 जगतीं गाढ्र इव च्युतः प्रवाहः ॥ ११ ॥
 भोगवतीवर्णनम् ।

विदिता खलु वासुकेल्लोक्या
 हरकण्ठाभरणस्य भोगिभर्तुः ।
 ललिताद्भुतभूमिरस्ति तस्मिन्
 नगरी भोगवतीति राजधानी ॥ १२ ॥

१. T. reads रोदसी for रोदेसी, but it seems to be incorrect here. २. Tr. reads 'विलासभासां' for 'विलासहास', but appears in the marginal correction 'कुलास्य' for 'विलास'. ३. T. reads 'कलाभियं' and Tr. 'कलाभिरं' both for 'परम्परा'; while J. reads इन्दुकलाः प्रसूयते for इन्दुपरम्पराः प्रसूते, and gives marginal correction which I am unable to find out. ४. I. reads 'विभान्ति' for 'वभान्ति'. ५. T. reads फणीकलापे for फणाकलापे, but most probably it is incorrect. ६. K. reads अभिपतन् for निपतन्. ७. I. reads विलोक्याः for विलोक्यां. ८. T. reads हरि° for हर°.

मणिहर्म्यतलानि रत्नदीपाः
 फणिकान्तार्धविलोक्तानि वीणाः ।
 ऋतवोऽप्यखिलाः समेत्य यत्र ।
 स्मरसाम्राज्यमहाधुरं वहन्ति ॥ १३ ॥
 अनुपाधिरूपाहतो विकासः
 कमलैर्यत्र विलासदीर्घिकासु ।
 अपि यत्र कुमुद्वतीभिरस्तैः
 सहजश्चन्द्रमरीचिपक्षपातः ॥ १४ ॥
 अभिकानभिसर्तुमुद्यतः सन्
 सपदि व्यालविलासिनीसमूहः ।
 भवति स्वफणामणिप्रदीपे
 तिमिरोत्सारिणि यत्र साभ्यसूयः ॥ १५ ॥
 अधिरोहति यत्र वंशमुक्ता-
 पटलस्मेरतटा सुरलवन्ती ।
 सरितः श्रियमीर्ष्ययेव तस्याः
 सुवते मौक्तिकमेव यत्पयांसि ॥ १६ ॥
 अतिकान्तिगुणाभिराममूर्तिर्
 मधुरेण ध्वनिना मनोहरन्ती ।
 विदधाति सदैव यत्र यूनां
 पदमङ्गे वनिता च वल्लकी च ॥ १७ ॥

१. Tr. reads वीध्याम् and I. वीणा for वीणाः. २. I. T. and Tr. read भरं for धुरं. ३. Tr. reads °रपाकृतो for °रुपाहतो. ४. K. reads कुमुद्वतीर्निरस्तः for कुमुद्वतीभिरस्तः. ५. T. reads अहिकान् for अभिकान्; while K. reads आधिकामुक्तसर्पणे प्रसक्तः for अभिकानभिसर्तुमुद्यतः सन् and B. substitutes अनुगन्तुम् for अभिसर्तुम्. ६. Tr. reads सलिलः for सरितः. ७. K. reads यस्याः for तस्याः. ८. K. reads अतिमात्र° for अतिकान्ति°; while I. अतिकान्त° for the same. ९. T. reads °हरन्ति for °हरन्ती.

शतशो विलसन्त्युदंशुरत्न-
 स्तवकाः कल्पलता येदङ्गणेषु ।
 प्रतिमन्दिरमेवमेव यस्याम्
 अपि चिन्तामणयः पदे लुठन्ति ॥ १८ ॥
 अपि दत्तकुतूहलाः सुराणाम्
 अपि वाञ्छा^१पदमेकपिङ्गलस्य ।
 अपि निर्विषया मनोरथानाम्
 उरगान् यत्र विभूतयः श्रयन्ते ॥ १९ ॥
 वसति स्वयमेव यत्र देवः
 स सदा कल्पितहाटकेश्वराख्यः ।
 स्मरमूर्ध^२विलोचनार्चिषीव
 त्रिपुरं यः शरपावके जुहाव ॥ २० ॥

शङ्खपालवर्णनम् ।

निजवंशविशेषकोऽस्ति तस्याम्
 उरगाणामधिपः स शङ्खपालः ।
 स्रगसाविति यत् फणासु धत्ते
 वसुधां वासुकिना समानसारः ॥ २१ ॥

१. I. reads यदङ्गणेषु and T. यदङ्गणेषु for यदङ्गणेषु, but both seem incorrect. २. B. reads चिरं and I. and T. च ते both for पदे. ३. T. wrongly reads स्वराणाम् for सुराणाम्. ४. B. reads वाञ्छास्पर्धं for वाञ्छापर्धं. ५. K. reads कूरतरा for निर्विषया. ६. Tr. mutilates स सदा and shows the correction सदा for स सदा. ७. K. reads 'मूर्ध' and Tr. 'मुच्य' for 'मूर्ध'; while T. omits इव after 'विषि'. ८. T. reads स्रगराविति for स्रगसाविति through a mistake; while Tr. mutilates स्रगसाविति, but the corrector has inserted स्वभरावधि for it. ९. B. K. T. and Tr. read यः for यद्; while I. omits व in वसुधां and T. reads वसुधा for वसुधां.

शशिप्रभावर्णनम् ।

जगदेकललाम तस्य कन्या
 गुणवत्यस्ति शशिप्रभेति नाम्ना ।
 सहसैव फणाभृतां प्रविष्टा
 भुवने राहुभयादिवेन्दुलेखा ॥ २२ ॥
 न कैयाप्यतिशय्यते श्तिशीघ्रं
 यदियं कन्दुककेलिषु भ्रमन्ती ।
 अपरं कृतमर्थवत्तदस्याः
 सुतरां नाम सखीभिराशुगेति ॥ २३ ॥
 स्फुरदद्भुतरूपसम्पदं भाम्
 अनुकर्तुं कलयापि धाष्ट्यमेति ।
 न रतिर्न शची न चित्रलेखा
 न घृताची न तिलोत्तमा न रम्भा ॥ २४ ॥
 सुर-किन्नर-सिद्धकन्यकाभिः
 स्वकलाभ्यासवतीभिराप्तसख्या ।
 निखिलासु गता परं प्रकर्षं
 शितधीः शैशव एव या कलासु ॥ २५ ॥
 अनिवारितकेलिकौतुका सा
 सुतनुः स्नेहवर्शवदेन पित्रा ।
 विहरत्यपैचीयमानबाल्या
 हरशैले मलये हिमालये च ॥ २६ ॥

१. T. reads अस्थं for अस्ति. २. K. reads कदा for कथा. ३. T. has रेखा
 for लेखा. ४. B. and K. read सकलाभ्यासवतीभिराप्तं for स्वकलाभ्यासवती-
 भिराप्त. ५. I. T. and Tr. read सा for या. ६. T. reads वर्शं तेन for वर्शवदेन.
 ७. K. reads उपचीयं for अपचीयं. ८. T. and I. read हिमाचले for हिमालये.

अधुना पुनरेव विन्ध्यपादे
 विहरन्त्याःकुसुमावचूडनाम्नि ।
 कचिदप्यगमत्पलाय्य तस्याश्
 चपलः केलिमृगो मृगायताक्ष्याः ॥ २७ ॥
 अतिवत्सलया समं सखीभिर्
 विपिने तं परितस्तया विचिन्त्य ।
 पुलिने सारितः शशाङ्कसूतेः
 भ्रमवत्येयमनीयत त्रियामा ॥ २८ ॥
 कलहंसकलस्वनैर्विबुद्धा
 परिवारप्रमदानिदेशितं सा ।
 निकषा निचुलप्रवालशय्यां
 तमेव प्रेक्षितवत्यवाप्तनिद्रम् ॥ २९ ॥
 तपनीयाशिलीमुखस्तदङ्गे
 चकितं चित्ररुचौ तया च दृष्टः ।
 जलदे ललितेन्द्रचापभक्तौ
 अहिमांशोरिव भासुरो मयूखः ॥ ३० ॥
 अरविन्ददलत्विषा करेण
 स्वयमुत्पाद्य सकौतुकं गृहीते ।
 अवलोकितमेतयाथ तस्मिन्
 विजेयाङ्गे नवसाहसाङ्गनाम ॥ ३१ ॥

१. B. reads एव for अभव. २. B. I. and Tr. read कुसुमावचूड^० for कुसुमाव-
 चूड^०; while K. substitutes भान्नि for नान्नि. ३. T. and Tr. read भूते for सूते.
 ४. I. and T. read भ्रमवत्येव^० and Tr. भ्रमवत्येव for भ्रमवत्येव^०. ५. T. reads
 निवक्षितं for निवेक्षितं. ६. T. reads मयः for मय. ७. K. reads चित्ररुचः and
 substitutes सहसा for चकितं. ८. T. reads जलनेन्द्र^० and K. ललितेन्द्र^० both
 for ललितेन्द्र^० and T. reads भूङ्गा^० for भक्ता. ९. K. reads भास्वरो for भासुरो.
 १०. T. I. and Tr. read मुत्पाद्य for मुत्पाद्य. ११. K. reads विजयाङ्गं for
 विजयाङ्गे.

अविशन्नरनाथ नाम पूर्वं
 हृदयेऽस्यास्सहसाऽथ पुष्पकेतुः ।
 अमृतांगुमरीचिलुप्तनिव्रे
 लभते यत् कुमुदेऽन्तरं द्विरेफः ॥ ३२ ॥
 नवमेघमलीमसाद्युगान्ते
 वसुधामुद्धरतो रथाङ्गपाणेः ।
 परितः श्रमवारिविन्दवो ये
 निरपीयन्त पयोधिगुक्तियूथैः ॥ ३३ ॥
 प्रकृतिः किल यस्य ते परीता
 परिणामेन तदन्तरेऽव हंसः ।
 शयनान्तगतं मृणालशङ्कि
 हतवान्हारमधीरलोचनायाः ॥ ३४ ॥
 (सन्दानितकर्म ।)
 उदडीयत खे मुखेन विभ्रद्
 भुजगेन्द्रप्रतिमं तमञ्जसा संः ।
 अपदार्पितवैनतेयशङ्कः
 फणिकन्यासु मुहूर्तविक्रवासु ॥ ३५ ॥
 स च विन्ध्यवनान्तराजिमेताम्
 अविशन्मारुतपीतपद्मगन्धाम् ।

१. K. reads स ततो यः and B. सहसैव, both for सहसाथ. २. B. reads शि-
 शिरांशु° for अमृतांशु°. ३. B. and I. read पतन्तो for युगान्ते; while T. नवमे-
 घमरीचिसात्पतन्तो for नवमेघमलीमसाद्युगान्ते. ४. Tr. reads °ब्धेः for ये. ५. T.
 reads °योधैः for °यूथैः. ६. T. and Tr. read प्रकृतिं for प्रकृतिः. ७. T. and
 I. read तमन्तरेऽत्र and Tr. तमन्तरेत्य both for तदन्तरेऽत्र. B. and T. do
 not insert सन्सानितकर्म. ८. T. reads उदडीयत for उदडीयत. ९. Tr. reads
 नः for संः. १०. K. reads फणिकोकेषु मुहूर्तविक्रवेषु and gives in the margin
 फणिशरासु मुहूर्तवर्तितासु for फणिकन्यासु मुहूर्तविक्रवासु.

अतिदूरविकृष्टनागकन्या-
 चकितोदञ्चितदीर्घनेत्रमालः ॥ ३६ ॥
 अहिराजसुतानिदेशतोऽस्मिन्
 असमाप्तेषुविलोकनोत्सवोऽपि ।
 अथ हंसमितस्ततो विधेत्
 विजने नागवधूजनः प्रवृत्तः ॥ ३७ ॥
 शबलास्विह कृष्णसारयूथैस्
 समदक्रोडसनाथपल्वलासु ।
 गहर्नास्वपि तद्वेषणाद्यै
 वनलेखासु मम त्वयं भयक्तः ॥ ३८ ॥
 स मया न तटेषु निर्झराणां
 सरसां नाप्सु न पुण्डरीकषण्डे ।
 सरसीष्वेपि नायतोर्मिलेखा-
 न्तरपारिप्लवसारसासु दृष्टः ॥ ३९ ॥
 सितचामरधारणे नियुक्तां
 दुहितुस्तेन भुजङ्गमाधिपेन ।
 अवधारय पाटलेति नाम्ना
 तनयां मामुरगस्य हेमनाम्नेः ॥ ४० ॥

१. K. reads °लीलः and Tr. °मूलः for °मालः. २. T. reads अभिराज° for अहिराज°. ३. B. reads ऽयम् for ऽस्मिन्. ४. Tr. and K. read असमाप्ते° for असमाप्तेषु°. ५. T. reads विधेत् for विधेत्तुं. ६. K. and Tr. read शब-
 लास्मिन् for शबलास्विह and T. शबलास्मिन् for the same ; while I. reads शबलास्मिन्,
 but has the last न struck off and placed सु in its stead. ७. T. reads °पल्व-
 लाभः for °पल्वलासु. ८. T. I. and Tr. read इह for अपि. ९. B. T. and I.
 read ऽपि for तु. १०. K. reads वाप्सु for नाप्सु ; while T. न स्फुटपुण्डरीक-
 षण्डे for नाप्सु न पुण्डरीकषण्डे. ११. Tr. reads च for ऽपि. १२. Tr. reads
 °धारणानियुक्तां for °धारणे नियुक्तां. १३. K. reads °धाम्नः for °नाम्नः.

अचले विचयेः पतन्निगोऽयं
 फलितः साधु ममाहितश्रमोऽपि ।
 यदितः पुरुषोत्तमोऽसि दृष्टो
 वनमध्ये निर्बिडश्रियोपगूढः ॥ ४१ ॥
 उपरोधमिमं न मन्यसे चेत्
 यदि वाऽस्मांसु तवास्ति पक्षपातः ।
 वद तच्चरता कचिद्वनेऽस्मिन्
 स सहारो विहगस्त्वया नु दृष्टः ॥ ४२ ॥
 न स दृष्टिमितस्तवापि मन्ये
 तदहं तद्विचयादितो निवर्ते ।
 ननु ताम्यति काममात्तचिन्ता
 चिरयन्त्यां मयि सा गिराजकन्या ॥ ४३ ॥
 अथ वा मृगभङ्गिनोपनीते
 विधिना सा नवसाहसार्कबाणे ।
 प्रणयार्पितलोचना सनाम-
 न्यधुनोऽप्यालिखितेव नूनमास्ते ॥ ४४ ॥
 पुनरपि पाटलोक्तिः ।
 इति सा समुदीर्य तत्पृषत्कान्
 अवलोक्यैव पुनश्चर्मैकृतेव ।

१. T. reads अचलेऽपि चलेऽपि यः पतन्निगो for अचले विचयः पतन्निगोऽयं.
 २. K. and I. read मनोहित° for ममाहित°; while B. समाहित° for the same.
 ३. T. wrongly reads दृष्टो for दृष्टो. ४. K. reads विरल° for निर्बिड° and T. and Tr. निर्बिड° for the same. ५. K. reads अपकारं for उपरोधं. ६. K. reads स्त्रीषु for स्नायु. ७. Tr. reads न for सः. ८. T. and I. read न and Tr. स, both for नु. ९. T. reads न for सः. १०. Tr. reads न्यसनेऽप्यालिखितेव for न्यधुनाऽप्यालिखितेव. ११. I. reads पुरः for पुनः. १२. T. reads चर्मैकृ-
 ते च for चर्मैकृतेव. I. also reads the same.

स्फुटकेलिमृगोपनीतबाण-
 स्मरणस्मेरमुखी पुनर्जगाद ॥ ४५ ॥
 स नृलोकशशी त्वमेव मन्ये
 मृगयावद्धरुचिः स यत्पृषत्कः ।
 भुवनाभयदायिन्नाममीषां
 भवतः संवदतीव सायकानाम् ॥ ४६ ॥
 स्थितमेतदयोमुखेष्वमीषु
 स्फुटवर्णं तव नामधेयलक्ष्मे ।
 अवनीतिलक त्वयि प्ररूढं
 मम सन्देहलवं बलात् प्रमार्ष्टि ॥ ४७ ॥
 समुपैति सनाथतां किमन्यत्
 त्रितयेन त्रितयं नरेन्द्रचन्द्र ।
 त्रिदिवं नमुञ्चिद्विषा त्वयेयं
 वसुधा वासुकिना रसातलं च ॥ ४८ ॥
 सनये नृपतावखण्डिताज्ञे
 त्वयि शासत्यवनीं दिलीपकल्पे ।
 विदधीत पदं सुदुर्नये कश्च
 तमृते हारमलिम्लुचं विहङ्गम् ॥ ४९ ॥
 असतामसुहृन् लज्जतेऽयं
 किमिति ज्याकिणलाञ्छितो भुजस्ते ।

१. Tr. reads मनुलोकशशी for स नृलोकशशी, K. स नृलोकशशिः and T. स
 नृलोकशशि° for the same. २. Tr. reads अधोमुखेषु for अयोमुखेषु. ३. K. reads
 °मेतत् for °लक्ष्म. ४. T. reads चन्द्रः for चन्द्र. ५. T. reads नृपतापखण्डिताज्ञेः
 for नृपतावखण्डिताज्ञे. ६. T. reads दिलीपकल्पः for दिलीपकल्पे ; while K. दिली-
 पकुल्ये for the same. ७. B. and K. read निदधीत for विदधीत. ८. I. reads
 °मलिम्लुचां for °मलिम्लुचं, but seems to have been corrected as °मलिम्लुचं.
 ९. I. and Tr. read रक्षते for लज्जते.

अवनौ यदनेन रक्षितायां
वयमस्यां मुषितोः पतन्निगाऽपि ॥ ५० ॥

अपयातु खगः स तेन कृत्यं
नहि मे^१ हारमिह त्वमेव याच्यैः ।

न दिशन्ति किमत्र चोरलुप्तं
वैत षष्ठांशभुजो वसुन्धरायाः ॥ ५१ ॥

पथि चेदवतिष्ठसे प्रणीते
मनुना नाथ तदप्यतां स हारः ।
न नरेन्द्र भवादृशाः कैदाचित्
पदवीं न्यायविदां बिलङ्घयन्ति ॥ ५२ ॥

निजमर्थयसे शिलीमुखं चेत्
भवता यत्नवताऽपि किं स लभ्यः ।

त्वमनागसि यच्छशिप्रभायाः
प्रहरन् केलिमृगे कृतव्यलीकैः ॥ ५३ ॥

अथ वा मृगयिष्यते न हारं
विशिखं दास्यति चोरगेन्द्रकन्या ।

त्वयि नेत्रपथातिथिस्वमाप्ते
सुलभोऽस्या^२ हि महाजनोपरोधः ॥ ५४ ॥

१. I. omits the visarga; while K. reads हि हता for मुषिताः. २. Tr. reads नो for मे and K. किं for the same. ३. T. reads वाच्यः for याच्यैः; while I. °निव त्वमेव वाच्यः for °मिह त्वमेव याच्यैः. ४. T. reads विद्वन्ति and K. वदन्ति both for दिशन्ति. ५. T. I. and Tr. read वसु for वैत. ६. B. and K. read कथञ्चित् for कदाचित्. ७. B. and I. read न्यायविदो for न्यायविदां. ८. T. reads सह वास्तां भवतापि for भवता यत्नवतापि. ९. K. reads कृतापराधः for कृतव्यलीकैः. १०. T. reads °ऽभि for हि and Tr. सभाजनोपरोधः for महाजनोपरोधः.

अतिदूरत एव दृश्यतेऽयं
 त्वमिवाभ्युन्नतिमानितो नगेन्द्रः ।
 वहति प्रणयोपैरुद्धकूला
 कलहंसैरमुमन्तरेण रेवा ॥ ५५ ॥
 अमृतेन्दुकलासहोदरा ऽस्याः
 सुतनुस्तीरतलेऽवतिष्ठते सा ।
 उरसीव पयोधिराजकन्या
 वनमालाभरणे रथाङ्गपाणेः ॥ ५६ ॥
 तदितः स्वयमेव देव गत्वा
 पुलिनं सोमभुवस्तरङ्गवत्याः ।
 खगलुप्तविभूषणां क्षितौ ते
 फणिराजेन्द्रसुतां विबोधयेहि ॥ ५७ ॥

सानन्दं नायकोक्तिः ।

इति नद्वचसा स्मरैकदूतं-
 प्रसवोल्लासवसन्तवासरेण ।
 स नृपः कमपि प्रमोदमापत्
 घनराजिध्वनिनेव नीलकण्ठः ॥ ५८ ॥

१. I. reads एव for एव; while K. and Tr. अतिदूरतमेव for अतिदूरत एव. २. B. reads अत्युन्नति° for अभ्युन्नति°. ३. B. and K. read प्रणयावरुद्ध° for प्रणयो-परुद्ध°. ४. B. reads अमलेन्दु° and K. अमरेन्दु° both for अमृतेन्दु°. ५. Tr. reads °सहोदरी सा for °सहोदराऽस्याः. ६. Tr. reads ऽस्याः for सा. ७. Tr. reads °भरणा for °भरणे. ८. K. reads उरितः for तदितः. ९. B. T. and I. read विबोधय and Tr. विलोकय for विबोधय. १०. T. reads °चूत° and I. °चूड° for °दूत°, while Tr. स्मरेषुभूत° for स्मरैकदूत°. ११. T. reads स कृपः for स नृपः; while I. substitutes कमपि for कमपि. १२. B. reads घनगर्जत्° for घन-राजि°; while T. reads घनराजि° for the same through mistake.

अवदच्च विहस्य पार्थिवेन्द्रः
 फणिराजेन्द्रसुतो विलासिनीं ताम् ।
 वचसेत्कयता मेयूरशावान्
 नवजीमूतनिनादसोदरेण ॥ ५९ ॥
 अपि नाम मृदूनि वेत्सि वक्तुं
 निपुणं न्यायमनुञ्जती वचांसि ।
 प्रसभं विहितास्त्वया यदेते
 वयमात्मस्खलितेऽपि सापराधाः ॥ ६० ॥
 इदमोमिति गृह्यते वचस्ते
 सह मेधाविनि कस्त्वया विवादः ।
 यदिमा विशदोद्गमा गिरस्ते
 पथि सिद्धान्तसमीक्षिते चरन्ति ॥ ६१ ॥
 तदनेन विनोदयाशु तावन् .
 मम हारेण मनः शशिप्रभायाः ।
 इह पल्वलसैकतेषु यावत्
 तदलङ्कारमवेक्षितुं यत्तिष्ठे ॥ ६२ ॥

१. T. reads 'सुतां' for 'सुता'. २. I. reads विलासिनीनाम् for 'विलासिनीं ताम्', but it can be believed that the letters नाम् are ताम्, and besides, नी has Anuswar in the correction. ३. B. reads मरीचि° for मयूर°. ४. B. T. and I. read अति° and Tr. अथ° for अपि°. ५. T. B. and I. read निपुणे for निपुणं. ६. Tr. reads स्वयं for स्वया; while T. adds हि after स्वया. ७. K. reads ननु for सह; while Tr. reads कथमेकाकिनिनः for सह मेधाविनि कः and there appears in the correction, सह for कथ and मिति for किनि in the reading. ८. B. reads विषमोद्गमा and Tr. विषमोद्गता both for विशदोद्गमा. ९. B. and K. read 'समीक्षिते' for 'समीक्षिते'; while I. reads 'समीक्षिते' for the same. १०. B. reads विलोभया° for विनोदया° and gives marginal reading विनोदया for the same; while K. reads तदलं विनिवेदयेद्यासु तावत् for तदनेन विनोदयासु तावत् and B. interchanges this śloka to the next one. ११. K. reads तमहं शरहरं यतो न पश्ये and Tr. तमहं हारमवेक्षितुं यत्तिष्ठे for तदलङ्कारमवेक्षितुं यत्तिष्ठे.

हारप्रदानम् ।

अथ हारमनादरेण कण्ठात्
स्वयमाकृष्य स कृष्टचन्द्रशोभम् ।
विहसन्नरविन्दकोशताम्रे
निर्दधे पाणितले विलासवत्याः ॥ ६३ ॥
अपि कोशगृहोदरे दुरापं
फणिनां भर्तुरुपोढविस्मया सौ ।
तमुदञ्चितपक्ष्मणा मृगाक्षी
लिखितेनैव ददर्श लोचनेन ॥ ६४ ॥

शशिप्रभाहारधारणम् ।

अवकृष्य सलीलमुत्तरीयात्
सितमेषादिव तारकावितानम् ।
उरसा स बभार हारमीशः
स्तनपर्यङ्कशयं शशिप्रभायाः ॥ ६५ ॥
वदति स्म हसन् रमाङ्गदस्ताम्
उरगुल्मीमथ भर्तुरिङ्गितज्ञः ।
यदि कौतुकवत्यमत्सरस्ते
तदितः किञ्चिदितोऽवलोकयेति ॥ ६६ ॥
अथ हारलताविकृष्टदृष्टिः
सहसा वारिविहङ्गमावलुप्तम् ।

१. K. reads विदधे for निर्दधे. २. B. reads कोशगृहे दुरापमेषा for कोशगृहोदरे दुरापं and T. कुशगृहोदरेन्दुरापं for the same ; while Tr. has this line thus—

अपि के.....हार...दुरापं.

३. T. substitutes सु for सा through a mistake. ४. K. reads अनुकृष्य for अवकृष्य. ५. T. reads तार° for हार°. ६. B. reads अमत्सरा स्वं for अमत्सरस्ते. ७. B. reads °दिश° for °दितो° and T. I. and Tr. °दिश° for °दितो°. ८. K. reads °विमृष्ट° for °विकृष्ट°. ९. In Tr. there are two letters after सहसा mutilated.

उरगेन्द्रसुताविभूषणं तन्
नृपतेर्वक्षसि पाटला ददर्श ॥ ६७ ॥

पुनः पाटलावाक्यम् ।

इशानच्छदमात्तविम्बशोभं
क्षपयन्ती सुधयेव हासकान्त्या ।
अवदच्च वचांसि पार्थिवं सा
चतुरैवं परिहासपेशलानि ॥ ६८ ॥
अपहर्तुर्मगास्त्वमेव हारं
किमितः कल्पितराजहंसरूपः ।
विदितोऽसि घना त्वोरगाणां
नगरेऽस्त्येव हि कामरूपवार्ता ॥ ६९ ॥
परवच्चनपण्डिता मतिस्ते
यदि नैवं कथमन्यथा नरेन्द्रं ।
इदमाभरणं हरस्यरण्ये
हरहासैकसितं शशिप्रभायाः ॥ ७० ॥
अवनीवलये त्वमात्तदण्डः
सहसे नां श्विनयांशमिष्यैवमि ।
अथ च स्थितिमात्मना विधत्से
विषये दस्युनिषेविते किमेतत् ॥ ७१ ॥

१. T. reads विभूषणन्तं for विभूषणं तन्. २. B. and I. read तं for तन्.
३. T. reads मात्तविम्बशोभं for मात्तविम्बशोभम्. ४. T. reads हारकान्त्या for
हासकान्त्या. ५. T. reads क्षपयन्ति (पि ?) for क्षपयन्ति. ६. T. reads मना
for मगाः. ७. T. reads घनातपेरगाणां for घना त्वोरगाणां ; while Tr. reads
विदितो हि for विदितोऽसि, and mutilates two letters afterwards. ८. T.
reads परिवक्षितपण्डितामतिस्ते for परवच्चनपण्डिता मतिस्ते. ९. T. reads नरेन्द्रः
for नरेन्द्र. १०. T. reads नो for ना.

क्षितिप स्मयसे किमेष केलिर्
 न भवत्यर्पय हारमस्मदीयम् ।
 नयवर्त्मजुषो भवादृशाः किं
 न परस्वग्रहणादिहे व्रपन्ते ॥ ७२ ॥
 अथवा परतोऽस्तु नर्म नास्यां
 भुवि देवेन समोऽस्ति पार्थिवोऽन्यः ।
 अपविद्धनया न यस्य दृष्टेर्
 अपसर्पन्त्यथ खेचराः किमन्ये ॥ ७३ ॥
 अनर्थोः किमपि त्वया विलासिन्
 परिवर्तोऽयमकारि हास्योर्यः ।
 वचसामवकाशमीश दत्ते
 स न कस्यानृजुचेतसो जनस्य ? ॥ ७४ ॥
 विहितो नहि वक्षसि त्वयाऽयं
 नृप हारः फणिराजकन्यकायाः ।
 किमपीप्सितमात्मनो विधातुर्
 विहितं सूत्रमिदं मनोभवेन ॥ ७५ ॥
 ननु याम्यमुना शशिप्रभायास्
 तव हारेण मनो विनोदयामि ।

१. T. I. and Tr. read अपव्रपन्ते for इह व्रपन्ते. २. K. and Tr. read परव-
 स्तु नर्मणास्यां for परतोऽस्तु नर्म नास्यां. ३. Tr. reads ऽस्तु for ऽस्ति. ४. Tr.
 reads किमस्य for किमन्ये ; while T. substitutes अथ for अपि. ५. T. reads
 अनया for अनयोः. ६. B. and K. read दत्ते for दत्ते. ७. Tr. reads न च रा-
 जन् for नृप हारः. ८. Tr. reads किमिदं प्सितं for किमपीप्सितं ; while B. Tr. and
 I. विधातु for विधातुः. ९. T. reads न न याम्यमुना and Tr. ननु याम्यमुना both
 for ननु याम्यमुना ; while B. substitutes अधुना for अमुना. १०. B. and Tr.
 read विलोभयामि for विनोदयामि, but B. has in the margin विनोदयामि.

एवयि साप्यलमेव सान्द्रचेतस्
 सुतनुः स्नेहसार्द्रतामुपैतु ॥ ७६ ॥
 उचितं निजसायकानुरोधान्
 अहिरोजेन्द्रसुतोपसर्पणं ते ।
 परतोऽस्तु शरस्त्वर्दयिता सा
 किमु न त्यागवशंवदा ददाति ॥ ७७ ॥
 सरसोऽस्य विमुञ्च तीरलेखाम्
 अनुरेवा पुलिनं गृहाण यात्राम् ।
 उरगाधिपं रूपपक्षपातं
 शमय व्यालवधूविलोचनानाम् ॥ ७८ ॥
 शशिप्रभादशनार्थं गमनम् ।
 इति वल्गु वचो निशम्य तस्याः
 स नृपः पन्नगवामलोचनायाः ।
 स्थितमत्र वचस्यलङ्घनीये
 तव कल्याणि मयेति तामुवाच ॥ ७९ ॥
 अथ साऽनृजुवादिनी विधाय
 क्षितिपालं पुरतश्चाल बाला ।
 हृदयेन परामर्शं चैवं
 विलसन्मांसलविस्मयो नरेन्द्रः ॥ ८० ॥

१. Tr. reads साप्यलमेवमात्रचेतसि for साप्यलमेव सान्द्रचेतः; while T. reads this latter quarter of the stanza अतनुन्ने हरसार्द्रतामुपैतु. २. B. reads उपैति for उपेतु and अतनुः for सुतनुः, but for the latter reading it has in the margin सु for अ. ३. T. reads अभि° for अहि°. ४. Tr. reads शरं तदर्थिता for शरस्त्वर्दयिता. ५. Tr. reads वशं निशा for वशवश. ६. K. and Tr. read शमयन् for शमय. ७. B. T. and I. read विलोचनेषु for विलोचनानाम्. ८. I. reads कल्याणमये° for कल्याणि मये°. ९. K. and Tr. read चचार for चचाल; while T. reads क्षितिपालपुरतश्चार for क्षितिपालं पुरतश्चाल through a mistake. १०. I. drops one न and reads परामर्श for पराममर्श.

अरण्यानी केयं^१ धृतकनकसूत्रः क सै मृगः
 क मुक्ताहरोऽयं क च स पतगः केयमबला ।
 क तत् कन्यारमं ललितमहिभर्तुः क च वयम्
 स्वमाकूतं धाता किमेपि निभृतं पल्लवयति ॥ ८१ ॥
 अथ मदगजलीलाखेलगामी स कृत्वा
 कनकविशिखयाञ्चाव्याजमव्याजकान्तः ।
 अवनिहरिणलक्ष्मीं साहसोर्पाजितश्रीः
 अहिपरिवृढकन्यालोकनाय प्रतस्थे ॥ ८२ ॥

इति श्रीमृगाङ्कगुप्तसूनोः परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतौ
 नवसाहस्राङ्कचरिते महाकाव्ये^२ शशिप्रभावलोकनार्थप्रस्थानं
 नाम पञ्चमः सर्गः ॥ ५ ॥

१. T. reads केयं for केयं. २. B. reads च for स. ३. K. substitutes किमिति for किमपि and B. किमिष for the same; while T. and Tr. read निभृतः for निभृतं. I. also reads निभृतः, but has in the margin निभृत. ४. K. reads 'लक्ष्मी' for 'लक्ष्मा'. ५. Tr. reads इति परिमलस्य कृतौ नवसाहस्राङ्कचरिते शारपरिवर्ती नाम, T. reads इति कालिदासस्य कृतौ साहस्राङ्कचरिते and I. इति परिमलस्य नवसाहस्राङ्कचरिते all for the whole quolophone.

अथ षष्ठः सर्गः ।

नायिकावस्थावर्णनम् ।

तदा फणीन्द्रकन्योपि बाणनामाङ्कसूचिते ।
 नरेन्द्रतिलके तस्मिन्नभिलाषं बबन्धे सा ॥ १ ॥
 सहसा हृदये तस्यां निदधे मन्मथः पदम् ।
 अशोकयष्टिस्तबके सराग इव षट्पदः ॥ २ ॥
 अवशा सा भवच्चित्रं नांघ्रापि पृथिवीपतेः ।
 न तदस्त्यत्र यन्नास्त्रं सन्नद्धस्य मनोभुवः ॥ ३ ॥
 स्मराम्रिकणमेणाक्ष्यास्तस्याः समुददीपयत् ।
 मकरध्वजसाम्राज्यसचिवो मलयानिलः ॥ ४ ॥
 सोल्लसत्स्मरलीलेन नवेन वयसा बभौ ।
 उन्मिषन्मधुलेखेन मुकुलेनेव मालती ॥ ५ ॥
 सा ज्तनुश्वसनस्पृष्टपाटलाधरपल्लवम् ।
 उवाह मुखमुज्जृम्भमम्भोजमिव पद्मिनी ॥ ६ ॥
 निकामसरले तस्मिन् सा मुहुस्तरलेदृशौ ।

१. B. reads ऽसौ for ऽपि. २. T. reads बबाल (?) for बबन्ध. ३. I. reads तस्य for तस्या; while B. K. and Tr. read विदधे for निदधे. ४. K. reads अस्त्रापि for नांघ्रापि. ५. Tr. reads समराङ्गण° for स्मराम्रिकण°; while T. स्मराम्रिकण° for the same. ६. B. and K. read मुखदीपि for समुददीपयत्; while I. reads the same, but the letter प seems like य. ७. K. reads मारुतः सखा for मलयानिलः. ८. K. reads 'पिच for बभौ. ९. T. omits the following portion :—

..... सा मुहुस्तरले दृशौ ।
 वरे नरेन्द्रचन्द्रस्य चिक्षेप न सखीजने ॥ ७ ॥
 नरेन्द्रनामाङ्कलिपिस्तामानन्दयति स्म सा ।
 कुमुदतीमिवोदञ्चालेन्मुकिरणच्छटा ॥ ८ ॥
 हेमपुङ्खाङ्किते तस्मिन् ..... ।

शरे नरेन्द्रचन्द्रस्य चिक्षेपे न सखीजने ॥ ७ ॥

नरेन्द्रनामाङ्गलिपिस्तामानन्दयतिस्म सा ।

कुमुद्वतीमिवोद्दम्बालेन्दुकिरणच्छटा ॥ ८ ॥

हेमपुङ्गाङ्गिते तस्मिन् शरे करमुपेयुषि ।

बलैर्द्विवेश सा बाला दीक्षां वैवाहिकीमिव ॥ ९ ॥

तेनावामतदाताम्रपाणिस्पर्शेन पत्रिणा ।

स्फुरत्कान्तिचयव्याजादमुच्यन्तेव पल्लवाः ॥ १० ॥

नवीनसाहसाङ्गस्य कामदेवाकृतेरयम् ।

मालवैकमृगाङ्गस्य सिन्धुराजस्य सार्थकः ॥ ११ ॥

पुनःपुनरिति स्वादु नृपतेर्नामलक्ष्म सा ।

अपठच्चारुबिम्बोष्ठलुठदृशनचन्द्रिका ॥ १२ ॥

सैन्दानितकम् ।

अधीत्य कौतुकेनाथ कृतपञ्चममूर्च्छनोः ।

तेदग्रे नृपनामाङ्गं जैगुः पातालकन्यकाः ॥ १३ ॥

१. Tr. and I. read मुमोच for चिक्षेप. २. B. K. and I. read °दम्ब-
बालेन्दुकरण for °दम्बालेन्दुकिरण°. ३. After the letters बला I. does not
insert the following portion:—

• • द्विवेश सा बाला दीक्षां वैवाहिकीमिव ॥ ९ ॥

तेनावामतदाताम्रपाणिस्पर्शेन पत्रिणा ।

स्फुरत्कान्तिचयव्याजादमुच्यन्तेव पल्लवाः ॥ १० ॥

नवीन. १,

but this portion appears in the marginal correction. ४. In K. the
letter वै appears exactly like चै. ५. Tr. reads तेनावामतदा° for तेनावामतदा°. ६.
B. reads पाणिपार्श्वेन for पाणिस्पर्शेन. ७. Tr. reads न (भू) नानेः for
नवीन°. ८. B. reads भूपतेः for सार्थकः. ९. K. T. and I. read स्वादु for
स्वादु. १०. B. reads अपठत् for अमठत्, but gives in the margin अपठत् for
the same. ११. T. omits this. १२. T. reads °मूर्च्छनाम् and Tr. °मूर्च्छना
both for °मूर्च्छनाः. १३. B. and K. read दग्ध° for तदग्रे; while Tr. तदग्रे for
the same. १४. Tr. reads जगौ पातालकन्यका for जगुः पातालकन्यकाः.

अदृष्टेऽप्युत्सुका राशिं तद्वीतिन बभूव सा ।

प्रबोधे यदनङ्गाग्नेः पञ्चमः प्रथमा समित् ॥ १४ ॥

अवेपत समुन्मीलद्विलासकुसुमाञ्चिता ।

मनोभवानिलस्पर्शवशाद्वनलतेव सा ॥ १५ ॥

नवानुरागर्मङ्गेन व्यक्ततच्चिह्नचुम्बिना ।

विनावचनमाचख्यौ सखीषु चतुरासु सा ॥ १६ ॥

शशिप्रभायाः प्रश्नः ।

सावहित्थमथेत्यं सा सखीजनमभाषत ।

सुधानिष्यन्दजडया शरदिन्दुमुखी गिरौ ॥ १७ ॥

अभेदमिन्दुना नीतः साँचिष्यं मेनकेतुना ।

सख्यः कः सिन्धुराजोऽयं साहसाङ्को निरूप्यते ? ॥ १८ ॥

किमेव मवतिष्ठध्वै^० मौनं मुञ्चत शंसत ।

उन्मीलति येदन्तर्मे बलात्कौतुककन्दली ॥ १९ ॥

माल्यवत्या उत्तरम् ।

अथ माल्यवती नाम तत्सखी सिद्धकन्यका ।

इति स्मितसुधार्द्रेण वचसा तामेवोचत ॥ २० ॥

१. K. and Tr. read °कारा for राशि. २. T. reads प्रबोधयद्° for प्रबोधे यद्°. ३. K. reads °ञ्चितैः, for °ञ्चिता. ४. K. reads वनलताङ्गः for वनलतेव सा. ५. B. reads °सङ्गेन for °मङ्गेन, but in the margin it gives °मङ्गेन and Tr. reads °मङ्गेन and corrects °मङ्गेन. ६. K. reads तदा for गिरा; while Tr. substitutes °मुखा for °मुखी. ७. T. Tr. and I. read सामान्यं for साँचिष्यं. ८. T. reads सख्यं for सख्यः. ९. T. reads साहसाङ्को for साहसाङ्को; while B. substitutes निगद्यते for निरूप्यते. १०. B. reads अवतिष्ठध्वै for अवतिष्ठध्वै. T. अवतिष्ठध्वै and Tr. °मप्रतिष्ठे द्वै for the same; while I. substitutes, अव for अव°. ११. B. and I. read उन्मीलतीवमन्तर्मे for उन्मीलति येदन्तर्मे and T. is quite mistaken here. It reads उन्मीलतीवमन्तर्मे मे बलात् for उन्मीलति येदन्तर्मे बलात्. १२. K. reads °मभाषत for °मवोचत, but gives the reading in the margin °मभाषत.

सखि साहसिकः सोऽयमवन्तितिलको नृपः ।
 गीयते केतकापाण्डु येस्योरगपुरे यशः ॥२१॥
 तं काश्यपीसहस्राक्षमब्राक्षमहमेकदा ।
 गता श्रीमन्महाकालपर्वण्युज्जयिनीं पुरीम् ॥२२॥
 तन्वि तिग्मांशुनेव द्यौर्निशेव शशालक्ष्मणा ।
 सा सनाथा पुरी तेन वज्रिणेवामरावती ॥२३॥
 रम्भा त्वयेव यत् सत्यं तेनाऽऽलि नलकूबरः ।
 त्याजितो रूपजं गर्वमुर्वीमकरकेतुना ॥२४॥
 अकलङ्गाकृतेस्तस्य चतुःषष्टिकलावर्तः ।
 तुलाधिरोहहेवाके कः षोडशकलः शशी ॥२५॥
 तस्यावनिप्रदीपस्य ते ते नैसर्गिका गुणाः ।
 क नाम न प्रकाशन्ते रवेरिव मरीचयः ॥२६॥
 न नागेषु न सिद्धेषु न जरेष्वमरेषु च ।
 अवापि कापि संवादस्तद्रूपोल्लेखरेखया ॥२७॥
 सं हि केनापि कृत्येन गां गतेः श्रूयते पुनः ।
 निहृतैकभुजद्वन्द्वो देवः श्रीवत्सलाच्छनेः ॥२८॥
 किमेन्यत्तव सन्तुष्ट्यै पश्य चित्रे लिखाम्यहम् ।
 चिरस्य दीर्घनयने तवास्तु नयनोत्सवः ॥२९॥

१. T. reads कैतका° for केतका°. २. K. reads यस्यानङ्गपुरे for यस्योरगपुरे.
 ३. T. reads नलकूबरम् for नलकूबरः. ४. K. reads रूपसौभाग्य° for रूपजं गर्व°. ५.
 K. reads कलाभूतः for कलावर्तः. ६. T. reads कः षोडशकलः शशी for
 कः षोडशकलः शशी ; while Tr. तुलाधिरोहणे साङ्गः for तुलाधिरोहहेवाके. ७. K.
 and T. read स्वैते for ते ते. ८. K. reads अय for पु च ; while Tr. and T.
 substitute न for च. ९. K. reads सद्रूपोच्चलेखया and Tr. सद्रूपालेखलेखया
 both for सद्रूपोल्लेखरेखया. १०. K. reads सखि for स हि. ११. K. reads नामा-
 गतः for न नां गतः. १२. K. reads लोडनः for लोडनः. १३. B. T. and Tr.
 read किमन्यत्तवसन्तुष्टे and I. किमन्यत्तवसन्तुष्टे both for किमन्यत्तव सन्तुष्ट्यै.

आकृतिलेखनम् ।

अथ सा सिद्धतनया तं लिलेख शिलातले ।
 हृदि तुरंगराजेन्द्रदुहितुर्मीनकेतनः ॥३०॥
 तदोलिखितभूपालं तया चिन्तितकामदम् ।
 चिन्तामणेरप्यधिकं शिलातलममस्त सा ॥३१॥
 तैतश्चित्रगते तस्मिन् महीपाले मदालसाः ।
 सममेवाहिकन्यानां पेतुर्नैवपरम्पराः ॥३२॥
 पपौ शशिप्रभाप्येनं चिरमुत्पक्ष्मलेखया ।
 पुनरुक्तीकृतोन्निद्रकर्णेन्दीवरया दृशा ॥३३॥
 रूपमास्वादयामास तक्ष्याऽऽलेख्यगतस्य सा ।
 भ्रमरीवारविन्दस्य सुधासहचरं मधु ॥३४॥
 औनीयताकुलत्वं सा त्रितयेन तनूदरी ।
 विस्मयेनातिसान्द्रेण मदेन मदनेन च ॥ ३५ ॥
 विवेश हृदये तस्याः स चित्रलिखितो नृपः ।
 शरत्पसन्ने सस्तिः प्रतिमेन्दुरिवाम्भासि ॥ ३६ ॥

१. T. I. and Tr. substitute च for तु. २. Except K. all others read मीन-
 केतनम् for मीनकेतनः. ३. T. reads तया for तदा. ४. K. T. and Tr. read
 तदा for तया; while Tr. substitutes चित्तेन for चिन्तित. ५. B. reads 'मम-
 न्वत for 'ममस्त सा. ६. Tr. does not give the following two stanzas:—

ततश्चित्रगते तस्मिन् महीपाले मदालसाः ।

सममेवाहिकन्यानां पेतुर्नैवपरम्पराः ॥ ३२ ॥

पपौ शशिप्रभाप्येनं चिरमुत्पक्ष्मलेखया ।

पुनरुक्तीकृतोन्निद्रकर्णेन्दीवरया दृशा ॥ ३३ ॥

७. T. reads मदालसा for मदालसाः. ८. T. reads परम्परा for परम्पराः. ९. B.
 reads त्वेनं for 'प्येनं. १०. K. reads उत्पक्ष्मया दृशा for उत्पक्ष्मलेखया. ११. T.
 reads पुनरुक्तीकृतोन्निद्रः for पुनरुक्तीकृतोन्निद्र and substitutes वा हृ for 'वा हृ.
 १२. Tr. and I. read अनी for औनी. १३. T. reads तनूदरी and Tr. तनूदरी
 both for तनूदरी, while I. तनूदरी for the same. १४. B. reads हृदये for हृदये
 and K. reads चित्रलिखितो for चित्रलिखितो.

स्तनपत्रलतां तस्या विभेद पुलकोद्गमः ।
 सत्यं यदन्तरङ्गेण बहिरङ्गो निरस्यते ॥ ३७ ॥
 तस्याः कुचयुगे किञ्चिन्निश्वासः कम्पमादेधे ।
 रथाङ्गनाममिथुने सायन्तन इवानिलः ॥ ३८ ॥
 तस्याः स्वेदलवश्रेणिच्छन्नना वदनश्रिया ।
 विशतोन्तरनङ्गस्य लाजाञ्जलिरिवोज्झितः ॥ ३९ ॥
 शङ्के शरं मृजुर्कुर्वन् ददृशे मन्मथस्तया ।
 यत् सा मृदुकणत्काञ्चिकिङ्किणीकमकम्पत ॥ ४० ॥
 एष दृष्टस्त्वयेत्युक्ता सख्या सा साध्वसाकुला ।
 गद्गदाक्षरमव्यक्तं कृच्छ्रात् प्रतिवचो ददौ ॥ ४१ ॥
 चित्रवर्तिन्यपि नृपे तत्त्वावेशेन चेतसि ।
 त्रीडार्धवलितं चक्रे मुखेन्दुमवशैव सा ॥ ४२ ॥
 दृष्ट्वा सखीभिस्साकूतं सा बालाधरपल्लवे ।
 दधौ वैलक्ष्यहसितं प्रसूनमिव माध्वी ॥ ४३ ॥
 नैवं प्रेम नवोत्कण्ठा नवास्ते ते मनोरथाः ।
 इति तस्यास्तथैवोभूदन्तरङ्गः परिच्छेदः ॥ ४४ ॥

१. K. reads निवार्यते for निरस्यते. २. B. and T. read °मादधे for °मादधे,
 but in B. marginal correction appears °मादधे. ३. B. reads वदने श्रिया and
 K. वदनश्रियः both for वदनश्रिया. ४. B. I. and Tr. read विशतोऽन्तरनङ्गस्य for
 विशतोऽन्तरङ्गस्य. ५. Tr. reads शरं मृजुर्कुर्वन् for शरं मृजुर्कुर्वन्; while T. reads
 शरं मृजुः कुर्वन् for the same. ६. B. reads तथा and K. तथा both for तथा, but
 in B's. marginal correction there appears तथा. ७. K. reads °शुक्त्वा for
 °शुक्ता. ८. K. reads अव्यक्तं and T. अव्यक्तः both for अव्यक्त. ९. T.
 adds चि before चित्र, but it is unnecessary here. १०. B. reads त्रीडाविवलितं,
 but in the margin त्रीडाविवलितं for त्रीडार्धवलितं; while T. त्रीडार्धचरितं for
 the same and K. reads in the margin त्रीडाधवलितं. ११. Tr. reads
 मालती for माध्वी and B. प्रसून इव for प्रसूनमिव. १२. T. reads वनं for नव
 through a mistake. १३. B. and K. read तदैव for तथैव. १४. K. reads
 अन्तरङ्गपरम्परा for अन्तरङ्गपरिच्छेदः.

किञ्चित्पानुविद्धेन पुण्डरीकदलत्विषा ।
 तमानर्चैव राजेन्दुमनिमित्तस्मितेन सा ॥ ४५ ॥
 सा च दोःशोयितभुवा नृपेणाङ्ग्यासिता हृदि ।
 कृताङ्गभङ्गवलना द्वाटित्यालस्यमाययौ ॥ ४६ ॥
 तत्क्षणेनैव सा चित्रं तन्वी तन्मयतां ययौ ।
 कं न प्रतारयत्येष कितवः कुसुमायुधः ॥ ४७ ॥
 स्तिमितेवावतस्ये सा सारङ्गायतलोचना ।
 अचेतनेव शून्येव सुप्तेवालिखितेव च ॥ ४८ ॥
 स्मरेण मर्मणि क्वापि साविध्यत सुमध्यमा ।
 अनिद्रितापि यत् साभूत् क्षणं मुकुलितेक्षणा ॥ ४९ ॥
 व्यञ्जितानङ्गलीलेन शृङ्गाररसबन्धुनै ।
 तन्वी नवानुरागेण सान्यैव घटिताभवत् ॥ ५० ॥
 ऋजुनैक्षत यच्चित्रं यदभूच्च त्रपावती ।
 तेनैतिगूढभावापि सा सखीभिरलक्षयत ॥ ५१ ॥
 अथानङ्गवती नाम सखी तामित्येवोचत ।
 दशनज्योत्स्नयाग्रण्यं सुधयेव निषिञ्चती ॥ ५२ ॥
 कश्चिदैस्य प्रमोदाय कुमुदस्येव चक्षुषः ।
 अयं मध्यमलोकेन्दुः पातालेन्दुकले तव ॥ ५३ ॥

१. T. reads 'सुविद्धेन' for 'नुविद्धेन'. २. Tr. reads 'दोष्णिसाधित' for 'च दोःशाधित'. ३. I. reads 'स्रगिति' for 'स्रगिति'. K. also the same. ४. T. reads 'तन्वि' for 'तन्वी'. ५. B. reads in the margin 'नयौ' for 'ययौ'. ६. I. reads 'किं' for 'कं', but corrects 'कं'. ७. T. I. and Tr. read 'स्तिमितेवा' for 'स्तिमितेवा'. ८. Tr. reads 'सुप्ते' and K. 'सुप्ते' both for 'सुप्ते'. ९. I. reads 'वा' for 'च'. १०. K. T. and Tr. read 'लीलेष' for 'लीलेन'. ११. B. reads 'बन्धुरा' for 'बन्धुना'. १२. T. reads 'सान्यैव' for 'सान्यैव'. १३. K. and T. read 'छत्रं' for 'चित्रं'. १४. B. reads 'तेनाऽथ' for 'तेनाऽति'. १५. K. reads 'रुद्धवत' for 'रुद्धवत'. १६. T. reads 'तां प्रत्यवोचन्' for 'तामित्यवोचन्'. १७. K. reads 'इति' for 'इति'. १८. I. reads 'लोकेन्द्रः' for 'लोकेन्दुः'.

वनानिलाहेतोन्निद्रपद्मेकेसरशालिना ।

रोमोद्गम इवानेन धृतस्त्वदवलोकनात् ॥ ५४ ॥

अद्य नः सफलं चक्षुश्चित्रे यदवलोकितः ।

कन्दर्पाधिकैकान्तोऽप्यमवन्तिमृगलाञ्छनः ॥ ५५ ॥

त्वामप्यवञ्चितां मन्ये यत्त्वयैतस्य वक्षसि ।

एते सविभ्रमं न्यस्ते दृशौ मुक्तालते इव ॥ ५६ ॥

जितमेतेन कोऽप्येष सत्यं कामोऽस्य किङ्करः ।

आरोहति परां कोटिमत्र यत् तव सम्भ्रमः ॥ ५७ ॥

त्वमत्र बद्धभावेव किमिन्दुमुखि लज्जसे ।

विलङ्घयत्यलङ्घयानि स्मरदुर्ललितानि कः ॥ ५८ ॥

कोऽन्यः सखि नृशंसोऽस्ति कामं विषमबाणतः ।

सुकुमारि तवाऽप्यङ्गे येन व्यापारितः शरः ॥ ५९ ॥

विम्बोष्ठ एव रागस्ते तन्वि पूर्वमदृश्यत ।

अधुना हृदयेऽप्येषं मृगशावाक्षि लक्ष्यते ॥ ६० ॥

एकेन राजहंसेन हतो हारस्तनूदैरि ।

अनेन तु द्वितीयेन लिखितेनापि ते मनः ॥ ६१ ॥

कुतस्त्वा तवालीषु किञ्चिदुन्नमयाननम् ।

अहो बत त्वमेतस्मिन्नत्यायतकुतूहला ॥ ६२ ॥

१. B. Tr. and I. read 'हतो' for 'दहतो'. २. B. reads 'शोभिना' for 'शालिना' and K. and Tr. 'रेणुना' for the same. ३. B. reads 'एषि' for 'धिक'. ४. K. reads 'विधिनेतस्य' for 'यत्त्वयैतस्य'; while B. 'प्यवाच्छितं' for 'प्यवञ्चितां'. ५. K. reads 'वसे' for 'एते'. ६. Tr. reads 'जात' for 'जित'. ७. T. reads 'आरोहन्ति' and 'सम्भ्रमा' for 'आरोहति' and 'सम्भ्रमः' respectively. ८. K. reads 'भावेन' for 'भावेव'; while T. 'किमिन्दुमुख' for 'किमिन्दुमुखि'. ९. T. reads 'सुखि' for 'सखि'. १०. K. reads 'एवं' for 'एष'. ११. Tr. reads 'तलोदरि' for 'तनूदरि'.

एतत्कर्णोत्पलं लोलमपाङ्गप्रेतिवेशितम् ।
 त्वदुदन्तमिवैतस्य कथयत्यलिकूजितैः ॥ ६३ ॥
 अहो दूरस्थितेनापि हृदि स्पृष्टा नृपेन्दुना ।
 इन्दुकान्तशिलेव त्वमार्द्रतामवगाहसे ॥ ६४ ॥
 निपुणे निःश्वसित्येवमर्तिगूढं यथा यथा ।
 तथा तथा तव व्यक्तमयमुच्छ्वसति स्मरः ॥ ६५ ॥
 स्मितमेतदलोलाक्षि लज्जासंवलितं तव ।
 इदं निर्जितबाल्यस्य यौवनस्योदितं यशः ॥ ६६ ॥
 यथा तवेयमरतिर्यथा सुतनु वेपसे ।
 तथा कवचित्तः शङ्के निःशङ्कं मदनस्त्वयि ॥ ६७ ॥
 किमत्र करवै गाढमाकर्ण्यकमिदं तव ।
 इयं च मन्मथस्यास्त्रं निर्गता चूतमञ्जरी ॥ ६८ ॥
 सुरतकान्तशबरीकबरीमाल्यचुम्बिनः ।
 कथमेते त्वया तन्वि सह्या मलयवायवः ॥ ६९ ॥
 किं ताम्र्यसि तत्रोपान्तमानयाम्यधुनैव तम् ।
 इत्याश्वासयतीव त्वां कोकिलोऽयं कलस्वनः ॥ ७० ॥
 कूजन्ती कोकिलवधूरियमाधि धुनोति ते ।
 अनङ्गनृपसाम्राज्यलीलामङ्गलगायिनी ॥ ७१ ॥

१. B. reads 'विनिवेशितम्' I. 'प्रतिवेशिते' both for 'प्रतिवेशितम्'; while T. 'प्रतिवेशितैः' for the same. २. B. and T. read 'कान्ति' for 'कान्त'. ३. T. and Tr. read निपुणा and K. निपुणं both for निपुणे. ४. B. reads 'गूढे' for 'गूढ'. ५. I. and Tr. read उच्छ्वसिति for उच्छ्वसति. ६. I. T. and Tr. read 'मेतन्न लोलाक्षि' for 'मेतदलोलाक्षि'. ७. K. reads नवं यशः for उदितं यशः. ८. K. reads संनिहितः for कवचित्तः. ९. T. reads 'मायल्लक' for 'माकर्ण्यक' and Tr. the same, but they do not convey good sense. १०. T. Tr. and I. read 'मुरलीकपोलपरिचुम्बिनः' for 'शबरीकबरीमाल्यचुम्बिनः'. ११. B. K. T. and I. read कोकिलेवं कलस्वना for कोकिलोऽयं कलस्वनः. १२. T. Tr. and I. read धिनोति for धुनोति. १३. K. reads 'गायिकी' for 'गायिनी'.

वनान्तदेवतावासपादन्यासोत्सवः स्फुटम् ।

एष स्तवकितोऽशोकः सुहृत् कामस्य का गतिः ॥ ७२ ॥

अत्रोर्वीतिलके दृष्टिमस्यन्तीं तिलकः कुधा ।

अयं तर्जयतीव त्वां वाताधूतलताद्गुलिः ॥ ७३ ॥

पथि स्मरस्य विषमे स्खलितायामितस्वैथि ।

स्मितच्छटेव निर्याति सिन्दुवारस्य मञ्जरी ॥ ७४ ॥

ब्राधयत्यस्तबिम्बोष्ठरुचिनिःश्रसितानि ते ।

अयं मुकुलितः किञ्चिद्वकुलो मुकुलस्तनि ॥ ७५ ॥

लतया कर्णिकारस्य पुरः पुष्पितया जन्या ।

अनङ्गस्यैकराज्येऽस्मिन् हेमवेत्रलतायितम् ॥ ७६ ॥

अहो न कस्य भिन्दन्ति हृदयं वीक्षिता अपि ।

निसर्गमृदवोप्येते, सहकारनवाङ्कुराः ॥ ७७ ॥

चतुरां कोकिलामेषं कृत्वा कुरवको मुखे ।

दुर्लभं याचतीव त्वां लीलालिङ्गनदोहदम् ॥ ७८ ॥

अशोकस्कन्धलभ्रेयं कुसुमैर्नवमौधवी ।

प्रार्थनीयप्रियस्पर्शां हसति त्वामिवोत्सुकाम् ॥ ७९ ॥

१. T. reads अनात्° for वनान्तः°. २. Tr. mutilates first six letters of this line and then reads दृष्टिं मुह्यन्तीं तिलके कुधाः for दृष्टिमस्यन्तीं तिलकः कुधा.
३. K. reads सखि° for स्वयि°. ४. B. reads निर्याता for निर्याति. ५. T. reads ब्रावयति, K. ब्राधयति and gives in the marginal reading लाधयति for ब्राधयति ; while Tr. reads ब्राधयत्यस्तबिम्बोष्ठरुचि for ब्राधयत्यस्तबिम्बोष्ठरुचि° and 'बिम्बोष्ठं किञ्चित्. T. 'बिम्बोष्ठं रुचि and I. 'बिम्बोष्ठकञ्चित् for 'बिम्बोष्ठरुचि°. ६. I. reads पुनः for पुरः; while B T. पुष्टितया for पुष्पितया. ७. T. reads 'स्वैक for 'स्वैक°. B. and K. substitute हि for सपि. ८. I. reads चतुरीं and Tr. चतुरीं both for चतुरां. ९. K. reads कुरवकः पुरः for कुरवको मुखे. १०. Tr. reads लीलालि° for त्वां लीला°. ११. K. reads 'मालती for 'माधवी. १२. B. I. सखि. Tr. read 'उत्सुके for 'उत्सुकाम्; while K. substitutes 'स्पर्शां for स्वर्शां.

भूपतावनुरक्तायास्तव सन्तापदीपनम् ।

स्थलारविन्दं सेष्यैव स्रुते सखि वसुन्धरा ॥ ८० ॥

अमीष्वङ्गस्थकन्दर्पजगद्विजगयसिद्धिषु ।

दृष्टिरुद्विजते तन्वि पाटलाकुड्मलेषु ते ॥ ८१ ॥

सुन्दरि द्वितयस्यात्र क्रशिमा भूषणार्थते ।

राजन्यावद्भवायास्तव रात्रेश्च सम्प्रति ॥ ८२ ॥

एष चैत्रोत्सवश्चित्रे नृपोऽयं नूतनं वयः ।

प्राप्तावकाशः कामोऽपि पतिताऽस्यतिसङ्कटे ॥ ८३ ॥

किमालिखितवत्येषा चित्रे माल्यवती नृपम् ।

द्वारीकृतेयमथ वा वामेन विधिना तव ॥ ८४ ॥

बहूना किं चकोराक्षि छलितासि मनोभुवा ।

सर्वथा ते करिष्यन्ति कुशलं कुलदेवताः ॥ ८५ ॥

इत्यादि व्याहरन्ती सा कृतभूभङ्गेया तथा ।

नरेन्द्रबाणपुङ्खेन कुचे किञ्चिदतुच्यते ॥ ८६ ॥

कलावतीवचनम् ।

अथ किन्नरराजेन्द्रकन्या नाम्ना कलावती ।

एवं वचः स्मितसुधानिषिक्ताक्षरभाददे ॥ ८७ ॥

१. T. and Tr. interchange places of सूते and सखि; while T. mutilates the letter ते after सू. २. B. reads कुङ्गलेषु, but gives to the margin कुङ्गलेषु for कुड्मलेषु. ३. T. omits this whole line:—

सुन्दरि द्वितयस्यात्र क्रशिमा भूषणार्थते ।

४. Tr. and I. read कोरकायते for भूषणार्थते. ५. B. reads राजन्य° for राजन्या°, but gives marginal reading राजन्या°; while I. reads रजन्या° for the same, but it is to be supposed by a mark on the top of र that it is रा. ६. T. reads चैत्रोत्सवः. for चैत्रोत्सवः; while K. नेत्रोत्सवः. for the same. ७. T. reads ह्यति for °स्यति°. ८. B. reads द्वारे कृते°. and T. द्वारीकृते° both for द्वारीकृते°. ९. T. reads चलितासि and Tr. चरितासि both for छलितासि. १०. T. reads सर्वथा for सर्वथा. ११. B. and K. read वनदेवताः for कुलदेवताः. १२. T. I. and Tr. read °भेदया for भङ्गवा. १३. I. and Tr. read °मुद्यत for मुद्यत. १४. T. reads आदधे for आदधे.

कामं दुर्लभमेवैतच्चैत्रश्चन्द्राङ्किता निशाः ।

प्रेयान्विपञ्चीरणितं पञ्चबाणाङ्कितं वयः ॥ ८८ ॥

अयि त्वां म्लापयत्येष कालः कमललोचने ।

जगदाल्हादजनकः सुधासूतिरिवाब्जिनीम् ॥ ८९ ॥

स्थाने तवानुरागोऽयमनङ्गस्यायमुत्सवः ।

सखि स्निह्यति निर्व्याजमिन्दावेव कुमुद्वती ॥ ९० ॥

नृपस्यारण्यसञ्चारः शरेणानेन सूच्यते ।

मरुता द्विरदस्येव मदनिर्ण्यन्दगन्धिना ॥ ९१ ॥

अवश्यं तन्वि चिन्वाना वने हंसमितस्ततः ।

क्वचिद्विलोकयिष्यान्ति तं ह्रत्परिजनस्त्रियः ॥ ९२ ॥

ज्ञातत्वदिङ्गितैर्वात्र तं चेदद्रक्ष्यति पाटला ।

ततोऽस्य षट्पदस्येव बलाच्चेतो हरिष्यति ॥ ९३ ॥

स्थिरा भव नृपेन त्वमिह संयोगमाप्स्यसि ।

यथा कण्वाश्रमे पूर्वं दुष्यन्तेन शकुन्तला ॥ ९४ ॥

इति तद्वचसः सीम्नि मसृणोत्कम्पितस्तनी ।

व्याजसाचीकृतमुखं निशङ्वास शशिप्रभा ॥ ९५ ॥

वनश्रीरत्नमञ्जीरो लताकुञ्जोदरे ततः ।

• चुकूज मञ्जुकण्ठस्तां दक्षिणेन कपिञ्जलः ॥ ९६ ॥

१. T. and Tr. read चैत्रश्चन्द्राङ्किता for चैत्रश्चन्द्राङ्किता. २. Tr. reads पञ्चबाणाङ्कितं and T. and. I. पञ्चबाणाङ्कितं both for पञ्चबाणाङ्कितं. ३. T. reads अपि तु म्लापयति for अयि त्वां म्लापयति; while I. reads त्वा for त्वां. ४. Tr. reads स्निह्यति निर्व्याजमिन्दावेव for स्निह्यति निर्व्याजमिन्दावेव; while T. reads 'मिन्दावे च' for 'मिन्दावेव' through mistake. ५. I. reads 'विष्यन्द्' for 'निष्यन्द्'. ६. B. reads 'वास' for हंस and K. reads हंस, but in the margin reads वास. ७. K. reads सत्यं for कश्चित्. ८. T. reads 'स्वर्हि-चिन्वाना (?)', Tr. स्वर्हिङ्किता वाच and I. 'स्वर्हिङ्किते वाच. all for 'स्वर्हि-ङ्किते वाच. ९. K. reads एष्यति for आप्स्यसि १०. Tr. reads 'मुखी' for 'मुखं. ११. I. reads मञ्जु for मञ्जु and T. तं for तां.

हर्षाश्रुलवकीर्णेन सत्पत्रावलिचारुणा ।
 वामेन पैस्फुरे तस्याश्चक्षुषा च स्तनेन च ॥ ९७ ॥
 अत्रान्तरे समायान्ती ददृशे दूरतस्तया ।
 नरेन्द्रसवितुस्तस्य पुरः सन्ध्येव पाटला ॥ ९८ ॥
 तस्यास्त्रये च त्रितयमपश्यत्फणिकन्यका ।
 मुखे स्मितं करे हारं सितमंसे च चामरम् ॥ ९९ ॥
 सा हारहस्ता रुरुचे धृतस्तिमितचामरा ।
 सरसी सुप्तहंसेव फेनाध्यासितपङ्कजा ॥ १०० ॥
 दृष्टिः फणीन्द्रदुहितुरतिक्रम्यैव पाटलाम् ।
 भृङ्गश्रेणिरिवाशोके पपातावन्तिभर्तरी ॥ १०१ ॥
 प्रियं नैः सोऽयमायाति पश्य पश्य शशिप्रभे ।
 परमाराव्योदारहारमध्यमणिर्नृपः ॥ १०२ ॥
 इति प्रियसखीसूक्तिमुधानिष्यन्दलेखया ।
 सित्ते तदाभवत्तस्याः स्मरः पल्लवितो हृदि ॥ १०३ ॥
 सैन्दानितकम् ।
 सुधारस इवोर्वीभृत्तया सम्मुखमापतन् ।
 दृशा स्फटिकशुक्तयेव वारंवारमपीयत ॥ १०४ ॥

१. T. reads 'लावकीर्णेन' for 'लवकीर्णेन'. २. T., Tr. and I. read 'पुष्पपुरे' for 'पस्फुरे'. ३. Tr. reads 'य' for 'च'. ४. T. reads 'ततः' for 'तया'. ५. I. reads 'कन्यकाः' for 'कन्यका'. ६. B. reads 'स' for 'सा', but gives in the margin 'सा'; while T. reads 'सा हारहस्ता विरुचे' for 'सा हारहस्ता रुरुचे'. ७. Tr. mutilates two letters before 'स्तिमित'. ८. Tr. reads 'सरसीव लसद्दंसा' for 'सरसी सुप्तहंसेव'. ९. K. reads 'मीनाध्यासित' for 'फेनाध्यासित', but gives marginal reading 'फेनाविस्त'. १०. B. and K. read 'क्राम्येव' for 'क्रम्यैव'. ११. B. reads 'प्रियो वः' and in the margin 'प्रियो यः' for 'प्रियं नः'; while K. 'प्रियोस्ते' for the same. १२. T., Tr. and I. read 'सूक्त' for 'सूक्ति'; while I. substitutes 'विष्यन्' for 'निष्यन्'. १३. T. and Tr. do not insert this. १४. K. reads 'निवृत्त' for 'समपीयत' for 'वारंवारमपीयत'.

वितेने ऽप्येहिकन्याभिः कौतुकेनातनीयसा ।
 तस्याग्रे राजहंसस्य नेत्रेन्दीवरवागुरा ॥ १०५ ॥
 अवान्तितिलकोदन्तमुपसृत्याथ पाटला ।
 अनङ्गदीपनं तस्यै जगादेद्वितवेदिनी ॥ १०६ ॥
 देव पश्चात्स्थितो ऽप्यग्रे प्राप्तः पर्युत्सुको भवान् ।
 इत्यभाष्यत भूपालश्चित्रे चतुरया तया ॥ १०७ ॥
 अभूत् पर्याकुला सा च मुहूर्तमसितेक्षणा ।
 पश्चादलज्जतालीभिस्तथा सस्मितमीक्षिता ॥ १०८ ॥
 तस्यै हारं महीभर्तुरर्पयामास पाटला ।
 आकृष्य भूर्तमानीतमतिशुद्धमिवाशयम् ॥ १०९ ॥
 सखीनामनुरोधेन सा किलानङ्गमोहिता ।
 हृदि दीर्घगुणं दधे हारं प्रियमिवापरम् ॥ ११० ॥
 तुषारपाण्डुना तेन ष्ववृधेऽस्या मनोभवः ।
 दिगन्तवोन्तज्योत्स्नेन महोदधिरिवेन्दुना ॥ १११ ॥
 पुष्पोद्गमेनेव लता प्रसादेनेव भारती ।
 सा तेन रेजे हारेण यशसेव नरेन्द्रता ॥ ११२ ॥

१. T. substitutes °भि° for °हि°. २. T. reads नेन्द्रेतीवरया गुरा (?) for नेत्रेन्दीवरवागुरा. ३. B. reads °स्मृत्या° for °सृत्या°. ४. K. reads °दीपने तस्याः° for °दीपनं तस्यै°. ५. K. reads पर्याकुलः कथम् for पर्युत्सुको भवान्. ६. T. reads इत्याभाष्यत for इत्यभाष्यत ; while Tr. mutilates two letters before चतुरया. ७. Tr. reads °लिस्तु तया for °लिभिस्तथा. ८. K. reads सस्मित° for सस्मित°. ९. K. and Tr. read कस्य for तस्यै. १०. B. reads आकृष्य मूर्तमायात°, K. आकृष्यमूर्तमायात° and Tr. आकृष्टमुक्तमानीत° all for आकृष्य मूर्तमानीत° ; while Tr. substitutes °शुभ्र° for °शुद्ध°. ११. B. reads °मुप° for °मह°. १२. K. reads प्रियमिवागतम् for प्रियमिवापरम् and substitutes हार for हृदि. १३. K. reads दिगन्ताक्षिप्त° for दिगन्तवान्त°. १४. K. reads वृन्तोद्गमेनेव for पुष्पोद्गमेनेव ; while शर्वरी for भारती.

ततश्शिथिलपर्यस्तविलोलकबरीलता ।
 केतुयष्टिरिव श्यामपताकाद्वा हिरण्मयी ॥ ११३ ॥
 वसंतकमलोल्लासिमत्तभ्रमरनिःस्वना ।
 दीपमानोपदेशेव स्वरहस्ये मनोभुवः ॥ ११४ ॥
 उल्लसत्कुटजाच्छाच्छविलासहसितच्छविः ।
 झटित्युदाधिवेलेव निर्गच्छदमृतच्छटा ॥ ११५ ॥
 सरोजिनीव हंसीभिर्भृङ्गीभिरिव मालती ।
 शशिलेखेव ताराभिस्सखीभिरभितो वृता ॥ ११६ ॥
 दृष्ट्वा नरेन्द्रमायान्तमुदस्थादुत्सुकाथ सा ।
 दधती नूतनप्रेमपरिणीतामधीरताम् ॥ ११७ ॥

कुलंकम् ।

अथ सुतनुरलोलतारके सा सुचिरमुदञ्चितदीर्घपद्ममाले ।
 शशिन इव नवोदितस्य दूरात् अवनिपतेः पथि लोचने मुमोच ॥ ११८ ॥

आसन्नानुचरधृतेन पङ्कजिन्याः

पत्रेण स्फुटघटितातपत्रलीलः ।

सं छायामथ महसा हसन्निमांशोः

क्षमापालः पुलिनमवाप नर्मदायाः ॥ ११९ ॥

इति श्रीमृगाङ्कसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ नवसाह-
 साङ्कचरिते महाकाव्ये शशिप्रभादर्शनो नाम षष्ठः सर्गः समाप्तः ॥ ६ ॥

१. K. reads 'रिवाभूत् सा for 'रिव श्याम'. २. B. T. and I. read 'वहंस' for 'वसंत'; while Tr. reads 'कमलोल्लासे for 'कमलोल्लासि. ३. K. and Tr. read 'सरहस्य' for 'स्वरहस्ये. ४. B. and I. read 'उल्लसत्', T. and Tr. 'उल्लसत्' for 'उल्लसत्'; while T. is quite mistaken here. ५. T. reads 'धृता for 'वृता. ६. Tr. and I. read 'दृष्टुं and T. 'दृष्टुः for 'दृष्ट्वा. ७. T., Tr. and I. do not insert 'कुलंकम्. ८. K. reads 'पद्मलेखे for 'पद्ममाले. ९. B. reads 'सच्छायामथ' and Tr. 'सज्जायामथ for 'स छायामथ; while Tr. substitutes 'महसा for 'महसा. १०. B. reads 'षष्ठः सर्गः for the whole colophon. T. इति परिमलापरनाम्नो महाकावेः कालिशस्य कृतौ साहसाङ्कचरिते पञ्चमः सर्गः, Tr. reads 'इति परिमलस्य कृतौ नवसाहसाङ्कचरिते नरेन्द्रदर्शनो नाम षष्ठः सर्गः. I. reads the same, but omits 'कृतौ and नाम.

अथ सप्तमः सर्गः ।

शशिप्रभादर्शनम् ।

ततः स दूरादहिराजकन्यकां
जवैकमित्रेण युतां पतत्रिणा ।
विशाम्पतिर्दीर्घगुणानुषङ्गिणीम्
अनङ्गकोदण्डलतामिवैक्षत ॥ १ ॥
उपोढलावण्यतरङ्गभङ्गया
सरागबिम्बोष्ठगलत्प्रवालया ।
अहारि लोलं नृपतेस्तया बलात्
अनङ्गरत्नाकरवेलया मनः ॥ २ ॥

रमाङ्गदकृतं शशिप्रभावर्णनम् ।
सर्विस्मयो लोचनमार्गमाप्तया
तया स पातालतलेन्दुलेखया ।
अथेत्यमम्लानमनोरथोद्गमो
रमाङ्गदेनाभिदधे नराधिपः ॥ ३ ॥
अवैमि सैवेयममोघमायुधं
मनोभुवः पन्नगराजकन्यका ।
उदङ्गुलेखेन मुखेन कुर्वती
जगत् विलीनेन्दुविलोकनस्पृहम् ॥ ४ ॥

१. T. reads जवैक for जवैक. २. Tr. reads स्वपत्रिणा for पतत्रिणा. ३. B. reads 'वैष्ठत for 'वैक्षत. ४. I. reads सराग° for सराग°. ५. K. reads सद्यो for लोल. ६. B. reads सविस्मयालोकन° for सर्विस्मयो लोचन° and reads in the margin च for क. ७. K. reads 'तलेन्द्रकन्यया for 'तलेन्दुलेखया. ८. B. reads तदङ्गु° for उदङ्गु°. ९. K. and Tr. read विलीनेन्दु° for विलीनेन्दु°.

नरेन्द्र सत्यं से कुतूहली भवेद्
 अलौकिकं रूपमवेक्षितुं रतेः ।
 इयं न यस्यातिथितां गता दृशोर्
 अगाधलावण्यसरित् सुमध्यमा ॥ ५ ॥

इयं सुधा भुग्धविलासजन्मभूर
 इयं भुजङ्गालयं रत्नदीपिका ।
 इयं जगन्नेत्रचकोरचन्द्रिका
 पुरःपताकेयमयुग्मपत्रिणः ॥ ६ ॥
 इयत्तया मुक्तमवैमि नैपुणं
 प्रजापतेरद्भुतशील्पकर्मणि ।
 नृपोपमानामुपमानतां गतं
 विनिर्मितं येन हि रत्नमीदृशम् ॥ ७ ॥

इयं तैवानेन विराजतेतराम्
 करस्थितेनावनिपालपत्रिणा ।
 उपेयुषा काञ्चनपद्ममंगुना
 हिमैतैरांशोरिव जन्हुकन्यका ॥ ८ ॥

अस्यैव श्लोकस्य पाठान्तरम् ।

१. B. reads तादृक् स for सत्यं स and T. substitutes न for स. २. K. reads सुधापगा for सुमध्यमा. ३. B. and K. read 'सिक्तं' for 'भुग्धं'; while Tr. mutilates the following :—

इयं सुधाभुग्धविलासजन्म. १.

४. K. reads भुजङ्गाङ्गुणं for भुजङ्गालयं. ५. B. reads मुक्तं, T. मुक्तं and K. मुक्तं all for मुक्तं; while Tr. इयं न मा मुक्तं for इयत्तया मुक्तं. ६. Tr. reads 'रूपं' for 'शील्पं'. ७. K. reads नृपोपमानां for नृपोपमानां. ८. T. reads तेन for येन. ९. Tr. reads उप --- का for उपेयुषा का. १०. Tr. reads हितं-मा for हिमैतैरां-*. This does not appear in any manuscript, except K.

अरालकेशीयमनेन भाति ते
 शरेण कार्तस्वरपुङ्खशोभिना ।
 निसर्गगौरेण नरेन्द्ररश्मिना
 सकञ्जला दीपशिखेव शार्वरी ॥ ९ ॥
 इयं विलासोर्भिनिमग्नशैशवं
 विभाव्यमानस्तनकुङ्कुमलोद्गमम् ।
 मदैकविलम्भगृहं विगाहते
 वयो विभक्ताङ्गमनद्गदोद्गदम् ॥ १० ॥
 इयं नताङ्गी जगदेकसुन्दरे
 निदेशिते पाटलया नृप त्वयि ।
 दृशौ नवेन्दीवरपत्रपेशले
 विमुञ्चति श्रीरिव शार्ङ्गधन्वनि ॥ ११ ॥
 अनङ्गसाम्राज्यविलासचामरे
 वनानिलव्याकुलितेऽसञ्चुम्बिनि ।
 परिश्लथे संयमनार्थमेतया
 सलीलमस्तः कवरीभरे करः ॥ १२ ॥

१. K. reads मराल° for अराल°. This stanza is another reading of the preceeding one and is of the author himself. २. T. reads °रौरेण for °गौरेण and K. °गुप्तेण for the same. ३. B. and I. read शर्वरी for क्षर्वरी. After this stanza Tr. gives the following :—

॥ अथ प्रभावान्तरम् ॥

and I. inserts:—

अथ पाठान्तरम् ॥

४. K. reads विविक्ताङ्ग° for विभक्ताङ्ग° and T. °दोहदम् for °दोहदम्. ५. I. and T. read °कुम्भरं, B. and K. °सुन्दरी for °सुन्दरे. ६. K. reads निह-
 सिते for निदेशिते. ७. K. reads पेलवे for पेशले ; while T. °धन्वना for °धन्वनि.
 ८. T. reads व्याकुलितं for व्याकुलितेऽतः I. also reads the same, but cor-
 rects व्याकुलितं for व्याकुलितेऽतः.

विलोकयन्ती कुसुमं कथाप्रतरो
 द्युतं कुचस्पर्शाधियेव वक्षसि ।
 इयं कृशाङ्गी कुसुमास्त्रशङ्कया
 कृतप्रणामेव तवावलोक्यते ॥ १३ ॥
 विलोकयार्याः क्षितिपाल बिभ्रतीं
 प्रदीपशोभां कबरीं निशामुखे ।
 अमी मुहुः कुङ्कुमकैसरारुणा
 लसन्ति सीमन्तमणेर्मरीचयः ॥ १४ ॥
 विराजते स्यास्तिलको ज्यमञ्चितो
 विकुञ्चितभ्रूलतिकान्तरे नृप ।
 विजित्य लोकद्वितयं दिवं प्रति
 स्मरेण बाणो धनुषीव संहितः ॥ १५ ॥
 अपाङ्गसंबर्धितशोणकान्तिना
 सुकृष्णतारेण तुषारपाण्डुनां ।
 इयं प्रवालसितरत्नमौक्तिकैर्
 विनिर्मितेनेव चकास्ति चक्षुषा ॥ १६ ॥
 इयं पुरो निर्यतिदूरमायते
 कपोलतः काञ्चनकुण्डलार्चिषि ।

१. T. reads °द्युतः for द्युतं°. २. Tr. reads अस्य for अस्याः. ३. Except K. all read बिभ्रतः for बिभ्रतीं. ४. Tr. reads कबरीं निशामुखे for कबरीनिशामुखे and I. also reads the same. ५. From the word अमी up to the end of this canto, the complete 8th, and the 9th cantoes, and the first 38 stanzas of the 10th canto, and of the 39th stanza up to वनायननिधानितिष्ठवाम्. The intermediate portion is lost in B.; while T. substitutes अमू for अमी. ६. T. reads विलासते for विराजते. ७. Tr. reads विमुञ्चति for विकुञ्चित°. ८. K. reads सन्धितः for संहितः. ९. I. reads °संबर्धित°, T. °संबर्धित°, and Tr. °संसर्गण° all for °संबर्धित°. १०. T. reads प्रवालो सितरत्न° for प्रवालसितरत्न°. ११. T. reads °कुण्डलार्चिषा for °कुण्डलार्चिषि; while in I. on the top of वि there appears a star-like mark, and it may be a reading of वि.

इषुं रूपेव प्रतिमोक्तमुद्यता
 मनोभुवे मुक्तशिलीमुखे हृदि ॥ १७ ॥
 इयं त्रियामापतिकान्तिपेशलं
 विबुद्धबन्धूकदलाधिकस्विषा ।
 विभर्ति बिम्बाधरमुद्रया मुखं
 मनोभिरामं रजनीव सन्ध्यया ॥ १८ ॥
 उपोढतारापतितारहारयोर्
 इयं युगेन स्तनयोर्विराजते ।
 द्वयेन देवोभसि चक्रवाकयोस्
 सरिदृहीतैकमृणालयोरिव ॥ १९ ॥
 सुरापगावीचिर्विपाण्डुरेष ते
 चिरेण हारश्चरितार्थतां गतः ।
 धृतः क्षितीशः प्रणयार्द्रयाऽनया
 सलीलमुत्कम्पिनि यत्कुचद्वये ॥ २० ॥
 इयं महीपाल विलोकितेन ते
 विगोहते कान्तमिदं दशान्तरम् ।
 भवत्यनारूढविकासविभ्रमा
 किमुद्रमे चन्द्रमसः कुमुद्वती ॥ २१ ॥

१. Tr. reads इमं and K. इयं for इषुं. २. I. reads मनोभवे for मनोभुवे; while Tr. reads मनोभुवा and corrects मनोभवे. ३. Tr. reads विमुक्त° for विबुद्ध°. ४. Tr. reads °ताराधिप° for °तारापति°. ५. In. I. the letter ता is visible, but it seems that the corrector has made it वा. ६. T. has विसंज्जुते for विराजते, but it seems quite meaningless. ७. K. reads कस्यो° for देवो°. ८. The original reading of Tr. is not recognizable. The corrector reads °केन for °वीचि°; while T. reads स्वरापगा for सुरापगा. ९. K. and T. read चरितात्मतां for चरितार्थतां. १०. Tr. reads सहेल° for सलील°. ११. The MS. Tr. mutilates first ten letters in this line. १२. T. reads °विभ्रमात् किमुद्रमे चन्द्रमसः कुमुद्वती for °विभ्रमा किमुद्रमे चन्द्रमसः कुमुद्वती.

किमन्यदुक्तं सुधयेव सान्द्रया
 तेदन्यथा नाथ न पाटलावचः ।
 स्फुटेयमस्याः कुरुते यदङ्गके
 बलात्परिष्वङ्गमनङ्गविक्रिया ॥ २२ ॥

शशिप्रभासमीपगमनम् ।

इतीङ्गितज्ञे वदति प्रियंवदे
 रमाङ्गदेन स्मितमुद्रतस्मितः ।
 अवाप पर्याप्तशशाङ्कदर्शनः
 फणीन्द्रकन्यासविधं नराधिपः ॥ २३ ॥

नायिकाचेष्टाः ।

उवाह लज्जानतमञ्जितालरुं
 ततो भुजङ्गाधिपतेः सुतामुखम् ।
 अवाञ्छितं किञ्चन मातरिन्धना
 सषट्पदं पद्ममिवारविन्दिनी ॥ २४ ॥
 प्रतस्यधः कुङ्कुमपङ्कपाटले
 मयूखलेखापटले शिखामणेः ।
 ह्रियेव रक्ताङ्गुकपल्लवस्तया
 पिधातुमालिह्यनृपे न्यधीयत ॥ २५ ॥

१. In Tr. this stanza appears as follows:—

किमन्यदु - - इदन्यथानया

न पाटलायाः स्फुटेयेव - - - ।

- - - - - कुमनङ्गविक्रिया ॥ २१ ॥

२. T. reads 'मुक्तं' for 'दुक्तं'. ३. K. reads स्वाकहि पाटलावचः for नाथ न पाटलावचः. ४. K. reads 'स्मिते' for 'स्मितः'. ५. T. reads 'पर्यन्त' for 'पर्याप्त'. ६. K. reads सविधे धराधिपः for सविधं नराधिपः. ७. T. reads 'विधातु' for 'पिधातु'. ८. I. reads नृपं for नृपे and T. नृपं न्यधीयत for नृपे न्यधीयत.

नृपस्य चित्रे मेधुरेयमाकृतिर्
 न भिद्यते चन्द्रमसो यथाम्भसि ।
 सखीजनस्तामिति नर्मपेशलग्न
 शनैस्त्वपानघ्रमुखीमभाषत ॥ २६ ॥
 यथास्मि वक्तासि तथास्य भूपतेर्
 येदा पुनः कर्णसमीपमाप्स्यसि ।
 इतीव निर्व्याजमुदीर्य तस्यजे
 तयायताक्ष्या स नरेन्द्रसायकः ॥ २७ ॥
 अलं ह्रियैवं समुपेक्ष्य गृह्यताम्
 अयं हि पाणिग्रहणोर्ध्वतस्तव ।
 इतीरयन्त्याः कुटिलं वचः कराद्
 अनङ्गवत्याः कमलं जहार सा ॥ २८ ॥
 अथ स्वबिम्बाधरं पाटलच्छदं
 करेण तत्तत्सदृशेन बिभ्रती ।
 निषेवितुं भूपतिमभ्युपागता
 रमेव राजीवमुखी रराज सा ॥ २९ ॥

१. Tr. reads मन केय° for मधुरेय°. २. I. reads वक्तासि for वक्तासि.
 ३. Tr. reads यथा for यदा. ४. K. and T. read कण्ठ° for कर्ण°. ५. K.
 reads समुदीक्ष्य for समुपेक्ष्य. ६. I. reads इतीरयन्त्याः for इतीरयन्त्याः. ७. T.
 reads ह for सा and K. तत् for the same. ८. I. originally omits the
 following portion which it gives in the correction:—

करेण तं तत्सदृशेन बिभ्रती ।
 निषेवितुं भूपतिमभ्युपागता
 रमेव राजीवमुखी रराज सा ॥ २८ ॥
 दृशस्तत्तत्स्वरिचारबोधितां
 सरं . . . . .

दृशस्ततस्तत्परिवारयोषितां
 नेत्राञ्जनत्रयामलपद्मराजयः ।
 शशिप्रभे भूमिपतौ सकौतुकास्
 समापतन्कुन्दं इवालिपेङ्गयः ॥ ३० ॥

नृपार्हणम् ।

निपीयमानस्य तया शनैश्शनैर्
 अपाङ्गसञ्चारितदीर्घनेत्रया ।
 उपात्तपुष्पः क्षितिभर्तुरर्हणां
 चकार तस्याश्चतुरस्सखीजनः ॥ ३१ ॥
 पुरः शिरस्याहितमन्मथाज्ञया
 तया कटाक्षैः कुटजैरिवार्चितः ।
 नृपस्सपर्यां पुनरुक्तसंविदां
 स तद्वयस्यानिहितावमन्यत ॥ ३२ ॥
 सरागवत्युत्कलिकाभिराकुले
 मृदुन्यलं पाटलया समर्पिते ।
 अथ न्यषीदन्नवपल्लवासने
 फणीन्द्रकन्यामनसीव पार्थिवः ॥ ३३ ॥
 अनुक्षितीशं नलिनीदलासने
 कयाचिदेस्ते परिवारयोषिता ।

१. T. reads संजत्र° for नवाञ्जन, but it seems meaningless and omits one letter in this line. २. K. reads राजवः for पङ्कयः. ३. K. reads पुनः for पुरः. ४. I. and T. read संविदां for संविदां; while I. substitutes पुर° for पुन° and Tr. mutilates six letters before वां. ५. T. reads वयस्यापि-हितावमन्यत for वयस्यानिहितावमन्यत. ६. In I. original reading is मृदुन्यलं; but the corrector has made it ममन्यलं. ७. K. reads समर्पिते for समर्पिते. ८. K. and Tr. read भूपतिः for पार्थिवः. ९. T. reads °दलानने. for °दलासने. १०. In Tr. there appears a correction कयाचिदस्ते for कयाचिदस्ते; while T. °दस्ते for °दस्ते. ११. I. and Tr. read उप्यहंवारयोषिता for परिवारयोषिता.

रमाङ्गदोऽप्यासनबन्धमाददे
 वसुन्धरायां विनयैकबन्धुरः ॥ ३४ ॥
 श्रमानुरोधादुपविश्यतामितः
 क्षणं कृशोद्गीति सखीभिरर्थिता ।
 उपाविशद्वैपितवामनस्तनी
 ततस्समं ताभिरहीन्द्रकन्यका ॥ ३५ ॥

नायिकाविलसितानि ।

विवर्तयन्ती वदनेन्दुमण्डलं
 विशालनेत्रान्तनिषक्ततारकम् ।
 द्वयेन सा कृष्यत सुन्दरी समं
 ह्रिया नृपालोकनकौतुकेन च ॥ ३६ ॥
 अथावतंसीकृतलोचनोत्पलं
 कपोलदोलायितरत्नकुण्डलम् ।
 चिरं पेपौ स स्तिमितेन चक्षुषा
 तदाननं मालवमीनकेतनः ॥ ३७ ॥
 कृती दृशाऽस्यास्सुदृशः पिबत्ययं
 कपोललावण्यसुधां नराधिपः ।

१. K. reads 'बन्धनः' for 'बन्धुरः'. २. K. reads आत्मा° T. अमा° both for अमा°. ३. T. reads क्षताङ्गी° for कृशाङ्गी°. ४. Tr. mutilates two letters after उपाविश° and reads 'वामनस्तनी'; it may be उपाविशत्तावद्वामनस्तनी. ५. Tr. reads समानाभिः for समं ताभिः. ६. T. reads विवृत्तियन्ति for विवर्तयन्ति. ७. I. reads 'निषिक्ततारका' and T. 'विषक्ततारका' both for 'निषक्ततारकम्'. ८. Tr. mutilates first two letters and corrector inserts for them भवे°. ९. K. reads दृशोः for समं. १०. I. and T. read 'हेम°' for 'रत्न°'. ११. I. reads वक्ष्यं स्तिमितेन, T. तदृशांस्तिमितेन and K. दृशांस्तिमितेन all for पेपौ स स्तिमितेन. १२. K. reads 'हारवञ्चनः' for 'मीनकेतनः'.

मिथस्सखीनामिति सस्मितं वचो
 निशम्य सोऽभूदधिकाधिकत्रया ॥ ३८ ॥
 मनागिवांसादपवर्तितानना
 निरीक्ष्य तं भूपतिमर्पितेक्षणम् ।
 विहस्य लज्जामुकुले चैकर्ष सा
 बलादपाङ्गप्रसृते विलोचने ॥ ३९ ॥
 यशोभटे रूपमवन्तिशासितुः
 कृतस्मिते चित्रगतं प्रशंसति ।
 करस्थितं सा ह्यदिति न्यधात्ततश्च
 शिलातले तामरसं ब्रूपावती ॥ ४० ॥
 निकाममुक्तं सुकुमारमङ्गना
 विलासिनस्तस्य जहार सा मनः ।
 स्मरैकदूतीसहकारशाखिनो
 लसन्मध्यावन्यभृतेव पल्लवम् ॥ ४१ ॥
 तदीयमुद्गमरसोर्मिनिर्भरं
 स राजहंसोऽपि विवेश मानसम् ।
 कृतप्रवेशश्च सलीलमच्छिनन्
 मनाङ् मृणालीमिव धीरतामतः ॥ ४२ ॥

१. After सा, 7 letters are mutilated in Tr. and then it gives सा. So the reading is difficult to form. २. T. reads विहस्य, but gives in the margin प्रसह्य. ३. T. reads ५१° for च° and Tr. in the margin जहार for चकर्ष. The original reading of Tr. is difficult to find out. ४. T. reads °कुसं for गतं. ५. I. reads ह्यगिति and T. ह्यगिति for ह्यदिति. ६. T. mutilates one letter after तामर and K. reads ब्रूपाकुला for ब्रूपावती. ७. T. reads मधौ लसत्यन्यभृतेव and Tr. लसन्महा - - भृतेव, but the corrector substitutes two letters धाङ्क्ष in the blank space. ८. T. substitutes °स्ससलीलमज्जनं for °श्च सलीलमच्छिनन्. ९. Tr. reads घनाङ् for मनाङ्. १०. I. omits मि and substitutes मनः for मतः.

क्षणादपाङ्गस्तिमितायताक्षयोस्
 सकम्पयोः कण्टकिताङ्गलेखयोः ।
 अवापदन्योऽन्यनिबद्धभावयोस्
 तयोः प्ररोहं हृदि बालमन्मथः ॥ ४३ ॥

नायकस्य नायिकाप्रत्युक्तिः ।

असूययेवाथ विमुञ्चती दृशं
 सखीषु सां सूत्रितनर्मसूक्तिषु ।
 इति स्मितक्षालितदन्तवाससा
 नृपेण नागेन्द्रसुताभ्यधीयत ॥ ४४ ॥
 वेदानवद्याङ्गि सखीजनादृतः
 किमेष नाम व्यतिरिच्यते जनः ।
 विहाय विलम्भविशेषमेतया
 यदङ्गमन्तर्विशतीव लज्जया ॥ ४५ ॥
 सदा सदाचारपरेति वार्तया
 वयं हर्ताः पन्नगराजपुत्रि ते ।
 अतः किमेवं प्रतिपत्तिमूढतां
 विगाहसे ऽस्मासु विमुच्यतामियम् ॥ ४६ ॥

१. K. reads °चिह्नयोः for °लेखयोः. २. Tr. mutilates the following lines :—

अवापदन्योऽन्यनिबद्धभावयोस् ।

तयोः - - - - - ॥.

३. K. reads प्रकर्षे for प्ररोहं. ४. Tr. reads साधुदित° for सा सूत्रित°. ५. K. reads भोगीन्द्र° for नागेन्द्र° and °पद्यत for °धीयत. ६. K. reads तदा° for वदा°. ७. I. reads °मङ्ग° विशसीव and T. °मन्तर्विशसीव for °मन्तर्विशसीव. ८. K. reads हताः for हताः. ९. Tr. reads विगाहते for विगाहसे and T. वासु for ऽस्मासु.

अनेन ते सुन्दरि दर्शनेन वा
 कृतोपचारोऽस्मि कियत् कदेर्ध्यसे ।
 न वीक्ष्यते वल्गु न मञ्जु भाषते
 गता कचिल्लोचनवर्त्ममालती ॥ ४७ ॥
 अधःकृतास्सत्यमधीरलोचने
 रसातलेन त्रिदिवस्य भूमयः ।
 अनङ्गदुर्वारशराधिदैवतं
 भवद्विधं रत्नमवाप्यते ऽत्र यत् ॥ ४८ ॥
 कुतूहलाध्यासितमध्यलोकया
 त्वया मुहूर्तं फणिलोककौमुदि ।
 अवैमि पातालमवाससन्धिना
 विलङ्घ्यते सन्तमसेन सम्प्रति ॥ ४९ ॥
 इदं मृणालादपि कोमलं वपुस्
 तवैष दूरादरविन्दिनीपतिः ।
 पुनः पुनः संस्पृशतीव कौतुकात्
 तमालगुल्मान्तरपातिभिः करैः ॥ ५० ॥
 अनेन ते सश्रमवारिविन्दुना
 नवीनपीयूषर्तुषारदन्तुरः ।

१. K. reads ऽसि and कदेर्ध्यते for ऽस्मि and कदेर्ध्यसे respectively.
 २. T. reads वीक्ष्यते for वीक्षते ; while K. reads this half as follows :—

न वीक्ष्यते वल्गु न मञ्जु भाषते
 गता क ते लोचनवर्त्मवल्ली ॥.

३. K. reads सुतुल्यं for भवद्विधं. ४. I. reads विमुक्तं and T. विमुक्तं both for मुहूर्तं. ५. T. reads कौमुदी for सम्प्रति. ६. Tr. reads पेलवं for कोमलं.
 ७. T. reads सश्रमं for सश्रम°. ८. K. reads °कणेन for °मुषार°.

शिरीषमृद्वङ्गि तुषारपाण्डुना
कपोलबिम्बेन विडम्ब्यते शशी ॥ ५१ ॥

इदं वृदाशिक्षत कैतवं कुतस्
तवैष मुग्धे सरलाङ्गुलिः करः ।
इहेतदालिख्य शिलातले शनैर्
अनेन लीलाकमलं यदुज्झितम् ॥ ५२ ॥

न चित्रमेवं कचिदस्ति भूतले
ममात्र तेनास्ति कुतूहलं महत् ।
अतः किमेतत् पिहितं प्रकाशयताम्
अहेतुकस्तन्वि क एष मत्सरः ॥ ५३ ॥

अदृश्यमेतद्यदि मन्यसे ततः
किमर्थ्यसे किं त्वियदेव शंस नः ।
कृती त्वयायं भुजगाम्बरौकसाम्
अलेखि चित्रे कतमः कृशोदरि ॥ ५४ ॥

लतेव सम्मीलितषट्पदस्वना
कियच्चिरं निर्वचनैव तिष्ठसि ।
इतश्चकोराक्षि विचिन्त्य सूनृतं
ममोत्तरं किञ्चन दातुमर्हसि ॥ ५५ ॥

१. T. reads अशिक्षितकैतवं for अशिक्षत कैतवं; while Tr. substitutes बतः for वदा°. २. T. reads °वपितम् for °वुज्झितम्. ३. I. reads अति° and T. अस्तु. both for अस्ति. ४. K. reads त्वया for अतः. ५. K. reads अहेतुको नन्वयमेव for अहेतुकस्तन्वि क एष. ६. K. reads नन्विदमेव for किन्त्विद्यदेव. ७. I. reads निर्वचना° and T. निर्वचसा° for निर्वचनै°. ८. Tr. reads किञ्चिदु for किञ्चन.

येथातिजिह्वेषि यथातिवेपसे
 यथा कपोले पुलकं विभर्षि च ।
 तथाऽत्र मन्ये तव पक्षपातवन्
 नितान्तमन्तःकरणं कृशोदरि ॥ ५६ ॥
 ह्रिये तवेयं यदि कैल्पते कथा
 किमेतया नः प्रकृते येतामहे ।
 यदर्थमेते वयमागताः स्वयं
 स नाप्यते किं करभोरु सायकः ॥ ५७ ॥
 सलीलमेवं वदति स्मितानने
 नृपे नवप्रेमरस्मर्द्रचेतसि ।
 विवर्तयन्ती मणिकङ्कणं करे
 मुमोच मौनं न फणीन्द्रकन्यका ॥ ५८ ॥
 माल्यवतीवचनम् ।
 तथा तथा दृष्टमथान्तरान्तरा
 कटाक्षकान्तिः स्नपितावतंसया ।
 इति स्मिताप्यायितदन्तदीधितिर्
 जगाद तं माल्यवती विशाम्पतिम् ॥ ५९ ॥

१. K. reads this stanza as follows :—

कियद्विजिह्वेषि कियच्च वेपसे
 कियत् कपोले पुलकं विभर्षि च ।
 न तेन मन्ये तव पक्षपातवन्
 नितान्तमन्तःकरणं ममोदरि ॥ ५९ ॥

२. T. reads कल्पते for कल्पते. ३. T. reads स्वतामहे for यतामहे. ४. Tr. reads नाप्यते for नाप्यते. ५. Tr. mutilates two letters after दृष्ट°. ६. Tr. has स्मित.—यतदन्त°. ७. Tr. reads मध्यवती for माल्यवती; while T. substitutes तत् for तं.

तैवैतया सत्कृतिपात्र सत्कृतं
 स्वयं न यत् कल्पितमल्पमध्यया ।
 न सोऽश्वलेपो न च सा प्रमादिता
 न च त्रपा तत्र नृपोऽपराद्धयति ॥ ६० ॥
 कृतीति वार्ता तव वेत्सि वाञ्छितं
 त्वमन्तरात्मेव न कस्य वा भुवि ।
 अतस्सखीभावगतस्य गोपेनं
 न युज्यते नस्त्वयि तन्निशम्यताम् ॥ ६१ ॥
 शिलीमुखेऽस्मिन् तव नामलाञ्छिते
 मृगोपनीते मृगशावल्लोचना ।
 प्रमोदमाप्तेयमितो विलोकिते
 करे चकोरीव तुषारदीधितेः ॥ ६२ ॥
 क एष राजेति मुहुः कुतूहलाद्
 इयं यदा पृष्टवती सखीजनम् ।
 अतस्तदास्यै कथितस्सविस्तरं
 मया त्वमुर्वीतलमीनलाञ्छानः ॥ ६३ ॥
 करेण सासूयमपास्य कर्णतः
 कणद्विरेफावलि नीलमुत्पलम् ।
 तदैतयाभ्युद्गतपक्षपातया
 श्रुता गुणाढ्यस्य बृहत्कथा तव ॥ ६४ ॥

१. T. reads this half as follows:—

ततो तया सत्कृतिपात्रमत्कृतं

स्वयं न सत्कल्पितमल्पमध्यया ।

२. T. and I. read परं for न च and नृपापं for नृपोपं. ३. K. reads शं-
 सने न युज्यते किञ्चिदथापि वर्ण्यते; while Tr. has युज्यते न . . . यं निशम्यताम्.
 ४. K. and T. read °केतनः for °लाञ्छनः. ५. T. and I. read मरेतयाप्यु-
 द्गतं and Tr. तदैतयाभ्युद्गतं both for तदैतयाभ्युद्गतं.

इमां त्वदाकारनिरूपणे सखीम्
 अवेत्य पर्युत्सुकलीचनामिव ।
 ततो मया विश्वविलोचनोत्सवस्
 त्वमेव चित्रे लिखितोऽसि पार्थिव ॥ ६५ ॥
 उदाञ्चितव्यायतपक्ष्मणा ततस्
 सखीसमक्षं निभृतेन चक्षुषा ।
 चिरं निपीतस्सत्तृषेव मुग्धया
 त्वयेतया मध्यमलोकवासवः ॥ ६६ ॥
 अतो वरोऽयं युवयोस्समागमः
 कुमुद्वती-चन्द्रमसोरिवोचितः ।
 इयं हि बालोद्ध्वसितं मनोभुवस्
 त्वमत्र लोकत्रितयैकमुन्दरः ॥ ६७ ॥
 नृप गृहीतुं नयमत्र कोऽप्यलं
 सुरेषु वा पन्नगपुङ्गवेषु वा ।
 स एष पङ्केरुहकर्णिकामृदुस्
 त्वया शयोऽस्याः क्रियते सकौतुकः ॥ ६८ ॥
 अयाचितोऽप्यर्पित एव ते शरः
 क्षितेरयं न्यायविदां वरैतया ।
 तदेनमभ्यर्थयसे कथं पुनः
 कलत्रमेषा हि वसुन्धरा तव ॥ ६९ ॥

१. T. I. and Tr. read ऽव for ऽसि; while T. reads पार्थिवः for पार्थिव.
 २. Tr. has this line thus:—

इदं व्यायतपक्ष्यान्ततः ।

३. Tr. has °पीतः सुदृशैव for °पीतस्सत्तृषेव. ४. T. reads ततो for अतो; while Tr. and I. वने for वरो. ५. Tr. reads बाला भ्वसितं for बालोद्ध्वसितं. ६. T. reads नृपात् for नृप. ७. T. reads मुहुः for °मुहुः. ८. K. reads एष ते करः for एव ते शरः. ९. T. reads °वरे for °वरै°. १०. K. and T. read अपि for हि.

इतीति वृत्तं तदुपाश्रयं तथा
प्रकाशयन्ती पृथिवीपतिम्प्रति ।
छेलादलीकभृकुटिं विधाय सा
तयाऽऽलुलोके फणिराजकन्यया ॥ ७० ॥

अथ द्विरेफस्य मुखाब्जपातिनो
निवारणायोरगराजकन्यका ।
शिलातलात् सम्भ्रममीलितस्मृतिस्
तैदाशु लीलाशतपद्ममाददे ॥ ७१ ॥

ततस्स रोमाञ्चनिपीडिताङ्गदो
रमाङ्गदं व्यक्तशशिप्रभेङ्गितः ।
अपश्यदिन्दीवरदामदीर्घया
ध्रुमोदविस्तारितया दृशा नृपः ॥ ७२ ॥

रम्यङ्गदवचनम् ।

समर्पिता पार्थिव पुष्पकेतुना
तवेयमार्द्रप्रणया मनस्विनी ।
असीमसौन्दर्यसुधाविलासभूर
उदन्वतेवेन्दुकला पिनाकिनः ॥ ७३ ॥

किमन्यदत्रोल्लसितं जगत्रये
तैवैव सौभाग्यपताकया नृप ।
यदागता मन्मथपत्रिणामियं
शरव्यतामेवमपि श्रुते त्वयि ॥ ७४ ॥

१. I. reads व (व) लात् for छलात्. २. T. reads °कन्यका for °कन्यया.
३. K. reads अयाऽऽशु for तदाशु. ४. K. reads प्रसाद° for प्रमोद°. ५. T.
reads तवेव for तवेय. ६. Tr. has :—
सपायता मन्मथ - - - मयं
शरव्यतामेवमपि श्रुते त्वयि ।

वधूर्दीलीपस्य सुदक्षिणा यथा
 यथा सुनन्दा भरतस्य भूपतेः ।
 रघूद्वहस्यावनिकन्यका यथा
 तथा तवेयं विधिनोपपादिता ॥ ७५ ॥
 किमन्यदस्याः कृतपाणिपीडेनः
 पदं निधत्से गृहमेधिनां धुरि ।
 इति प्रसर्पस्मितचन्द्रिकशशैर
 अभाषतोर्वीतिलकं रमाद्भदः ॥ ७६ ॥
 कुलकम् ।

विलोकितं चित्रमलीकभाषिणी
 भवत्सखीयं प्रुतिभासते मम ।
 उदीरितैवं किल पार्थिवेन सा
 भृशं ललज्जे निभृतं जहास च ॥ ७७ ॥
 विलोकयन्ती तमपाङ्गलोचना
 समुल्लसत्स्वेदलवाङ्गितस्तनी ।
 ततस्सुजातस्तबकास्तमौक्तिका
 लतेव सा हेममयी व्यकम्पत ॥ ७८ ॥
 मुखे तवासक्तमिदं शशिप्रभे
 दृशावतंसागतयैतदीयया ।
 सखीजनस्सस्मितमित्युवाच ताम्
 अवन्तिनाथं च मिथो रमाद्भदः ॥ ७९ ॥

१. Tr. reads सनाभा and K. सुनाभा both for सुनन्दा. २. K. reads 'सादिता for 'पादिता. ३. T. reads 'पीडनं for 'पीडनः. ४. Except I, all others do not insert कुलकम्. ५. T. reads विलोकितः and अलीकभाषिणी for विलोकितं and अलीकभाषिणी respectively. ६. Tr. mutilates two letters after उदीरितैवं, but there appears in correction सुदु for the same; while I. reads उदीरितैवं for उदीरितैवं. ७. K. reads अहर्ष for अहस. ८. Tr. mutilates this line:—

दृशावतंसागतयैतदीयया ।

९. Tr. mutilates three letters before रमाद्भदः.

अत्रान्तरे क्षेदिति चित्तमिवाच्छमम्भः

क्षोभं जगाम सरितस्तुहिनांशुसूतेः ।

वाति स्म च प्रेसभभग्नतमाल-ताल-

हिन्ताल-साल-सरलः सहसा समीरः ॥ ८० ॥

पयोदोदयः ।

उदनमदथ तत्क्षणादुदञ्चत्-

कनकपिशङ्गतडिल्लतः पयोदः ।

अधरितमुरजध्वनीनि मुञ्चन्

विधुरितकर्णतलानि गर्जितानि ॥ ८१ ॥

अथ समुदितत्रासा मेघस्वनार्जनु भूपतेर

भुजपरिघयोरन्तर्बालाप्रवेष्टुमियेष सा ।

किमसि चकिता मा त्वं भैषीरितो भव लज्जया

कृतमिति च तामूचे देवस्स साहसलाञ्छनः ॥ ८२ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनीः परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसाङ्कचरिते महाकाव्ये शशिप्रभासँछापो नाम सप्तमः
सर्गः समाप्तः ॥ ७ ॥

१. I. reads हागिति and T. स्तगिति both for ह्यदिति. २. T. reads °सूक्ते; for °सूते; while I. omits शु through mistake. ३. K. reads प्रहिनहभम्, I. प्रसभभञ्जि and gives the letter म् for झि in the margin, for प्रसभभम्. ४. I. omits हिन्तालसाल°, but gives in the marginal correction. ५. Tr. mutilates two letters after उद् and omits तत्°. ६. I. and T. read °कण्ड° for °कर्ण°. ७. Tr. has thus :—

अथ — — — सा — — — नवभूपते.

८. I. has °न न for °ननु; while T. reads °वासमेघस्वनान्न न for °वासा मेघस्व-
नामनु. ९. Tr. has this half as follows :—

किमपि चकितामात्वं वै — — — रलज्जया

कृतमिति च तामूचे — — — ॥ ८२ ॥

१०. I. reads for the complete quolophone as follows—नवसाहसाङ्कचरिते
परिमलस्य कृतौ कपिराजसुतासम्भाषणः सप्तमः सर्गः, Tr. reads इति परिमल-
कृतौ नवसाहसाङ्कचरिते कपिराजसुतासम्भाषणो नाम सप्तमः सर्गः and T. परिमल-
कपिराजस्य कृतौ महाकाव्ये साहसाङ्कचरिते षष्ठः सर्गः ।

अथाष्टमः सर्गः ।

नायिकातिरोधानम् ।

सा ऽपदे ऽथ भुजगेन्द्रकन्यका
 खे पयोदपटलैस्तिरोहिते ।
 नर्मदापुलिनपल्लवस्थिता
 हंसपङ्क्तिरिव कैम्पमाददे ॥ १ ॥
 स्पर्धयेव निचयः पयोमुचां
 तारमन्द्रमनदत्तयथायथा ।
 सा नरेन्द्रतिलकं तमैक्षत
 मुग्धलोलनयना तथातथा ॥ २ ॥
 उल्लसन्नत्रपयोधरालसां
 द्यां च तां च सुमुखीं विलोकयन् ।
 भूपतिस्स नितरामभूर्दशे
 विस्मयस्य च मनोभवस्य च ॥ ३ ॥
 वामनत्वमलिनत्वमत्यजन्
 व्यञ्जितक्रीम इव त्रिविक्रमः ।

१. Tr. mutilates three letters after सा. २. T. reads स्वे for स्ते and Tr. omitting one letter at the beginning of this line and then it has 'स्तरे' omitting हिते for 'रोहिते'. ३. T. reads पङ्क्ते, I. also reads the same, but corrects कैम्प. ४. K. reads 'मादधे' for 'मादधे'. ५. K. reads पदे पदे; while Tr. mutilates 7 letters at the beginning of this line and I. reads 'चा' for 'मुग्ध'. ६. T. reads 'लसा' for 'लसां'. ७. T. reads द्यां च तां च सुमुखी for द्यां च तां च सुमुखी. ८. Tr. reads दशो for दशे. ९. I. reads वामनत्वमलिनत्वमत्यजन्, Tr. वामनत्वम-मेव स त्वजन् and T. वामनत्वमलिनमेव न त्वजन् all for वामनत्वमलिनत्वमत्यजन्. १०. T. has व्यञ्जित - - - पञ्चविक्रमः and K. व्यञ्जित-चिद्वपञ्चविक्रमः.

क्रामति स्म सहसैव मेघभूर
 अन्धकारनिकरोऽथ रोदसी ॥ ४ ॥
 नेत्ररोधिनि तयोर्न केवलं
 मूर्च्छिते तमसि वैशसं हृदि ।
 यौवदास्यविगलद्विसाङ्कुरे
 चक्रवाक्मथुने ऽप्यजृम्भत ॥ ५ ॥
 कर्णभूषणमणिप्रभालवैस्
 तोकलक्षितकपोलपन्नया ।
 कृष्यमाणनयनोऽथ पिप्रिये
 पन्नगेन्द्रसुतया तया नृपः ॥ ६ ॥
 तेजसि स्फुरति ताडिते मुहुर्
 बिभ्यती कनकभङ्गपिङ्गले ।
 तं हृदिस्थितमिवेशमीक्षितुं
 साऽपि मीलितविलोचनाऽभवत् ॥ ७ ॥

आकाशवाणी ।

एष ते न घटते मनोरथः
 पार्थिवाऽहिपतिकन्यकाम्प्रति ।
 गच्छ विन्ध्यविपिनान्तदृष्टया
 वञ्चितो ऽसि मृगतृष्णयैतया ॥ ८ ॥

१. T. reads 'रन्धकार' for 'रन्धकार'. २. Tr. has नेत्रयो - - - न केवलं. ३. T. has यामवास्यविगलद्विसाङ्कुरे and K. यामवाप्य विगलद्विसाङ्कुरे. ४. T. reads विप्रिये for पिप्रिये. ५. T. and Tr. read ताडिते and I. तडिते for ताडिते. ६. T. reads 'पिङ्ग' and Tr. 'पङ्ग' both for 'पिङ्ग'. ७. Tr. has निवे-वीक्षितुं and gives in correction 'वापलाक्षि' for 'नेत्रोक्षि'. ८. Tr. reads निमीलितं for ऽपि मीलितं. ९. Tr. mutilates this line.

साहसोदधिविलोडने स्वयं
 योऽसमंसलतयार्पयिष्यति ।
 श्रीरिवोरसि मुरद्विषः पदम्
 तस्य निश्चितमैयं विधास्यति ॥ ९ ॥

पश्य पश्य चपलेयमन्तिकात्
 नीयते तव यथोचितं कुरु ।
 एवमेव यदियं न लभ्यते
 जानकीव जनकप्रतिज्ञया ॥ १० ॥

कन्यकासि किमिदं शशिप्रभे
 युक्तमेहि पितुरन्तिकं ब्रजै ।
 इत्यविप्रह्वती नभस्तलात्
 उल्लास सहसा सरस्वती ॥ ११ ॥

तां निशम्य स निकामविस्मितः
 सांचिकार्मुकलतामलोकते ।
 इन्दुमौलिगलकन्देलासितं
 तत्क्षणाच्च तिमिरं^{१२} न्यवर्तत ॥ १२ ॥

१. Tr. reads °विलोकने for °विलोडने. २. Tr. mutilates 8 letters at the end of this line and T. and I. read यो समं for योऽसमं. ३. T. reads °मिदं for °मिदः; while K. निधास्यति for विधास्यति. ४. Tr. reads °मुद्रिता दीयते for °मन्ति-
 काजीयते; while T. reads °य वन्तिकां for °यमन्तिकात्. ५. Tr. mutilates 9 letters at the beginning of this line. ६. T. and I. read भज for ब्रज. ७. T. reads °स्थलात् for °स्तलात्. ८. Tr. mutilates this line. ९. Tr. reads साधि for साधि. १०. K. reads अलोकत for अलोकत. ११. K. and Tr. read °कन्दलासितं for °कन्दलासितं. १२. Tr. reads किमिति for तिमिरं, but the corrector has put तिमिरं instead of किमिति and T. निवर्तत for न्यवर्तत. I also reads the same, but correct in the margin.

साञ्चिरांशुतपनीयमेखला
 श्लोकचापमणिकुण्डला ततः ।
 कापि मुद्रितमयूस्ताण्डवा
 संहतिर्जलमुखां तिरोदधे ॥ १३ ॥
 सा पुरातनपथेन पावनी
 सोमसूतिरपि निम्नगो बहत् ।
 स्वादुर्निर्मलरसोर्मिनिर्भरा
 भारतीव मसृणं महाकवेः ॥ १४ ॥
 अप्यपाकृतरयः स नर्मदा-
 वीचिलास्यैरचनाकुतूहली ।
 आववौ शबरराजयोषितां
 नर्तितालकलतस्समीरणः ॥ १५ ॥
 इत्येकालजलदादिवैकृते
 केन चिद्विरचिते गते शर्मम् ।
 भूषतेः शशिमुखी सखीयुता
 नेत्रनिर्विषयतामवाप सा ॥ १६ ॥
 कापि नूनमपहृत्य तन्मनो
 नागराजदुहितौ जगाम सा ।

१. Tr. mutilates 9 letters after शक्र २. Tr. reads °पदेन for °पथेन. ३. K. reads निर्मला for निम्नगा. ४. Tr. has स्वा - - - - - निर्भरा; while K. and T. have स्वादुर्निर्मलरसोर्भिभारती निर्भरेव. and I. has स्वादुर्निर्मलरसोर्भिभारती निर्भरा च, but corrects स्वादुर्निर्मलरसोर्मिनिर्भरा भारतीव. ५. Tr. reads मसृणा for मसृण. ६. Tr. reads °वीचिरस्य रचना° for °वीचिलास्यरचना°. ७. K. reads आववौ for आववौ. ८. Tr. mutilates two letters at the beginning of this line. ९. Tr. reads सगम् for शमम्. I. also the same, but corrects शमम्. १०. Tr. has - - - शशिमुखी - - - तां for this whole line. ११. Tr. reads °वनवा for °दुहिता and mutilates 4 letters after this word.

उत्पलस्य सरसं लसत्स्पृहा
चक्रवाकवनितेव केसरम् ॥ १७ ॥

अग्रतः कृतपयोधरश्रिया
धौतैतप्ततपनीयकान्तया ।
विद्युतेव सदृशा तयाऽऽकुलम्
सोऽभवज्झटिति दृष्टनष्टया ॥ १८ ॥

सा पुरो मम हतेति लज्जया
चिन्तया किमिव सा चरेदिति ।
सा पुनर्न सुलभेत्यसौ शुचा
तप्यतेस्म तिसृभिः क्षितीश्वरः ॥ १९ ॥

तस्य तापजननेन मानसं
तेन बालविरहेण विव्यथे ।
केतकच्छदकदर्थने परं
यत् कणोऽपि शिशिरः प्रगल्भते ॥ २० ॥

जित्वरं जगति पुष्पकेतुना
तद्विकृष्य तरसा शिरासनम् ।

१. Tr. reads केवलम् for केसरम्. २. Tr. mutilates first three letters, but there appears visarga in it. ३. K. and Tr. read धातु° for धौत°. ४. T. reads विद्युदेव सदृशा for विद्युतेव सदृशा; while, Tr. has विद्युते सदृशयासि ---. ५. Tr. has ---- हागिति; while K. substitutes सपदि and T. स्वदिति for झटिति. ६. K. reads नहि and T. ननु for न सु°. ७. T. reads तापसजनेन and K. तापसदनेन for तापजननेन; while Tr. mutilates seven letters at the beginning of this line ८. Tr. reads विद्यते for विव्यथे. ९. T. reads ते इ कश्चिदक-
दर्थने परं यत्कणोऽपि, Tr. has तेन गच्छ दददने वदयत्कणोऽपि for केतकच्छ-
दकदर्थने परं यत्कणोऽपि; while I. and T. substitute शिशिरः for शिशिरः. १०.
I. does not insert तद्विकृष्य, but it appears in the marginal correction; while
Tr. mutilates four letters after तरसा.

ताडयते स्म हृदये पतत्रिणा
 सोऽथ मालवकुरङ्गलाच्छनः ॥ २१ ॥
 लज्जया बलितकण्ठकन्दलं
 लोचनाञ्चलमिलद्वतंसकम् ।
 तस्य वर्तितमिवाभवत्तदा
 तत् प्रियावदनमुन्नसं हृदि ॥ २२ ॥
 म्लानिमाप स तयाविना नृपसु
 तत्र पन्नगपतेस्तनूजया ।
 स्वां रुचिं नहि कदाचिदश्नुते
 शर्वरीविरहधूसरशशी ॥ २३ ॥
 पाण्डुपक्ष्मलदृशः परिच्युतं
 सोऽर्थं माल्यशकलं व्यलोकत ।
 तादृशि व्यतिकरे विनिर्गतं
 हासलेशमिव पुष्पधन्वनः ॥ २४ ॥

१. I. omits the following portion originally :—

----- इये पतत्रिणा
 सोऽथ मालवकुरङ्गलाच्छनः ॥ २१ ॥
 लज्जया बलितकण्ठकन्दलं
 लोचनाञ्चलमिलद्वतंसकम् ।
 तस्य वर्तितमिवाभवत्तदा
 तत् प्रियावदनमुन्नसं हृदि ॥ २२ ॥,

but it appears in the marginal correction; while Tr. mutilates first four letters in this line. २. Tr. has the following two lines as follows:—

तस्य ----- तमिवाभ -----
 ----- मुन्नसं हृदि ॥ २२ ॥.

३. Tr. reads मौन°, K. म्लानि° both for म्लानि°. ४. K. reads ईहते for अश्नुते.
 ५. Tr. mutilates three letters at the beginning of this line and reads
 °कसुदृशः, for °क्षमलदृशः and corrector substitutes केशतोऽथ सुदृशः; while T.
 reads परिच्छुतः for परिच्छुतं. ६. K. reads ऽपि for ऽथ. ७. T. reads विनिर्गता
 for विनिर्गतं.

शंसदुज्ज्वलकपोलसद्गतं
 कुङ्कुमेन दलकोटिचुम्बिना ।
 सम्भ्रमेण गलितं नैतभ्रुवः
 कर्णतामरसमाददे ऽर्थं सः ॥ २५ ॥
 कार्मुके सति शरेषु सत्स्वपि
 प्रेयसी तव हतान्तिकादिति ।
 तेन सौरभहर्ताल्लिनिःस्वनैर्
 वाच्यतेव नृपतेर्व्यधीयत ॥ २६ ॥
 कोष्णनिःश्वसितवेपितच्छदं
 तन्निवेद्य वदने स सादरः ।
 अर्धमीलितविलोचनोत्पलः
 पुस्तकल्पित इवाभवत् क्षणम् ॥ २७ ॥
 नर्मदोर्मिलुलिते तदंशुके
 पल्लवान्निखितहंसहारिणि ।
 आहतस्तनविलेपने दृशा
 सोऽकृत प्रणयमिन्दुपाण्डुनि ॥ २८ ॥
 मौ विषीद नवसाहसार्क, ते
 कान्तया गतमनेन वर्त्मना ।

१. Tr. mutilates two letters at the end of this line and six letters at the beginning of the next line. २. T. reads 'भस्त्रिना' for 'चुम्बिना'. ३. T. reads 'मनोभ्रुवः' and corrects 'नतभ्रुवः'. ४. I. reads 'च' and T. 'व' for 'ऽथ'. ५. T. reads 'भृताल' for 'हृताल'; while Tr. mutilates one letter at the beginning of this line. ६. T. reads 'कोप' for 'कोष्ण'. ७. I. omits 'स सादरः'. ८. Tr. mutilates six letters in this line at the beginning. ९. K. and Tr. read 'भारिणि' for 'हारिणि'. १०. Tr. reads 'दृशोः' for 'दृशा'. ११. Tr. has this line as follows:—

-----साङ्गिते.

१२. T. and Tr. read 'शान्तया' for 'कान्तया'.

पश्य तत्पदमितीव रेवया
 तस्य सारसरुतैरसूच्यत ॥ २९ ॥
 किं निमग्नमिह बालया तया
 भीतया भुजगराजैकन्यया ।
 नैवमत्र नियतं रसातले
 विच्यते विवरमित्यतर्कयत् ॥ ३० ॥
 सोऽतिमात्रगहने ऽपि रहसा
 पार्थिवः पतितुमैच्छदम्भसि ।
 जीवितं तृणमिवावजानते
 साहसव्यसनिनोऽपि तादृशाः ॥ ३१ ॥
 तत् समोहितमवन्तिवासवस्
 तस्य नावददुपान्तवर्तिनः ।
 एष विप्रमिह साहसोत्सवे
 कल्पयिष्यति ममेति शङ्कितः ॥ ३२ ॥
 उज्झति स्म स शैलैः समुच्छ्वसन्
 पल्लवासनमुग्रास्यशासनः ।
 अग्रहीच्च सशरं करेण तत्
 व्यक्तराजककुदेन कार्मुकम् ॥ ३३ ॥

१. Tr. reads तद्वत्पदमितीव रेवया for तत्पदमितीव रेवया ; while I. substitutes °पद° for °पद°. २. Tr. reads किं न मम° for किं निमग्न°. ३. K. reads °जन्यया for °कन्यया. ४. Tr. mutilates six letters after नैव. ५. Tr. mutilates three letters after विच्यते. ६. Tr. reads साहसा° and mutilates five letters after this word. ७. T. reads तावदुपान्त° for नावदुपान्त°. ८. Tr. reads साहसोत्सवे for साहसोत्सवे. ९. K. reads लज्जितः for शङ्कितः. १०. Tr. reads शरे for शनैः and mutilates four letters after it in this line and first two letters in the next line.

पन्नगेन्द्रदुहितुः करेण यः
 सख्यमापदरविन्दबन्धुना ।
 अर्पितं प्रणयिना तमप्यसौ
 सायकं कनकपुङ्खमाददे ॥ ३४ ॥
 सुध्रुवः स्मरविलासैदेशिकं
 तं शशंस स शरं पतन्निषु ।
 पीतशीतकरमूर्तितानवं
 भानुमानिव मयूखमंगुष्ठं ॥ ३५ ॥
 व्यक्ततच्चरणलक्ष्मणा ततस्
 सस्तकेशकुसुमाकुलालिना ।
 मेघसिक्तसिकतेनैव वर्मना
 नर्मदाजलसमीपमाप सः ॥ ३६ ॥
 एष जातु न विकस्यते कचित्
 लक्ष्यतेऽस्य फलतः सदा क्रिया ।
 तत् करिष्यति किमत्र साहसं
 चेतसीति विदधे रमाङ्गदः ॥ ३७ ॥

१. After अ Tr. mutilates eight letters in this line. २. T. reads 'देशिकं' and I. 'देशकं' both for 'देशिकं'. ३. Tr. reads पतगे for स शरं. ४. Tr. mutilates two letters at the end of this line. ५. Tr. reads उल्लसच्चरण° for व्यक्ततच्चरण°. ६. K. reads 'करालिना' and T. 'कुलालिना' for 'कुलालिना'. ७. I. reads 'कुसुमेन' for 'सिकतेन'. ८. T. reads जातुकुलविकस्यते, K. reads जातुविकस्यते: and gives in the margin जातु न विकस्यते: for जातु न विकस्यते. ९. Tr. mutilates seven letters after लक्ष्यते; while T. reads फलतः सदाश्रिया for फलतः सदा क्रिया. १०. K. reads रयाङ्गदः for रमाङ्गदः.

नर्मदाप्रवेशः ।

अक्षिप्रत्तटशिलाविटङ्कतः

पार्थिवः स्वमथ नर्मदाम्भसि ।

वारिधेः पयसि विश्वदीपेकः

सौयमद्रिशिखरादिवार्यमा ॥ ३८ ॥

तत्र मीनमकराकुले पतन्

आससाद स त्रिलासमीश्वरः ।

यामुनाम्भसि निगातिनः पुरा

गोपतामुपगतस्य शार्ङ्गिणः ॥ ३९ ॥

अम्भसस्तदवपातताडितात्

ऊर्ध्वमेत्य निपतत्सु बिन्दुषु ।

साहसेन परितोषितैस्मुरैर

मौक्तिकार्थ इव तस्य चिक्षिपे ॥ ४० ॥

किञ्चिदन्तरितमूर्तिभिः क्षणाद्

अन्वगच्छदथ तं रमाङ्गदः ।

येन यात्यरुणसारथिः पथा

वासरस्तमवलम्बते न किम् ॥ ४१ ॥

१. Tr. mutilates last two letters in this line. २. Tr. reads विम्ब° for साय° and T. °मभि° for °मद्रि°. ३. Tr. reads °लये for °कुले. ४. T. reads ईश्वरम् for ईश्वरः. ५. T. reads यामुनाम्भुभि° for यामुनाम्भसि and I. यामुनाम्भु-
वि° for the same. ६. T. mutilates first ten letters in this line. ७. K. and T. read °ववगाह° for °ववपात°. ८. T. reads मौक्तिकाद्य for मौक्तिकार्थ. ९. T. reads °मूर्तिभिः and Tr. °मूर्तिभूक्षणात् for °मूर्तिभिः and °मूर्तिभिः क्षणात्. १०. Tr. mutilates first seven letters in this line. ११. T. reads तदवलम्बते for तमवलम्बते; while K. reads तमवगच्छते for the same.

कैस्तुलाग्रमधिरोप्य जीवितं
 स्वामिनं त्वमिव सेवतामिति ।
 तस्य हंसनिनदेन वल्गुना
 साधुवादमिव नर्मदा ददौ ॥ ४२ ॥

बिलप्रवेशः ।

तौ मुहुर्जलचरैरदृश्यताम्
 अग्रतश्चकितमुक्तवर्त्मभिः ।
 ध्वान्तसन्ततिभिर्दे रसातलम्
 प्रस्थितौ रवि-निशाकराविव ॥ ४३ ॥
 आश्रयत्यवनमेघवाहने
 वारिगर्भमभितो गरीयसि ।
 प्राप मेकलसुता समानताम्
 अन्तराहितनिधानर्या भुवा ॥ ४४ ॥
 उज्झिता झटिति कार्यगौरवात्
 ईश्वरेण हरुचे न मेदिनी ।
 सोद्यमेन पुनरप्यवैष्यता
 भानुनेव पदवी पयोमुचाम् ॥ ४५ ॥

१. Tr. reads तस्तुला° for कस्तुला°. २. T. reads चमिव सेवतां and Tr. तमिव सेवतां both for स्वमिव सेवताम्. ३. Tr. mutilates six letters after तस्य. ४. Tr. reads दधौ for दधौ. ५. Tr. reads भिषौ for भिदे. ६. T. reads प्रस्थितौ for प्रस्थितौ. ७. T. and Tr. reads मेकल° for मेकल°. ८. Tr. reads निवृत्तया for निधानया. ९. I. reads झगिति and T. झगिति for झटिति. १०. From उज्झिता झटिति कार्य° to the end of this stanza and then ३६ stanzas of this Canto and the complete ninth and tenth cantoes are lost in the manuscript Tr.

आपपात सरमाद्भुदः क्षणात्
 सर्वतस्स तमसाविले बिले ।
 गूढमत्सरविषे विशेषवान्
 दुर्जनस्य मनसीव सद्गुणः ॥ ४६ ॥

येद्वभूव पुरतो ऽस्य भूपतेर्
 एककुण्डलपटोसितं तमः ।
 तस्य तद्दिनकरांगुभासुरैर्
 मौलिरत्नकिरणैरभज्यत ॥ ४७ ॥

सान्द्रहेमरजसा महौजसम्
 अग्रगीरगरुधूपगन्धिना ।
 सोऽथ तेन बिलवर्त्मना शनैः
 क्रोशमात्रमगमन्नेश्वरः ॥ ४८ ॥

सिंहदर्शनम् ।

लग्नसान्द्रगजशोणितच्छटैश्
 शौर्यपावकशिखाङ्गुरैरिव ।
 केसरैरतिकरालकन्धरो
 मार्गमस्य रुद्धे ऽथ केसरी ॥ ४९ ॥

मुक्तधर्घररवस्स रंहसा
 तं विशामधिपमभ्यधावत ।

१. I. reads कूट° for गूढ° and substitutes °विशे for °विषे. २. K. and T. read विशेषता for विशेषवान्. ३. T. reads यं for यत्. ४. T. reads °स्तिमं for °सितं, but it seems quite incorrect. ५. T. reads °धूम° for °धूप°. ६. T. reads जनेश्वरः for नरेश्वरः.

व्यात्तदीर्घदशनास्यकेन्द्रः

पूर्णमिन्दुमिव सिंहिकासुतः ॥ ५० ॥

अर्धचन्द्रमथ तज्जिघांसया

सन्दधे धनुषि यावदीश्वरः ।

तावदस्फुटितकोरकं पुरो

बालकुन्दविटपं तमैक्षत ॥ ५१ ॥

बिभ्रतो विकटदंष्ट्रमाननम्

कालमेवशकलसितत्विषः ।

आयतो अभिमुखमीर्ष्या जवात्

तेन वर्त्म मुमुचे न पोत्रिणः ॥ ५२ ॥

गजदर्शनम् ।

किञ्चिदस्य पुरतोऽथे गच्छतः

कर्णतालविधुतालपङ्क्तिना ।

रुद्धयते स्म समदेन पङ्क्तिर्

दीर्घदन्तमुसलेन दन्तिना ॥ ५३ ॥

मन्द्रकण्ठनिनदोऽतिवेगवान्

ऊर्ध्वबालधिरुदग्रलोचनः ।

कुण्डलीकृतकरस्तमभ्यगात्

स कुधा निभृतकर्णपल्लवः ॥ ५४ ॥

१. T. reads 'रशनास्यकन्धरः पूर्वं' for 'रशनास्यकन्धरः पूर्णः'; while K. substitutes 'कन्धरः' for 'कन्धरः'. २. K. reads पविणः for पोत्रिणः. ३. T. reads ऽनु for ऽथ. ४. K. reads 'कुलिशेन' for 'मुसलेन'.

यावदङ्कुरितमत्सरो ऽभवत्
 तस्य सम्मुखमधिज्यकार्मुकः ।
 तावदैक्षत न स कचिद्विषं
 राजगन्धमद (वह?) गन्धकेसरी ॥ ५५ ॥
 उत्पतन्निपतदग्रतो मुहुर
 मुञ्चदेदहसितं सहार्चिषो ।
 केवलं कपिलकुन्तलं शिरः
 पश्यतोऽस्य न चमत्कृतं मनः ॥ ५६ ॥
 एवमादि यदभून्महीपतेर्
 अद्भुतं पथि विभीषिकावहम् ।
 तद्विभेद निजसत्त्वसम्पदा
 तिग्मदीधितिरिव, त्विषा तमः ॥ ५७ ॥

सरिदुत्तरणम् ।

तां ददर्श सरितं सुदुस्तराम्
 अग्रतोऽर्थं विलकल्पवितृपः ।
 स्पर्शतः किल यदम्भसां झटि-
 त्येवमभावमुपयान्त्यसूरयः ॥ ५८ ॥
 मारुतैरपरपारनुन्नया
 प्रांशु वंशलतया स सानुगैः ।

१. T. reads मज्जयुथ° for °नह (वह) गन्ध°. २. T. reads आर्द्र° for अह°.
 ३. T. reads हसार्चिषा for सहार्चिषा. ४. T. and I read विभीषिकोद्भवम् for
 विभीषिकावहम्. ५. I. reads °तोऽर्थ° for °तोऽर्थ° and substitutes °कल्प° for
 °कल्प°. ६. I. reads झगिति and T. रुगिति both for झगिति. ७. I. reads
 समानुगः for स सानुगः.

तामलैङ्गयदथोपगूढया
जन्मभीतिमिव योगविद्यया ॥ ५९ ॥
नगरदर्शनम् ।

प्रस्थितस्तदनु सोद्यमं पुरस्
सोऽथ साहसवतां पुरस्तरः ।
निर्मितं मणिमयूखपल्लवैर्
बालमातपमिव व्यलोकत ॥ ६० ॥

इन्द्रनीलकपिशिर्षकं तेतस्
सोऽभितः स्फटिकसालमैक्षत ।
सावशेषजलनीलकोटिभिश्च
शारदैर्वटितमम्बुदैरिव ॥ ६१ ॥

उत्पताकमणितोरणाङ्कितं
मण्डितं कनकपल्लवल्लजा ।
किञ्च काञ्चनकपाटसम्पुटं
तत्र गोपुरमपश्यदीश्वरः ॥ ६२ ॥

विस्मयेन विषयीकृतः पुरं
तेन सोऽविशदवन्तिवासकः ।
निर्वृतैः पदमिवोज्झितावनिस्
सूर्यमण्डलपथेन योगवान् ॥ ६३ ॥

१०. I. reads अलङ्कय यद्यो for अलङ्कयद्यो; while T. substitutes भी-
तम् for भीतिम्. २. K. reads सायनप्रतः for सोद्यमं पुरस्. ३. T. reads सो-
भितः स्फटिकसाल° for सोऽभितः स्फटिकसाल°. ४. T. and I. read °कपाट° for
°कपाट°. ५. I. reads °वदन्ति° for °दवन्ति°. ६. In I. two letters are not
quite legible, but its reading appears to be धैर्वान् or धूमवान् and T. reads
शौर्यवान् both for योगवान्.

तत्र वैदुमगवाक्षमुद्धितं
हेमहर्म्यमवलोकते स्म सः ।
मेरुशृङ्गमिव धातुतौघया
सन्ध्यया कृतपदं क्वचित्क्वचित् ॥ ६४ ॥
अग्रतस्सं च यशोभटो व्रिशात्
सोऽथ कौतुकहृतस्तदङ्गणम् ।
इन्द्रनीलमणिकान्तिमेवकं
व्योम सारुण इवोष्णदीधितिः ॥ ६५ ॥
पद्मरागरचितालवालका
वेदिकामणिविटङ्कविस्तृता ।
तेन तत्र ददृशे कुतूहलाद्
आन्तिके कनकमाधवीलता ॥ ६६ ॥
स्त्रीदर्शनम् ।

तत्तले स्थितिमुपेयुषा श्रमात्
तेन काचिदबला व्यलोकत ।
निर्गता झटिति हेमवेशमतश्
श्रीः सुवर्णकमलोदरादिव ॥ ६७ ॥
अंशुकेन शरादिन्दुबन्धुना
स्यागितेव यशसाऽवभासिता ।

१. T. reads 'मुद्धितं' for 'मुद्धितं'. २. K. substitutes 'शृङ्ग' for 'शृङ्ग'.
३. T. reads 'माम्रया' for 'माम्रया'. ४. I. reads 'स्मर' for 'स च'. ५. T. reads
'हृतस्तदङ्गणम्' and I. 'हृतस्तदङ्गणम्' both for 'हृतस्तदङ्गणम्'. ६. T. reads
सारुण for सारुण. ७. T. reads 'वालकौ' for 'वालका'. ८. T. reads 'रुगिति'
for 'झटिति'; while K. reads 'वेशमन' for 'वेशमतश्'. ९. T. reads 'श्रीसुवर्ण' for
'श्रीःसुवर्ण'. १०. K. reads 'स्यागितेव यशसाऽवभासिता' for 'स्यागितेव यशसा
अवभासिता'.

कान्तिमत्यधरनीलवाससा
 यामुनेन पयसेव जाह्नवी ॥ ६८ ॥
 बन्धुजीवकुमुदच्छवी मुखे
 बिभ्रतीव कुरुविन्दकुण्डले ।
 शर्वरीव सितपक्षपर्वणशू
 शीतदीधितिपतङ्गमण्डले ॥ ६९ ॥
 शोभिता किमपि हारलेखया
 भिन्नखेलगतिलोलयोरसि ।
 तत्क्षणस्फुटितकुन्दशुद्धया
 गन्धवाहपदवीव मङ्गया ॥ ७० ॥
 आननेन ललिताक्षिपक्षमणा
 निर्यदुज्ज्वलकपोलकान्तिना ।
 कुर्वतीव फणिलोकमङ्कितं
 यामिनीतिलकबिन्दुनेन्दुना ॥ ७१ ॥
 पुष्पदाम दधती सषट्पदम्
 दक्षिणेन शशिपाण्डुपाणिना ।
 साक्षतं सदधि-दूर्वयाम्बितं
 हेमपात्रमितरेण बिभ्रती ॥ ७२ ॥
 कुलकम् ।

तन्निरीक्षणसविस्मयं ततः

पार्थिवं जनितकौतुकः शुकः ।

१. I. reads यामुनेन for यामुनेन, but it seems incorrect. २. T. reads पय-
 सेव for पयसेव. ३. T. and I. read कुरुविन्द° for कुरुविन्द°. ४. K. reads 'वा-
 म्कितं' for 'याम्बितं' K. substitutes लीलया for बिभ्रती. ५. T. does not in-
 sert this.

इत्युवाच मणिपञ्जरे स्थितो
बालचूतविटपावलम्बिनि ॥ ७३ ॥

शुकवाक्यम् ।

सत्क्रियां रचयितुं तवातिथेर्
नर्मदा भगवतीयमुद्यता ।
इलाघनीयचरितो जगन्त्रये
कस्य नास्ति बहुमानभाजनम् ॥ ७४ ॥
देव पन्नगवधूभिरुज्ज्वलं
वल्लकीकलरवं प्रियैस्सह ।
मल्लिकाधवलमत्र गीयते
केलिरत्नभवनेषु ते यशः ॥ ७५ ॥
दुर्मना नृप, पथाऽमुना गता
सा विलासवसतिः शशिप्रभा ।
तत्सखीजनकथान्वयश्रुतेर्
युष्मदागमनमूहितं मया ॥ ७६ ॥
दुर्लभोऽयमतिथिर्ममापि तत्
गृह्यतामुचितया सपर्यया ।
पार्थिवो हि नवसाहसङ्क-
इत्येष सीयकनरेन्द्रनन्दनः ॥ ७७ ॥

१. T. reads तवातिथे for तवातिथेर्. २. K. reads नास्ति for नाऽस्ति. ३. I. reads उज्ज्वलवल्लकी° and T. उज्ज्वलवल्लकी° for उज्ज्वलं वल्लकी°; while in I. the original letter appears ल, but it is made न. ४. T. reads 'पपथ-
नाऽमुना for नृप पथाऽमुना. ५. T. reads 'कथानय° for 'कथान्वय°. ६. T. reads
'मूहिमं मया and K. 'मूहि यन्मया° for 'मूहितं मया. ७. K. reads ममापतत्,
T. ममापतत् both for ममापि तत्; while the reading of I. is quite illegible,
It may be ममान्ध तत् or something like that.

पेशलोक्तिनिपुणस्य पक्षिणस्
 तस्य गामिति निशम्य सस्मितः ।
 तामथ प्रणमति स्म निम्नगाम्
 इन्दुसूतिमवनीन्दुरादृतः ॥ ७८ ॥
 कुलकम् ।

नर्मदाकृतः सत्कारः ।

कारितासनपरिग्रहे पुरो
 भूपतावपचितिं विधाय सा ।
 आस्त मौक्तिकशिलातले ततश्च
 चेतसीव सुकवेः सरस्वती ॥ ७९ ॥
 स्थित्वाथ किञ्चित्तमवन्तिनाथम्
 अपृच्छदच्छन्नकुतूहला सा ।
 निवेद्यतां मौनवदेव कस्मात्
 अलङ्कृता भूमिरियं त्वयेति ॥ ८० ॥

तस्यै शशंस निजमा मृगयाविहारात्
 वृत्तान्तमन्तविरसं स विशुद्धवृत्तिः ।
 कान्तास्मृतिप्रसभकण्टकिताद्भजात-
 लज्जावनम्रवदनो नवसाहसाङ्कः ॥ ८१ ॥

इति श्रीपरिमलापरनाम्नः मृगाङ्कदत्तसूनोः पद्मगुप्तस्य कृतौ
 नवसाहसाङ्कचरिते नागलोकावतारो नामाष्टमः सर्गः ॥ ८ ॥

१. K. and T. do not insert कुलकम्. २. T. reads 'च्छिन्न' for 'च्छन्न'.
 ३. K. reads मालव° for मानव°. ४. T. reads 'स्मितिप्रसह°' for 'स्मृतिप्रसभ°'.
 ५. I. reads इति नवसाहसाङ्कचरिते परिमलस्य कृतौ नागलोकावतारो अष्टमः सर्गः.
 T. इति परिमलकालिशस्य कृतौ साहसाङ्कचरिते नागलोकावतारो नाम सप्तमः सर्गः.

अथ नवमः सर्गः ।

—••••—

नर्मदावाक्यम् ।

अथ स्वरेणाङ्गणदीर्घिकाणां
 संवाहयन्ती कलहंसनादम् ।
 तमित्यवन्तीश्वरमा बभाषे
 सा मेकलक्ष्माधरराजकन्या ॥ १ ॥
 नास्य क्षितीशोपकृतं जनस्य
 कियत् तया पन्नगराजपुत्र्या ।
 यस्याः कृते सम्प्रति भूषितेयम्
 भूमिस्त्वया भूर्गशालाञ्छनेन ॥ २ ॥
 इदं नृप त्वामवलोक्य जातम्
 मनः प्रमोदेन ममास्वतन्त्रम् ।
 नो कस्य लोकत्रयसम्मत्तानाम्
 भवेत् सतां सङ्गतमुत्सवाय ॥ ३ ॥
 अद्यैष कस्यापि मया शुभस्य
 त्वद्दर्शनेनार्नुमितो विपाकः ।
 आतिथ्यमक्ष्णोः कथमन्यथैवम्
 आयान्ति रत्नानि भवद्विधानि ॥ ४ ॥

१. The 82nd leaf of the Manuscript I. is torn into pieces; some being lost we have only 3. So the colophon of the last canto nearly first 6 or 7 stanzas of this canto cannot be fully settled from the portion of I.
 २. T. reads °आङ्गण° for °णाङ्गण°. ३. T. reads नास्याः for नास्य. ४. K. reads भूषण° for भूषण°. ५. T. reads नाकस्य for नो कस्य. ६. K. reads सङ्गतानां for सम्मतानां. ७. T. reads तद्वत्° and K. त्वद्वत्° both for सङ्गत°. ८. T. reads नमितो for नुमितो.

स वत्स, जाते जनकः कृतात्मा
 सा पुण्यमूर्तिर्जननी जगत्सु ।
 महीकलापोद्बहनादिपोत्रो
 पुत्रो ययोस्त्वं नरलोकपालः ॥ ५ ॥
 रूपेण तेजस्वितयाऽऽर्जवेन
 प्रियंवदत्वेन तवामुना च ।
 दिलीप-दुष्यन्त-भगीरथादीन्
 तानादिराजान् ह्यदिति स्मरामि ॥ ६ ॥
 समानभावैस्त्रिभिरेव मन्ये
 समुद्रनेमिर्वसुधा धृतेयम् ।
 भुजङ्गमेन्द्रेण च मेरुणा च
 दोषणा च मौर्वीकिणशोभिना ते ॥ ७ ॥
 त्वयि स्थिते सम्प्रति जागरूके
 जगद्विधेयेषु विधूतचिन्तः ।
 करोति नेत्रे भगवानवैमि
 स योगनिद्रामुकुले मुकुन्दः ॥ ८ ॥
 न किञ्चिदिदं वाकुकुलावतीर्णात्
 रथाद्गणपतेः परिहीयते ते ।
 अजायताम्भोजदृशा वियोगो
 वने यथा तस्य तथा तवापि ॥ ९ ॥

१. K. reads सवहासजातेर्जनकः for स वत्स, जाते जनकः. २. T. reads कृता-
 त्मना for कृतात्मा. ३. T. reads पोत्रो पुत्रे ययोस्त्वनरलोकपालः for पोत्रो पुत्रो
 ययोस्त्वं नरलोकपालः. ४. T. reads ह्यदिति for ह्यदिति. ५. I. reads चिन्तः for
 चिन्तः; while T. omits ये. ६. K. reads कण्ठीन्द्रे for मुकुन्दः.

अकृत्रिमोऽयं गुणवत्सु जाने
जात्यैव ते पार्थिव पक्षपातः ।
यत् प्रौढलावण्यसुधास्रवन्त्या
तया विना चेतसि ताम्यसीव ॥ १० ॥

अलं विषादेन घनाधिरूढा
ललामभूता जगतोऽखिलस्य ।
तवाङ्गमभ्येक्ष्यति साऽधिरेण
शशिप्रभा पार्थिवकैरवस्य ॥ ११ ॥

इतोऽद्य यान्ती पुरतो मया सा
दृष्टा भुजङ्गाधिपतेस्तनूजा ।
उदग्रभोगैरहिभिः परीता
लतेव तन्वी हरिचन्दनस्य ॥ १२ ॥

उदण्डहेमाम्बुह्रहासु खेलत्
एतासु लीलागृहदीर्घिकासु ।
समुत्क्रयन्ती कलहंसयूथम्
आमञ्जना नूपुरसिञ्जितेन ॥ १३ ॥

व्यापारयन्ती वलिताननेन्दुः
पश्चाद्दृशौ केतकपद्मदीर्घे ।
इतस्ततः गून्यतया स्थलन्ती
समेऽपि मार्गे ददर्शती पदानि ॥ १४ ॥

१. I. reads 'सुजीनर्जा' for 'सु जाने जा'. २. K. reads यन्मुग्ध° for यन्मोह°. ३. I. reads तवाधिरूढा for घनाधिरूढा. ४. T. reads पलिता° for वलिता°. ५. I. reads दीर्घम् for दीर्घे. ६. K. reads दधती for ददर्शती.

विलस्तमाल्यः श्लथबन्धनत्वात्
 अंसावकीर्णा कबरीं वहन्ती ।
 कलिन्दकन्यामसृणोर्मिनीलो
 निखिंशलेखामिव मन्मथस्य ॥ १५ ॥

मुखं निशाघ्रातमिवारविन्दं
 विषादवीतप्रभमुद्वहन्ती ।
 विलुम्पती निःश्वसितेन कान्तिम्
 आपाटलस्याधरपल्लवस्य ॥ १६ ॥

उन्मोचयन्तीमलूकाग्रमेत्य
 लग्नं चलत्कुण्डलरत्नकोटौ ।
 किमप्युदञ्चद्दशनांशुलेखा
 सखीं शनैस्सस्मितमालप्रन्ती ॥ १७ ॥

सुधासितं क्षौममिवास्तृतं तं
 नखांशुरेखावलयच्छलेन ।
 कृतं दधानोपरि पाणिपद्मम्
 उदग्रकम्पस्य कुचद्वयस्य ॥ १८ ॥

गतानि सद्यः श्लथतां सखीभिर्
 विहस्य साकूतविलोकितानि ।
 क्रमेण किञ्चित् प्रतिसारयन्ती
 विलज्जमाना मणिकङ्कणानि ॥ १९ ॥

१. K. reads 'नीला निखिंशलेखाकुसुमाद्युधस्य' for 'नीला निखिंशलेखामिव मन्मथस्य'. २. T. reads 'विषाद' for 'विषाद'. ३. T. reads 'पाटलस्य' for 'पाटलस्य'.

अशोकपुष्पप्रथितां दधाना
 शालम्बमालामवेलममध्या ।
 आरोपितज्येव जगज्जयाय
 स्वचापलेखा मकरध्वजेन ॥ २० ॥

आर्द्रव्रणाङ्गस्य कृपार्द्रचित्ता
 केलीमृगस्य स्वयमेव तस्यै ।
 आघ्रुम्बती पाण्डुकपोललेखं
 वतंसदूर्वाङ्गुरमर्पयन्ती ॥ २१ ॥

मार्गेषु रूढासु निरूढभावोत्
 द्विरेफसम्पातसमाकुलार्जप ।
 लतासु पुष्पावचयच्छलेन
 पदे पदे वत्स त्रिलम्बमाना ॥ २२ ॥
 कुलकम् ।

त्वदीयविश्लेषमवाप्य बाला
 सा लक्ष्यते किञ्चदनिर्वृतेव ।
 भवादृशामेकपदे वियोगो
 न कस्य राजेन्द्र, मनो दुनोति ॥ २३ ॥

पृथुप्रतापस्सखिता येयैव
 यथा कलानां निधितोषधीशः ।

१. T. reads 'मवलम्ब' for 'मवलम्ब'. २. T. reads 'चिन्ता' for 'चित्ता'. ३. K. reads 'स्वयमागतस्य' for 'स्वयमेव तस्य'. ४. I. reads 'मर्पयन्ती' for 'मर्पयन्ती'. ५. I. reads 'मार्गास्तकडाभिगूढभावा' for 'मार्गेषु कडासु निरूढभावा'. ६. K. reads 'भवा' for 'भावात्'. ७. T. reads 'पचय' for 'वचय'. ८. K. and T. do not insert 'कुलकम्'. ९. K. reads 'तीव्रम्' for 'किञ्चित्'. १०. K. and T. read 'येयैव' for 'येयैव'.

यथा वसन्तः सुमनोऽनुकूलस्
तथाऽसि भूमिः स्पृहणीयतायाः ॥ २४ ॥

नायकवाक्यम् ।

इति क्षितीशश्रुतिशुक्तिपेयोम्
उदीर्य वाचं विरराम रेवा ।
स च स्मितद्योतितदन्तमेवम्
उवाच तां मध्यमलोकपालः ॥ २५ ॥

स्थाने यदाह्लादयसि प्रपेन्नं
पीयूषधारामधुरैर्वच्चोभिः ।
सुधैकसूतिस्स यदाकरस्ते
चण्डीशचूडाभरणं शशाङ्कः ॥ २६ ॥

ऋजुः प्रकृत्यासि परं तदम्ब
वीचीषु पर्याप्तमनार्जवं ते ।
न केवलं सा पयसि प्रसक्तिर्
आलक्ष्यते ते वत मानसेऽपि ॥ २७ ॥

यां जूटमध्ये च शशाङ्कमौलेर्
उन्निद्रकुन्दसगिवाऽवभाति ।

१. I. reads 'पीताम्' for 'पेयाम्'; while T. reads 'पीनां निपीय वाचं' for 'पेया-
मुदीर्य वाचं'. २. I. omits 'वा'; while T. substitutes 'या' for 'वा'. ३. T. reads
प्रयत्नं for प्रपन्नं. ४. T. reads 'करण' for 'भरणं'. ५. I. reads तदेव for तदम्ब.
६. I. substitutes 'य' for 'ज'. ७. I. reads 'प्रसक्तिर्' for 'प्रसक्तिर्'. ८. I.
omits 'ते', but in the marginal correction appears 'न' for the same. ९. I.
reads 'जूट' for 'जूट'; while K. reads 'या जूटमध्येऽम्ब' for 'या जूटमध्ये च' and
in the margin appears another reading 'जूटमध्येऽम्ब' for 'जूटमध्ये च'.

तामप्यतीव त्रिजगत्प्रतीक्ष्यां
त्रिःस्रोतसं पुण्यतयाऽतिशेषे ॥ २८ ॥

यासोऽस्य शक्तिः प्रसराम्बुपङ्के
त्वया वृता धर्मविहारवीथिः ।
सलीलमुद्गूलकुलाचलेयम्
मही महासूकरदंष्ट्र एव ॥ २९ ॥

भवादृशीनां महतां नदीनाम्
अद्भिर्जगत्प्रस्तमितोपसर्गे ।
सुखं सदैवासुरजित् समुद्रे
निद्राति पर्यङ्कितपन्नगेन्द्रः ॥ ३० ॥

असन्तमप्यम्ब मयि प्रसन्ना
सम्भावनाभारमहो निधत्से ।
अस्त्येव भक्तेष्वतिवत्सलत्वात्
बलादुणारोपणकौतुकं ते ॥ ३१ ॥

अनेन मे कोऽपि हृदि प्रहर्षस्
तव प्रसादातिशयेन जातः ।
अनार्द्रतामिन्दुमरीचिसह्ये
कियच्चिरं चन्द्रमणिर्विभर्ति ॥ ३२ ॥

१. T. does not insert this stanza ; while I. reads—

भासास्य शक्तिः प्रसरा वयं के
त्वया धृता धर्मविहारवीथिः ।

२. I. reads सदैवासुर° for सदैवासुर°. ३. T. reads पर्यङ्कित° for पर्यङ्कित°.

४. K. reads प्रपन्ने and T. °हार° for प्रसन्ना and °भार° respectively. ५. T. reads अस्त्येव भक्तेष्विहृत° for अस्त्येव भक्तेष्वति°. ६. K. reads मातः for जातः.

विधाय तत्तादृशमेन्द्रजालं
 सा केन नीता फणिराजकन्या ।
 अपश्यतो हेतुमिहोपपन्नं
 किमप्यहो विस्मयते मनो मे ॥ ३३ ॥
 अज्ञानमस्मिन्विषये किमन्यत्
 ममैतदर्हस्यपनेतुमम्ब ।
 दिनान्तसम्मूर्च्छितमन्धकारं
 निशामुखस्येव शशाङ्कलेखा ॥ ३४ ॥
 पुनर्नर्मदावाक्यम् ।
 उक्त्वेति तूष्णीमक्षवन्नृसोमः
 सा सोमसूतिस्सरिदित्युवाच ।
 अत्रेतिवृत्तं कथयाम्यशेषं
 निशम्यतां मालवलोकपालं ॥ ३५ ॥
 गृहदेवतावाचः ।
 यदैव सा तर्जितचन्द्रकान्तिर्
 अजायतेन्दीवरपद्मनेत्रा ।
 चित्रस्थितानां गृहदेवतानाम्
 इति स्फुरन्ति स्म तदैव वाचः ॥ ३६ ॥
 रत्नाकरत्वं भुजगेन्द्र, जातं
 कन्या तव श्रीः शुभलक्षणेयम् ।

१. T. reads कन्या for नीता. २. T. reads उक्त्वेव for उक्त्वेति. ३. T. and I. read 'पालः for 'पाल. ४. T. reads गृहदेवतानां इत्युक्तवन्ति स्म तदैव for गृहदेवतानामिति स्फुरन्ति स्म तदैव. ५. I. reads रत्नाकरत्वं भुजगेन्द्र जातं कन्या तव and K. रत्नाकरस्ते भुजगेन्द्र जातः कन्या यतः for रत्नाकरत्वं भुजगेन्द्र जातं कन्या तव.

वक्षःस्थलं मध्यमलोकभर्तुर
विभूषयित्री पुरुषोत्तमस्य ॥ ३७ ॥

भुजङ्गवंशार्णवकौमुदीयम्
इयं पताकाऽस्य रसातलस्य ।
उपागतेयं निधनाग्रदूती
वज्राङ्कुशस्यासुरपुङ्गवस्य ॥ ३८ ॥

कुलकम् ।

स्ववीर्यपर्यस्तपुरन्दरेण
तेनासुरेन्द्रेण कदर्थितस्य ।
तेजश्चिरादुच्छ्वसितं तदा ऽभूत्
इति श्रुते भोगभृतां कुलस्य ॥ ३९ ॥

तद्देहकान्तिस्तिमिरं व्यनैषीत्
यदत्र मोघीकृतरस्नदीपा ।
पित्रा तदस्याः कृतमर्थयुक्तम्
आल्हादनं नाम शशिप्रभेति ॥ ४० ॥

ततस्सुधासूतिकराभिरामैर्
गुणैः परीता सहजन्मभिः सा ।
शनैश्शनैर्वृद्धिमवापदत्र
रसातले बालमृणालिकेव ॥ ४१ ॥

१. K. reads बिललोकलक्ष्म्याः for °स्य रसातलस्य. २. K. °दुर्महस्य for °पुङ्गवस्य. ३. This do not appear in K. and T. ४. I. reads चेतः for तेजः and substitutes सु for दु. ५. T. reads श्रुतेः for श्रुते. ६. K. and T. read चिरात् for पित्रा. ७. T. reads मयाऽऽप° for मवाप° and substitutes बाल° for बाल°.

शशिप्रभाधितुः प्रतिज्ञा ।

यदर्थिताऽभूदनुबद्धमानसैस्
सुरैश्च सिद्धैश्च महोरगैश्च ।
तेषां पुरस्तादकृत व्यवस्थाम्
इत्येकदा संसदि पन्नगेन्द्रः ॥ ४२ ॥

गुप्ताभितो यच्चिदशारिर्वैरु
वज्राङ्कुशाख्यस्य महासुरस्य ।
असूत लीलागृहदीर्घिकेह
हैमं हरेर्नाभिरिवारविन्दम् ॥ ४३ ॥

आनीय तद्यो दुहितुर्ममास्याः
कर्णावतंसप्रणयीकरोति ।
तस्येयमिवाप्तभृतः कलत्रं
पार्थस्य पाञ्चालनृपात्मजेव ॥ ४४ ॥
कुलकम् ।

तेनैवमुक्ते च तदा परेषु
तमर्थमङ्गीकृतवान्न कोऽपि ।
वन्यद्विपादुद्रतदानराजेः
कः कुम्भमुक्ताफलमौददीत ॥ ४५ ॥
ततः प्रभृत्यङ्कुतरूपरेखा
सा बालिकाभूदवरा वरापि ।

१. T. and I. read तदर्थिभावादनुबध्यमानैस् for यदर्थिताऽभूदनुबद्धमानसैस् २. T. reads संसदि for संसदि. ३. T. reads हितो for भितो. ४. T. reads केव for केह. ५. I. reads कलावतंस for कर्णावतंस. ६. T. and K. do not insert this. ७. K. reads माहरेत for माहरीत. ८. T. reads पालिका for बालिका.

धिते वचस्तत् कुलदेवतानां
 कृत्वापि तस्यास्स च नान्वशेत ॥ ४६ ॥
 सम्प्रत्यवैमि प्रथिता यदो ऽतः
 स्वर्गे च भूमौ च भुवस्तले च ।
 नीतोऽसि नेत्रातिथितां त्वमस्याः
 पुण्येन जन्मान्तरसम्भृतेन ॥ ४७ ॥
 आनेतुकामेन भवन्तमत्र
 निजं वचस्तन्नयता प्रतिष्ठाम् ।
 आप्तप्रयत्नेन तथा स मन्ये
 फणीश्वरेणोपैकृतः प्रपञ्चः ॥ ४८ ॥
 एकः क्षितौ साहसिकस्त्वमेव
 नान्योऽस्ति राज्ञवसाहसाङ्कः ॥
 निसर्गदुर्गामपि भूमिमेतां
 स्वोद्यानवीथीमिव यः प्रविष्टः ॥ ४९ ॥
 तदस्य कार्यस्य पुरस्कृतस्य
 यतस्व सीमान्तविलोकनाय ।
 विगाहमानोऽम्बरमर्धमार्गं
 निवर्तते जातु किमुष्णरश्मिः ॥ ५० ॥
 इतोऽस्ति गव्यूतिशतार्धमात्रं
 गत्वा पुरी रत्नवतीति नाम्ना ।

१. T. reads प्रथिता च हानभूषणे स्वर्गे च for प्रथिता यदाऽतः स्वर्गे च भूमा च.
 २. I. reads आप्त° for आप्त°. ३. I. substitutes °व° for °प°; while T. reads
 अपकृतः for उपकृतः. ४. T. reads सोद्यान° for स्वोद्यान°. ५. T. reads °मध्य°
 for °मर्ध°; while in I. there appear three letters after मर्ध, namely, रथन.

विनिर्मिता शिल्पकलामयेन
 मयेन या नाकजिगीषयेव ॥ ५१ ॥
 तस्याऽसुरेन्द्रस्य नराधिपेन्द्र
 जगद्ब्रह्मः सा किल राजधानी ।
 समोधितस्याब्जभुवा वरेण
 रणेऽववध्यो मरुतां भवेति ॥ ५२ ॥
 स मौलिरत्नानि महोरगाणाम्
 उत्खाय चोत्खाय च कौतुकेन ।
 करोति निर्वासितनायकेषु
 निजाङ्गनाहारलतान्तरेषु ॥ ५३ ॥
 स बाष्पपर्याकुललोचनानि
 निःश्वासभिन्नाधरपल्लवानि ।
 करोति वक्त्राण्यमराङ्गनानाम्
 उत्सन्नलीलास्मितचन्द्रिकाणि ॥ ५४ ॥
 कृताङ्गदः कम्बल-कालियाभ्यां
 यज्ञोपवीतीकृतशङ्खचूडः ।
 स तक्षकापादितकण्ठभूषो
 बिभर्ति लीलामशिवदिशवस्य ॥ ५५ ॥
 आस्तां किमन्यैः फणिभिस्स चिन्त्यस्
 तस्यापि शेषस्य च वासुकेश्वर ।

१. T. reads रत्न^० for शिल्प; ^० while K. reads शिल्पकलाधरेण for शिल्पकलामयेन. २. I. omits this half stanza:—

करोति वक्त्राण्यमराङ्गनानाम् ।

उत्सन्नलीलास्मितचन्द्रिकाणि ॥ ५४ ॥,

but it appears in the correction.

राहुर्यथा विश्वभयैकहेतुस्
 ताराधिपस्याहिमदीधितेश्च ॥ ५६ ॥
 खगेन्द्रभङ्गेन तथा तथा च
 न सर्पयज्ञे जनमेजयस्य ।
 निधानमातङ्कपरम्पराणां
 जातो यथा सम्प्रति नागलोकः ॥ ५७ ॥
 हरेस्त्वमंशो ऽत्र कृतावतारस्
 तस्याऽसुरेन्द्रस्य निवर्हणाय ।
 अवैमि लोकत्रयकण्ठकस्य
 लङ्काधिपस्येव स मैथिलीशः ॥ ५८ ॥
 श्रीकण्ठ-वैकुण्ठ-पुरन्दराद्यैर्
 उपेक्षितं यत्त्रिदशैरशक्त्या ।
 कृतस्य तस्यास्थे, भरं विसोढुं
 सम्भाव्यसे मे नृपते त्वमेव ॥ ५९ ॥
 किमन्यदुत्तिष्ठ गृहाण यात्रां
 वज्राङ्कुशं प्रत्यमितप्रताप ।
 तच्चावतंसीकुरु हेमपद्मम्
 आनीय भूशक्र शशिप्रभायाः ॥ ६० ॥
 सा ते समाप्ताद्भुतसाहसस्य
 वत्साऽङ्गमभ्येतु फणीन्द्रकन्या ।
 सीता यथा दाशरथेस्सलीलम्
 आरोपितत्र्यम्बककार्मुकस्य ॥ ६१ ॥

१. I. reads °वह्ने for °यज्ञे. २. T. reads अय for अस्य and K. भस्ति for the same. ३. T. reads मर्त्यपते for मे नृपते.

अगाधपातालतैलोद्गतानि
 त्रिनिद्रकुन्दच्छदसुन्दराणि ।
 लोकद्वये सम्प्रति ते यशांसि
 आकल्पवल्लीफलवच्चरन्तु ॥ ६२ ॥
 प्रसादमाप्तेन चिराद्विलीने
 तस्मिन् सुरारातिघनोपरोधे ।
 मुखेन्दुना पन्नगसुन्दरीणां
 पुनः समागच्छतु पन्नलेखा ॥ ६३ ॥
 आसीत् पुरस्तात्तिपुरादभङ्गे
 यन्मद्गलं बालमृगाङ्गमौलेः ।
 महासुरैर्भाविनि साम्पराये
 तवास्तु तत् संयुगजामदग्न्य ॥ ६४ ॥
 पन्थादिशवो ऽयं पुरतोऽत्र गन्ता
 वङ्कुरुनिर्लोचनगोचरं ते ।
 उपाचरेस्तं च तथाविधानां
 भक्तिं हि गां कामदुहामुशन्ति ॥ ६५ ॥
 इत्युदीर्य मणिकान्तिकन्दलीः
 कल्पितं त्रिदशचापमस्य सा ।
 आ मुमोच निजकङ्कणं भुजे
 ज्याकिणाङ्गकठिणीकृतस्वचि ॥ ६६ ॥

१. I. reads 'लतो' for 'तलो'. २. T. and I. read 'फलसञ्चरन्तु' for 'फल-
 वच्चरन्तु. ३. K. and T. read पुरः for पुनः. ४. T. reads 'जामदग्न्यः' for
 'जामदग्न्व. ५. I. reads 'मुशन्ति' for 'मुशन्ति. ६. K. and T. read 'कन्दलेः
 for 'कन्दलीः.

नर्मदोक्तस्वीकारः ।

अवददथ से साहसोन्मुखस्ताम्
इह हि वयं वचसि स्थितास्तवेति ।
ताडिदिव न चिरादुदीरिताशीम्
सरिदपि साऽस्य पुरस्तिरोबभूव ॥ ६७ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य
कृतौ नवसाहसङ्कचरिते महाकाव्ये नर्मदासंवादो नाम नवमः
सर्गः ॥ ९ ॥

१. T. omits स. २. K. reads इति न च चिरात् and T. तदिति वचसि
for चिरात्. ३. T. reads इति कालदासस्य कृतौ साहसङ्कचरितेऽष्टमः
सर्गः, I. इति परिमलस्य नवसाहसङ्कचरिते नर्मदासंवादो नवमः सर्गः.

अथ दशमः सर्गः ।

नायकस्य रमाङ्गदम्पति प्रदनः ।

अथ मेकलाचलमुतातिरोहितौ
अतिमात्रविस्मयरसार्द्रमानसः ।
दशनच्छविच्छुरितपाटलाधरस्
स रमाङ्गदं नृपतिरिस्थवोचत ॥ १ ॥

अधिरोहति स्वयमचिन्तिताऽप्यहो
शुभसम्पदङ्गमपराङ्मुखे विधौ ।
सवपुर्विलोचनपथं यदावयोर्
अमृतांशुसूतिरियमापदापगा ॥ २ ॥

इदमिन्द्रजालमिति मे समुत्थिताम्
मतिमेतदर्पितमुदारया तथा ।
विकेसन्मरीचिरचितेन्द्रकार्मुकं
करवर्ति रत्नवलयं विलुम्पति ॥ ३ ॥

अयि मेकलाद्रितनयापुरस्कृते
क्रियते किमत्र वद कृत्यवस्तुनि ।
तव यत् सदा नयेरहस्यवेदिनो
न धियश्चरन्त्यनयपांसुले पथि ॥ ४ ॥

१. I. reads विश्वरन्° for विकसन्°. २. T. reads किमत्यवद् for किमत्र वद.
३. I. reads नववहस्य° for नवरहस्य°; while K. reads नववहस्पतेभिरं न गिरः ।
नवरहस्यवेदिनो न धियः.

रमाङ्गदवाक्यम् ।

इति पार्थिवेन कथिते दधन्मनाक्

पुलकेन चुम्बितकपोलमाननम् ।

इदमात्तनीतिपथमाददे वचः

स्मितपुष्पिताधरदलो रमाङ्गदः ॥ ५ ॥

इह किं प्रतिस्फुरति मे तवाग्रतो

नयशास्त्रनीरनिधिपारदृश्वनः ।

अवलीढविश्वतमसः पुरोरवेर्

न हि जातु दीपकशिखा प्रकाशते ॥ ६ ॥

विषये ऽत्र मौनमुचितं हि मादृशाम्

अवशस्तथापि कथयामि किञ्चन ।

क्षितिपालमौलिमणिवेणिकोतियेस्

तव केन शासनमिदं विलङ्घ्यते ॥ ७ ॥

प्रथमं हि मण्डलमखण्डशक्तिभिर्

विजिगीषुभिः स्वमभितः प्रसाध्यते ।

परमण्डले तदनु नीतिपारगैर्

अवनीपुरन्दर, करः प्रसार्यते ॥ ८ ॥

तदपास्यमेवमवितर्कितोत्थिते

परिपन्थिनामिह विधेयवस्तुनि ।

यदि नाभविष्यदभिमानशालिनस्

तव राज्यमुद्धृतसमस्तकण्टकम् ॥ ९ ॥

१. I. reads ग्लपितेन for पुलकेन. २. T. reads मुषितं for मुषितं. ३. T. and I. read °तिथिः for °तियेः. ४. T. reads प्रसाद्यते for प्रसाध्यते. ५. K. reads °मवितर्कितोत्थिते for °मवितर्कितोत्थिते. ६. I. reads परिपन्थिता° for परिपन्थिना°; while K. reads इव for इह. ७. I. omits two letters after क.

श्रुत-शक्ति सङ्कलितमन्त्रनिश्चयैर्
 उपलब्धेष्वङ्गुणविवेकवर्त्मभिः ।
 तदुपायतत्त्वमधिगम्य धूः क्षितेस्
 तव मन्त्रभिर्नृप दुरुद्धोह्यते ॥ १० ॥
 अतिसान्द्रकाञ्चनमरीचिपिङ्गलं
 दिगुपाहितं प्रचुरपत्रशोभिनः ।
 तव कोशमुत्सृजति न क्षणं रमा
 परभारवंशसरसीसरोरुह ॥ ११ ॥
 प्रियकीर्तयो जयपवित्रिताशयास्
 तैरसा तृणीकृतनगक्षया युधि ।
 जगतीविशेषक तवानुजीविनो
 निवसन्त्यवन्तिविषये सहस्रशः ॥ १२ ॥
 पृथिवीभृतः प्रथितविक्रमेण ये
 गमितास्त्वया वशमुपायसम्पदा ।
 नैयवर्त्मगाः क्षितिपते तवान्यथा
 न भवन्ति भाविसमराभिः शङ्कया ॥ १३ ॥
 अपकर्तुमत्र समये तवात्तभीर्
 मनसापि हूणनृपतिर्न वाञ्छति ।
 ईभकुम्भभित्तिदलनोद्यमे हरेर्
 न कपिः कदाचन सटां विकर्षति ॥ १४ ॥

१. T. reads उपलब्ध^० for उपलब्ध^०. २. K. reads दिगुपाहित^० for दिगु-
 पाहित^०. ३. T. reads शोक^० for कोश^०. ४. I. reads सुरसा for तरसा. ५. K.
 and T. read नयवर्त्मगा for नयवर्त्मगाः. ६. T. reads इह for इभ^०. ७. I. reads
 हरे न कपि कदाचन सटां for हरेर्न कपिः कदाचन सटां and it seems throughout
 incorrect; while K. and T. read सटाः for सटां.

असिकान्तिजालजटिलाग्रबाहुना
 रणसीम्नि नाथ निहतेषु भर्तृषु । *
 भवताञ्च वागडवधूजनः कृतो
 रतिसन्धिविग्रहकथापराङ्मुखः ॥ १५ ॥
 अधुनापि देव मुरलाङ्गनाजनैर्
 विजयप्रशस्तिरिव लिख्यते तव ।
 गलदञ्जनाश्रुपृषतावलिच्छलाल्
 लसदिन्दुपाण्डुषु कपोलभित्तिषु ॥ १६ ॥
 रभसादपास्य मणिकङ्कणावलीः
 कनकारविन्दकटकेषु ते ऽसिना ।
 न किमर्पितानि नृप लाटयोषितां
 स्फटिकाक्षसूत्रवलयानि पाणिषु ॥ १७ ॥
 नयनाम्बुभिः स्नपितधूसराधराः
 प्रतिबद्धरुक्षमालिनैर्कवेणयः ।
 निहिता न किं महन्ति शोकसागरे
 जगतीन्द्र कौसलपतेः पुरन्ध्रयेः ॥ १८ ॥

१. T. and K. read °जाल° for °जाल°. २. I. reads निहितेषु for निहतेषु. ३. I. substitutes °ला° for °ना° and omits च in the word प्रशस्ति. ४. I. reads °श्रुपृषते वलिच्छलाल लसदिन्दुपाण्डुकपोल° for °पृषतावलिच्छलाल लसदिन्दुपाण्डुषु कपोल°. ५. T. reads °वलिः for °वलीः. ६. I. reads °लङ्हेषु and T. °क-
 ङ्हेषु for °कटकेषु. ७. T. reads °योषितः for °योषितां. ८. T. mutilates one letter before वे and reads °वेणयः for °वेणयः. ९. T. reads निहता स्वयं and I. निहितास्त्वया for निहिता न किं. १०. I. reads कौशल° for कौशल° and T. कौशल for the same. ११. After this stanza I. inserts :—

उदितेन वैरितिमिरदुहाभितप्त
 तव नाथ विक्रमनक्षत्रमालिना ।
 निहितास्त्वया महति शोकसागरे
 जगतीन्द्र कौसलपतेः पुरन्ध्रवः ॥.

It is evident from this that I. repeats the second half of 18th stanza and the first half of the 19th stanza.

उदितेन वैरितिमिरदुहेऽभितस्
 तव नाथ विक्रममयूखमालिना ।
 गमिताः प्रभावलयगून्यतां क्षेपि-
 त्यपरान्तपार्थिववधूमुखेन्दवः ॥ १९ ॥
 अतिवेलमुत्तरदिगन्तवर्तिना
 समरश्रमाभ्युदितधर्मबिन्दुना ।
 शरदिन्दुनिर्मलमपायि भूभृताम्
 असिपत्रपात्रपतितं त्वया यशः ॥ २० ॥
 निजरन्ध्रगोपनपटीयसाऽभितः
 पररन्ध्रदृष्टिपटुत्तारचक्षुषा ।
 नयभिन्नसाहसभुवा भुवस्तले
 भवता समं कथय को विरुद्ध्यते ॥ २१ ॥
 नरदेव दैवमधिकृत्य या विपत्
 निपतत्यवन्तिविषये कथञ्चन ।
 शिखिर्मुक्तमन्त्रहविषा विहन्यते
 तव सा वसिष्ठमहसा पुरोधसा ॥ २२ ॥
 नृप वासराणि निरुपप्लवाः प्रजाः
 सुखमात्मकर्मणि रता नयन्ति यत् ।
 विजयं जयैकसुहृदोऽस्य सर्वदा
 ननु कार्मुकस्य तव तद्विजृम्भितम् ॥ २३ ॥

१. I. reads 'दुमाभितस्' and T. 'प्रमाभितस्' both for 'दुहाऽभितस्'. २. I. reads
 क्षयिति and T. क्षयिति for क्षयिति. ३. K. and T. read 'पञ्च' for 'पाञ्च'. ४. I.
 reads 'अवर्ति' for 'अवर्ति'. ५. K. reads 'मुक्त' for 'मुक्त' and I. 'सप्त'
 for 'मन्त्र'. ६. I. reads न नु for ननु.

इति किञ्चिदेव न तव स्वमण्डले
 नृप चिन्त्यमस्युदितशक्तिसम्पदः ।
 अधुना तु नीतिनिहितेन चेतेसा
 फणिलोककृत्यमिदमेव चिन्त्यताम् ॥ २४ ॥
 प्रभुशक्तिरुद्यमपरत्वमर्पिते-
 त्रिजगच्चमत्कृतिरहङ्कृतिश्च सा ।
 असुरस्य तस्य कथिता नरेन्द्र ते
 नगरी च मेकैलनगेन्द्रकन्यया ॥ २५ ॥
 अभिगम्य एव स तवाधुना रिपुर्
 मरुतामुदारनिजकार्यसिद्धये ।
 श्रुतिलग्नगन्धगजवृंहितः क्षणं
 नृप केसरी कथय किं विलम्बते ॥ २६ ॥
 नवसाहसाङ्क, न तवाऽसुरादहं
 कलयामि सम्प्रति किमप्यतादृशम् ।
 विधुतिः कदाचन विभो न भूभृतः
 कलविङ्कपक्षपवनेन शङ्क्यते ॥ २७ ॥
 भवता यदोच्चलित एष दक्षिणशू
 चरणस्तदैव सुरवैरियोषिताम् ।
 विगलन्ति देव नयनोदविन्दवः
 शरदिन्दुपाण्डुनि कपोलमण्डले ॥ २८ ॥

१. I. substitutes वे for चे; while T. निहितेन for निहितेन. २. T. reads 'म-
 पित' for 'मर्पित'. ३. T. reads मेखल' for मेकल'. ४. K. reads 'परमार-
 राज' for 'मरुतामुदार'. ५. I. reads 'वृंहित' for वृंहितः. ६. K. reads 'जव'
 for नृप. ७. T. reads नवा' for तवा'. ८. I. reads संयति for सम्प्रति. ९. K.
 reads शक्यते for शङ्क्यते.

विजयैकसद्मनि गुणः शरासने
 तव योवदत्र न नृपाधिरोहति ।
 तुहिनच्छटाधवलचामरस्मिता
 विलसन्ति तावदसुरालये श्रियः ॥ २९ ॥
 कनकारविन्दमरविन्दलोचन
 प्रणयेन नैव स समर्पयिष्यति ।
 सुरनिर्जयार्जितमदावृते ज्वतरं
 लभते न सोम किल तादृशां हृदि ॥ ३० ॥
 भवतः कुतोऽपि नृप यावदागमं
 न स वेत्ति तावदभियोक्तुमर्हसि ।
 सहसाऽन्यथा रहसि मन्त्रिर्बोधितः
 परितः स्वदुर्गघटने यतिष्यते ॥ ३१ ॥
 कृतनूतनार्गलकपाटसैम्पुटां
 सुभटैरुदायुधकरैरधिष्ठिताम् ।
 परितस्सुखातपरिखां पुनः पुरीं
 रचितैकदुर्गमपथां विधास्यति ॥ ३२ ॥
 बालितेऽपि किञ्चन धनुःपरिग्रहे
 भुवनत्रयप्रथितसाहसे त्वयि ।

१. T. substitutes यत्र for यावद्वा omitting two letters. २. I. reads
 असुरालये श्रियः and T. असुरालयश्रियः both for असुरालये श्रियः. ३. T.
 reads धाम for साम. ४. I. reads इत्यव्ययतावे° for न सवेत्ति ताव°. ५. T. reads
 तत्र and I. मन्त्र° for मन्त्रि°. ६. I. omits four letters here and substi-
 tutes सुदुर्गघटने यतिष्यते for परितः स्वदुर्गघटने यतिष्यते; while T. wrongly reads
 पटते यतिष्यते for घटने यतिष्यते. ७. I. and T. read °कपाट° for °कपाट°. ८.
 K. reads सु° for स; while I. substitutes बां for खां. ९. I. reads च-
 लिते for बलिते.

अपि जायते धृतिविपर्ययो हरेर्
 असुरेषु कैव गणना तपस्विषु ॥ ३३ ॥
 नियतं नरेन्द्र, विदधत्फणामणि-
 स्फुरदंशुसूत्रितनवातपं नभः ।
 सुरवैरिवीर्यदृढमत्सरं पुरः
 फणिसैन्यमोजिभुवि ते भविष्यति ॥ ३४ ॥
 अधुनैव तेऽत्र निजतां व्रजन्ति वा
 सुभटाः स्वयं विधिवशेन केचन ।
 कपयः पुरा रघुपतेर्यथा वने
 हनुमत्पतङ्गतनयाङ्गदादयः ॥ ३५ ॥
 यदुदीरितश्च पुरुकुत्सकान्तया
 सरितोऽसि वङ्कुमुनिदर्शनम्प्रति ।
 प्रतिभाति किञ्चन ममैव तत्र ते
 किमु निर्मुखेङ्गितविदस्तदिद्धितम् ॥ ३६ ॥
 अथवैक एव विभुरस्यरेर्वधे
 ननु धामं तत् स्फुरति शार्ङ्गिणस्त्वयि ।
 उदितश्रुधस्त्रिपुरदाहडम्बरे
 शरतामवाप किल यत् पिनाकिनः ॥ ३७ ॥
 अवलोकयामि शकुनं यथा तथा
 तदवैमि पक्षमलदृशस्सभान्तरे ।

१. I. reads आवि° for आजि°. २. T. reads तेन for तेऽत्र. ३. T. reads
 'धिपं वङ्कुमुनिदर्शनं' for 'सि वङ्कुमुनिदर्शनं'; while I. substitutes 'सिक्व' for 'असि
 वङ्कु'. ४. I. reads 'देव' for एव. ५. I. reads तत् स्फुरति सा शार्ङ्गिणस्त्वयि
 for तत् स्फुरति शार्ङ्गिणस्त्वयि.

न चिरादुपोढपुलकेन पाणिनां
 कनकारविन्दमवतंसयिष्यसि ॥ ३८ ॥
 त्वमिहैव नाथ मणिधाम्नि तिष्ठे वा
 न हि नाम तादृशमिदं प्रयोजनम् ।
 असुरं निहत्य सहसैव तत्क्षणाद्
 अहमानयामि तपनीयपङ्कजम् ॥ ३९ ॥
 विजयी यदस्मि समरेषु जित्वराः
 प्रभवन्ति तत्र तव पादपांसवः ।
 अरुणो यदन्धतमसं निषेधति
 स्फुरितं नराधिप तदर्कतेजसाम् ॥ ४० ॥

नायकवाक्यम् ।

मसृणोक्तिपल्लवितनीतिविक्रम-
 क्रैममित्युदीर्य विरते रमाङ्गदे ।
 स सरस्वतीमुखररत्ननूपुर-
 ध्वनिपेशलं नृपतिराददे वचः ॥ ४१ ॥
 त्वदृते मुखात् सुखनिरस्तसंशय-
 प्रसरेयमुल्लसति कस्य भारती ।
 शशलक्ष्मणः परमखर्वशर्वरी-
 तिमिरच्छिदुच्छलति कान्तिकन्दली ॥ ४२ ॥
 तव वेदि पौरुषमहं त्वया विना
 न वर्षुःस्थितिं क्वचन कर्तुमुत्सहे ।

१. B. reads तिष्ठवान् and T. तिष्ठतां स for तिष्ठ वा न. २. K. reads अरुणो यदन्धं and T. अरुणोदधं धं for अरुणो यदन्धं. ३. T. reads तमं for क्रैमं. ४. T. reads मुखं for मुखात्. ५. T. reads उच्छलति for उच्छलति. ६. B. and I. reads पुनः for वर्षुः.

धनुषीव दीर्घगुणसङ्घते यतस्
 त्वयि मे दृढप्रणयंवासितं मनः ॥ ४३ ॥
 गमने तदेहि सहितौ यतावहे
 झटिति त्रिविष्टपरिपोः पुरीम्प्रति ।
 अपदे येदुद्यमकथाविरोधिनी
 न हि सिद्ध्ये भवति दीर्घसूत्रता ॥ ४४ ॥

शुकवाक्यम् ।

इति पार्श्ववर्तिनमुदीर्य मौनवान्
 अभवत् स मालवकुरङ्गलाञ्छनः ।
 त्वरयाऽर्वातीर्य स च रत्नपञ्जरात्
 पुरतःशुकोऽस्य पुनरित्यभाषत ॥ ४५ ॥
 शृणु शङ्खचूडशुचिवंशभूरहं
 नृपः रत्नचूड इति नागदारकः ।
 उदपादि कण्वमुनिशिष्यशापतः
 शुकता ममेयमैनिमीलितस्मृतिः ॥ ४६ ॥
 प्रणयोक्तिभिर्मुनिरथ प्रसेदिवान्
 इति मे स शापतिमिरावधिं व्यधात् ।
 वशिनां रुषो मतिषु नाऽऽसते चिरम्
 जलविप्रुषश्च नृप सस्यसूचिषु ॥ ४७ ॥

१. I. reads 'प्रणयि' for 'प्रणय'. २. I. reads 'पुरि रिपोः' for 'रिपोः पुरीम्'.
 ३. I. reads 'अनुद्यम' for 'यदुद्यम'. ४. B. reads 'विनीय', T. and I. 'निरीय' for
 'अर्वातीर्य'. ५. B. reads 'शुचिभूरह' for 'शुचिवंशभूरह' omitting two letters ;
 while T. 'शुचिभूरह' for the same. ६. I. reads 'परि' for 'मनि'. ७. I.
 reads 'विधात्' for 'वधि व्यधात्'. ८. T. reads 'वशिनां' for 'वशिनां'. ९. B.
 and T. read 'सस्य' for 'सस्य'.

त्वमफल्गु नेष्यसि शशिप्रभान्तिकं
नवसाहस्राङ्कनृपतेर्यदा वचः ।
नियतं भविष्यति तदा कुमार ते
शुकरूपरूपपरिवर्तनोत्सवः ॥ ४८ ॥

तदनङ्गप्रेष्ठशर सन्दिश स्वयं
शनैः किमप्युरगबालिकाम्प्रति ।
हृदि यन्निधाय सहसैव याम्यहं
फणिनामनम्रमणितोरणां पुरीम् ॥ ४९ ॥

अयि मौनमेतदवनीन्द्र मुच्यतां
ब्रुतमुच्यतां च किमियं मयि त्रेपा ।
पृथगस्मि देव नहि ते परिच्छदान्
उचितं न तन्मयि रहस्यगोपनम् ॥ ५० ॥

नायकवाक्यम् ।

इति वल्गु जल्पति शुक्लेऽथ विस्मयात्
अपि विस्मयं परमवाप पार्थिवः ।
अवदच्च पञ्जरमिवास्य कल्पयन्
दैशानांशुभिः स्फटिकसूचिकोमलैः ॥ ५१ ॥
विपदं विलोक्य तव दुस्सहामिमाम्
अयि रत्नचूड मम दूयते मनः ।

१. I. reads नय तं for नियतं. २. T. and I. read 'हस्त' for 'वर्ष'.
३. T. reads स्वया for वपा. ४. I. reads रहिते and T. नाहिते both for न-
हिते. ५. I. reads न तु for न तन्. ६. B. reads सशरांशुभिः for दशनांशुभिः
but in the margin appear reading दशनांशुभिः.

पतितं कुकूलदहने न कस्य वा
मृदुमलतीमुकूलमाल्यमोधये ॥ ५२ ॥

नायिकाम्प्रति सन्देशः ।

घटितं विधेरिदमर्जयमावयोर्
नै रमाङ्गदान्मम सखेतिरिच्यसे ।
इदमार्य तच्चयि विमुक्तयन्त्रणो
ननु सन्दिशामि हरिणीदृशम्प्रति ॥ ५३ ॥

विरतेऽपि मेघतिमिरे नताङ्गि मे
न गतासि लोचनपथं यदा तदा ।
फणिलोकभूमिमतिदुर्गमामिमाम्
अविशं तवानुपदमेव सुन्दरि ॥ ५४ ॥

नगरीं त्वदात्तहृदयोऽपि भोगिनाम्
अहमागतो नै मृगदीर्घलोचने ।
श्रुतयेन्दुसूतिसरितोन्यतो हतः
सहसैव हेमशतपत्रवार्तया ॥ ५५ ॥

अतिपाटलाधरमवाञ्छितं ह्रिया
स्मितकान्तिमत् स्तिमितरत्नकुण्डलम् ।

१. T. reads °मादृष्टे for °माधये. २. T. reads °मज्जय° for °मज्जय°. ३. I. omits न. ४. T. reads आर्य तस्वविनिमुक्तयन्त्रणः for आर्य तस्वयि विमुक्त-
यन्त्रणो. ५. I. and T. read ननु for ननु. ६. B. substitutes च for न.
७. B. reads ह्यहं for ऽन्यतो. ८. B. reads हेमशतपत्रवार्तया for हेमशतपत्र-
वार्तया. ९. T. reads °मवाञ्छितं भ्रिया° स्मितकान्तमस्तिमित° for °मवाञ्छितं भ्रिया
स्मितकान्तमत् स्तिमित°. १०. B. reads in the margin °कुण्डलम् for °कुण्डलम्.

तदपाङ्गसङ्कलितलोचनोत्पलम्
फणिलोककौमुदि मुखं स्मरामि ते ॥ ५६ ॥

द्वितये द्वयेन सहसोज्झितस्तदा
शशिसूतिसिन्धुपुलिनोदरे शरः ।
जगदेकविभ्रमभुवा भुवस्तले
सुतनु त्वया मयि च पुष्पधन्वना ॥ ५७ ॥

धृतमूर्मिहस्तनिवहेन रेवया
नेनु फेनकान्ति करभोरु मे पतत् ।
विषये दृशोरुपदंशं मनश्शिला-
लिखितैकहंसमिथुनं तवांशुकम् ॥ ५८ ॥

मणिकान्तिलुप्ततिमिरे रसातले
भवतीमिहानुसरता तनूदरि ।
अवलोकितान्यथ मया पदानि ते
सहसा सुवर्णसिकताङ्किते पथि ॥ ५९ ॥

सरले क्षटित्युदितकाश्यदोर्लता-
गलितानि रत्नवलयानि ते मया ।
कथमप्युदश्रुपृषतं पदे पदे
चकितेन चन्द्रमुखि वीक्षितानि च ॥ ६० ॥

१. T. and I. read सङ्कलितलोललोचनम् for सङ्कलितलोचनोत्पलम्; while in the margin B. substitutes 'सङ्कलित' for 'सङ्कलित'. २. T. reads भुवः स्थले for भुवस्तले. ३. B. reads नव for ननु. ४. T. reads 'दृशं' for 'दृश'. ५. B. and K. read रचितैक for लिखितैक. ६. I. reads हसिति and T. रुगिति for हसिति. ७. T. reads वीक्षितानि for वीक्षितानि and B. substitutes ते for च.

मनसा किमालिखति किं समाधर-
 स्यधुना किमिन्दुवदना च वक्ति सा ।
 इति मे यदिदं भवतीं प्रवृत्तया
 हृदयं सशल्यमिव हन्त चिन्तया ॥ ६१ ॥

परितापवत्यविरलोच्छलप्रभा-
 तुहिनच्छटाभिरसिताब्जलोचने ।
 शरदिन्दुदीधितिकलापसुन्दरम्
 तव हार एष हृदि सिञ्चतीव माम् ॥ ६२ ॥

कथय प्रिये निहितेसान्द्रचन्दन-
 द्रवशीतलोज्ज्वलकरा कुचद्वये ।
 मम हारयाष्टिरपि सा सखीव किं
 मदनभावितापमपङ्ककरोति ते ॥ ६३ ॥

क्षणमप्यहो पतसि मे शुचिस्मिते
 न समुत्सुकस्य तव विस्मृतेः पथि ।
 ह्येति प्रविश्य हृदये ममाञ्च किं
 लिखितासि पद्ममुखि पुष्पकेतुना ॥ ६४ ॥

१. B. reads मया° for किमा°. २. B. reads हृदये for हृदयं; while K. reads हृदये प्रविष्टमिव for हृदयं सशल्यमिव. ३. B. and I. read निमित° for निहित°. ४. B. and K. read मदनभाविताप° for मदनभाविताप°. ५. T. mutilates one letter before करोति; while I. omits म and gives in the marginal correction. ६. T. reads तपसि for पतसि. ७. I. reads ह्यगिति and T. हगिति for ह्येति. B. has lost the remaining portion of this stanza from the word ह्येति to the end, and then the three cantoes, namely, 11, 12, 13 and then the 23 stanzas of the 14th and 21 letters of the first half of 24th stanza.

समुद्रहन्ती खवदञ्जनाश्रु-
 धारोत्करद्यामितकङ्कणेन ।
 करारविन्देन मुखेन्दुबिम्बम्
 आपाण्डुरक्षामकपोलैभित्ति ॥ ६५ ॥
 नवे नवे पङ्कजिनीपलाश-
 मृणालहारादिसनाथपार्श्वे ।
 प्रवाललीलास्तरणे निषण्णा
 सिंहासने मन्मथपार्थिवस्य ॥ ६६ ॥
 बालप्रवालाङ्गुरपाटलस्य
 लावण्यरत्नाकरकौस्तुभस्य ।
 उदूष्मणा निःश्वसितेन कान्तिं
 कदर्थयन्ती दशनच्छदस्य ॥ ६७ ॥
 अनल्पसङ्कल्पविकल्पजालं-
 विलोडनैर्न स्वमपि स्मरन्ती ।
 ससाध्वसेनाविरतं मया त्वम्
 उत्प्रेक्ष्यसे पन्नगराजपुत्रि ॥ ६८ ॥

कलापकः ।

ब्रूमः कियन्नय कथञ्चन कालमल्पम्
 अत्राब्जपत्रनयने नयने निमील्य ।
 हेमाम्बुजं तरुणि तत्तरसा स्पृष्ट्य
 देवद्विषो ज्यमहमागत इत्यवेहि ॥ ६९ ॥

१. K. reads धारोत्पल° for धारोत्कर°. २. K. and T. read आपाण्डुर° for आपाण्डुर°. ३. T. adds घृ after °भित्ति. ४. K. reads आत्राब्जलोचनंयुगे for आत्राब्जपत्रनयने; while T. omits two letters and reads आत्राब्जनयने. ५. K. and T. read °ज्यमव° for ज्यमह°.

भद्रैतद्गज रत्नचूडानिबिडप्रेमार्द्रमस्मद्वचस्
तस्यास्तत्र कुरङ्गशावकदृशः कर्णावतंसीकुरु ।
शापान्ते बत विस्मरिष्यसि यदि भ्रातस्तदेकं किम-
प्यादाय स्वयमेव तत्प्रतिवचः पार्श्वं ममाभ्येक्ष्यसि ॥७०॥

इति नरपतेः स्वान्ते कृत्वा मनोमृगवागुरां
गिरमुदकमन्निखिंशाभे नभस्यशनैः शुक्रः ।
चिरविनिहितां दृष्टिं तस्मान्निवर्त्य तथोत्सुको
झटिति गमने देवोऽप्यासीत्स साहसलाञ्छनः ॥ ७१ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसाङ्कचरिते महाकाव्ये रत्नचूडसम्प्रेषणो नाम दशमः
सर्गः ॥ १० ॥

१. I. reads नवे for यदि; while K. omits these two letters. २. T. reads भ्रान्तः for भ्रातः. ३. K. and T. read नरपातः for नरपतेः. ४. T. reads विरहितां for विनिहितां. ५. I. reads झगिति and T. रुगिति for झटिति. ६. T. reads कालिदासस्य कृतौ साहसाङ्कचरिते रत्नचूडसम्प्रेषणा नाम नवमो सर्गः and I. इति परिमलस्य नवसाहसाङ्कचरिते रत्नचूडसम्प्रेषणो दशमः सर्गः.

अथैकादशः सर्गः ।

शनुजयार्थं प्रस्थानम् ।

अथे विभ्रत् सरोगेण हृदयेन कृशोदरीम् ।
स प्रतस्थे महीनाथः करेण च धनुर्लताम् ॥ १ ॥
इन्द्रनीलप्रतोलीतः स निर्गच्छन्पतिः श्रियैः ।
तत्कान्तिदेयामतां गत्वा क्षणं कृष्ण इवावभौ ॥ २ ॥
आसन्नपद्मसरसा कुसुमानम्रशाखिना ।
स नर्मदोषदिष्टेन गन्तुं प्रववृते पथा ॥ ३ ॥
यान्तमेकान्तशिशिरास्समीरास्तैः सिधेविरे ।
एला-लवङ्ग-कङ्कोल-जातीफलसुगन्धयः ॥ ४ ॥
चक्रुस्तस्यानिलस्पर्शकणत्काञ्चनपल्लवाः ।
मौक्तिकस्तबकस्मेरा विस्मयं रत्नवीरुधः ॥ ५ ॥
अमन्दमारुताक्षेपमुक्तमुक्ताफलच्छलात् ।
चेलद्वंशलता मूर्ध्नि तस्य लाजानिवोकिरन् ॥ ६ ॥

१. Tr. mutilates the following :—

अथ विभ्रस्तरोगेण हृदयेन कृशोदरीम् ।

स प्रतस्थे महीनाथः..... ॥ १ ॥.

२. T. reads नतिभ्रयम् and I. पतिभ्रियः for पतिःभ्रियः; while Tr. has this line thus:—

इन्द्रनीलप्रतोली.....गच्छन्-प-प्रियः।.

३. I. reads 'इयामितां for 'इयामतां. ४ Tr. mutilates two letters after कुसुमा and reads 'शालिना for 'शाखिना. ५. Tr. mutilates 4 letters after नर्मदो. ६. Tr. reads वायवः and T. विधेविरे for समीराः and सिधेविरे respectively. ७. T. and Tr. read 'तङ्कोल' for 'कङ्कोल'. ८. T. omits रत्नवीरुधः and K. reads वनवीरुधः for the same. ९. T. reads 'च्छदाः for 'च्छलात्. १०. I. and Tr. read जरत् and T. चरत् for चलत्. ११. T. reads 'नवाकिरन् for 'निवाकिरन्.

अगलन् कुसुमव्याजात्तस्मिन्नभ्यर्णगामिनि ।
 पातालकल्पवृक्षाणामानन्दाश्रुलवा इव ॥ ७ ॥
 अरविन्दमुखक्रोडक्रीडन्मुखरषट्पदा ।
 अनामयमिवापृच्छत्तमभ्यागतमब्जिनी ॥ ८ ॥
 शशिप्रेभाक्षिविस्तारसंवादिन्यः पदे पदे ।
 तं किमप्यार्द्रतां निन्युररण्यहरिणीदृशः ॥ ९ ॥
 उपयुक्तामृतस्पर्धिनारिकेलफलोदकान् ।
 आस्वादितलवङ्गैला-पूग-नागलतादलान् ॥ १० ॥
 शय्यीकृतातनुस्वर्णकदलीबालपल्लवान् ।
 विष्टरीकृतविस्तीर्णचन्द्रकान्तशिलातलान् ॥ ११ ॥
 तत्कालोचितकर्तव्यव्यावृत्तैकरमाङ्गदान् ।
 आवृत्तिविहितप्रेयःफणिराजमुताकथान् ॥ १२ ॥
 हृदयन्यस्तकर्पूरमृणालनैलिनीदलान् ।
 पुंस्कोकिलकुलोद्धापजनितस्मरसञ्ज्वरान् ॥ १३ ॥

१. K. reads तदा for इव. २. T. reads 'मुखे' for 'मुख'; while K. reads 'षट्पदा' for 'षट्पदा', and अपृच्छन् and अब्जिनीः in plural form for अपृच्छन् and अब्जिनी. ३. Tr. reads 'प्रभोक्ति' for 'प्रभाति' and 'सम्बन्धिन्यः' for 'संवादिन्यः'. ४. Tr. reads 'रास्य' for 'रण्य' and after it mutilates 5 letters; while I. reads अरण्यै for अरण्य. ५. T. reads 'नारिकेलि', Tr. नालिकेर and I. 'नालिकेरी' for 'नारिकेल'. ६. Tr. omits this line:—

आस्वादितलवङ्गैला-पूग-नागलतादलान् ॥ १० ॥
 and substitutes for this the latter half of the twelfth stanza. ७. T. reads शय्या for शय्यी. ८. T. reads विस्वरी and K. विखरी for विष्टरी. ९. T. omits the following line:—

तत्कालोचितकर्तव्यव्यावृत्तैकरमाङ्गदान् ।

१०. Tr. reads अव्यक्त for आवृत्ति. ११. Tr. omits this following stanza:—

हृदयन्यस्तकर्पूरमृणालनलिनीदलान् ।

पुंस्कोकिलकुलोद्धापजनितस्मरसञ्ज्वरान् ॥ १३ ॥

१२. T. reads 'कदली' for 'नलिनी'. १३. I. reads 'कली' for 'कुलो'.

जाम्बूनदलतागुल्मेविहिताश्रयसौहृदान् ।

गच्छन् स तत्र कतिचिन्निवासान्ध्यधिताऽध्वनि ॥ १४ ॥

कुलकम् ।

वङ्कुमुन्याश्रमप्राप्तिः ।

सम्प्रापं पृथिवीपालः कालेन कियताऽप्यथ ।

सं कूलोपान्तविचरन्त्यङ्कु वङ्कुतपोवनम् ॥ १५ ॥

आश्रमवर्णनम् ।

हतं कुतूहलेनाऽलं तदालोकनजन्मना ।

पतिं मध्यमलोकस्य तं जगाद रमाङ्गदः ॥ १६ ॥

सीमा संतीतिशब्दस्य संकुशाङ्गाल्पपल्लवा ।

मैथिलीव श्रियं धत्ते कामप्याश्रमभूरियम् ॥ १७ ॥

इतो वान्ति हविर्धूमलतालास्यप्रदा इमे

मरुतः पावनाः पक्वपुरोडाशसुगन्धयः ॥ १८ ॥

इतो हिरण्मयी भूमिस्तरवो हेमेवल्कलाः ।

उन्निद्रहेमपद्मानि पयांसीव पदे पदे ॥ १९ ॥

१. T. mutilates three letters after °गुल्म°. २. Tr. mutilates three letters after, निवासान्. ३. T. does not insert this. ४. T. and I. read स प्राप for सम्प्राप. ५. I. सकुशोपान्तविचरन्त्यङ्कु and T. सकुशोपान्तविचरन्त्यङ्कु both for सकूलोपान्तविचरन्त्यङ्कु. ६. Tr. reads कुतूहलेनैव and K. and T. कुतूहलेनाहं for कुतूहलेनाऽलं. ७. K. reads °मतीत्य for °सतीति°. ८. K. reads सा कुशाङ्गाल्पो T. सकुशाङ्गाल्पो and I. reads सकुशाङ्गाल्पो all for सकुशाङ्गाल्पो. ९. T. substitutes च for °व. १०. K. and T. read कुरुतः for मरुतः. ११. K. reads हेमपल्लवाः for हेमवल्कलाः.

काकपक्षाङ्गमूर्धानः पश्यैते गुरुशिक्षया ।

बेटवः खण्डयन्त्यत्र समिधश्च पदानि च ॥ २० ॥

अनया सामं गायन्त्या स्वरसंशयवानेयम् ।

इतः करोति कलहं शुरुः सारिकया समम् ॥ २१ ॥

इंदमत्राद्भुतं पश्य मदक्लिन्नां गजस्य यत् ।

गण्डलेखां नखाग्रेण शनैः कण्डूयते हरिः ॥ २२ ॥

प्रभामण्डलपर्यस्ततमसः शतशः पथि ।

तैवापतन्ति पातालरवयोऽमी महर्षयः ॥ २३ ॥

एषां द्वितयमेताभिः कपिलाभिरलङ्कृतम् ।

उटजप्राङ्गणं गोभिर्जटाभिरभितरिशरः ॥ २४ ॥

इतो गात्रपरावृत्तिर्भेन्नास्थि परुषेतरान् ।

मुनेः शय्याकुशानन्ति बालः कस्तूरिकामृगः ॥ २५ ॥

इतो ऽप्ययमृषिः पश्य जैपापाटलया जन्या ।

गवाऽनुगम्यते सायं सन्ध्ययेव दिवाकरः ॥ २६ ॥

१. T. reads पटवः for बटवः; while Tr. reads खादयन्ति for खण्डयन्ति and परा for पदा and mutilates one letter after it. २. Tr. mutilates first four letters in this line and substitutes धु for म. ३. Tr. reads अहम् for अबम्. ४. I. and Tr. read सह for समम्. ५. T. reads इदं शुभाद्भुतं for इदमद्भुतं. ६. Tr. mutilates last five letters in this line, T. two letters after तमसः and reads शोः पथि and I. किं दृशोः पथि for शतशः पथि. ७. Tr. mutilates first five letters in this line and T. reads तवापताल for तवापतन्ति omitting next three letters; while K. reads तव प्रतापरवयो शोभतेऽमी for तवापतन्ति पातालरवयोऽमी. ८. Tr. reads हि महाहयः for ऽमी महर्षयः. ९. Tr. mutilates first two letters. १०. T. reads भेन्नाभि and Tr. and I. भेन्नाभि for भेन्नास्थि. ११. Tr. reads जटा for जपा. १२. Tr. substitutes नि-वाकरः for दिवाकरः.

सहसैवातिथिः प्राप्तः कोऽप्ययं भवतामिति ।

एष प्रेत्युदजं वक्ति ससम्भ्रममयं गुकः ॥ २७ ॥

अतः सम्प्रति वीक्षन्ते कौतुकोत्तानितेक्षणाः ।

त्वामिन्दुमिव पर्याप्तमण्डलं मुनिकन्यकाः ॥ २८ ॥

भूदत्तस्मरसार्वाज्यं मुखश्रीतार्जितेन्दु च ।

आसामिन्दीवराक्षीणामलङ्कारो नवं वयः ॥ २९ ॥

मुक्तास्त्रः स्त्रीषु कन्दर्पो देवान्नानुशयादिव ।

शङ्के सन्त्यज्य कोदण्डमात्तदण्डस्तपस्यति ॥ ३० ॥

वङ्कुमुनिदर्शनम् ।

तस्मिन्नित्युक्तवत्येव तथा सविधवर्त्मनि ।

ततः पृथ्वीशशङ्केन वङ्कुर्मुनिरदृश्यत ॥ ३१ ॥

अंसावल्ग्विनीर्विभ्रत् सन्ध्याभ्रकपिशा जटाः ।

प्रसृता इव निर्गत्य परमज्योतिषदिशाखाः ॥ ३२ ॥

दधव्यज्ञोपवीतेन सीमन्तितमुरस्थेलम् ।

जाह्नवीनिर्झरेणेव नभः प्रालेयपाण्डुना ॥ ३३ ॥

१. K. reads प्रस्फुटवाग्वक्ति for प्रेत्युदजं वक्ति; while Tr. mutilates these six letters and the correction has inserted प्रस्फुटवान् वक्ति. २. Tr. reads पश्यन्ते for वीक्षन्ते and K. गृह्णन्ते for the same. ३. T. reads 'क्षणात्' for 'क्षणाः'. ४. T. reads 'साक्षाज्यमुख' for 'साक्षाज्यं मुख'. ५. Tr. mutilates one letter. ६. Tr. mutilates first three letters in this line and reads 'न्त्यज्य' for 'न्त्यज्य'. ७. K. reads तस्याः सविधं and T. तथा सर्वत्र both for तथा सविधं. ८. K. reads तत्र for ततः. ९. In L. after क two letters are, not clear enough to read. They may perhaps be one after शिखा, पिशा or पिशा. १०. T. reads भुवि for इव. ११. K. reads 'स्तलम्' for 'स्थलम्'.

शुद्धैकगुणसम्पृक्तामक्षमालां दधत् करे ।

मूर्त्ता तीव्रेतपःसिद्धिमात्मनः फलितामिव ॥ ३४ ॥

योग-क्षेमोपपत्त्यर्थमुपविष्टः कुशासने ।

नमेव मैथिलीभर्तुरतिथिर्नाम पार्थिवः ॥ ३५ ॥

प्रियसोमः सदायुक्तः प्रियया चानमूयया ।

पात्रमत्रिरिवोग्राणां तपसां तेजसामिव ॥ ३६ ॥

स दृष्टिपथमायाति ययातिप्रतिमे नृपे ।

तुतोष कस्य वा न स्यादाकृतिस्तस्य सा मुदे ॥ ३७ ॥

ततः कृतप्रणामस्य तस्य प्रणतभूभृतः ।

विदधे स विशाम्पत्युरातिथ्यमतिथिप्रियः ॥ ३८ ॥

अथाद्दूरे सुखासीनः सुखासीने महीभृति ।

इति सूनृतया वाचा स वक्तुमुपचक्रमे ॥ ३९ ॥

अथ नः पुण्यबीजेन मुक्तो यत् सत्यमङ्कुरः ।

ललाम लोकत्रितये येन त्वमवलोकितः ॥ ४० ॥

तव शंसति सौभाग्यमभिजातेयमाकृतिः ।

इन्दोः सुधानिधानत्वं ज्योत्स्नया यत् प्रतीयते ॥ ४१ ॥

१. K. reads शुद्धैः सुगुण°, T. शुद्धै-गुण° and I. मुक्त्वैकगुण° all for शुद्धैक-गुण°. २. Tr. substitutes °मिव° for तीव्र°. ३. K. reads °कस्यर्थ° for °पस्यर्थ°; while T. °विष्टः° for °विष्टः°. ४. T. reads अनुसूयया for अनसूयया. ५. I. and Tr. read कदृती for तस्य सा; while T. substitutes वा for सा. ६. Tr. substitutes this half stanza :—

ततः कृतप्रणामस्य तस्य प्रणतभूभृतः ।

७. T. reads प्रणत° for प्रणत°. ८. T. reads तथा दूरसुखासीनः for अथाद्दूरे-सुखासीनः. ९. I. reads सौजन्यम् for सौभाग्यम्.

यथा प्रदेशमायातैर्व्यक्तिं वज्राङ्कुशादिभिः ।
 चक्रवर्तीत्यनुक्तोऽपि चिह्नैस्त्वमनुमीयसे ॥ ४२ ॥
 त्वद्दर्शनोत्सवेनैव कृतार्थं चक्षुरद्य मः ।
 विमुञ्चति शरच्चन्द्रे चिररूढामपि स्पृहाम् ॥ ४३ ॥
 हेतुद्वितयमेवात्र परमानन्दसम्पदः ।
 परब्रह्मोपलब्धिर्वा सद्गतं वा भवादृशाम् ॥ ४४ ॥
 अकृत्वा भवतः प्रश्नं न स्थातुमहमुत्सहे ।
 धीरतां मम भिन्दन्ति यत् कौतुकरसोर्मयः ॥ ४५ ॥
 त्वया महीभृतामत्र वंशः केषामलङ्कृतः ? ।
 श्रोत्रपीयूषगण्डूषः कानि नामाक्षराणि ते ? ॥ ४६ ॥
 अनेन गुणिना सार्धं धनुषाऽनुचरेण च ।
 केन कार्यातिभारेण त्वमेतामागतो भुवम् ? ॥ ४७ ॥

रमाङ्गदवाक्यम् ।

इत्युक्त्वा विरते तस्मिन् राज्ञा सस्मितमीक्षितः ।
 स्थित्वा क्षणमुवाचेदमिद्विज्ञितज्ञो रमाङ्गदः ॥ ४८ ॥

अर्बुदाचलवर्णनम् ।

ब्रह्माण्डमण्डपस्तम्भः श्रीमानस्त्वंयर्बुदो गिरिः ।
 उपोढहंसिको यस्य सरितः सालभञ्जिकाः ॥ ४९ ॥

१. T. reads मूर्ति for व्यक्ति and Tr. व्यक्त for the same. २. I. reads एतम् for एव. ३. K. reads चिररूढां मणिस्पृहाम् for चिररूढामपि स्पृहाम्. ४. I. reads हेतुद्वितय for हेतुद्वितय. ५. K. reads चिरं न स्थातुमुत्सहे for न स्थातुमहमुत्सहे. ६. Tr. reads कौऽव for केषा and gives in the correction कः क for the same. ७. Tr. reads गण्डूष for गण्डूष; while K. reads गण्डूषीकृत for गण्डूषः कानि. ८. K. substitutes ते for च. ९. K. and T. read स्मित्वा for स्मित्वा. १०. T. reads नः पर्वतो गिरिः for नस्त्वर्बुदो गिरिः. ११. Tr. reads हंसका and K. हंसिनीः both for हंसिका; while T. हंसकाः for the same.

यः सूर्यांशुशलाकस्य विश्वस्योपरि तिष्ठतः ।
 व्योमनीलातपत्रस्य दण्डस्त्रमाधिरोहति ॥ ५० ॥
 आदातुमेवतंसाय स्वर्णदीहेमपुष्करम् ।
 यैः सेन्द्रनीलकटको भुवो भुज इवोद्धृतः ॥ ५१ ॥
 शिखरासन्ननक्षत्रो लक्ष्यते यः प्रतिक्षपम् ।
 सशीकर इवोदस्तो हस्तः पातालदन्तिना ॥ ५२ ॥
 यस्य शृङ्गेन्द्रनीलांशुश्याममादित्यमण्डलम् ।
 क्षणं पुटकिनीपत्रछत्राकृति विलोक्यते ॥ ५३ ॥
 नीलकण्ठप्रिया कामं कृतपञ्चाननस्थितिः ।
 यस्याग्रभूमिगौरीव गुहापीतपयोधरा ॥ ५४ ॥
 अधःसन्नद्धमेघेषु स्थिता यस्याग्रसानुष ।
 प्रावृद्धिलासलास्यानामनभिज्ञाः कैलापिनः ॥ ५५ ॥
 इन्दुः कटकमाणिक्यं यस्य तुङ्गस्य भूभृतः ।
 भुवो यस्य च कान्ताया मेखलामणिरंशुमान् ॥ ५६ ॥
 कश्चित्कचित्पतन्त्यो यः कृष्णसारः शशिखिषा ।
 कण्डूयत इवासन्नां शृङ्गेण हि मृगीं निशि ॥ ५७ ॥

१. Tr. reads 'मपरं सा' for 'मवतंसाय' and mutilates one letter after it and substitutes न for म. २. T. reads 'पुष्करः' for 'पुष्करम्'. ३. T. reads 'यस्येन्द्र' for यः सेन्द्र. ४. K. reads 'इवोद्धृतः' for 'इवोद्धृतः'; while Tr. reads भुवा for इवो. ५. Tr. reads 'हन्तिनः' for 'हन्तिना'. ६. K. reads 'कमलिनी' for 'पुटकिनी'. ७. Tr. reads 'गुहापित' for 'गुहापीत'. ८. T. reads अथ for अधः. ९. Tr. reads स्थिरा for स्थिता. १०. K. reads 'शिखण्डिनः' for 'कैलापिनः'. ११. Tr. mutilates four letters after कश्चित्कचित्; while T. reads पतत्पाथः for पतत्पाथः. १२. T. reads 'कृष्टसारः' for 'कृष्णसारः' and I. कृष्णसारश्चि-
 मिन्ना for कृष्णसारः शशिखिषा. १३. I. reads 'सुसुखं निशि' for 'हि मृगीं निशि'; while Tr. mutilates one letter before मृगीं.

पाण्डुः शरद्वनैरुर्ध्वमधस्तालीवनासितैः ।

यैः कैलास इवाश्लिष्टः पौलस्त्यभुजसम्पदा ॥ ५८ ॥

हरयः शेरते यस्य मत्तेभवधनिस्सहाः ।

गुहासु नखनिर्मुक्तमुक्तादन्तुरभूमिषु ॥ ५९ ॥

अलकच्युतमन्दारमकरन्दसुगन्धिभिः ।

अमर्त्यमिथुनक्रीडा निकुञ्जैर्यस्य मूच्यते ॥ ६० ॥

उदञ्चदिन्द्रचापानि नानारत्नांशुपल्लवैः ।

सानूनि यस्य सेवन्ते द्वये चित्रशिखण्डिनः ॥ ६१ ॥

पत्या सह वनान्तेषु विहरन्त्याऽद्विकन्यया ।

नीयन्ते शोणतां यस्य शिलास्सालक्तकैः पदैः ॥ ६२ ॥

प्रतिभान्ति पुरस्तेऽपि यस्य त्रल्मीकवामनाः ।

शैलास्सुवेल-कैलास-महेन्द्र-मलयादयः ॥ ६३ ॥

वसिष्ठाश्रमवृत्तवर्णनम् ।

अतिस्वाधीननीवार-फल-मूल-समित्-कुशम् ।

मुनिस्तपोवनं चक्रे तत्रेक्ष्वाकुपुरोहितः ॥ ६४ ॥

हृता तस्यैकदा धेनुः कामसूर्गाधिसूनुना ।

कार्तवीर्यार्जुनेनेव जमदग्नेरनीयत ॥ ६५ ॥

१. Tr. mutilates one letter before तः. २. Tr. reads कैलास इव संस्पृष्टः for तः कैलास इवाश्लिष्टः. ३. K. reads 'निस्पृहाः for 'निस्पृहाः. ४. I. omits one letter after गुहासु and reads खनिर्मुक्त for नखनिर्मुक्त; while Tr. reads नगरी for नखनि and mutilates two letters after it. ५. Tr. reads बभ for बभ. ६. T. reads 'चापदि for 'चापानि. ७. T. and I. read दुस्सा for दुसा. ८. K. reads अतच्छत for अनीयत.

स्थूलाश्रुधारासन्तानक्षपितस्तनवल्कला ।

अमर्षपावकस्याभूद्भर्तुस्समिदरुन्धती ॥ ६६ ॥

अथाथर्वविदामाद्यस्समन्त्रामाहुतिं ददौ ।

विकसद्विकटज्वालाजटिले जातवेदसि ॥ ६७ ॥

ततः क्षणात् सकोदण्डः किरीटी काञ्चनाङ्गदः ।

उज्जगामाग्नितः कोऽपि सहेमकवचः पुमान् ॥ ६८ ॥

दूरं सन्तमसेनेव विश्वामित्रेण साँ हता ।

तेनानिन्ये मुनेर्धनुर्दिनश्रीरिव भानुना ॥ ६९ ॥

ततस्तापसकन्याभिरानन्दाश्रुलवाङ्कितः ।

कपोलैः पाणिपर्यङ्कात् साश्रुलेखादपास्यत ॥ ७० ॥

परमारवंशवर्णनम् ।

परमार इति प्रापत् स मुनेर्नाम चार्थवत् ।

मीलितान्यनृपच्छत्रमातपत्रं च भूतले ॥ ७१ ॥

प्रेवेतितातिविस्तीर्णसंस्रतन्तुपरम्परः ।

पुराणकूर्मशेषं थैश्चकाराम्भोनिधेः पयः ॥ ७२ ॥

१. Tr. reads °स्तनवल्कला. for °स्तनवल्कला. २. Tr. omits the following:—

अमर्षपावकस्याभूद्भर्तुः समिदरुन्धती ॥ ६६ ॥

अथाथर्वविदामाद्यः समन्त्रामाहुतिं ददौ ।

विकसद्विकटज्वालाजटिले जातवेदसि ॥ ६७ ॥

ततः क्षणात् सकोदण्डः किरीटी काञ्चनाङ्गदः ।

उज्जगामाग्नितः कोऽपि सहेमकवचः पुमान् ॥ ६८ ॥

१. T. reads °जटिले for °जटिले. ४. K. reads या for सा. ५. T. and Tr. read दिवः श्री° for दिनश्री°. ६. Tr. reads °दे सनन्ताश्रुलवा दश for °भिरानन्दाश्रुलवाङ्कितः; while K. reads °लवाङ्कितः for °लवाङ्कितः. ७. I. omits ten letters after कपोलः, but they appear in the marginal correction. ८. Tr. reads पुनि° for मुने°. ९. T. reads पार्थवत् for चार्थवत्. १०. Tr. reads विक्रियन्तः for °मीलितान्य°; while T. and I. आधिपत्यं for आतपत्रं. ११. Tr. reads प्र - - - न्य° for प्रवेतिताति°; while T. substitutes °अभि° for °अति°. १२. T. reads °सप्तसप्त° for °सप्ततन्तु°. १३. Tr. reads यत् for यः.

स्थापितैर्मणिपीठेषु मुक्ताप्रालम्बमालिभिः ।
 भूरियं यज्वना येन हेमयूपैरपूर्यत ॥ ७३ ॥
 प्रशान्तचिन्तासन्ताने चिरेण नमुचिद्विषि ।
 अमोच्यतास्तदैत्येन येनेष्याकलहं शची ॥ ७४ ॥
 वंशः प्रववृते तस्मादादिरौजान्मनोरिव ।
 नीतः सुवृत्तैर्गुरुतां नृपैर्मुक्ताफलैरिव ॥ ७५ ॥
 तस्मिन् पृथुप्रतापोऽपि निर्वापितमहीतलः ।
 उपेन्द्र इति सञ्ज्ञते राजा सूर्येन्दुसन्निभः ॥ ७६ ॥
 सदागतिप्रवृत्तेन सीतोद्धतितहेतुना ।
 हनूमतेव यशसा यस्याज्जङ्घ्यत सागरः ॥ ७७ ॥
 शङ्कितेन्द्रेण दधता पूर्तामवभृथैस्तनुम् ।
 अकारि यज्वना येन हेमयूपाङ्किता मही ॥ ७८ ॥
 अस्यच्छदशनोद्रच्छदंशुलेखोतरद्विभिः ।
 दीर्घैर्यस्यारिनारीणां निःश्वासैश्चामरायितम् ॥ ७९ ॥
 तस्मिन् गते नरेन्द्रेषु तदन्येषु गतेषु च ।
 तत्र वाक्पतिराजाख्यः पार्थिवेन्दुरजायत ॥ ८० ॥
 दीर्घेण चक्षुषा लक्ष्मीं भजे कुवलयस्य यः ।
 नारीणां दिशताऽऽनन्दं दोषणा सत्तारकेण च ॥ ८१ ॥

१. I. reads °रिविषि for °द्विषि. २. K. reads °वैन्द्रेण for °द्वैन्द्रेण. ३. Tr. mutilates last six letters of this line and then omits the latter half of this stanza and twenty-two complete stanzas and first eight letters of the first half of the ninety-eighth stanza. ४. I. omits three letters after निर्वापित. ५. T. reads अवभृथैः for अवभृथैः. ६. K. reads तदन्यगतिमन्ततः for तदन्येषु गतेषु च. ७. I. reads °नन्दोषणा for °नन्दं दोषणा.

शिथिलीकृतजीवाशा यस्मिन् कोपोन्नतध्रुवि ।

निन्युद्दिशरांसि स्तब्धानि न धेनूंषि नति नृपाः ॥ ८२ ॥

वैरिसिंह इति प्रापज्जन्म तस्माज्जनाधिपः ।

कीर्तिभिर्यस्य कुन्देन्दुविशदाभिः सटायितम् ॥ ८३ ॥

पौलोमीरमणस्येव यस्य चापे विलोकिते ।

चकितैस्सरसीव क्षमा राजहंसैरमुच्यत ॥ ८४ ॥

श्रीसीयक इति क्षेत्रं यशसामुदभूततः ।

दिलीपप्रतिमः पृथ्वीशुक्तिमुक्ताफलं नृपः ॥ ८५ ॥

लक्ष्मीरधोक्षजस्येव शशिमौलेरिवाम्बिका ।

वैडजेत्यभवद्देवी कलत्रं यस्य भूरिव ॥ ८६ ॥

अखण्डमण्डलेनाप्य प्रजापुण्यैर्महोदयम् ।

कलिसन्तमसं येन व्यनीयत नृपेन्दुना ॥ ८७ ॥

वशीकृताक्षमालो यः क्षमामत्यायतां दधन् ।

राज्याश्रममलञ्चक्रे राजर्षिः कुशचीवरः ॥ ८८ ॥

स्मितज्योत्स्नादरिद्रेण बाष्पलाविमुखेन्दुना ।

शशंसुर्विजयं यस्य रुद्रेपाटीपतिस्त्रियः ॥ ८९ ॥

१. I. reads धनूंषि रति नृपाः for धनूंषि नति नृपाः. २. K. reads नराधिपः for जनाधिपः. ३. K. reads विशदाः सरसायिताः, I. विसदाभिः सटायितम् and T. omits one letter and reads विशदाः सटायिताम् for विशदाभिः सटायितम्. ४. K. reads श्रीभावक and T. श्रीभीयक both for श्रीसीयक. ५. T. reads चन्द्र for शशि. ६. K. reads वरमे for वैडजे. ७. T. reads यत्र for यस्य. ८. K. reads पौण्ड्यान् and I. पुण्ड्यान् both for पुण्यैर्. ९. T. reads क्षमा for दधन्. १०. T. reads बाष्पपीन and I. बाष्पादयेन for बाष्पलावि. ११. I. am unable to find out proper name here. T. reads रुद्रपाटी and I. न(र)पाटी for रुद्रपाटी; while T. substitutes प्रती for पति.

अकङ्कणमकेयूरमनूपुरममेखलम् ।

हूणावरोधवैधव्यदीक्षादानं व्यधत्त यः H ९० ॥

नायकवर्णनम् ।

अयं नेत्रोत्सवस्तस्मात् जज्ञे देवः पितृप्रियः ।

जगत्तमोपहो नेत्रादत्रेरिव निशाकरः ॥ ९१ ॥

श्रीमद्वाक्पतिराजोऽभूदग्रजोऽस्याग्रणीस्सताम् ।

सगरापत्यदत्ताब्धिपरिखायाः पतिर्भुवः ॥ ९२ ॥

अतीति विक्रमादित्ये गतेऽस्तं सातवाहने ।

कविमित्रे विशश्राम यस्मिन् देवी सरस्वती ॥ ९३ ॥

चकिरे वेधसा नूनं निर्व्याजौदार्यशालिनः ।

ते चिन्तामणयो यस्य निर्माणे परमाणवः ॥ ९४ ॥

यशोभिरिन्दुगुचिभिर्भस्याच्छतरवारिजैः ।

अपूर्यतेयं ब्रह्माण्डशुक्तिर्मुक्ताफलैरिव ॥ ९५ ॥

श्रियं नीलाञ्जकान्त्या यः प्रणयिभ्यो ददौ दृशा ।

अरातिभ्यश्च सहसा जहे निखिंशलेखया ॥ ९६ ॥

अंसस्सवल्कलग्रन्थिः सैजटापल्लवं शिरः ।

चक्रे येनाहितस्त्रीणामक्षसूत्राङ्कितः करः ॥ ९७ ॥

१. T. reads भूजेऽव° for हताव°. २. T. reads देवपतिः and I. देवपितृ° for देवः पितृ°. ३. I. reads श्रीमदुत्पलभवो° for श्रीमद्वाक्पतिराजो°. ४. I. reads अग्रजे स्यादग्रणी for अग्रजोऽस्याग्रणीः and T. °स्याग्रणीः सताम् for °स्याग्रणीस्सताम्. ५. T. reads विजया° for विक्रमा° and K. विजयापत्ये for विक्रमादित्ये. ६. K. reads निर्माण° for निर्माणे. ७. T. reads °अपापल्लवं for °अटापल्लवं.

पुरं कालक्रमात्तेन प्रस्थितेनाम्बिकापतेः ।

मौर्वीकिंणाङ्गवत्यस्य पृथ्वी दोष्णि निवेशिता ॥ ९८ ॥

प्रशास्ति परितो विश्वमुज्जयिन्यां पुरि स्थितः ।

अयं ययाति-मान्धातृ-दुष्यन्त-भरतोपमः ॥ ९९ ॥

अनेनास्तः कपोलेषु पाण्डिमा रिपुयोषिताम् ।

समाहत्येव तैर्द्धृत्यशसो बाहुशालिना ॥ १०० ॥

सदा समकरस्यास्य लक्ष्मीकुलगृहस्य च ।

सिन्धुराज इति व्यक्तं नाम दुग्धोदधेरिव ॥ १०१ ॥

अनेन विहितान्यत्र यत् साहसशतान्यतः ।

नवीनसाहसाङ्गोऽयं वीरगोष्ठीषु गीयते ॥ १०२ ॥

विन्ध्यान्तश्चरताऽनेन मृगयासक्तचेतसा ।

कन्याशशिप्रभा नाम नागसूतिरदृश्यत ॥ १०३ ॥

अदृश्यैरथ सा नागैरस्य पार्श्वादनीयत ।

तामन्वेष्टुं प्रविष्टेन कुतूहलबलादिह ॥ १०४ ॥

समणिस्तम्भमग्रे ऽथ दृष्टं धाम हिरण्यम् ।

तत्र मूर्ता ततस्सिन्धुरिन्दुसूतिर्विलोकिता ॥ १०५ ॥

१. Tr. reads °व्रणकिणाङ्गस्य for 'किणाङ्गवत्यस्य. २. I. reads °मुज्जयिन्यां for °मुज्जयिन्यां. ३. Tr. and T. read तद्धृत्य for तद्धृते°; while T. reads 'यशसां for 'यशसो and Tr. °शालिनः for °शालिना. ४. T. reads विक्रमार्क for सिन्धुराज. ५. Tr. reads विसतानि for विहितानि. ६. Tr. reads विन्ध्यान्तविद्यता तेन for विन्ध्यावचरताऽनेन. ७. In Tr. there appears a space of mutilated one line after this line and by the context we agree with it, but in T. and I. there is no any proof for it. ८. T. and I. read प्रविष्टोऽयं कुतूहलबलान् for प्रविष्टेन कुतूहलबलात्.

अकृताऽऽतिथ्यमेतस्य भक्तिनम्रस्य सा ततः ।
 नीता पृष्टेन चैतेन स्वेवार्तायामभिज्ञताम् ॥ १०६ ॥
 ततोऽवज्जाङ्कुशोद्यानहेमाब्जाहतिसाहसम् ।
 हेतुशशिप्रभावोर्ध्ववृत्त्यावेदितस्तया ॥ १०७ ॥
 अमूचयत् प्रसङ्गेन त्रिविष्टपरिपोरथ ।
 उदग्रमसुरेन्द्रस्य वीर्यं वज्जाङ्कुशस्य सा ॥ १०८ ॥
 ततस्तम्प्रत्यमर्षोऽस्य ह्यटित्यङ्कुरितो हृदि ।
 अन्यत्र वीरवृत्तेर्यदयमेकान्तमत्सरी ॥ ११९ ॥
 पन्थाः पुरोऽसुरस्याऽथ प्राञ्जलेऽशंसितस्तया ।
 अमूच्यताप्रतश्चैतदमोघं दर्शनं तत्र ॥ ११० ॥
 अयेदं रत्नवल्यं दत्वास्मै सममाशिषा ।
 कान्ता तिरोहिता सा च पुरुकुत्सस्य भूपतेः ॥ १११ ॥
 अयैतेन गृहीतेयं यात्रावज्जाङ्कुशम्प्रति ।
 एषा च सुकृतैर्दृष्टा पादपद्मद्वयी तत्र ॥ ११२ ॥

वङ्कुमुनिवाक्यम् ।

इत्युक्त्वा सूक्तिचतुरो विरराम रमाङ्गदः ।
 आददे मुनिरप्युद्यद्गन्तांशुर्गवलं वचः ॥ ११३ ॥

१. T. reads स्वसातायामभिज्ञता for स्ववार्तायामभिज्ञताम्. २. Tr. omits the following :—

असूचयत् प्रसङ्गेन त्रिविष्टपरिपोरथ ।
 उदग्रमसुरेन्द्रस्य वीर्यं वज्जाङ्कुशस्य सा ॥ १०८ ॥
 ततस्तम्प्रत्यमर्षोऽस्य ह्यटित्यङ्कुरितो हृदि ।
 अन्यत्र वीरवृत्तेर्यदयमेकान्तमत्सरी ॥ १०९ ॥
 पन्थाः पुरोऽसुरस्याथ प्राञ्जलेः शंसितस्तया ।

३. K. reads अभवत् for हृदि. ४. K. and T. read वीर्यं for वीर°. ५. I. reads ऽथ for च. ६. K. reads °धवलं for °शवलं.

अहो पुराणराजर्षिसन्तानकथयैतया ।
 पुण्यया हृतमात्मानमधुना मन्महे वयम् ॥ ११४ ॥
 अवश्यं भाविनी तत्र सिद्धिः साहसिकस्य ते ।
 शल्यं त्रिविष्टपस्यास्य हृदयादुद्धरिष्यसि ॥ ११५ ॥
 एष वज्राङ्कुशस्याऽऽजौ नाऽकृत्वाऽन्तं निर्वर्तिता ।
 भुजो भुवनभर्तुस्ते दिङ्नागकरपीवरः ॥ ११६ ॥
 वधूस्तवाचिरेणाऽत्र भविष्यति शशिप्रभा ।
 यथा कुवल्याश्वस्य दिवःकन्या मदालसा ॥ ११७ ॥
 स्थिरो भव मितं कालं स्थित्वाऽस्मिन् नस्तपोवने ।
 त्वया विनीयतामेष दीर्घाध्वजनिः श्रमः ॥ ११८ ॥

सिन्धुराजवाक्यम् ।

इत्युक्ते मुनिना सोऽथ राजेन्दुरिदं ब्रवीत् ।
 आज्ञा विलङ्घ्यते तात तव केन जगद्गुरोः ॥ ११९ ॥

अथ क्रमोन्मीलितसौहृदासु
 कथास्वनेकासु मिथः कृतासु ।
 विश्रम्यतामित्यवदन्महर्षिः
 पतिं पृथिव्याः प्रथितप्रभावः ॥ १२० ॥

देवस्ततः स मुनिकल्पितमिन्द्रनील-
 पर्यङ्कवत् कनकवेदिसनाथमध्यम् ।

१. T., I. and Tr. read पूतम् for हृतम्. २. T. and I. read निवर्तते. for निवर्ति-
 ता ; while T. reads °स्याऽतो for °स्याऽऽजौ. ३. T. reads भुजो for भुजो. ४. T.,
 Tr. and I. read कणि° for दिवः°. ५. Tr. reads स्थितो भुञ्जि तं कालं, wanting
 one letter before तं. ६. Tr. reads ऽपि नीयताम् for विनीयताम्. ७. T.
 and Tr. read राजेन्दुर्मुनि° for राजेन्दुरिद°. ८. T. omits one letter after मु-
 while K. reads मुकुलीकृत° for मुनिकल्पित°.

अध्यास्त रत्नसदनं परितो वितान-

व्यालम्बिमौक्तिकलतं नवसाहसार्ङ्गः ॥ १२१ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसार्ङ्गचरिते महाकाव्ये वङ्गकुम्भार्षिदर्शनं नाम एकादशः
सर्गः ॥ ११ ॥

१. Tr. reads इति परिमलस्य कृतौ नवसाहसार्ङ्गचरिते वङ्गकुम्भार्षिदर्शनं नाम एका-
दशःसर्गः, T. इति परिमलापरनाम्नि महाकाव्ये कालिदासस्य कृतौ साहसार्ङ्गचरिते
वङ्गकुम्भार्षिदर्शनं नाम एकादशः सर्गः and I. इति परिमलस्य नवसाहसार्ङ्गचरिते
वङ्गकुम्भार्षिदर्शनो एकादशः सर्गः.

अथ द्वादशः सर्गः ।

अथ मानवमीनलक्ष्मणो
मणिपर्यङ्कगतस्य तस्य सा ।
अपतत्फणिराजकन्यका
जगदेकाभरणं स्मृतेः पथि ॥ १ ॥
द्व्यधित प्रणयं दृग्गां पुरः
कमनीयेषु स येषु वस्तुषु ।
जनितोत्कलिकाशतैः स तैर्
अस्तेरायत्नं व्यधीयत ॥ २ ॥
मुहुरङ्गलताविवर्तनैश्
श्वसितैः गून्यविलोकनेन च ।
क्षितिभर्तुरुपान्तवर्तिना
मैदनाकल्पक्रमेण्वमीयत ॥ ३ ॥
कदलीदलदत्तमारुतो
हृदयन्यस्तमृणालकन्दलः ।
अथ तस्य बभूव यत्नवान्
उपचारे शिशिरे रमाद्भदः ॥ ४ ॥

१. T. reads द्व्यधितः प्रणयन्निशां for द्व्यधित प्रणयं दृग्गां. २. T. mutilates three letters after वर्तिना. ३. T. reads मष्टमायत for मन्वमीयत. ४. K. reads हृदये न्यस्त for हृदयन्यस्त.

अभवद्वयमेव भूपतेस्
स्मरतस्तस्य मनोविनोदनम् ।
मुदृशस्स करातिथिः शरः
स च हारः स्तनचन्दनाङ्कितः ॥ ५ ॥

मदनान्तरितोऽपि लङ्घितः
पथि जातेन परिश्रमेण सः ।
स्तिमितः क्षणमास्त कौमुदी-
विशदक्षौर्मतिरोहिताननः ॥ ६ ॥

अथ पार्श्वचरेण सादरम्
मृदुसंवाहितपादपल्लवः ।
स कुरङ्गदृशेव निद्रया
चतुरं लोचनयोरचुम्ब्यत ॥ ७ ॥

स्वपुरोपवने समुत्सुकः
सुमुखीं स्वमर्पथेन पार्थिवः ।
अवतंसितहेमपङ्कजाम्
अथ तामङ्कगतां व्यलोकयत् ॥ ८ ॥

अभिकान्तमपाङ्गपातिना
जितनीलाब्जदलेन चक्षुषा ।
दधतीमपवर्तितं ह्रिया
मुखमापाण्डुकपोलमण्डलम् ॥ ९ ॥

१. T. reads स बभार for स च हारः. २. T. reads 'विलङ्घितः' for 'अपि लङ्घितः'. ३. T. 'अस्त' for आस्त. ४. I. reads 'क्षौम' and K. reads 'क्षाम' for 'क्षौम'. ५. T. reads 'पथेन' for 'पथेन'. ६. I. reads अभि for अभि.

शरदिन्दुमरीचिनिर्मलं
विगलं द्वेपथुना स्तनांगुकम् ।
मुहुराक्षिपतीमलक्षितं
इलथमुक्तावलयेन पाणिना ॥ १० ॥

नवपल्लवकान्तिना किम-
प्यचिरावासितपुष्पकेतुना ।
ललितामधरेण बिभ्रतीं
मुखचन्द्रांगुसैटां स्मितच्छटाम् ॥ ११ ॥

जगदेकविलोकनोत्सवे
वपुषि स्वेदकणैरलङ्कितम् ।
उदितामिव मन्दराहतात्
उदधेर्लघ्नसुधालवां श्रियम् ॥ १२ ॥

वलिताहितनिःसह्यद्भुलि-
स्वकराश्लेषविशेषकम्पिनि ।
पुलकिन्यधिकं विमुञ्चतीं
चकितं वामकुचे विलोचने ॥ १३ ॥

अतिभासुररत्नकुण्डलाम्
अतिकान्तायतहारमण्डलाम् ।
जघनइलथहेममेखलाम्
असमेषोरधिदेवतामिव ॥ १४ ॥

कुलैकम् ।

१. T. reads 'द्वेपथुनांगुकं सदा' for 'द्वेपथुना स्तनांगुकम्'. २. K. reads 'समां स्मितस्विषा' for 'सैटां स्मितच्छटाम्'. ३. I. reads 'निलोचनो' for 'विलोकनो'. ४. T. reads 'लवा' for 'लवां'. ५. T. reads 'पतिता' for 'वलिता'. ६. K. and T. read 'अविलोचने' for 'विलोचने'. ७. Except Tr. others do not insert 'कुलैकम्'.

नायकोक्तिः ।

अथ सस्मितमात्तवेपथुः
पतितो मन्मथपञ्चिणां पथि ।
इति तां प्रणयार्द्रया गिरा
स किलाम्भोजमुखीमवोचत ॥ १५ ॥

वलितं न विभाति पृष्ठतः
कवरीकान्तमिदं तवाननम् ।
अयि नीलपयोदलेखया
स परिष्वङ्गमिवेन्दुमण्डलम् ॥ १६ ॥

इदमङ्गदवर्तिना करैर्
मणिना रुद्धमिवेरितं ह्रिया ।
न समर्थमितोपवर्तितुं
वदनं ते ललिताङ्गि का गतिः ॥ १७ ॥

इदमर्धविलोकिताधरं
मधुरापाङ्गतरङ्गितेक्षणम् ।
श्रियमातनुते सितासितं
सुतनु व्यश्रुविलोकितं तव ॥ १८ ॥

मिलितस्तव गण्डलेखया

१. T. reads °पञ्चिणः for °पञ्चिणां. २. I. reads वलितं मेऽत्र भाति or वलितम्-
वभाति and T. वलितं न न भाति for वलितं न विभाति. ३. I. reads °मिवो° for
°मितो°, while T. mutilates one letter after न and reads as सक्तमिवापवर्तितुं.
४. K. reads °विलोकिताधरं for °विलोकिताधरं. ५. T. mutilates one letter after
सितासितं सु and reads thus:— सु - तस्यश्रु°. Tr. सुरतासार° for सुतनु व्यश्रु°;
while I.'s reading is somewhat illegible, but it may follow our reading.

सुदति स्वेदलवार्द्रपत्रया ।

किमपि स्पृहणीय एष मे

मरुदासन्नदिनान्तशीतलः ॥ १९ ॥

अयमुत्पलपत्रलोचने

तव बिम्बाधरपाटलच्छविः ।

अवलोकय कर्तुमीहते

पदमस्ताचलचूलके रविः ॥ २० ॥

दुरितेभ्रमिदं सुदर्शनं

दधता बिम्बमनूरुसारथेः ।

स्मरलक्ष्मि विहायसा मुना

तव कृष्णेन हृते विलोचने ॥ २१ ॥

अरविन्दकरेण ल्रेहितं

कैमलिन्या धृतमातपाशुकम् ।

इदमुष्णकरेण कृष्यते

वलितेनापरदिग्वधूम्रप्रति ॥ २२ ॥

करुणार्पितलोचनं मिथः

क्रमविश्लेषगलद्विसाङ्गुरम् ।

इदमार्द्रयतीव मे मनो

मिथुनं मानिनि चक्रवाकयोः ॥ २३ ॥

अवलोकय भीरु सम्प्रति

१. T. and I. read °जलार्द्र° for °लवार्द्र°. २. K. reads दुरितं किमिदं for दुरि-
तप्रतिदं; while T. omits one letter after दुरित°. ३. T. omits one letter after
कम°. ४. Tr. reads चलितेन for वलितेन.

त्रितयेन त्रितयं वियुज्यते ।
 द्युमणिः प्रभया, श्रियाऽम्बुजं
 प्रियया सार्धुरयं विहङ्गमः ॥ २४ ॥
 इदमम्बरपल्लवलोदराद्-
 अतिताम्रद्युति कालदन्तिना ।
 रविवारिरुहं निरस्यते
 कनकस्निग्धमयूखकेसरम् ॥ २५ ॥
 परिचुम्बति वारुणीं दिशं
 पुरतो रागहृते निवस्वति ।
 दिगियं शतमन्युलाञ्छिता
 भवति श्याममुखी मितोदरि ॥ २६ ॥
 इह भान्न्यतिलोहितातप-
 स्तवकाः पश्य वनान्तभूमयः ।
 तपनानुगमोत्सवाङ्किताः
 दिनलक्ष्म्येव पदैस्सयावकैः ॥ २७ ॥
 मदिराक्षि पुरोऽवलोक्यताम्
 अपरस्यामयमानतो दिशि ।
 स्तिमितामवगाहते गतिं
 गुरुगोत्रस्खलिताकुलो रविः ॥ २८ ॥
 अमुना शतपत्रबन्धुना
 सहसा सुन्दरि यद्यदुज्झितम् ।

१. T. omits one letter before त्रितयं. २. T. mutilates one letter after सार्धु^० and reads °या विहङ्गमः. ३. K. reads रविवारिरुहा and T. रविवारिरुहा omitting one letter before हा. ४. T. substitutes °केसरः for °केसरम्. ५. T. and Tr. read °भृते for °हृते. ६. T. reads भवतः for भवति. ७. K. and T. read मति for गति. ८. K. substitutes °स्खलितो यतो for °स्खलिताकुलो.

सममत्रिगुहामुखास्थितैस्
तिमिरैस्तत्तदितः कटाक्षितम् ॥ २९ ॥

विरमन्नयि पल्लवाधरे
सुरवीथीपथिको विरोचनः ।
अयमस्तगिरेर्निषीदति
स्वकरामृष्टशिलातले तले ॥ ३० ॥

इयमश्रुतरङ्गितां दृशं
द्वितये चक्रवधूर्विमुञ्चति ।
नवकुङ्कुमलोहिते रवौ
दयिते चान्द्रवियोगविक्रवे ॥ ३१ ॥

चलितोऽसि वद क्व मां विना
विरहं सोढुमहं न ते क्षमा ।
कृतपङ्कजकुङ्कुमलाञ्जलिर्
नलिनी कान्तमितीव याचते ॥ ३२ ॥

अनुपुञ्जितपिङ्गदीधिति-
द्रुतलाक्षारुणदर्पणोपमम् ।
परतोऽस्तगिरेरिदं गल-
त्यनवद्याङ्गि पतङ्गमण्डलम् ॥ ३३ ॥

सरले सह वारिजश्रिया
निभृतं कापि गतः स भास्करः ।

१. K. reads स्वकायितम् for कटाक्षितम्. २. K. T. and I. read 'त्ययि
इव वासरे for 'नयि पल्लवाधरे. ३. Tr. reads स्फटिकाश्रुष्टशिलातले तले, K.
स्वकराश्रुष्टशिलातले तले both for स्वकरामृष्टशिलातले तले. ४. K. reads राशि°
and gives in marginal reading च स्व°; while Tr. चार्द्र° for चान्द्र°. ५. Tr.
reads परितो for परतो. ६. K. reads गतो नु for गतः स.

वद तेन विनाऽब्जिनी कथं
क्षणदामद्य नताद्भि नेष्यति ॥ ३४ ॥

स्फुटविद्रुमराजिनैकतः
सदृशं जातमुदञ्चता नभः ।
सुदति त्वदपाङ्गपाटले
पेटु सान्ध्ये महसि प्रसर्पति ॥ ३५ ॥

परिपिञ्जरिताश्लिताम्बरैर्
निबिडैः कं न हरन्ति हरिभिः ।
अयि सायमिमांः पयोधरैर्
धृतसन्ध्यातपकुङ्कुमैर्दिवाः ॥ ३६ ॥

क्षणदाभिमुखेन खण्डिता
ननु सन्ध्या तमसा मनुस्विनी ।
कुपितैव निवर्तते जवात्
अतिवाचालविहङ्गनूपुरम् ॥ ३७ ॥

तव चण्डि विडम्बयत्यदस्
तनुसन्ध्यातपलिप्तमम्बुजम् ।
मणिकुण्डलकान्तिसङ्करात्
इदमाताम्रकपोलमाननम् ॥ ३८ ॥

उदितानि तमांसि सा च ते
दयिता दैन्यमुपैति पद्मिनी ।

१. K. reads अयि for वद. २. Tr. and I. read 'मुदञ्चता for 'मुदञ्चता.
३. Tr. reads पर° for पटु. ४. T. reads इमान् for इमाः. ५. T. substitutes
च for °व. ६. T. reads 'कपोलिताननम् for 'कपोलमाननम्. ७. K. and T.
read उपैति for उपैति.

दिनभर्तुरितीव शंसितुं
सहसा सुन्दरि सन्ध्यया गतम् ॥ ३९ ॥

निहितं बलिदीपकेषु तत्
तर्पणेनोऽऽशु महः कृशोदरि ।
स्वशरस्फुरितं मनोभुवा
तव सव्रीडविलोकितेष्विव ॥ ४० ॥

अतसीकुसुमोपमं मुखे
तदनु त्वत्कुचचूचुकद्युति ।
अथ बालतमालमांसलम्
प्रसृतं सम्प्रति सर्वतस्तमः ॥ ४१ ॥

तरुकोटरमूकशारिकं
निजनीडाङ्गनिलीनकोकिलम् ।
करभोरु सनिर्द्रवर्हिणम्
प्रमदोद्यानमिदं निमीलति ॥ ४२ ॥

प्रसृतैर्गिरिकन्दरोदरात्
इदमिन्दीवरदामकान्तिभिः ।
अधुना तिमिरैर्विगाह्यते
भुवनं पद्मसरश्च दन्तिभिः ॥ ४३ ॥

तिमिराञ्जनभक्तिशोभिना
धवलेनायतपद्मपङ्क्तिना ।

१. I. and T. read निमित्तं for निहितं. २. I. and T. °नांशु° for °नाऽऽशु°. ३. T. reads °स्फुदितं° for °स्फुरितं°. ४. Except K. all read °मेचक° for °चूचुक°. ५. Some read °शारिक° and some °सारिक°. Both are correct forms. ६. K. reads विनिर्द्र° and T. न निर्द्र° both for सनिर्द्र°. ७. T. reads °वरा° for °वरान्°. ८. K. reads विभाज्यते for विगाह्यते. ९. T. substitutes भवनं for भुवनं.

अमुना भवतीव चक्षुषा
कुमुदेनैति रुचं कुमुद्वती ॥ ४४ ॥

उदरस्थितयोः कुतूहलात्
अलिनोः श्रोतुमिवास्फुटं वचः ।
कमलस्य निलीय निश्चलं
दलसन्धिष्वैवतिष्ठते तमः ॥ ४५ ॥

तरले ऽतिसितासितद्युतौ
इह दोलायितमीक्षणद्वये ।
लिखिताङ्गरूपत्रलेखयोस्
तिमिरं मूच्छति ते कपोलयोः ॥ ४६ ॥

उडुभिः खमितस्ततः क्षणात्
उदितैर्भङ्गुरकेशि भास्यदः ।
अतिगाढदिनोष्णजन्मभिः
परितः स्वेदलवैरिवाङ्कितम् ॥ ४७ ॥

शबलं शशालाञ्छनत्विषा
सतमः पश्य महेन्द्रदिङ्मुखम् ।
अचलेन्द्रसुतास्मितच्छवि-
च्छुरितं कण्ठमुमापतेरिव ॥ ४८ ॥

अहिराजसुते विलोक्यताम्
इयमिन्दोः प्रथमोद्वता कला ।

१. T. reads कुचं for रुचं. २. K. reads उपरि and T. उरसि for उदरं. ३. T. reads °विव तिष्ठते मनः for °ववतिष्ठते तमः ; while K. substitutes दृश्यते for तिष्ठते. ४. Tr. and I. read °गुहं for °गहं.

अयि भाति ययेन्द्रदिहमुखे
 प्रमदेवार्द्रनखाङ्कुरेखया ॥ ४९ ॥
 यदि कौतुकमायतेक्षणे
 न चिरादेव सुधार्द्रयाऽनया ।
 अरविन्ददलद्युतौ करे
 मृदु लीलावलयं करोमि ते ॥ ५० ॥
 अनवद्यमितः पुरः स्थितं
 विदितं किं शशिना तवाननम् ।
 नभसः सहसाङ्गमेष येत्
 न कलङ्कत्रपयाधिरोहति ॥ ५१ ॥
 इदमुद्रतमिन्दुमण्डलं
 दिगियं पश्य विभर्ति लक्ष्मवत् ।
 त्वमिवाच्छकपोलेर्मण्डल-
 स्फुटकालागरूपव्रमाननम् ॥ ५२ ॥
 विगलन्तिमिरांशुके शनैस्
 स्पृशति व्यक्तिमधीरतारके ।
 इह पश्य निशावधूमुखे
 स्फुरति श्वेतमरीचिकुण्डलम् ॥ ५३ ॥
 अयमुल्लिखति ध्रुवं करैर्
 विधुरिन्दीवरलोचने तमः ।

१. T. reads यः सकलङ्कत्रपयाधिरोहति for यत् न कलङ्कत्रपयाधिरोहति.
 २. T. mutilates three letters after कपोल; while Tr. reads 'मण्डलं for
 'मण्डल'. ३. T. reads शकैस् for शनैस्. ४. Tr. reads 'मण्डलम् for 'कुण्डलम्.
 ५. Tr. reads नहः for तमः; while T. reads 'लोचनः for 'लोचने.

कुमुदेषु तथाहि दृश्यतां
निपतन्त्यस्य लवा इवालयः ॥ ५४ ॥

इदमञ्जननीलमाहतम्
पिहिताशं तुहिनांशुना करैः ।
अचलेन्द्रगुहासु लीयते
शनकैः संकुचितं पुनस्तनः ॥ ५५ ॥

मसृणोल्लसदंशुमण्डल-
च्छलतः पश्य दिवःकृतेऽनया ।
इयमिन्दुसमुद्रकादितो
निशया हारलतेव कृष्यते ॥ ५६ ॥

यदभूत्तमसा जेगत्तथा
पिहितं पुष्करपत्रलोचने ।
तदिदं परतः प्रकाशितं
शाशिना कुङ्कुमकन्दपाण्डुना ॥ ५७ ॥

प्रसृतेव विलोचनोदरे
तिलके संकुचितेव चान्दने ।

१. K., Tr. and T. do not insert the following lines:—

कुमुदेषु तथाहि दृश्यतां
निपतन्त्यस्य लवा इवालयः ॥ ५४ ॥
इदमञ्जननीलमाहतम्
पिहिताशं तुहिनांशुना करैः ।

२. K. and T. omit the following lines:—

अचलेन्द्रगुहासु लीयते
शनकैः संकुचितं पुनस्तनः ॥ ५५ ॥

३. T. reads अयः for अगम् and K. तमसां for तमसा; while Tr. तथा for तथा

४. T. and Tr. read परितः for परतः. ५. K. reads संकुलितेव for संकुचितेव

कलितेव नताङ्गि^१लक्ष्यते
 तव मुक्तावलयेषु चन्द्रिका ॥ ५८ ॥
 कुचयोः प्रतिबिम्बितेः समं
 विधुरेकोऽपि भवत्ययं द्विधा ।
 विधिनेव विभिन्नसम्पुटस्
 तव लावण्यसुधासमुद्रकः ॥ ५९ ॥
 हेतमुग्धमधूकशोभयोर्
 अनयोः पत्रगलोककौमुदि ।
 तव चन्द्रकलाः कपोलयोः
 पतिताः स्पर्शकुतूहलादिव ॥ ६० ॥
 अयमिन्दुमुखि त्वया यथा
 समुपैति स्पृहणीयतां जनैः ।
 अनयैष समागतस्तर्था
 निशया पश्य कुरङ्गलाञ्छनः ॥ ६१ ॥
 धनुषि क्रियतेऽधिरोहणं
 स्मरमौर्वीलतया तनूदरि ।
 शंशिनेरितया समुच्छिते
 मुलिनाद्रौ च पयोधिवेलैया ॥ ६२ ॥

१. T. reads प्रतिबिम्बयोः for प्रतिबिम्बितः. २. T. reads भृत° for हृत°. ३. Tr. reads परितः for अनयोः; while T. mutilates three letters before पद्मग°. ४. Tr. reads चन्द्रकला for चन्द्रकलाः. ५. K. and T. read पश्य for स्पर्श°. ६. T. reads मनः for जनः. ७. T. reads अनयैव for अनयैष. ८. K. reads समागतः स्वयं for समागतस्तर्था; while T. mutilates two letters after समागत. ९. T. and Tr. read तनूदरि for तनूदरि. १०. Tr. reads नयनैर्कृतया and T. shows the mutilation two letters at the beginning and reads अय नैर्कृतया कृत्यते. ११. Tr. reads लेखया for वेलया.

कृतचातुशतैः परस्परम्
मकरन्दार्द्ररजस्सुगन्धिषु ।
स्थितमन्तरमीषु साम्प्रतम्
भ्रमरैः पुष्करवासवेदमसु ॥ ६३ ॥

मरुता सुहृदेव वीजितं
कुमुदामोदमुचा शनैरितः ।
स्वपिति प्रणयार्द्रयोरिदम्
मिथुनं मानिनि राजहंसयोः ॥ ६४ ॥

अयि चक्रवधूरियं पुरः
कैरुणं कूजति हा तपस्विनि ।
इह साक्षितयाऽलमावयोर्
उचितं गन्तुर्मतः कृपावति ॥ ६५ ॥

इति भूतलवासवः स ताम्
अभिधाय प्रमदां प्रियंवदः ।
प्रविवेश तयासमं किल
प्रमनाः केलिनगेन्द्रकन्दरम् ॥ ६६ ॥

झटिति स्फुटभावसङ्कुरां
मधुरामङ्गलतां दधानया ।
शशिकान्तशिलातलं ततः
स किलाध्यास्त तया युवाऽन्वितः ॥ ६७ ॥

१. I. reads जीवितं for वीजितं. २. T. reads करुणाकूजितं for करुणं कूजति. ३. Tr. and I. read तपस्विनी for तपस्विनि. ४. Tr. reads इतः, for अतः and K. substitutes कृपावति for कृपावति. ५. T. reads सङ्कुरां for सङ्कुरां. ६. T. reads अध्यास्त तया युवाऽन्वितः for अध्यास्त तया युवाऽन्वितः.

तदनु त्रपया पराङ्मुखीं
 पुलकालङ्कृतपीवरस्तनीम् ।
 स किलाञ्चित्चोदुरानयत्
 सुमुखीं तामनुकूलवृत्तिताम् ॥ ६८ ॥
 अथ मन्थरलोचनं ह्रिया
 विनेमत्स्मेरमुखः स्मिताञ्चितम् ।
 स ददर्श किल प्रजेश्वरः
 सुदृशः स्विन्नकपोलमाननम् ॥ ६९ ॥
 यदलं किल मानवत्यभूत्
 ऋजुवन्नेन्दुमुखी किलैक्षत ।
 लिखितेव किलास्त यत् परं
 नृपतेस्तेन मनः, किलाहरत् ॥ ७० ॥
 परिमृज्य मुखं विलासिना
 श्रवणेन्दीवररेणुरुषितम् ।
 सुदृशः श्रमवारिपङ्क्तितात्
 अलकान्तस्तिलकादपास्यत ॥ ७१ ॥
 अथ तां शिथिलीकृतत्रपाम्
 असमप्रेमहतः किलेश्वरः ।
 स्मरकेलिकलारसज्ञताम्
 अनयद्युपतिर्विशमिव ॥ ७२ ॥

१. T., I. and Tr. read 'वामन' for 'पीवर'. २. T. reads 'चाटुनाऽनयत्' for 'चाटुनाऽनयत्'; while Tr. reads 'स किलान्वितया गिराऽनयत्' for 'स किलान्वितचाटुनाऽनयत्'. ३. I. reads 'विनिमत्' and 'स्मितञ्चित' for 'विनिमत्' and 'स्मिताञ्चितम्' respectively. ४. I. reads 'अथ कान्तः' for 'अलकान्तः'; while T. 'अलकान्त' for the same.

शिथिलाकुलकेशपाशया
 परिमृष्टार्द्रकपोलपत्रया ।
 विरलाधररत्नरागया
 सुलभस्वेदमुखेन्दुबिम्बया ॥ ७३ ॥
 त्रुटितोज्झितहारलेखया
 निबिडाश्लेषकृशाङ्गरागया ।
 असमग्रनेखाङ्गमण्डित-
 स्तनविन्यस्तसकम्पहस्तया ॥ ७४ ॥
 अधिकाधिकजातलज्जया
 मृदुर्मालत्रयनत्रिभागया ।
 अथ कामपि निर्वृतिं तया
 स किलापत् फणिराजकन्यया ॥ ७५ ॥
 कुलकम् ।
 ददता नलिनीदलानिलं
 विकसस्वेदकणे कुचद्वये ।
 चतुरं किल दीर्घचक्षुषस्
 तदनु क्लान्तिरनेन चिच्छिदे ॥ ७६ ॥
 अथ सैत्रपया धृतांशुकां
 जघनसस्तविसूत्रमेखलाम् ।

१. I. reads परिमृष्टार्द्र° for परिमृष्टार्द्र°. २. T. reads सुलभे for सुलभ°. ३. K. reads °विन्यस्त° for °विन्यस्त°; while T. reads °मखाङ्गमण्डितस्तनविन्यस्तसक-
 न्यकस्तया for °नखाङ्गमण्डितस्तनविन्यस्तसकम्पहस्तया. ४. T. and I. do not
 insert कुलकम्. ५. T. reads ददतां and Tr. दधता for ददता. ६. I. reads
 विलसत्° for विकसत्°; while T. °स्वेदकणा for °स्वेदकणे. ७. I. reads सवप-
 सन्धृतांशुकाम् for स वपया धृतांशुकां.

अवतंसितलोचनोत्पलां

निजमङ्गं ललनां निनाय च ॥ ७७ ॥

सुदृशः स किलान्यतश्चुतं

स्वपदे मौलिमणिं न्यवेशयत् ।

अकरोच्च किलारुणाङ्गुलिर्

ललितावर्तनकुञ्चितान् कचान् ॥ ७८ ॥

पद्मयास्त्रे दर्पणतले लिखिता मयेयं

पेन्नावली तरुणि ते वलिताननेति ।

स्वप्नान्तरप्रणयजल्पितमात्मभर्तुर्

अश्रूयत स्मितमुखेन रमाङ्गदेन ॥ ७९ ॥

अथ शुचि पठतां शुक्लेन सामं

स्फुटमुटजाङ्गणपादंपस्थितेन ।

विरचितदयितासमागमस्य

प्रसभमभज्यत पार्थिवस्य निद्रा ॥ ८० ॥

क्षीटिति विगते स्वप्नायातप्रियानवसङ्गमे

पुनरपि तथा तत्प्रेत्याशानिमीलितलोचनः ।

लिखित इव स क्षमापालोऽभूत् क्षणं ननु तादृशाम्

अपि मनसिजो धैर्यं लुम्पत्यहो वत साहसम् ॥ ८१ ॥

१. T., I. and Tr. read स किलाङ्गं ललनां निनाय च for निजमङ्गं ललनां निनाय च; while Tr. substitutes स for च. २. I. reads ५थ for ५त्र. ३. I. reads मन्नावली for पेन्नावली. ४. T. and Tr. read 'कल्पित' for 'जल्पित'. ५. T. reads अपास्वत for अभज्यत; while I. omits one letter before पार्थिवस्य. ६. I. reads क्षगिति and T. रुगिति for क्षीटिति. ७. T. reads 'प्रेत्याशा' for 'प्रेत्याशा'.

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसार्कचरिते महाकाव्ये फणिराजसुतास्वप्नसमागमो नाम
द्वादशः सर्गः ॥ १२ ॥

---

१. Tr. reads श्रीपरिमलकृतौ नवसाहसार्कचरिते फणिराजसुतास्वप्नसमागमो नाम.
T. साहसार्कचरिते फणिराजसुतास्वप्नसमागमो and I. परिमलस्य नवसाहसार्कचरिते
फणिराजसुतास्वप्नसमागमो for श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसार्कचरिते महाकाव्ये फणिराजसुतास्वप्नसमागमो नाम.

अथ त्रयोदशः सर्गः ।

स्वप्नविजृम्भितम् ।

ततस्तथा पञ्चशरप्रेतारितः
सजृम्भमुन्मीलयति स्म लोचने ।
कृताङ्गुलिश्लेषविवर्तितोल्लसत्-
भुजांससम्पीडितकुण्डलो नृपः ॥ १ ॥

स सद्गतं यन्मृगशावचक्षुषः
श्रमास्तनिद्रः स्फुटमन्वभूदिव ।
ह्लादित्यभूज्जाध्रद्वस्थयाऽस्य तत्
पुरातनालेख्यमिवास्फुटं हृदि ॥ २ ॥

कुचाद्गरागः कृशमध्यया तथा
मैथि ध्रुवं सङ्क्रमितो भवेदिति ।
शनैस्स निद्राकलुषेण चक्षुषा
पराममर्शाङ्गमनङ्गमोहितः ॥ ३ ॥

अपास्य वामेतरकर्णभूषणं
तथा शरैरेनमवाकिरत् स्मरः ।
यथास्य धैर्यं गलति स्म मानसात्
सविक्रियं शुक्तिपुटादिवोदकम् ॥ ४ ॥

१. I. reads 'प्रतापितः' for 'प्रतारितः'. २. K. and I. read 'समाप्त' for 'अमाप्त'.
३. K. and T. read 'महत्' for 'मयि'. ४. T. reads 'कण्ठ' for 'कर्ण'.

दृशं विषादस्तिमिताभुपान्तगे
निवेद्य तेनाथ निशश्चसे तथा ।
यथा मुहुः श्यामलतां जगाहिरे
वितानमुक्ताफलजालकलजः ॥ ५ ॥

रमाङ्गदवाक्यम् ।

कथा नु सारङ्गदृशाऽसि कारितः
कपोलपत्रावलिकल्पनश्रमम् ।
तमित्यवोचत्परिहासवानथो
रमाङ्गदः किञ्चिदिव श्लथाङ्गदम् ॥ ६ ॥

ततस्स मुक्तासितमादधत्स्मितं
जितप्रवालत्विषि दन्तवाससि ।
शशंस तस्मै भुजगेन्द्रकन्यका-
समागमं स्वप्रजमब्जलोचनः ॥ ७ ॥

तदाश्रयैवानुचरेण वर्धिता
कथासुधेवास्य ततो विलासिनः ।
अभूत् परं मन्मथतापशान्तये
न पद्मिनीपत्रमरुन्न चन्दनम् ॥ ८ ॥

अजायतान्तःकरणेन ताभ्यता
न हेमपद्माहरणाय सत्वरम् ।

१. Tr. reads उपान्तिके for उपान्तगे. २. I. reads मुहुःश्यामलतां for मुहुः
श्यामलतां. ३. T. reads ऽविकारितः for ऽसि कारितः. ४. T. reads मुक्ताभित
for मुक्तासित. ५. T. reads पद्माहरणाय for पद्माहरणाय; while I. पद्माहरणे
च for the same.

भुजःसदा रक्षणदीक्षितः क्षितेर्
अमन्दमस्पन्दत चास्य दक्षिणः ॥ ९ ॥

वङ्कुमुनेरागमनम् ।

ततः पिनद्धोज्ज्वलहेमवल्कलं
वहन्तमसार्धविलम्बिनीर्जटाः ।
सनाथवांमेतरपाणिपङ्कजं
परिस्फुरन्त्या स्फटिकाक्षमालया ॥ १० ॥

विशालनेत्राभरणैरनुद्भुतं
सदैव दर्भाङ्कुरलालितैर्मृगैः ।
सशिष्यमभ्यागतमङ्गणान्तिके
विशाम्पतिर्वङ्कुमहर्षिमैक्षत ॥ ११ ॥

युग्मकम् ।

विमुक्तपर्यङ्गतलः ससम्भ्रमं
निरीक्ष्य सद्यो मणिमन्दिराद्वहिः ।
किरीटरत्नद्युतिदीप्तिभूतलं
प्रणाममस्मै स चकार सादरम् ॥ १२ ॥

ततः कृताशीर्मणिवेदिकास्तृते
मुनिन्यषीदत् सकुरङ्गचर्मणि ।
स चासनत्वं तदनुज्ञयाऽनयत्
नृचन्द्रमाश्चन्द्रमणेः शिलातलम् ॥ १३ ॥

१. T. reads अंसाच्च for अंसाद्धे°. २. I. substitutes सन्धानितकम् for युग्मकम्; while K. and T. insert any of these. ३. I. reads °लिष° and T. °तष° for °हीष°.

मुनिप्रश्नः ।

अपि श्रमेणायतमार्गजन्मना
तनुर्महाराज तवेयमुज्झिता ।
मुनिःप्रहर्षेण कृतार्हणस्तदा
स राजचूडामणिमित्यपृच्छत ॥ १४ ॥

भूपतिवाक्यम् ।

अथादधद्वक्त्र इवांशुकाञ्चलं
तुषारपाण्डुप्रसृतैर्द्विजांशुभिः ।
अकृत्रिमप्रेश्रयपेशलं वचस्
स भूपतिर्वक्तुमिति प्रचक्रमे ॥ १५ ॥

अमी सहन्ते मम तात न श्रमम्
प्रणामलग्नास्तव पादपांसवः ।
कियच्चिरं चन्द्रमरीचिचुम्बिते
पदं निधत्ते कुमुदे दिनकलमः ॥ १६ ॥

कपिदर्शनम् ।

नृलोकपातालतलाश्रये मिथः
कथानुबन्धे शिथिलीभवत्यथ ।
प्रयाणपर्युत्सुकमानसो मुनिः
स यावदाप्रष्टुमियेष पार्थिवः ॥ १७ ॥

अनेन तावद्दृशे पुरःस्थितो
विशाललाङ्गूललतो वलीमुखः ।

१. I. reads सतां for सदा. २. I. and Tr. °रित्यपृच्छत and T. °रित्यपृच्छत for °मित्यपृच्छत. ३. T. reads °प्रणय° for °प्रश्रय°. ४. T. reads °मण्डिते and K. °शीतले for °चुम्बिते.

अधःस्थलांनिर्गतजह्नुकन्यको
 हिमोज्ज्वलः पाद इवाम्बिकागुरोः ॥ १८ ॥
 करेण विभ्रन्मधुमत्तकेरली-
 कपोलवत्पाटलकान्ति दाडिमम् ।
 अहर्मुखाकृष्टपतङ्गमण्डलः
 फलाशया बाल इवाञ्जनीसुतः ॥ १९ ॥
 सैन्दानितकम् ।

फलार्पणम् ।

द्वयोरिवार्थः खलु धर्म-कामयोस्
 तयोस्त्रिलोकस्पृहणीययोः कपिः ।
 मुनीन्द्र-भूचन्द्रमसोः स्थितोऽन्तरे
 तपस्विभिः स्मेरमुखैरदृश्यत ॥ २० ॥
 अथार्पितं तेन फलं तदाददे
 स विस्मितो मध्यमलोकवासवः ।
 जपारुणं मारुतिनेव मैथिली-
 शिखण्डरत्नं दशकण्ठशासनः ॥ २१ ॥
 अकृत्रिमश्रीनिलयेन रागिणा
 नरेन्द्रचिह्नाङ्कितहस्तशोभिना ।
 सुवृत्ततामुद्ब्रह्मता स्वभावतः
 स तेन रेजे भृशमात्मना यथा ॥ २२ ॥

१. Tr. reads अय for अधः°. २. T, Tr. and I. read भञ्जना° for भञ्जनी°. ३. T. and Tr. do not insert this. ४. K. reads °शासनः for °शासनः. ५. K. reads °शालिना for °शोभिना. ६. T. reads सुवृत्तता° for सुवृत्तता°.

अजातपाकस्य नवातपाधिकां
 पुनः पुनस्तस्य विलोक्य शोणताम् ।
 नैवप्रवालोपममेणचक्षुषः
 स्मरन् स बिम्बोष्ठमवाप शून्यताम् ॥ २३ ॥

अथास्य सीदन्मणिवन्धनात् करात्
 अवाञ्छतः कम्पविसूत्रिताद्गुलेः ।
 पपात पश्चादिव हेमकुट्टिमे
 तदस्फुटद्वागिव दाडिमीफलम् ॥ २४ ॥

तदन्तरात् किंशुककान्तितस्करः
 स्फुरन्मणीनां निकरोऽर्थं निर्ययौ ।
 उदर्चिषः पुष्पशरासनक्रुधा
 कणोत्कररुयम्बकलोचनादिव ॥ २५ ॥

अथ द्वयेनावनिपाकशासनः
 स विस्मयस्याग्रमहीमनीयत ।
 वनौकसा तेन विनीतवृत्तिना
 विकीर्णभासा मणिदाडिमेन च ॥ २६ ॥

स चाद्भुतप्राभृततोषितः करे
 चकार रेवांमणिकङ्कणं कपेः ।
 घनात्ययतीर्णजमिन्दुपाण्डुरे
 पयोदखण्डे हरिवाडिवायुधम् ॥ २७ ॥

१. T. has नच प्रवाले--मेणचक्षुषः for नवप्रवालोपममेणचक्षुषः. २. K. reads विलताम् for शून्यताम्. ३. T. reads अवाञ्छितं for अवाञ्छतः. ४. T. reads ततः for तद्; while I. and Tr. read प्रागिव for द्रागिव. ५. I. and Tr. read विनिर्ययौ for ऽथ निर्ययौ. ६. Tr. reads °वर्तिना for °वृत्तिना. ७. T. and Tr. read सेवा° for रेवा°. ८. I. reads घनात्ययत्तीर्णज° for घनात्ययतीर्णज°. ९. K. reads मघवान् for हरिवाड् and gives marginal reading हरिवाडिवायुधम् for हरिवाडिवायुधम्.

ततस्सुधासूतिमिवोज्झिताकृतिर्

नवाञ्जनश्यामलयाङ्गलेखया ।

नृपः^१ क्षणादेव विचित्रभूषणम्

पुमांसमग्रे नै हरिं तमैक्षत ॥ २८ ॥

कृतानतिर्विस्मितमानसे मुनौ

रमाङ्गदे सादरमुक्तलोचनः ।

व्यधात् प्रणामं स कृताञ्जलिर्नृपे

कपोलवेल्लत्कलधौतकुण्डलः ॥ २९ ॥

मुनिकृतः प्रश्नः ।

अलङ्कृतः कस्य वदान्वयस्त्वया

पदं क ते किञ्च कपिर्भवानभूत् ? ।

तमेवमाह स्म सविस्मयोर्मिणा

नृपेण साकूतविलोकितो मुनिः ॥ ३० ॥

शशिखण्डवाक्यम् ।

ततः स मुग्धेन्दुमयूखबन्धुभिः

प्रसादयन् दन्तमरीचिभिर्दिशः ।

नवाम्बुभारालसनीरदावली-

निनादधीरामिति वाचमादे ॥ ३१ ॥

शिखण्डकेतोश्शशिखण्ड इत्यहं

मुनीन्द्र विद्याधरशासितुः सुतः ।

१. Tr. reads स for न; while T. substitutes न for the same. २. T. reads कृतानति for कृतानतिः. ३. T. reads कृताञ्जलि for कृताञ्जलिः. ४. I. reads प्रसाधयन् for प्रसादयन्.

सुराङ्गनाध्यासितरत्नकन्धरे
ममाधिवासः शशिकान्तपर्वते ॥ ३२ ॥

रथाङ्गपाणेः प्रतिमा समुद्रतः
स्वयं महानीलमयी विनिर्गता ।
इति प्रवादः परमीक्षितुं च तां
गता मणिद्वीपमितः पुरस्त्रियः ॥ ३३ ॥

ममापि तस्यामधिकं कुतूहलं
तदेहि यावः कृत एष तेऽञ्जलिः ।
कदाचिदेवं सहसोपसृत्य मां
प्रिया ययाचे प्रणिपत्य मालती ॥ ३४ ॥

सैन्दानितकम् ।

ततः खमिन्दीवरनीलमेकतस्
तया सहोत्पत्य जवेन गच्छतः ।
स तात शैलेन्द्रभरक्षमः क्षणात्
पपात मे लोचनगोचरे ऽर्णवः ॥ ३५ ॥

उपोढनानामणिमौक्तिकोत्करैः
करैरिवोर्ध्वं प्रसरद्भिर्मुनिभिः ।
अनर्घ्यमर्घ्यं जगदेकचक्षुषे
समुद्यतो दातुमिवांशुमालिने ॥ ३६ ॥

१. T. and Tr. read विनिर्मिता for विनिर्गता. २. K. reads गता for गता.
३. K. reads पुरात् स्त्रियः for पुरस्त्रियः. ४. T. reads कुतूहली for कुतूहलं.
५. T. I. and Tr. read यावत् for यावः. ६. Tr. reads मालिनी for मालती.
७. K. reads शुग्मकम् and Tr. शुग्मम् for सैन्दानितकम्; while T. does not
insert any of these. ८. T. substitutes सु° for स. ९. T. Tr. and I. read
अंशुभिः for कर्मिभिः.

नवप्रवालद्युतिपाटलोदेरः
 करो मुरारेरिव शार्ङ्गलाङ्घ्रितः ।
 अलङ्कृतो जङ्घमहर्षिकन्यया
 पृथुर्जटाजूट इवान्धकद्विषः ॥ ३७ ॥

उदप्रकल्लोलकदर्थितग्रहैर्
 अगाधपातालतलावगाहिभिः ।
 दिशो निरुन्धन् नवमेघनादिभिर्
 निमग्नदिङ्नागमेदाविलैर्जलैः ॥ ३८ ॥

समेधितश्रीरभितस्तलोत्थितैस्
 स्फुरन्मणिस्तोममयूखदामभिः ।
 युगान्तजीमूतशतोदयार्पितैः
 पुलोमकन्यापतिकर्मुकैरिव ॥ ३९ ॥

उपान्तविश्रान्तपयोदमण्डलैर्
 जलद्विपप्रस्तुतवप्रकेलिभिः ।
 चिरोल्लसद्दीपधिया समीक्षितैर्
 विशालनेत्रैस्तिमिभिः कृताद्भुतः ॥ ४० ॥

सुजातकाठिण्यपयोर्धराः स्पृहाम्
 उपाहरन्तीः पथि तादृशोः पथि ।
 कचिद्वधानः शरदिन्दुपेशलाश
 शिलासु शुक्तीर्जलमानुषीरिव ॥ ४१ ॥

१. T. reads 'दर' for 'दरः'. २. T. reads 'छाल' and I. 'शङ्ख' both for 'शार्ङ्ग'. ३. T. reads 'महा' for 'महा'. ४. K reads 'तयोत्थितैः', T. 'तयोत्थितैः' and Tr. 'समुत्थितैः' for 'सलोत्थितैः'. ५. I. reads 'सतोषशार्पितैः' for 'शतोदयार्पितैः'. ६. T. reads 'समीक्षिता' for 'दीपधिया'. ७. T. and I. read 'विशालदीपैः' for 'विशालनेत्रैः'. ८. K. reads 'पयोधरस्पृहाम्' for 'पयोधराः स्पृहाम्'. ९. K. reads 'मानुषीति च' and T. the same, but substitutes 'च' for 'च'.

निजौघसीमन्तितसानुकर्दमैर्
 बृहद्वरीपुञ्जितरत्नराशिभिः ।
 अधः प्रविष्टोद्धृतकच्छपोद्धृतैर्
 महाचलैरुल्लिखिताम्बरः क्वचित् ॥ ४२ ॥

सवेगवेलानिलवेलिताः क्वचित्
 नवोद्गता विद्रुमकन्दलीर्दधन् ।
 शिखा इवोर्ध्वं तरुणार्कलोहितोः
 विनिर्गता वाडवजातवेदसः ॥ ४३ ॥

क्वचित् सुधापाण्डुनि फेनमण्डले
 निलीनदूर्वादलनीलनीरदः ।
 सनाथतां नीत इवोपरि स्फुटम्
 फणीन्द्रपर्यङ्कशयेन शार्ङ्गिणा ॥ ४४ ॥

क्वचिन्मणीनां कुमुदोदरत्विषस्
 सितेतरेन्द्रीवरमेचकाः क्वचित् ।
 क्वचिद्धानशुकचञ्चुपाटलास्
 तटेषु मुक्ताशबलोदराः शिलाः ॥ ४५ ॥
 कुल्लकम् ।

तथैव तस्योपरि गत्वरस्य मे
 तमालनीलेन पथा पयोमुष्णम् ।
 त्वराविशीर्णश्लथबन्धनाञ्चितः
 पपात सीमन्तमणिर्मृगीदृशः ॥ ४६ ॥

१. T. reads महाचलैः for महाचलैः. २. E. K. read °लोहिनीः for °लोहिताः.
 ३. I. reads सितेन्तरेन्दी° for सितेतरेन्दी°. ४. T. does not insert this. ५. I.
 reads °विलीन° for °विशीर्ण°. T. reads °विशीर्ण and Tr. °वतीर्ण° or °विकीर्ण°
 all for the same. ६. E. reads बन्धनात्कचान् for °बन्धनाञ्चितः.

प्रधावमानेन मयाऽन्तरान्तरा
 नखाग्रनिर्लूनेमयूखपल्लवः ।
 स आऽन्तरं दीधितिमानिवोदधेर
 विवेश कोशाम्रतरुच्छटारुणः ॥ ४७ ॥

निवर्तमानं तु हठाद्विकृष्यता
 तुरङ्गहस्तेन निरुन्धता नभः ।
 क्षणादिव कापि रसातलोदरे
 करीव चिक्षेप कृतारवोऽर्णवः ॥ ४८ ॥

स्त्रीदर्शनम् ।

मया ऽथ तत्र भ्रमता सविस्मयं
 तमुद्वहन्ती मणिमुत्प्रभं करे ।
 अदृश्यतैका विशती तपोवनम्
 स्मरस्य मूर्ता ममतेव कन्यका ॥ ४९ ॥

ततः प्रियामौलिमणिर्न भेषितः
 पुनः पुनः प्रार्थितयाऽपि यन् तथा ।
 अहं तदस्या मकराङ्किते बलार्त्
 अपाहरं मन्मथरत्नपादुके ॥ ५० ॥

किमाश्रमं शून्यमिदं तपोधनैर्
 अनेन हा धिङ् मुषितास्मि दस्युना ।
 अथेति बाष्पोद्गमगदगदैः पदैर्
 मुहुर्वदन्ती करुणं रुरोद सा ॥ ५१ ॥

१. Tr. reads 'निर्धूत' for 'निर्लून'. २. K. Tr. and I. read 'च्छटारुणः' for 'च्छटारुणः'. ३. K. reads 'विवर्तमानं' for 'निवर्तमानं'. ४. T. reads 'तया' for 'मया'. ५. T. reads 'मणिमुत्प्रभं' for 'मणिमुत्प्रभं'. ६. K. reads 'मूर्तिर्मम सैव' for 'मूर्ता ममतेव'. ७. T. reads 'न तस्या' and K. 'च तस्या' for 'तदस्या'. ८. I. and T. read 'गलार्त्' for 'बलार्त्'. K. also reads the same, but corrects in the margin 'गलार्त्'.

मुनिदर्शनम् ।

ततस्तदीये रुदितध्वनौ श्रुते
ससम्भ्रमं कौञ्चि महातपा मुनिः ।
विनिर्ययौ रत्नशिलागृहाद्वहिस्र
तमालभासस्तेरणिर्घनादिव ॥ ५२ ॥

अनेन केनापि तवाश्रमे बलात्
इदं हि ताताभरणं हृतं मम ।
इति क्रुधं तद्वचसा स आददे
हविर्निषेकेण शिखामिवानलः ॥ ५३ ॥

शाश्वर्णनम् ।

निबद्धभीमध्रुकुटिर्विलोकयन्
दृशा तदोल्काकपिशोर्ग्रतारया ।
स तीव्रकोपस्फुरिताधरो भवदत्
वचो ममाक्षिप्य कृतानतेरिति ॥ ५४ ॥

प्रसूनमप्यत्र न जातु वीरुधां
हरत्ययं नः पवनस्तपोवने ।
त्वया तु सम्प्रत्यबलाविभूषणे
शठा ज्मनाशाय करः प्रसारितः ॥ ५५ ॥

अकारि कापेयमिदं त्वयेदृशं
यदद्य सद्यः कपिरेव तद्भव ।

१. K. reads तरणिर्घनादिव, T. तरणी गृहादिव and Tr. तरसा तपोवनात् all for तरणिर्घनादिव. २. K. reads तवाममेव मे for तवाश्रमे बलात्. ३. T. and Tr. read समाददे for स आददे. ४. I. reads शिलाम् for शिखाम्. ५. I. reads °कपिलोऽम° for °कपिशोऽम°. ६. T. reads स्वयेरितं नृशस° for स्वयेदृशं यदद्य°.

ततः स मामित्यशपत् कमण्डलोर्
अपस्समादाय दवानलोपमः ॥ ५६ ॥

कोपशान्तिः ।

अथास्य कोपः प्रशशाम मानसे
शनैः कृपा सानुशये प्रसीदति ।
अपां कणस्तिष्ठति वीचिकम्पिते
न पद्मिनीपत्रपुटोदरे चिरम् ॥ ५७ ॥
इहानुतापो भगवन्विमुच्यताम्
इयं मदीया भवितव्यतेदृशी ।
तदुच्यतां शापनिशामुखोद्गतं
कदा ममेदं तिमिरं व्यरंस्यति ॥ ५८ ॥
मयैवमुक्तः स तदैवमूचिवान्
येदा पुरो वङ्कुमुनेरिहागतः ।
करे तवाधास्यति वत्स कङ्कणं
स नार्मदं सीयकराजनन्दनः ॥ ५९ ॥
ततः प्रभृत्येव वलीमुखाकृतेः
समाः सहस्रं वसतो रसातले ।
अनेन मे सम्प्रति पार्थिवेन्दुना
तवाश्रमे शापतमस्तिरस्कृतम् ॥ ६० ॥

प्रतिक्रियाकरणेच्छा ।

कृतं यदेतेन मुनीन्द्र लीलया
प्रतिक्रियां तत्र न कर्तुमस्म्यलम् ।

१. T. reads परः for अपः. २. T. reads अपां गणः for अपां कणः. ३. T. reads अक्षः for यक्षः. ४. Tr. mutilates seven letters at the beginning of this line; while K. reads स नार्मदं सीयक° for स नार्मदं सीयक°.

हिमखिषः प्रत्युपकारगोचरो
 मरीचिलीढक्रशिमा किमंशुमान् ॥ ६१ ॥
 तेथाप्ययं देव निजप्रयोजने
 लवीयसि कापि नियोज्यतां जनः ।
 अनूरुमुर्वीतलरत्नदीपकः
 किमर्यमा नाधित सूतकर्मणि ॥ ६२ ॥
 तेनैवमुक्तः प्रणयोन्मुखेन
 नृपस्त्रपानम्रमुखो बभूव ।
 अतादृशानां स्तुतयः प्रकृत्या
 मेदं यदुद्दीपयितुं यतन्ते ॥ ६३ ॥

निजवृत्तकथनम् ।

एवं सुधारससमृद्धिमनोहरेण
 इलाध्येन तेन शशिखण्डसमागमेन ।
 कामप्यवापदुमया घटितस्य लक्ष्मीं
 स क्षमापतिर्झटिति जूट इवाष्टमूर्तेः ॥ ६४ ॥
 तेनाथ सूनृतवचःश्रुतये स पृष्ठः
 पृथ्वीतलागमनहेतुमजानतेव ।
 आख्यातवान् स्मितसुधास्त्रपितोष्ठबिम्बसु
 तस्मै निजव्यतिकरं नरलोकपालः ॥ ६५ ॥
 विद्याधरस्तदनु स प्रहितोऽपि राज्ञा
 नैव स्वधामगमनाभिमुखो बभूव ।

१. T. reads अथापि for तथापि. २. T. reads श्रुतयः for स्तुतयः. ३. Tr. reads मुर्व for मर्व. ४. I. reads घटितः स for घटितस्य. ५. I. and T. read लक्ष्मीपतिः for स क्षमापतिः; while T. substitutes घटित° for झटिति. ६. K. reads आख्या-
 तवानुस्फुरितोष्ठबिम्बः for आख्यातवान्स्मितसुधास्त्रपितोष्ठबिम्बः; while T. omits
 two letters after स्मित°. ७. T. reads नव° for नर°.

पूर्वोपकारिणि जनेऽनुपकृत्य किञ्चित्
 यान्तो यदुन्नतधियः किमपि त्रपन्ते ॥ ६६ ॥
 देव' प्रसीद समितिः क्रियतामिदानीं
 भृत्यः स्वपादरजसामयमग्रयायी ।
 तस्येति वल्गु वचनं वचसा महर्षेः
 सम्राट् ततः स कथमप्युररीचकार ॥ ६७ ॥
 विद्याधरसैन्यागमनम् ।

आमन्द्रशङ्खपटहस्वनसूचितं प्राक्
 सैन्यं क्षणान्निजमथ स्मृतमात्रमेव ।
 धौतासिपत्रबहुलांगुलतोपेगूढम्
 पातालसन्तमसमस्य पुरो बभूव ॥ ६८ ॥
 प्रस्थानम् ।

तेनोपपादितमथो रथमुत्पताकम्
 अध्यास्य कार्मुकसंनाथकरो नरेन्द्रः ।
 वज्राङ्कुशम्प्रति स वङ्कुमुनिप्रयुक्तः
 प्रस्थानमङ्गलविधिर्मसृणं प्रतस्थे ॥ ६९ ॥
 लग्नेनाङ्गे युंगपदुटजद्वारदेशाददूरे
 पश्यन्तीनां मुनिमृगदृशां लोचनांगूत्करेण ।
 उक्षमाजिक्रतुमखमहादीक्षया स क्षितीशो
 मेध्यामेणत्वचमिव दधन् स क्षणं लक्ष्यतेस्म ॥ ७० ॥
 चलितयतिसमाधि त्रस्तसारङ्गशावं
 निभृतशुकभृतोच्चैर्नर्दिमुङ्गीनबर्हि ।

१. T. I. and Tr. read 'गूढ' for 'गूढम्'. २. K. reads सुभगपदुटजद्वारदेशाददूरे
 for सुगपदुटजद्वारदेशाददूरे. ३. T. I. and Tr. read 'मुख' for 'मख' and K.
 विधेर्षिस्तथा for 'नहासीक्षया'.

हरिणमिथुनमुक्तान्योन्यकण्डूयनं तत्
मुनिवनमभितो भूत् सैन्यकोलाहलेन ॥ ७१ ॥

अथ पथि नवसाहसार्ङ्गः स विद्याधरैर्वन्दितः
प्रमुदितमुनिकन्यकामुक्तनीवारलाजाञ्जलिः ।
श्रियमधित रमाङ्गदेनान्वितस्तूर्यघोषोर्मिभिः
कुलगिरिकुहरप्रतिध्वानं दीर्घिर्निरुन्धन्दिशः ॥ ७२ ॥

इति श्रीमृगाङ्गदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसार्ङ्गचरिते महाकाव्ये विद्याधराधिपसमागमो नाम
त्रयोदशः सर्गः ॥ १३ ॥

---

१. Tr. reads इति परिमलस्य कृतौ नवसाहसार्ङ्गचरिते विद्याधराधिपसमागमो नाम त्रयोदशः सर्गः. I. reads the same, but omits कृतौ and नाम; while T. परिमलकालिदासस्य कृतौ साहसार्ङ्गचरिते विद्याधराधिपसमागमस्योद्देशोऽन्त्यावः ।

अथ चतुर्दशः सर्गः ।

आकाशारोहणम् ।

अथाश्वमोपान्तमहीं विहाय
नेमिस्वनोत्कण्ठितनीलकण्ठाम् ।
रथो ऽस्य विद्याधरमेन्तशक्त्या
रथाङ्गपाणेः पदमोरुरोह ॥ १ ॥

ससम्भ्रमोत्तेम्भितकर्णतालम्
आकर्णितो दिक्करिभिस्सकम्पैः ।
आध्मातशङ्खस्वनमांसलो ऽग्रे
तस्योदगान्मङ्गलतूर्यघोषः ॥ २ ॥

उदस्य वक्त्राणि, नभस्थलेन
यान्तं तमैक्षन्त तपस्विकन्याः ।
आकर्णविस्तारितमुग्धनेत्राः
पत्रान्तैरैराश्रमपादपानाम् ॥ ३ ॥

व्रजन् स विद्याधरवाहिनीनां
मध्ये बभौ मध्यमलोकपालः ।
अनल्पसौन्दर्यभुधैकसूतिः
शशीव नक्षत्रपरम्पराणाम् ॥ ४ ॥

१. T. reads °यन्तशक्त्या for °मन्तशक्त्या. २. Tr. reads °मुत्पपात for °मारु-
रोह. ३. K. and T. read °त्तंसित° for °त्तम्भित°. ४. K. reads सकृद्यः for स-
कम्पैः, while T. omits one letter after सकृ°. ५. K. reads °ध्वनि° and T.
°ध्वन° both for °स्वन°. ६. K. reads °पिप्पलानाम् for °पादपानाम्. ७. T.
reads °सुधौक° for °सुधैक°.

कुतूहलोद्धासितपक्षलेखा-
 न्याकृष्टैकर्णोत्पलविभ्रमाणि ।
 तस्मिन्नमुच्यन्त नितम्बिनीभिर्
 अपाङ्गवल्ग्वीनि विलोचनानि ॥ ५ ॥

रमाङ्गदकृतं वर्णनम् ।

अथान्तिकस्थेन स चाभ्यधायि
 रमाङ्गदेनेत्यमवन्तिनाथः ।
 सहस्रशः खे चलितानि पश्यन्
 विद्याधराणां पुरतो बलानि ॥ ६ ॥

हैमं नृप स्यन्दनमुत्पताकम्
 आक्रम्य रत्नाङ्कितकेतुमेते^१ ।
 सहस्ररश्मेरिव वालखिल्याः
 विद्याधरास्ते परिवारयन्ति ॥ ७ ॥

व्रजन्नमर्त्यप्रमदाविमुक्त-
 मन्दारमालार्जटिलांसकूटः ।
 कुन्दच्छटापाण्डुसटाकलार्पः
 कात्यायनीसिंह ईवावभासि ॥ ८ ॥

प्रयाणतूर्यध्वनिरेष किं ते
 पातालकुक्षिप्रतिनादसान्द्रः ।

१. I. reads 'लेखानिकृष्ट' for 'लेखान्याकृष्ट'. २. Tr. reads 'वर्त्तमानि विलोकितानि' for 'वल्ग्वीनि विलोचनानि'. ३. Tr. reads 'शाखाचलितानि' for 'खे चलितानि'. ४. T. reads 'सूतमेतत्' and K. 'केतु भेजे' both for 'केतुमेते'. ५. Tr. reads 'जनि-
 तांस' for 'जटिलांस'. ६. Tr. reads 'कपालः' and K. 'कपोलः' for 'कलार्पः';
 while Tr. reads 'च्छटापाण्डुसटा' for 'च्छटापाण्डुसटा'. ७. K. reads 'इवावभासे'
 for 'इवावभासि'. ८. T. reads 'प्रतिशान' and I. 'प्रतिनाद' for 'प्रतिनाद'.

रवः प्रसर्पत्युत भैरवोऽयम्
अकालकल्पान्तपयोधराणाम् ॥ ९ ॥

मूले भुवः कज्जलधूलिकल्पम्
आलक्ष्यते पश्य निलीनमेतत् ।
नीरन्ध्रविद्याधरमौलिरत्न-
प्रभाङ्गुरप्रोशितमन्धकारम् ॥ १० ॥

आयामिमालामणिकान्तिदण्डैर्
उत्सारयन्तः परितस्तमांसि ।
अमी मरुन्नर्तितचामरास्ते
खमुल्लिखन्तीव खुरैस्तुरङ्गाः ॥ ११ ॥

विहस्य विद्याधरबालिकाभिः
समं विमुक्ता नयनविभागैः ।
प्रस्थानलाजाञ्जलयस्तवैते
रथे पताकास्खलिताः पतन्ति ॥ १२ ॥

नरेन्द्र विद्याधरपुङ्गवानाम्
एते पुरैः पश्य कृपाणपट्टाः ।
कालाञ्जनश्यामतयाऽऽश्रयन्ते
तरङ्गतां व्योममहार्णवस्य ॥ १३ ॥

वाचालयन्त्यः ककुभां मुखानि
नादेन जाम्बूनदकिङ्किणीनाम् ।

१. Tr. reads °त्यति for °द्युत. २. Tr. reads नवीनम् for निलीनम्. ३. T. and I. read °प्रेरितम् for °प्राशितम्. ४. I. reads आयान° for आयामि°; while T. आयानमाया° for आयामिमाला°. ५. K. reads धिरस्य for विहस्य. ६. T. reads पुनः for पुरः. ७. K. reads स्वकाञ्जनश्यामतया, T. also the same, but it has कालाञ्जनश्यामतया for कालाञ्जनश्यामतया. ८. K. and T. read वाचालयन्त्यः ककुभां for वाचालयन्त्यः ककुभां.

इमा विमानावलयः कथञ्चिद्
अन्योन्यरुद्धप्रसराः प्रयान्ति ॥ १४ ॥

वातवर्णनम् ।

आधूतकार्तस्वरकेतुयष्टिर्
एनान्यशोकस्तबकारुणानि ।
आनर्तयस्येष पताकिनीनां
वातः पताकांशुकपल्लवानि ॥ १५ ॥

नभश्चराणां व्रजतामसीषाम्
अन्योन्यपीनांसविषर्षणेन ।
उल्लासितः कुङ्कुमपांसुपूरः
पिशङ्गयत्येष दिशां मुखानि ॥ १६ ॥

प्रेक्षकलीवर्णनम् ।

सरत्नकाञ्चीवलयेर्विलास-
सिंहासनैर्मन्मथपार्थिवस्य ।
इतो नितम्बैरसितेक्षणानां
व्याप्तान्तरं व्योम समासिमेति ॥ १७ ॥

अन्योन्यसङ्कुट्टविसूत्रितानि
कुमुद्वतीकान्तकरोपमानि ।
एतानि पश्याम्बरतः पतन्ति
विमानमुक्ताफलजालकानि ॥ १८ ॥

एताः प्रयान्त्यः पुरतो विमानैर्
विवर्त्य बाला मुखपङ्कजानि ।

१. T. reads एव for एष. २. T. reads °कलोपमानि and Tr. °कलेवराणि both for °करोपमानि. ३. Tr. reads अपरतः for अम्बरतः.

अपाङ्गविश्रान्तविलोलतारैस्
त्वां नाथ नेत्राञ्जलिभिः पिबन्ति ॥ १९ ॥

आसामितः सत्वरगोमिनीनां
गतागताभ्यां मणिकुण्डलानि ।
भिन्दन्ति विद्याधरकामिनीनां
कपोलकालागरूपक्षकाणि ॥ २० ॥

इतो मिथः पार्श्वविघट्टितेषु
जवाद् विमानेषु समापतत्सु ।
आसामितैः प्रेङ्खितमध्यरत्न-
विसूत्रिता हारलताः स्फुटन्ति ॥ २१ ॥

एते गतिक्षोभवशात् बधूनाम्
पश्योन्मयूखा मणिकर्णपूराः ।
इतर्स्तले सञ्चरतामहीनां
निपत्य चूडामणिषु स्वैनन्ति ॥ २२ ॥

पातालमेतन्नयनोत्सवेन
विचिन्त्य शून्यं शशलाञ्छनेन ।
इहाङ्गनाभिः स्वमुखच्छलेन
कृताऽम्बरे चन्द्रमयीव सृष्टिः ॥ २३ ॥

इतो रसं पल्लवयन्ति वीरं
विद्याधराणां करवालवल्लयः ।

१. Tr. reads °गच्छराणां, I. °मिस्वराणां for °गामिनीनां; while Tr. mutilates four letters at the end of this line. २. I. reads मितः for मिथः. ३. T. reads °मिति for °मितः; while Tr. °रत्नमध्या for °मध्यरत्न°. ४. K. reads जुटन्ति for स्फुटन्ति. ५. Tr. reads स्थले for तले. ६. Tr. reads स्खलन्ति for स्वनन्ति. ७. T. reads इभाङ्गनाभिः for इहाङ्गनाभिः. ८. K. reads चा-
न्मसीव for चन्द्रमयीव. ९. T. reads करवालवल्लयः and I. करवारवाल्लयः both for करवालवल्लयः.

एताश्च शृङ्गारमितोद्गनानां
दृशो नवेन्दीवरदामेदीर्घाः ॥ २४ ॥

झटित्यवाप्तप्रतिबिम्बमेतत्
सैन्यं विलोक्य स्फटिकोद्गणेषु ।
सविस्मयं नागपुराद्गनोभिर्
इतः क्रियन्ते नयनोत्पलानि ॥ २५ ॥

नरेन्द्र तस्माद्गनावगाहि-
त्वद्दर्शनव्यग्रतपस्विपङ्के ।
दूरं हविर्धूमसुगन्धिमीम्नः
स्थानात् वयं वङ्कुमुनेः प्रवृत्ताः ॥ २६ ॥

वनवर्णनम् ।

यथाऽयमभ्येति पुरो नभस्वान्
आकृष्टनानाविधपुष्पगन्धः ।
अग्रे तथाऽभ्रंलिहभूरुहं नः
शङ्के वनं दृक्पथमेष्यतीति ॥ २७ ॥

एभिर्महीपाल विमानरजैर्
अग्रेसरैस्सम्भ्रममुक्तमार्गः ।
निष्कम्पकेतुर्महताऽऽस्पदेन
रथस्तवायं व्रियति प्रयाति ॥ २८ ॥

१. B. reads 'धाम' for 'हाम'. २. B. and I. read 'काङ्गनेषु' and T. and Tr. 'काङ्गणेषु' both for 'काङ्गनेषु'. ३. I. substitutes 'णा' for 'ना'. ४. B. reads 'वयुर्वङ्कुमुनेः' for 'वयं वङ्कुमुनेः'; while T. स्थानद्वयं for स्थानात् वयं. ५. B. reads विषस्वान्, but in the margin there is नभस्वान् for it. ६. Tr. reads तथात्रादिमहीरुहं for तथाभ्रंलिहभूरुहं. ७. Tr. reads स्वनेन for ऽऽस्पदेन.

सितप्रमूनस्तत्रैस्तरूणाम्
 एषा पुरस्तारकितान्तरिक्षा ।
 ह्यटित्यंशेषैव निमेषमात्राद्
 उन्मीलिता पश्य वनान्तलेखा ॥ २९ ॥

यदीश विद्याधरवाहिनीयम्
 आकाशतः किञ्चिदधः प्रवृत्ता ।
 अवैमि चित्ते निहितं तदस्याः
 पदं वनालोकनकौतुकेन ॥ ३० ॥

एषा तमालावलिनीलकान्तेर्
 उपोढरामामुखहेमपद्मा ।
 सेना वनस्याभिमुखं प्रयाति
 पद्याम्बुराशेरिव जह्नुकन्या ॥ ३१ ॥

अस्याः क्षमापालं वनान्तराजेर्
 विमानपङ्क्तिः पुरतः स्थितेयम् ।
 आलम्बते रत्नकिरीटलक्ष्मीम्
 मणिप्रभोद्गोर्णमेहन्द्रचापा ॥ ३२ ॥

एते खलीनक्षतशोणितैक्ताः
 पश्येन्द्रगोर्णेश्रियमुद्वहन्तः ।

१. Tr. reads अशेषेण for अशेषैव. २. Tr. reads यदीश for यदीश. ३. T. and Tr. read इव for अधः. ४. Tr. reads विहितं for निहितं and T. तदस्याः for तदस्याः; while I. च तस्याः for तदस्याः. ५. K. reads तमालच्छदं, I. तमालावनि° and Tr. तमालीवन° all for तमालावलि°. ६. B. reads °नाना° for °रामा°. ७. Except Tr. all-read महावनस्य for सेना वनस्य. ८. T. reads द्यामाम्बुराशेः for पद्याम्बुराशेः. ९. I. reads °लक्ष्मी-मणि° for °लक्ष्मीम् मणि°. १०. Tr. reads °शीर्ण° for °शीर्ण°. ११. T. reads °ताङ्गाः for °ताक्ताः. १२. T. and Tr. read °कोप° for °गोप°, but the latter reads so in the margin.

तुरङ्गलालाजलविन्दवस्ते
लेठन्ति हेमद्रुमपल्लवेषु ॥ ३३ ॥

मन्दानिलान्दोलितपल्लवाग्राः
समग्रपुष्पाहरणोद्येताभ्यः ।
इतो लताः पार्थिव संरभन्ते
लावण्यमादातुमिवाङ्गनाभ्यः ॥ ३४ ॥

अमूनि पुष्पाणि महीरुहाणाम्
आभान्ति लीनभ्रमरोदराणि ।
विद्याधरीविभ्रमदर्शनार्थम्
उत्तानितानीव विलोचनानि ॥ ३५ ॥

पश्याग्रवातायनमेतदेत्य
लताग्रपुष्पाण्यवचिन्वतीनाम् ।
नृपातिभारेण नितम्बिनीनां
विमानरत्नानि पुरो नमन्ति ॥ ३६ ॥

शाखाग्रलग्नासु महातरूणां
विटङ्करत्नद्युतिगुडखलासु ।
विलम्बमानैरिव चुम्बितेयम्
इतो विमानैर्मणिपञ्जरश्रीः ॥ ३७ ॥

इमाः समं प्राणसमैर्वनेऽस्मिन्
सर्वतुलक्ष्मीनिबिडोपगूढे ।

१. Tr. reads लिखन्ति and in the margin लगन्ति both for लुडन्ति. २. K. and T. read °द्यताङ्कः for °द्यताभ्यः. ३. K. reads संलभन्ते for संरभन्ते. ४. K. reads लोल° for लीन°. ५. T. reads मुक्तानि तानीव for उत्तानितानीव. ६. B. reads °पुष्पाण्यवचिन्वतीनाम्, K. °पुष्पाणि विचिन्वतीनाम् and Tr. °पुष्पाण्यवचिन्वतीनाम् all for °पुष्पाण्यवचिन्वतीनाम्. ७. T. reads शिखाम° for शाखाम°. ८. K. reads विलम्बमानैः for विलम्बमानैः.

नेभःस्थिता एव नरेन्द्र पश्य
 पुष्पोद्भवे लोलदृशः प्रवृत्ताः ॥ ३८ ॥
 एताः करैः क्लृप्ताश्चनर्पेक्षगौरैर्
 विलासवत्यः सनिबन्धनानि ।
 हरन्ति पुष्पाणि महीरुहाणाम्
 मृदूनि यूनामिव मानसानि ॥ ३९ ॥
 आसां लताग्रस्तबकोत्थितानि
 शिखण्डैरत्नद्युतिचुम्बितानि ।
 पद्मोपरिष्ठादलिमण्डलानि
 नीलातपत्रभ्रममारभन्ते ॥ ४० ॥
 मुञ्चत्यलिः पुष्पलतामितो ज्यम्
 आघ्रातरामामुखपद्मगन्धः ।
 गुणप्रकर्षे हि सदा मनांसि
 गुणान्तरज्ञानवतां रूढन्ते ॥ ४१ ॥
 लतैतया चूततरोः सलीलम्
 आनीयमाना नतिमानताङ्गचा ।
 पद्मोत्पतत्पुष्पाशिलीमुखेयम्
 आभाति कन्दर्पधनुर्लतेव ॥ ४२ ॥
 भ्रमद्विरेफावलिलोलदृष्टिर्
 लीलावतंसक्रिययोन्मुखानि ।

१. Tr. mutilates two letters at the beginning, but the copyist substitutes रथ° for नमः°; while T. reads °देव for एव. २. Tr. mutilates three letters after करैः and reads °पद्मरागैः for °पद्मगौरैर्; while K. reads °पद्म° for °पद्म°. ३. B. reads मृदूनाम् for शिखण्ड°. ४. B. reads मुञ्चत्ययं for मुञ्चत्यलिः. ५. T. reads °मरन्ते for रमन्ते. ६. T. reads °मुखोऽयम् for °मुखेयम्. ७. B. reads °क्रिययोन्मुखानि and I. °क्रिययोन्मुखानि both for °क्रिययोन्मुखानि; while Tr. mutilates three letters before मुखानि.

विचेतुमेषा कुसुमानि नालं
तरोस्तनालिङ्गनदोहदस्य ॥ ४३ ॥

प्रियार्पितः कान्तनिपीतमुक्तं
पुरन्ध्रविम्बाधरकान्तिचोरः ।
अस्याः सरत्नविषि कर्णपाशे
किमप्यशोकस्तबकश्चकास्ति ॥ ४४ ॥

अस्या लताक्षेपविसूत्रितस्य
हारस्य लग्नस्तनकुङ्कुमस्य ।
भ्रष्टाः क्षितौ दाडिमबीजमोहात्
आक्षिप्य मुक्ताः कपयः क्षिपन्ति ॥ ४५ ॥

निदाघलक्ष्मीहसितच्छेदेयम्
पर्याप्तकृष्णागरुधूमगन्धे ।
बन्धे कचाना नवमल्लिकाश्याः
पद्म्यालिनीले^१ परिभागमेति ॥ ४६ ॥

असावितः पार्थिव दन्तपत्रम्
आपास्य हंसच्छदपाण्डु बाला ।
करोति कर्णे नवकर्णिकारम्
उत्तापिताष्टापदरत्नशोभि ॥ ४७ ॥

स्थितोऽयमन्तर्नवपल्लवानाम्
प्रवालताम्राङ्गुलिरायताक्ष्याः ।

१. Tr. reads कृतास्पदः for प्रियार्पितः. २. T. and I. read 'मुक्तः' for 'मुक्त'.
३. Tr. reads 'प्रमेयम्' and T. 'च्छेदेयम्' both for 'च्छेदेयम्'. ४. Tr. reads
'कालाग्ररूपम्' and T. 'कृष्णागररूपम्' both for 'कृष्णागररूपम्'; while I. reads
'गन्धे' for 'गन्धे'. ५. B. reads 'नीले' and T. 'नीले' for 'नीले', but the former
in the margin 'नीले'; while T. and Tr. read 'पर' for 'परि'. ६. T. reads
'उत्तानिता' for 'उत्तापिता'.

व्यक्तिं शरच्चन्द्रकरोज्ज्वलाभिर
नखांशुरेखाभिरितः प्रयाति ॥ ४८ ॥

धारत्करा कर्णशिरीषलोभात्
इतस्ततः सम्पतति द्विरेफे ।
क्रीडामिव व्याकुलदृष्टिपाता
बालेयमभ्यस्यति कन्दुकस्य ॥ ४९ ॥

प्रावृद्धिलासस्मितमुद्वहन्ती
कर्णे नवं केतकवर्हमेषा ।
प्रियावतंसीकृतचन्द्रलेखा
चकास्ति कन्येव हिमाचलस्य ॥ ५० ॥

विलोकितालेख्यकपोलभागात्
प्रवद्गशावेधिगते विमानम् ।
इतः कैदम्बादनिवृत्तहस्तम्
आस्ते भयादालिखितेव तन्वी ॥ ५१ ॥

पुष्पाणि चिन्वत्यतिमुक्तकस्य
पश्य इलथं केशकलार्पमेषा ।
अंसे विभर्ताव तमालनीलं
विलासवालव्यजनं स्मरस्य ॥ ५२ ॥

विमुञ्चती चक्षुषि पुष्पधूलिम्
एषा गते तैम्पति वल्लभस्य ।

१. K. reads नवांशु° for नखांशु°. २. T. reads °शोभान् for °लोभान्.
३. B. reads कार्मुकस्य for कन्दुकस्य. ४. T. reads हिमालयस्य for हिमा-
चलस्य. ५. J. reads °ताम्रात् and T. °ताम्रात् both for °भागात्. ६. K.
reads अहिमाचलम् for विमानम्. ७. T. reads कथं वाहनिवर्त° and Tr. कथं वाह-
निवृत्त° both for कन्दुबाहनिवृत्त°. ८. B. reads °पलाश° for °कलाप°. ९. K.
and Tr. read एवमिति for चक्षुषि. १०. T. and Tr. read तैम्पति वल्लभेऽस्याः
for तैम्पति वल्लभस्य.

चित्रं ह्यटित्यश्रुलवावकीर्णे
 दृशौ सपत्न्याः कलुषीकरोति ॥ ५३ ॥
 मध्यच्युते विभ्रति किंशुकेऽस्मिन्
 अल्लारुणस्याकृतिमङ्कुशस्य ।
 अस्यास्तनाभ्यामधुना धृतेयम्
 अनङ्गमत्तद्विपकुम्भलक्ष्मीः ॥ ५४ ॥
 अभ्यागतायाः सहसाऽमुनाऽप्येयाः
 कन्दर्पसाम्राज्यधुरोद्वहेनै ।
 सुगन्धिभिः पाटलिपादपेन
 पुष्पैरितः कल्पितमातिथेयम् ॥ ५५ ॥
 आर्द्रागसेयं गमिता प्रसादं
 कृतप्रणामाञ्जलिना प्रियेण ।
 प्रमृष्टबाष्पा सुमुखी नखाभ्यां
 चूताङ्गुरं मानमिवोच्छिनत्ति ॥ ५६ ॥
 अभ्यासते कामपि कान्तिमासाम्
 एते संकुन्दाः कवरीकलापाः ।
 कुमुदतीकान्तकरानुविद्वास्
 तमःप्रताना इव यामिनीनाम् ॥ ५७ ॥
 पुष्पाणि नानाविधवर्णभाञ्जि
 विमानवातायनतो विचित्य ।

१. Tr. reads 'मङ्कुशस्य' for 'मङ्कुशस्य'. २. I. reads 'ऽमुनाऽऽभा' for 'ऽमुनाऽऽभाः'. ३. B. reads 'पुरःसरेण' and K. 'पुरन्धरेण' for 'धुरोद्वहेन'. ४. B. and Tr. read 'पाटल' for 'पाटलि'. ५. B. reads 'कृता' for 'कृत'. ६. T. and I. read 'बाष्पान्धमुखी' for 'बाष्पा सुमुखी'. ७. T. reads 'अभ्यासते' for 'अभ्यासते'. ८. T. reads 'सकुन्दाः' for 'सकुन्दाः'. ९. Tr. reads 'स्तनप्रताना' and corrects 'चनप्रतानाः' for 'तमःप्रताना'.

युवायमिन्द्रायुधवर्णकान्तम्
उत्तमस्याः सुदृशः करोति ॥ ५८ ॥

पश्येयमुद्धाहुलताऽऽहितश्रीर्
मध्येन नदयन्निवली लेतेव ।
विमानतः कोमलमुच्चिनोति
वधूर्मधूकं स्वकपोलकौन्ति ॥ ५९ ॥

अदः सुगन्धीकुरु मत्प्रसूनम्
मुखाब्जसौगन्ध्यकर्णार्पणेन ।
इत्यञ्जलासक्तलतो न याञ्चाम्
अस्याः करोतीव स कर्णिकारः ॥ ६० ॥

तथा न चूते नवमञ्जरीयम्
अवासवत्यात्मगुणप्रकर्षम् ।
अस्याः सकालाग्रपत्रलेखे
यथा कपोले कमलेक्षणायाः ॥ ६१ ॥

वहत्यशोको ज्यममर्त्यकान्ता-
पादाहतः कान्तमलक्तकाङ्कम् ।
कृत्वा जगत्यस्खलितां निजाज्ञाम्
स्कन्धेर्गर्पितं तूणमिव स्मरेण ॥ ६२ ॥

चिरेण मन्ये बकुलद्रुमोऽयम्
अवासपारः स्पृहणीयतायाः ।

१. B. and T. read इन्द्रायुधखण्डकान्त° and Tr. इन्द्रायुधखण्डमुग्धम् for इन्द्रायुधवर्णकान्तम्. २. B. and T. read लतेन for लतेव. ३. Tr. reads °कान्तम् for °कान्ति. ४. B. reads इत्यञ्जलीसक्तलतो and in the margin °सक्तलतो for इत्यञ्जलासक्तलतो and °सक्तलतो respectively. ५. Except K. all others read न for स. ६. B. reads चीर्णा for चूते. ७. Tr. reads मान्दम् for कान्तम्. ८. T. mutilates three letters after स्कन्धेर्गर्पितं. ९. K. reads °सारः for °पारः.

अर्थी करोऽस्याः सुमनस्सु यस्य
जातो जितामर्त्यतरुप्रवालः ॥ ६३ ॥

फलं शिरीषेण विरादवाप्तम्
अस्यास्समग्रं सुकुमारतायाः ।
निरस्य गीर्वाणतरुप्रसूनं
यदेतदुत्तंसितमौयताक्ष्या ॥ ६४ ॥

अस्योः श्रुतौ चम्पकमादधत्याः
करेण मुक्तावल्याङ्कितेन ।
एष द्विजः स्वस्त्ययनं विरावैर्
नास्याः करोतीति न मञ्जुकण्ठः ॥ ६५ ॥

विन्यस्तबन्धूकदली मुखेऽस्याः
स्वेदार्रकालागरुपत्रवल्ली ।
चकास्ति सन्ध्यातपलेशशङ्कि
कलङ्कलेखा शशालक्ष्मणीव ॥ ६६ ॥

एता मिथो रुद्धविमानमार्गो
लताग्रजं पुष्पमनामुवन्त्यः ।
भवन्ति भारानमिताङ्गकेषु
बद्धाभ्यसूयाः स्तनमण्डलेषु ॥ ६७ ॥

एतानि कान्तैः प्रमदाजनस्य

* नवप्रवालान्यवतंसितानि ।

१. K. and T. read यस्याः for यस्य. २. T. reads आसताक्ष्याः for आसताक्ष्या.
३. B. reads पश्य for अस्याः. ४. I. reads यस्याः करोतीव, T. नाऽस्याः करोतीव
and Tr. नैव करोतीव all for नाऽस्याः करोतीति. ५. B. and I. read °ङ्किर्मा and
Tr. लिप्ता° both for °शङ्कि. ६. I. reads° मार्गलताग्रजां for °मार्गं लताग्रजाः; while
K. लताग्रजं for लताग्रजं. ७. T. and Tr. read °मनाग्रवत्यः for °मनाग्रवत्यः.
८. T. reads वन° for नव°.

पश्यन्ति पश्य स्वमिवासकान्तिं
 कपोलपालीमणिदर्पणेषु ॥ ६८ ॥
 यद्यद्वने ऽभूत् कुसुमं सुगन्धि
 बधूजनैस्तत्तदितो गृहीतम् ।
 कृत्स्नत्रिलोकीविजयावतंसं
 निर्मातुमिष्टवासमिव स्मरस्य ॥ ६९ ॥
 कर्णावतंसीकृतपल्लवानां
 विचित्रपुष्पाभरणोज्ज्वलेषु ।
 पश्याभितः पल्लवितेयमासाम्
 अङ्गेषु सारङ्गदृशामृतुश्रीः ॥ ७० ॥
 स्वेदोदविन्दुच्छलतः कपोले
 वितीर्णमुक्तार्थ इव स्मरस्य ।
 एणीदृशां कान्त इव प्रवृत्तः
 श्रमोज्यमालिङ्गितुमङ्गलेखाम् ॥ ७१ ॥
 आसां पृथुस्वेदकणाङ्कितानि
 वक्त्राणि नेत्रोत्सवमर्पयन्ति ।
 प्रैत्युत्तमुक्ताफलदन्तुराणि
 हिरण्मयानीव सरोरुहाणि ॥ ७२ ॥
 एतानि पश्य च्युतपुष्पधूलि-
 व्यालुप्तपद्मभावलिशैष्टवानि ।

१. B. reads 'क्रीति कपोल', T. and I. 'कान्त कपोल' for 'कान्ति कपोल'; while I. substitutes स् for स्व'. २. T. I. and Tr. read 'वतो for 'हितो'. ३. T. reads कृत्स्न for कृत्स्न'. ४. T. reads 'हरणो' for 'भरणो'. ५. Tr. reads कपोलसौवर्ण for कपोले वितीर्ण and स्वेदार्द्र for स्वेदोद'. ६. Tr. reads प्रवृत्तभ्रमोदयमालिवितुमङ्गलकानि for प्रवृत्तः श्रमोज्यमालिङ्गितुमङ्गलेखाम्. ७. T. reads प्रवृत्त for प्रवृत्त'. ८. Tr. reads पश्याच्युतपुष्पमाल्यान्यलुप्तपद्मवलि for पश्य च्युतपुष्पधूलिव्यालुप्तपद्मवलि and B. पुष्प for पश्य. ९. I. reads 'पद्मा' for 'पद्मा'.

श्रमेण किञ्चिन्मुकुलीभवन्ति
 सीमन्तिनीनां नयनोत्पलानि ॥ ७३ ॥
 एतासु सीदन्मणिवन्धमूल-
 निलीनलीलासणिकेङ्कणासु ।
 विलोक्यतां व्यक्तिमुपैति खेदो
 विद्याभरस्त्रीजनदोर्लतासु ॥ ७४ ॥
 अनङ्गकल्पद्रुममञ्जरीणाम्
 अमोघमखं कुसुमायुधस्य ।
 भृशं यथा पुष्पमयी विभूषा
 नाऽऽसां तथा रत्नमयी विभाति ॥ ७५ ॥
 वनान्तमेता वनिता न मोक्तुम्
 अनेकपुष्पं नृप शकुवन्ति ।
 विमुच्यते केन स नाम देशो
 यैत्रास्ति सान्द्रः सुमनःप्रचारः ॥ ७६ ॥
 इत्युज्ज्वले तस्य वचःप्रसूने
 नीते अपि कर्णातिथितां विहस्य ।
 नृपो बभूवास्तमनाः सच्चित्रं
 स्मृर्ताहिराजेन्द्रसुताविलासः ॥ ७७ ॥
 पुष्पप्रवालाङ्कुरमण्डलं तत्
 कणदिमानावलिहेमघण्टम् ।

१. T. reads 'कङ्कणेषु' for 'कङ्कणासु'. २. T. has विलोक्यतां. ३. T. reads 'विद्या' for विलोक्यतां व्यक्तिमुपैति खेदो विद्या. ४. Tr. reads 'जनदोर्लतासु' for 'जनदोर्लतासु'. ५. T. reads भृशः for भृशं. ६. Tr. reads नितान्तम् for न मोक्तुम्. ७. B. substitutes हि for सः. ८. Tr. reads वचः for वच and प्रसारः for प्रचारः while T. reads सान्द्रः स्वमनःप्रसारः for सान्द्रः सुमनःप्रचारः and B. सार्द्रः for सान्द्रः. ९. B. T. and Tr. read बभूवास्तमनाः for बभूवास्तमनाः and K. बभूवाविमनाः for the same. १०. T. substitutes 'नि' for 'दि'. ११. B. reads 'मण्डलं' for 'मण्डलं'.

वनं विहायाथ समग्रमग्रे
चञ्चाल विद्याधरराजसैन्यम् ॥ ७८ ॥

गङ्गावर्णनम् ।

अथ प्रवालाधरबिम्बचुम्बि-
परिस्फुरत्फेनविलासहोसा ।
वाचालहंसावलिकाञ्चिदाम-
सनाथतीरोरुनितम्बबिम्बा ॥ ७९ ॥

समीरवेल्लत्तटहेमवल्लि-
लोलप्रभापिञ्जरितोर्मिलेखा ।
विलासमज्जत्फणिराजकन्या-
सङ्क्रान्तकान्तस्तनकुङ्कुमेव ॥ ८० ॥

निमग्नदिङ्नागकपोलभित्ति-
सन्ताननिर्यन्मदवेणिकृष्णा
तृतीयनेत्रानलधूमवल्लि-
कलङ्कितेव त्रिपुरान्तकस्य ॥ ८१ ॥

भारानमद्भोगिफणास्थितायाः
स्थलोच्छलद्वीचिचयच्छलेन ।
उत्तम्भयन्तीव तले सतर्कम्
अर्कोपलस्तम्भशतानि भूमेः ॥ ८२ ॥

१. T. reads 'भासा' for 'हासा'. २. Tr. reads 'कान्ति' for 'काञ्चि'. ३. T. reads 'रेखा' for 'लेखा'. ४. I. reads 'निमग्नमङ्गाङ्क' for 'निमग्नदिङ्नाग'. ५. K. reads 'कृष्ठा' for 'कृष्णा'. ६. Tr. reads 'स्मरवीरराजो' for 'त्रिपुरान्तकस्य'. ७. B. reads 'कन' for 'कणा'; while T. has 'भारानमद्भो' - 'णिस्थितायाः' for 'भारानमद्भोगिफणास्थितायाः'. ८. Tr. reads 'लोच्छलद्वीचिचयच्छलेन' for 'लोच्छलद्वीचिचयच्छलेन'. T. also the same, but differs 'स्थूलो' for 'स्थलो'. ९. B. reads 'उत्तम्भयन्ती सरल सतर्कम्' and T. नेत्रं भवन्तीव तलेन तर्कम् both for 'उत्तम्भयन्तीव तले सतर्कम्'; while Tr. mutilates three letters after तले.

तटोद्गतप्रांशु तमालराजि-
 छायाघनश्यामलितार्धभागा ।
 मूर्तिस्तुषाराचलतुल्यकान्तिर्
 उमापति-श्रीधरयोरिवैका ॥ ८३ ॥

कादम्बचञ्चूद्धृतचक्रवोकी-
 पौरिष्वव्यक्तमृणालकाण्डा ।
 चण्डीधवोन्नद्धजटाविटङ्क-
 कृष्टेन्दुलेखाङ्कुरदन्तुरेव ॥ ८४ ॥

तरङ्गभङ्गोज्ज्वलचामरश्रीर्
 उदण्डहेमाम्बुरुहातपत्रा ।
 पुण्या पुरो दूरत एव तेन
 त्रिमार्गगाद्दृश्यत पार्थिवेन ॥ ८५ ॥

कुलकम् ।

तस्यास्तटेऽथ कुसुमावचयश्रमार्त-
 सीमन्तिनीनिवहंसस्मितवीक्षितायाः ।
 विद्याधरेण विदधे धवलोर्मिभौत-
 पर्यन्तहेमसिकते पृतनानिवेशः ॥ ८६ ॥

१. B. T. and Tr. read तुषाराञ्जन° for तुषाराचल°. २. B. and Tr. read °वारि° for °वाकी°. ३. Tr. mutilates this line :—

-पारिष्वव्यक्तमृणालकाण्डा ।

४. T. reads °कपोत° for °मृणाल°. ५. T. reads चण्डीव चोन्नद्ध° and Tr. चण्डीशसन्नद्ध° both for चण्डीधवोन्नद्ध°. ६. T. reads °रेखा° for °लेखा°; while B. reads °लेखाङ्कुरदन्तुरेव° for °लेखाङ्कुरदन्तुरेव°. ७. Tr. does not insert this. ८. B. reads सुकुमारवचः श्रमान्त° and T. and Tr. कुसुमावचयश्रमार्त° for कुसुमावचयश्रमार्त°. ९. B. reads °सस्पृहनीक्षितायाः° for °सस्मितवीक्षितायाः°. १०. B. reads °विशेषः° and in the margin °निवेशः° for °निवेशः°.

तदनु पुलिने सद्यो विद्याधरैः परिकल्पितं
 नृपतिरविशल्लीलागारं स साहसलाङ्कनः ।
 भ्रममजनयन्नेत्रोत्कीर्णा इति प्रतिबिम्बिताः
 सितमणिमये यस्मिन्नन्तर्बहिश्च मृगीदृशः ॥ ८७ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतौ
 नवसाहसाङ्कचरिते महाकाव्ये पातालावलोकनो नाम चतुर्दशः
 सर्गः ॥ १४ ॥

१. B. reads: सित° for सित°. २. I. and Tr. read परिमलस्य नवसाहसाङ्क-
 चरिते; while I. पातालगङ्गावगाहनचतुर्दशः सर्गः and T. परिमलकालिदासकृतौ
 नवसाहसाङ्कचरिते महाकाव्ये and B. only चतुर्दशः सर्गः.

अथ पञ्चदशः सर्गः ।

जलक्रीडावर्णनम् ।

अथ सान्द्रघर्मजलविन्दु-
लुलिततिलकः प्रचक्रमे ।
हेमकमलसुभगे सरितः
सलिले निमङ्गुमसितेक्षणाजनः ॥ १ ॥
श्रममेत्ये मुञ्चत मदम्बु-
रभसपरिरम्भलीलया ।
एवमवददिव दीर्घदृशः
कलहंसयूथनिनदेनै जाह्नवी ॥ २ ॥
मरुतावधूतकलधौत-
कमलमकरन्दगन्धिना ।
ऊर्मिदलनशिशिरेण बलात्
अवलाजनस्य नुनुदे परिश्रमः ॥ ३ ॥
परिविद्धरेखमधितीर-
विरचितपदे वधूजने ।
कान्तिमुदवहदमर्त्यसरित्
तटरूढकाञ्चनलतेव काञ्चन ॥ ४ ॥

१. I. reads श्रममेत मुञ्चत, Tr. श्रममङ्गु- मुञ्चत and T. श्रमते मरुमुञ्चत
all for श्रममेत-मुञ्चत. २. T. reads 'रुहस' for 'रभस'. ३. T. reads 'विरुतेन' for
'निनदेन'. ४. T. reads 'बन्धुना' for 'गन्धिना'. ५. T. reads परिश्रमम् for परि-
श्रमः.

सितचक्षुषामसितरत्न-
 रुचिमुषि मृणालिनीदले ।
 स्थूलजललवनिभेन दधे
 नवमौक्तिकार्ध इव जह्नुकन्यया ॥ ५ ॥
 उदितत्रपा इव विलास-
 मसृणगमनेन सुध्रुवाम् ।
 जग्मुरमरसरितः पुलिनं
 सहसा विहाय कलहंसपङ्क्तयः ॥ ६ ॥
 धवलाभ्रकच्छुरितभित्ति-
 लिखितललिताङ्गनालिपिम् ।
 अप्सु कुवलयदृशां प्रतिमाः
 सितरत्नदर्पणनिभासु लेभिरे ॥ ७ ॥
 अथ वल्लभार्पितकराग्र-
 निहितनिजपाणिपल्लवाः ।
 वारिविकचकनकाञ्जरजः-
 कौपिशोर्मिमालमबला जगाहिरे ॥ ८ ॥
 सुदृशां निमज्ज्य सुरसिन्धु-
 पयसि नियमस्थितैरिव ।
 ऊर्मितरलितमयूखशिखैर्
 मणिनूपुरैस्सपदि मौनमाददे ॥ ९ ॥
 कुचलुप्तपत्रलतयाञ्च
 विगलितैर्विसूत्रहारया ।

१. T. reads 'कच्छुरित' for 'कच्छुरित'. २. Tr. reads 'भ्रियम्' for 'लि-
 पेय'. ३. Tr. reads 'कपिलोर्मि' for 'कपिशोर्मि'. ४. T. reads 'मिष' for 'लुप्त'.
 ५. Tr. reads 'भवलित' for 'विगलित'.

प्रापि रतिरमणविलासतुला
ललितध्रुवां जलविहारलीलया ॥ १० ॥

नवकुङ्कुमारुणपुरन्धि-
कुचकलशताडितं पयः ।
रागमभजत न कस्य भवेत्
सुलभाङ्गखेलदबलस्ये विक्रिया ॥ ११ ॥

विकिरन् विहस्य मणिशृङ्ग-
धृतमुदकमेत्य पृष्ठतः ।
सौचिमुकुलितदृशा ददृशे
दयितो मुहुर्वलितरूढमेकया ॥ १२ ॥

परिणाहवत् कुचनिषिद्ध-
करणवेलनोत्कदोर्लतम् ।
लोलमुखरमणिकङ्कणया
विधे जले मुरजवाद्यमन्यया ॥ १३ ॥

हरिणीदृशो हतपुरन्धि-
कुचकलशकुङ्कुमाङ्किता ।
क्षिप्रमधिजघनमूर्मिलता
शिथिलेव हेमरशना विदियुते ॥ १४ ॥

सलिलं किरन्तमवलोक्य
रमणमपराङ्गनामुखे ।

१. Tr. reads 'वेङ्कदबलस्य' for 'खेलदबलस्य'. २. B. reads सापि for प्रापि.
३. T. reads 'वलनोत्क' for 'वलनोत्क'; while Tr. mutilates one letter
after कलनो. ४. B. and T. read एकया, but B. in the margin अन्यया.
५. T. reads 'कुङ्कुमादना' for 'कुङ्कुमाङ्किता'.

चित्रमविरलधृताश्रुलवे
 निमिमील काचिदबला विलोचने ॥ १५ ॥
 द्रुतमनुटत् विबुधसिन्धु-
 निबिडलहरीकराहतम् ।
 हारवलयमरविन्ददृशाम्
 कुशलं कुतोऽस्ति गुणिनां जडान्तरे ॥ १६ ॥
 शुशुभे कयापि करयन्त्व-
 निहितशुचिवारिधारया ।
 सुक्तसितकुसुमसायकया
 मकराङ्गचापलतयेव बालया ॥ १७ ॥
 परिवेषविभ्रमनिवेशि-
 मनसिजतुषारदीधितेः ।
 कोऽपि करकिसलये क्वमिता
 विदधे मृणालवल्लयं मृगीदृशैः ॥ १८ ॥
 हृदयेशमुक्तजलधौत-
 मलयजविलेपनैर्हिया ।
 लक्ष्यनवनखपदावपरा
 नलिनीदलेन पिदधे पयोधरौ ॥ १९ ॥

१. Tr. reads क्षिप्र° for चित्र°. २. Tr. reads द्रुतितं द्रुतं for द्रुतमनुटत्.
 ३. Tr. reads नियतं कुतोऽस्ति गुणिनां जडान्तरे for कुशलं कुतोऽस्ति गुणिनां
 जडान्तरे. T. follows this reading, but omits first three letters; while I.
 reads जडान्तरे for जडान्तरे. ४. T. reads कलापि for कयापि. ५. T.
 substitutes °चापलतया for °चापलतयेव बालया omitting four letters. ६. Tr.
 reads ५थ तया for क्वमिता. ७. Tr. reads °दृशः for °दृशः. ८. B. does not
 insert the following :—

लक्ष्यनवनखपदावपरा
 नलिनीदलेन पिदधे पयोधरौ ॥ १९ ॥
 अभितोऽङ्गनामुखपद्माङ्गम्
 उदुभिकरकान्तिमावरे ।

१. T. reads विदधे परौ for पिदधे पयोधरौ.

अभितोङ्गनामुखमगाङ्गम्
उडुनिकरकान्तिमोददे ।
केलितरलतरुणीनिविड-
स्तनताडिते पयसि बुदुदोत्करः ॥ २० ॥

विदधे वधूर्निजकराग्र-
गलितमगिकङ्कणाङ्किते ।
मेघशकल इव सेन्द्रधनुर्
वलयोदरे नैनमग्विजनीदले ॥ २१ ॥

असिताञ्जनाङ्गमभिजात-
कुवलयदृशां दृशोन्तरात् ।
नीरमहत नहि शुद्धिमतां
तैटवृत्तिराश्रितकलङ्कमार्जने ॥ २२ ॥

तैरलोर्मिलङ्कितनितम्ब-
फलकलुलिताच्छवाससः ।
फेनपटलमसितान्जदृशः
क्षणमेकमंगुकविलासमाददे ॥ २३ ॥

सुदृशः स्फुटं नवनखाङ्गम्
उरसिजलधौतकुङ्कुमे ।
कान्तनिहितनयनं पिदधे
पृथुहारतारतरलांशुपल्लवः ॥ २४ ॥

१. Tr. reads 'मादधे' for 'माददे'. २. Tr. reads 'निदधे' for 'विदधे'. ३. B reads 'मलिनम्' for 'नयनम्'. ४. B. reads 'तीरम्'; but in the margin 'नीरम्'; while Tr. mutilates six letters after 'नीरमहत' in this line. ५. Tr. mutilates first four letters in this line. ६. B. reads 'सरलो' for 'सरलो'. ७. Tr. reads 'लुलिताङ्ग' for 'लुलिताच्छ'. ८. Tr. reads 'वल्लव' for 'पटल'. ९. The manuscript Tr. ends with the 'क' in this line, the remaining portion 'to the end being lost'.

लुलिताञ्जनस्य नयनस्य
 सहभ्रुवमिवेक्षितुं श्रियम् ।
 लग्नंजलसेरलितैरलकैर्
 लुलुठे ललाटतटसीमि सुभ्रुवः ॥ २५ ॥
 दधतीव कापि रुचिमाप
 मनसिजविलासवह्नीम् ।
 अंसविनिहितमृणाललता-
 तलवर्त्यलाबुपरिवर्तुलस्तनी ॥ २६ ॥
 सलिलाहतिव्रुटितहार-
 परिगलितमौक्तिकभ्रमात् ।
 मुग्धयुवतिरपरा निदधे
 दृशमब्जिनीदलपुटोदबिन्दुषु ॥ २७ ॥
 धवलोदरैर्भयवशेन
 तरलवलिदैर्विलोचनैः ।
 नीलनलिनर्दलदामदृशां
 शफरैस्समं सुचिरमप्सु बभ्रमे ॥ २८ ॥
 गलिताद्गदा गुरुतरङ्ग-
 दलितमणिकर्णपूरकाः ।
 लस्तकनकवलयाः सुदृशः
 स्तथबन्धरत्नरशनाश्चकाशिरे ॥ २९ ॥

१. T. reads 'सरलितैर्लुलिते' for 'सरलितैरलकैर् लुलुठे'. २. B. reads 'भ्रमा' and K. 'क्रमा' both for 'भ्रमात्'. ३. I. reads 'पिदधे' for 'निदधे', the letter 'पि' is not clear. ४. B. reads 'दृशमब्जेन' for 'भयवशेन'. ५. B. omits 'दल' and substitutes 'धाम' for 'दाम'. ६. B. and T. read 'लम्ब' for 'बन्ध'.

अतिकम्पमूर्मिकुटिलभ्रुं
 बहलनवकुङ्कुमारुणम् ।
 स्त्रैणकरतलनिरस्तमभूत्
 उपजातकोपमिव जाह्नवीजलम् ॥ ३० ॥
 अकरोत् पदं पृथुनितम्ब-
 विलुलितजलार्द्रवेणिषु ।
 नीरलवशबलगण्डतला-
 स्वबलासु कुण्डलितैकामुकः स्मरः ॥ ३१ ॥
 च्युतरत्नभूषणमरीचि-
 रचितसुरचापमण्डलम् ।
 केशकुसुमशबलं गुगुभे
 सुदृशामनङ्गमददीपनं पयः ॥ ३२ ॥
 अथ ताभिरेकतपनीय-
 सरसिजसनाथपाणिभिः ।
 श्रीभिरिव सैमुदतारि ततः
 पुनरुक्तचाटुपटुभिः प्रियैस्सह ॥ ३३ ॥
 सजलांगुकान्तिविशदाङ्ग-
 जनितनिबिडत्रपाकुलाः ।
 व्यक्तनवनखपदाभरणाः
 प्रियलोचनान्ध्रमयन् मृगीदृशः ॥ ३४ ॥

१. T. reads अभिगम्यमूर्तिकुटिल° for अतिकम्पमूर्मिकुटिलभ्रु; while B. adds यो after भ्रु. २. B. reads 'मुकुलित' for 'कुण्डलित' and T. 'स्वकुण्डलित' for 'सुकुण्डलित'. ३. B. reads समुदितारि, but in the margin समुदतारि; while I. समुदताधि (वि ?) for the same. ४. B. reads सजलांगुकारिभिश्चाङ्ग° and I. सजलांगुकातिविशदाङ्ग° for सजलांगुकान्तिविशदाङ्ग°.

अथ ता गृहीतशरदिन्दु-
 धवलसिचर्याः प्रसाधनाम् ।
 चक्रुरधिवपुरमर्त्यसरित्-
 पुलिनस्थलीकनकवल्लिधामसु ॥ ३५ ॥
 तिलकाङ्कितौः प्रचुरपुष्प-
 परिमलमुचो मृगीदृशः ।
 ऊढनवललितपत्रलता
 दधुरङ्गजोपवनराजिविभ्रमम् ॥ ३६ ॥
 न चिरादलङ्घतिविशेष-
 विहितरुचयो श्रुतिपेशलाः ।
 लक्ष्यनवनवरसाः शुचयः
 कविपुङ्गवोक्तय इवाङ्गना बभुः ॥ ३७ ॥
 वहति स्म निर्मलकपोल-
 लिखितमृगनाभिपत्रकम् ।
 कापि निभृतमधुपावलिमत्
 कलश्रौतकोकनदकान्तमाननम् ॥ ३८ ॥
 अधिकर्णमुद्रतमयूख-
 मरकतमनोहरोदरम् ।
 बालमिव मदनकल्पतरोर्
 दलमेकया कनकपत्रमाददे ॥ ३९ ॥

१. T. reads 'निचय्याः' and B. 'सिचयः' for 'सिचर्याः'; while T. substitutes
 प्रसाधनाः for प्रसाधनाम्. २. T. reads 'कनकस्थलीपुलिनवल्लि' for 'पुलिनस्थ-
 लीकनकवल्लि'. ३. T. reads तिलकाङ्कितौ for तिलकाङ्किताः. ४. T. reads
 ऊढ for ऊढ. ५. T. reads कपि for कवि. ६. I. reads आवधे for आवदे.

धृतयावकाङ्गमपि कान्त-
वदनपरिचुम्बनोचिते ।
रागमधररुचके निदधे
दयिते च काचन चकोरलोचनां ॥ ४० ॥

हरिणाङ्गसुन्दरमनेक-
विशदगुणगुम्फिताकृतिम् ।
हारमवहदपरा न परं
हृदि कान्तमप्यसमवाणदीपनम् ॥ ४१ ॥

इतरा पदाङ्गमिव मत्त-
मदनकरिणोलिकोदरे ।
सान्द्रमृगमदमषीरचितं
तिलकं कुरङ्गतिलकानना दधे ॥ ४२ ॥

हतसुप्तहेमशतपत्र-
रुचिमुकुलिताङ्गुलीदले ।
काचिदितरकरसङ्घटितं
निदधे विलासमणिकङ्कणं करे ॥ ४३ ॥

उदितासु काञ्चिगुणमध्य-
मरकतमरीचिसूचिषु ।
व्यक्तिमलभत न रोमलता
स्मरदीपकज्जलशिखा मृगीर्दृशाम् ॥ ४४ ॥

१. B. reads 'चक्षुषि' for 'लोचना'. २. T. reads परा for परं. ३. I. omits 'सुप्त'; while T. substitutes 'चारु' for 'सुप्त'. ४. T. reads 'सम्कुटितं' for 'सङ्घटितं'. ५. K. reads 'दृशः' for 'दृशाम्'.

सरसागसेव रमणेन
चरणनलिनानुषङ्गिणा ।
पुष्पशरत्तरलिता दधिरे
मणिनूपुरेण मृगलोचना रुचिम् ॥ ४५ ॥

दधतीभिरिन्दुकरजाल-
शबलतिमिरोर्मिविभ्रमम् ।
ऊढधवलकुसुमाभिरलं
कवरीलताभिरबलाश्रकाशिरे ॥ ४६ ॥

प्रियपाणिपङ्कजधृतेषु
सकलशशिविम्बबन्धुषु ।
वक्त्रकमलमविलोलदृशो
मणिदर्पणेषु ददृशुः पुरन्ध्रयः ॥ ४७ ॥

प्रकटं दधज्झटिति रागम्
अलघुमथ वारुणीम्प्रति ।
कान्तिनिकर इव तिग्मरुचेर्
वनिताजनोऽभिमुखतां समाददे ॥ ४८ ॥

उदियाय मानतिमिरौघ-
विघटनपटुर्मनोम्बरे ।

• बालकुवलयदृशां विशदे
शनकैर्मनोभवकुरङ्गलाच्छनः ॥ ४९ ॥

अरुणाङ्गुलीदलनिरुद्ध-

नवकनककोशकर्णिकैः ।

१. B. reads °षङ्गिना for °षङ्गिणा. २. T. reads °दधिरोमणि for दधिरे मणि°. ३. T. reads ऊढ° for ऊढ°. ४. B. reads समादधे for समाददे.

सान्द्रमधुपरिमलैरुरुचे
 करपङ्कजैरथ चकोरचक्षुषाम् ॥ ५० ॥
 मणिशुक्तिषु क्षणमुपोढ-
 कुवलयसुगन्धिसीधुषु ।
 न्यस्यदसमशरयन्त्रैर्मिव
 भ्रमतिरम भृङ्गकुलमुत्सुकोत्सुकम् ॥ ५१ ॥
 रुरुचे श्लिमण्डलमुदंशु-
 कनकचषकोपरि स्थितम् ।
 एकमिव रतिपतेरुदितं
 तपनीयदण्डमसितोष्णवारणम् ॥ ५२ ॥
 विधृता करे प्रियतमेन
 कतिपयशिलीमुखान्विता ।
 चित्तमकृत विवशां सुदृशां
 कुसुमेषुकार्मुकलतेव वारुणी ॥ ५३ ॥
 अतिरागिणि प्रणयिनीव
 मधुनि परिचुम्बितानने ।
 व्यक्तिमलभत मदो हृदये
 पुँलकः कपोलफलके च सुध्रुवाम् ॥ ५४ ॥
 प्रतिमागतेन्दुकरजाल-
 धवलितमिव श्रियं दधे ।

१. B. reads सान्द्र° for सान्द्र°. २. K. reads °सुगन्ध° for °सुगन्धि°; while I. substitutes °सिन्धुषु for °सीधुषु. ३. B. reads °मन्त्र° for °यन्त्र°; while I. substitutes च for द. ४. T. reads रुचिरे for रुरुचे. ५. B. reads °निवताम् for °निवता. ६. K. reads चित्रम् for चित्तम्. ७. B. and I. read पुलकं for पुलकः. ८. T. reads दधते for दधे.

पोननमितमुखमुग्धवधू-
विगलद्विलासहेसितच्छटं मधु ॥ ५५ ॥

मेधु कापि पाटलकपोल-
तरलकलधौतकुण्डला ।
लोलनिजमुखतुषारकर-
प्रतिबिम्बगर्भमभिकार्षितं पपौ ॥ ५६ ॥

अतिरक्तमायततरेण
विलसदासितोत्पलश्रिया ।
काममपिबदपरेन्दुमुखी
चषकेण सीधु, नयनेन वल्लभम् ॥ ५७ ॥

अगमत् त्रयस्य सममेव
परिमलरसज्ञतामलिः ।
कल्पविटपिमधुनः प्रमदा-
मुखमारुतस्य विकचोत्पलस्य च ॥ ५८ ॥

अधराग्रचुम्बनमवाप्य
कमलदलदीर्घचक्षुषाम् ।
श्वासतरलमजनिष्ट मुदा
मुहुरात्तलास्यमिव कापिशायनम् ॥ ५९ ॥

१. B. reads पारि° for पान°; while I. reads परि° for the same. २. T. reads असित° for हसित°. ३. B. and K. do not insert the following:—

मधु कापि पाटलकपोल-
तरलकलधौतकुण्डला ।
लोलनिजमुखतुषारकर-
प्रतिबिम्बगर्भमभिकार्षितं पपौ ॥ ५६ ॥

४. T. reads °मधिकापि for °मभिकार्षि°. ५. This stanza is given in the margin in I. ६. T. and I. read अली for अलिः. ७. T. does not insert च. ८. T. has — — सतरल°, but there is the want of only one letter. ९. I. reads °सा° for °शा°; while T. °शायिनम् for °शायनम्.

मेदमासवेन रमणेन
 नखपदमिवार्पितं हृदि ।
 नातिविशदपदबन्धमथो
 नवसाहसार्कचरितं जगुः स्त्रियः ॥ ६० ॥

मदिरार्पिताधरदलेन
 युवतिरमृतच्छटोपमा ।
 प्रेमरसमृदुषु दीर्घदृशां
 हृदयेषु पल्लवयतिस्म मन्मथम् ॥ ६१ ॥

देयिताहिते युवजनेन
 विलसदतिपाटलयुतौ ।
 कामसुहृदि विहितः प्रणयः
 प्रथमं मधुन्यधरपल्लवे ततः ॥ ६२ ॥

अवधूतमानमधुपान-
 रसरभसतः प्रसन्नताम् ।
 प्रापुरतिपृथुर्दृशां सहसा
 हृदयानि चाच्छमणिभाजनानि च ॥ ६३ ॥

देयितामनङ्गमदसूतिम्
 असितनलिनावतंसकाम् ।

१. B. and K. read सम° for मङ्ग°. २. B. and T. read युवभि° for युवति°; while T. °च्छटो° for °च्छटो°. ३. B. reads दयितार्पितो, K. दयितापि ते and T. दयितायुतो all for दयिताहिते. ४. K. reads पुनः for ततः. ५. K. reads °लतां for °दृशां and T. °दृशां for the same. ६. B. does not insert the following stanza :—

दयितामनङ्गमदसूतिम्
 असितनलिनावतंसकाम् ।
 सान्द्रहृदियुवजनो मदिराम्
 परिचुम्बतिस्म न परं वधूमपि ॥ ६४ ॥

सान्द्ररुचियुवजनो मदिराम्
 परिचुम्बतिस्म न परं वधूमपि ॥ ६४ ॥
 अनथन् सहैव शिथिलत्वम्
 उभयमुभयेन योषिताम् ।
 ब्रीडमरुणरुचिना मधुना
 मणिकाञ्चिदाम च करेण कामिनः ॥ ६५ ॥
 सुदृशां मदादथ परिलुद्
 अरुणितसितोदराः करात् ।
 पेतुरमरसरितः पुलिने
 मणिगुक्तयैः प्रियतमे च दृष्टयः ॥ ६६ ॥
 नवपल्लवारुणमुवाहं
 धृततरुणवारुणीमदः ।
 रागमर्थं गुचिनि गण्डतले
 नयनोदरे च मदिरेक्षणाजनः ॥ ६७ ॥
 अपरिस्फुटोक्तिललितासु
 मदमुकुलदीर्घदृष्टिषु ।
 तासु शबलकुसुमांसलसत्-
 कवरीलतासु पदमादधे स्मरः ॥ ६८ ॥
 आपानभूरवसितासंवरागदीर्घ-
 सेन्दीवरस्कटिकगुक्तिशता चैकाम् ।

१. T. reads वरं for परं. २. B. reads अनयन् सहसैव for अनयन सहैव; while T. substitutes अनयन् for अनयन्. ३. I. reads 'वरा वरान, T. 'वरा करान and K. 'वराः करान् all for 'वराः करान्. ४. K. reads 'मुक्तय for 'गुक्तयः. ५. T. reads 'मुक्ता for 'मुवाह. ६. K. and T. read 'मति' for 'मथ. ७. T. reads 'स्फुटोक्त' for 'स्फुटोक्ति'. ८. B. and K. read आवदे for आवधे. ९. T. reads 'नवरागदिश्य' for 'सवरागदीर्घ'. १०. B. in the margin, and T. reads चकाशे for चकासे.

कौतूहलान्मदविलोलवधूविलास-
व्यालोकनोन्मिषितैवक्लपरम्परेव ॥ ६९ ॥

अविरलमणिदीपोद्द्योतदूरापसर्पत्-
तिमिरममरसिन्धोः कूलकच्छं प्रविश्य ।
अथ समममुनाथैस्ताः सलीलं निषेदुस्
सरसकनकजम्बूपल्लवप्रस्तरेषु ॥ ७० ॥

सान्द्रोन्मीलसौरभाण्युद्वहन्त्यो
विद्युल्लेखापिङ्गलान्यङ्गकानि ।
लक्ष्मीं हेमाम्भोजमाला ईवापुः
सारङ्गाक्षयः प्रेयसां कण्ठलग्नाः ॥ ७१ ॥

ततो विसूत्रच्युतहारयष्टिः
शीर्णाङ्गदो भङ्गरकर्णपूरः ।
मदेन सद्यो मदिरेक्षणानां
रतोत्सवः पल्लवितो बभूव ॥ ७२ ॥

नानाद्वारागशबले श्लथबन्धलोल-
धम्मिल्लमान्यकुसुमप्रकरावकीर्णे ।
पुष्पेषुतल्प इव वक्षसि वल्लभानां
निद्रामवापुरथ ताः सुरतश्रेमेण ॥ ७३ ॥

कन्दर्पस्य त्रिलोकीर्हठविजयमहासाहसोत्साहहेतुर्
धुन्वंस्तत्पक्ष्मधूलिव्यतिकरकपिशः काञ्चनाम्भोरुहाणि ।

१. B. reads 'नेत्र' and K. 'चक्षु' for 'वक्त्र'. २. T. and I. read 'दीप' for 'दीपो'. ३. B. reads 'प्रवेद्य' for 'प्रविश्य'. ४. T. reads 'पिङ्गलानि' for 'पिङ्गलानि'. ५. B. and K. read 'मिवापुः' for 'इवापुः'. ६. B. reads 'मदेन' for 'मदेन'. ७. T. reads 'पल्लवानां' for 'वल्लभानां'. ८. B. reads 'विजयमह', T. 'हर्विजय' and K. 'नवविजय' for 'हठविजय'. ९. T. reads 'हेतुम्' for 'हेतु'. १०. B. reads 'चूलि' for 'धूलि'.

तन्वानस्तीररूढत्रिदशतरुलतालास्यमालस्यभोजां
तासां सम्भोगकेलिक्रमभरमहरज्जाह्वीवीचीवातः ॥७४॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसङ्कचरिते महाकाव्ये पातालगङ्गावगाहनो नाम
पञ्चदशः सर्गः ॥ १५ ॥

१. T. reads 'कूट' for 'रूढ'. २. I. reads 'भाजः' for 'भाजां'. ३. K. reads 'कच्छ' for 'वीची'. ४. I. has परिमलस्य नवसाहसङ्कचरिते पाताल-गङ्गावगाहनः and T. श्रीपरिमलकालिदासकृतौ साहसङ्कचरिते for श्री-मृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ नवसाहसङ्कचरिते महाकाव्ये पातालगङ्गावगाहनो नाम.

अथ षोडशः सर्गः ।

पाटलागमनम् ।

अत्रान्तरे नभस्सिन्धुपुलिनं प्राप पाटला ।
दधत्यनङ्गलेखेन लाञ्छितं पाणिपल्लवम् ॥ १ ॥
मणिप्रग्रीवकोद्रीर्णशुनासीरशरासनम् ।
अपश्यद्गगनोल्लेखि तत्र स्फटिकवेश्म सा ॥ २ ॥
तदिन्द्रनीलद्वारे सा हेमवेत्राकुले बभौ ।
श्लिष्यन्ती सतडिल्लेखे लेखेवन्दोः पयोमुचि ॥ ३ ॥
रत्नवातायनस्थस्य तिष्ठन् पार्श्वे महीपतेः ।
द्वाःस्थं किमपि पृच्छन्तीं तामैक्षत रमाङ्गदः ॥ ४ ॥
अन्तः प्रवेशयामास स च तामात्तसम्भ्रमः ।
ययौ सा च विशाम्पत्युर्लोचनामृतवर्तिताम् ॥ ५ ॥
सिताश्महर्म्यमुत्तुङ्गं झटित्यधिरुह सा ।
आनन्दकन्दलीचित्तमत्यच्छं पार्थिवस्य च ॥ ६ ॥
क्षितिचुम्बितहारं सा प्रणनाम महीभुजे ।
रमाङ्गदं करग्राहसौहार्धे पात्रतां नयत् ॥ ७ ॥

१. B. reads करपल्लवम् for पाणिपल्लवम्. २. T. reads स्फाटिक° for स्फटिक°. ३. T. reads °कुला for °कुले; while B. reads हेमवेद्वा° and in the margin हेम-नेत्रा° for हेमवेत्रा°. ४. T. reads म्लिष्यति for श्लिष्यन्ती. ५. B. reads तिष्ठ-तोऽस्य for तिष्ठन् पार्श्वे. ६. K. reads तां मुक्तपीठकः for तामात्तसम्भ्रमः. ७. K. reads अत्यर्थं for अत्यच्छं. ८. I. and T. read °पुञ्जित° for °चुम्बित°. ९. We follow here the reading of K, for करग्राहसौहार्धे पात्रतां नयत्; while B. and I. read च निर्व्याजसौहार्धे परिष्वजे and T. च निर्व्याजं सौहार्धपरिष्वजे.

नूपेण स्वयमुक्तापि इत एह्येहि पाटले ।
तल्लीलामणिपर्यङ्कसविधे निषसाद सा ॥ ८ ॥

पाटलावाक्यम् ।

कृतसम्भाषणा साथ तेनावनिमनोभुवा ।
इत्यवोचत दन्तांशुशैबलाधरपल्लवा ॥ ९ ॥
मुद्रितस्मरसौन्दर्यवान्ता नेत्रामृतच्छटा ।
इयं मूर्तिर्महाराज कश्चित् कुशलिनी तव ? ॥ १० ॥
कथमेतां प्रविष्टस्त्वं भूमिमत्यन्तदुर्गमाम् ।
न कस्य विस्मयायेयं शक्तिरत्यद्भुता तव ॥ ११ ॥
देव विद्याधरः कोऽपि शापान्निर्मोचितस्त्वया ।
इत्यमन्दः प्रवादोऽत्र तत्कोऽप्यसि नमोऽस्तु ते ॥ १२ ॥
अहो गुणेन राजेन्द्र येन केनापि गृह्यसे ।
यदेवं क्लिश्यसे तस्याः फणीन्द्रदुहितुः कृते ॥ १३ ॥

नायकवाक्यम् ।

अथ विद्रुमताम्रोष्ठलुठद्दशनदीधितिः ।
स्मिन्त्वा वसुमतीनाथस्तामिति प्रत्यभाषत ॥ १४ ॥
कदाचित्पाटले कश्चिद्भुजङ्गपतिकन्यका ।
स्मरत्यस्मान् सखीसैरसङ्गथास्वन्तरान्तरा ॥ १५ ॥
किमनङ्गवती वक्ति ब्रूते माल्यवती च किम् ।
अप्यस्त्यहिपुरेऽस्माकं किंवदन्ती कियत्यपि ॥ १६ ॥

१. B. and I. read °मुक्तैव and T. °मुक्तेव both for °मुक्तापि. २. B. reads उल्लीला° and T. तल्लीन° for तल्लीला°. ३. B. and K. read °शबला° for °शबला°. ४. T. reads °वाम° for °वान्ता. ५. B. reads कश्चित् and I. कश्चित् for कश्चित्. ६. B. reads यदेकं for यदेवं. ७. B. reads °दीधितेः for °दीधितिः. ८. B. reads स्मृत्वा for स्मिन्त्वा; while B. and K. read प्रवक्तुं प्रवक्तुमे for इति प्रत्यभाषत. ९. T. reads फणिराजस्य कन्यका and I. फणिराजे-
न्द्रकन्यका for भुजङ्गपतिकन्यका. १०. T. reads सखि for सखी°. ११. T. reads वक्ति ब्रूते माल्यवती पतिम् and अप्यस्ति हि पुरे for वक्ति ब्रूते माल्यवती च किम् and अप्यस्त्यहिपुरे respectively.

फणिराजसुताकेर्णं कञ्चित् प्रापय्य मद्वचः ।
 विहितो^१ रत्नचूडेन शुकरूपविपर्ययः ॥ १७ ॥
 किमागतासि किं चैवं परिम्लानेव लक्ष्यसे ।
 निवेदय द्रुतं यन्मे किमप्याशङ्कते मनः ॥ १८ ॥
 लेखार्पणम् ।

इति पृष्टवते तस्मै सान्द्रप्रेमार्द्रचेतसे ।
 कन्दर्पदीपनं लेखमर्पयामास पाटला ॥ १९ ॥
 तमात्तं वाचयेत्युक्त्वा परमारकुलोद्बहः ।
 रमाद्गदस्य चिक्षेप सम्भ्रमोत्तानिते करे ॥ २० ॥
 तं हेमकदलीपत्रकस्तूरीलिखिताक्षरम् ।
 सोऽवधार्याथ तस्याप्रे व्यक्तवागित्यवाचयत् ॥ २१ ॥

शशिप्रभालेखः ।

स्वस्ति स्थितस्य स्वःसिन्धुतीरे फणिपुरस्थया ।
 इदं मध्यमलोकेन्दोर्माल्यवत्या निवेद्यते ॥ २२ ॥
 यदैवास्मत्सखी विन्ध्ये त्वया राजन् व्ययुज्यत ।
 तदैवेयं कुरङ्गीव विद्धा हृदि मनोभुवा ॥ २३ ॥
 दृष्टिः सर्वत्र रोजेन्दोः सुधानिष्यन्दिनी तव ।
 जाता शशिप्रभायां तु सैव हालाहलच्छटा ॥ २४ ॥

१. B. and K. read कर्णे for °कर्णे. २. T. and I. read तच्चापि for विहितो.
 ३. B. reads दृश्यसे for लक्ष्यसे. ४. T. reads स्फुटयसे for पृष्टवते. ५. B. reads
 सार्द्र° for सान्द्र°. ६. B. reads तमात्तं and in the margin तं तु तं for तमात्तं.
 ७. B. reads सोऽवधार्य तदस्याप्रे for सोऽवधार्याथ तस्याप्रे. ८. T. reads मणिपुर°
 for फणिपुर°. ९. T. and I. read यदैव मत्° for यदैवास्मत्°; while I. reads यदैव
 for यदैव. १०. T. reads °म शुज्यत for °व्ययुज्यत. ११. B. reads राजेन्द्र°
 for राजेन्दोः. १२. B. reads शशिप्रभायाः for शशिप्रभायां.

न विनोदयितुं शक्यमेषा केनापि वस्तुना ।
 विनेश तव कर्पूरशीतया सङ्गमाशया ॥ २५ ॥
 त्वद्दर्शनोपकारिण्याः करोत्येकावलीमिव ।
 इयं पक्षमाग्रवर्त्यश्रुपृषतच्छद्मना दृशः ॥ २६ ॥
 वक्ति व्यक्ताश्रुलेखेन निहितेन करोदरे ।
 इयमापाण्डुगण्डेन स्मरतापमुखेन्दुना ॥ २७ ॥
 शिरीषादपि मृदङ्गी केयमायतलोचना ।
 एष कच कुकूलाग्निकर्कशो मदनज्वरः ॥ २८ ॥
 नेयं प्रवालशय्यायां नापि प्रालेयवेश्मनि ।
 न चेन्दुमणिपर्यङ्के सखी निर्वृतिमेति नः ॥ २९ ॥
 निसर्गरक्तमेतस्याः सखीजनमिवाधरम् ।
 नयन्ति किमपि म्लानिर्भुङ्क्षा निःश्वसितोर्मयः ॥ ३० ॥
 अरतित्वमवाप्याम्भःकणिकेव विधूर्णते ।
 एषा कमलिनीपत्रशय्यायामायतेक्षणा ॥ ३१ ॥
 अस्याः स्मराग्निसन्तप्तं वपुः शशिकलामृदु ।
 नीरन्ध्रघर्मसलिलच्छलेनेव विलीयते ॥ ३२ ॥
 कृशतामङ्गके गाढमस्याः कुसुमकोमले ।
 आरोपयति पुष्पेषुर्मूर्तिमिव शैरासने ॥ ३३ ॥

१. K. reads शक्या चैषा कस्यापि वार्तया for शक्यमेषा केनापि वस्तुना.
 २. T. has - - दोन्योप° for त्वद्दर्शनोप°. ३. T. reads पक्षमाग्रवर्त्यश्रु° and
 I. पक्षमाग्रवर्त्यश्रु° for पक्षमाग्रवर्त्यश्रु°. ४. T. reads व्यक्ति व्यक्ताश्रुलेखेन विहितेन
 for वक्ति व्यक्ताश्रुलेखेन निहितेन. ५. K. reads तन्वङ्गी for मृदङ्गी.
 ६. T. and I. read मदनानलः for मदनज्वरः. ७. T. and I. read नवेन्दु°
 for न चेन्दु°. ८. B. reads °मुष्ण° for °मुष्णा. ९. T. and I. read अरतिं
 त्वद्दर्श्याम्भ° for अरतित्वमवाप्याम्भः and B. विधूर्णते for विधूर्णते. १०. K.
 reads विधीयते and T. विधीयते for विलीयते; while B. reads विलीयते for the
 same. ११. K. reads शरासनम् for शरासने.

धृतया हृदि बालेयं वितीर्णहरिचन्दने ।

निर्वाणमेति भवतः कथया न जलाद्रिया ॥ ३४ ॥

आकर्णकृष्टकोदण्डस्त्वांविना निशितैः शरैः ।

भिनत्यङ्गमनङ्गोस्याः क्षतिश्चेतसि कापि मे ॥ ३५ ॥

इयमत्यच्छहृदये दधत्यतिसुवृत्तताम् ।

बाला माणिक्यमुकुरे विमुखी सम्मुखी त्वयि ॥ ३६ ॥

एषा शिखेव दीपस्य मुग्धा दग्धदशाश्रया ।

स्मरानिलपरामर्शादितश्चेतश्च वेपते ॥ ३७ ॥

इयमिन्दुद्युतिहरं युक्तमत्यायतैर्गुणैः ।

मृणालवलयं हस्ते वहति त्वां च चेतसि ॥ ३८ ॥

अनङ्गतापवत्यस्या निकामसरसं हृदि ।

सङ्कुचत्यञ्जिनीपत्रं न तु त्वत्प्रेमपल्लवः ॥ ३९ ॥

क्रियते वलयेनास्या मणिवन्धे गतागतम् ।

कार्य्याग्रभूमिमाप्तायास्त्वय्यन्तःकरणेन च ॥ ४० ॥

जायते पेशलमपि प्रायो वस्त्वन्यथाऽऽपदि ।

प्राप्तो मृणालहारोऽपि यदस्या दाहहेतुताम् ॥ ४१ ॥

निहितास्सालमालीभिर्लवलीयाकपाण्डुनी ।

अस्यास्तनतटे भारः परं वानीरपल्लवाः ॥ ४२ ॥

१. T. reads विस्तीर्ण° for वितीर्ण°. २. T. reads अभिसुरक्तताम् for अतिसुवृत्तताम्. ३. B. reads सम्मुखे for सम्मुखी. ४. I. reads स्वपात् for मुग्धा. ५. B. reads अत्याहितैः, but in the margin अस्याहितैः for अस्यायतैः; while T. reads इन्दुद्युतीहारं for इन्दुद्युतिहरं. ६. T. reads पल्लवम् for पल्लवः. ७. K. reads वस्त्वन्यथान्यथा and T. वस्त्वन्यथापदि for वस्त्वन्यथाऽऽपदि. ८. T. reads भारोऽपि for हारोऽपि. ९. B. reads निहितः साल°, but, in the margin निहिताः साल°; while I. निहिताः for निहिताः. १०. T. reads भारं for भारः.

न चन्दनेन नोशीरवारिणा न जलार्द्रया ।
 नाश्याः पुटकिनीपत्रैः शममेति स्मरज्वरः ॥ ४३ ॥
 किञ्चाभ्यपरं त्वमेतस्या हृदयस्याधिदेवता ।
 यतस्त्वन्मयमेवैषां विश्वं विश्वेश पश्यति ॥ ४४ ॥
 रत्नचूडोपनीतेन सन्देशेन तवाधुना ।
 इयमुच्छ्वसिता किञ्चित् सुभागण्डूषवन्धुना ॥ ४५ ॥
 तावदागच्छ वेगेन गृहीत्वा हेमपङ्कजम् ।
 अनङ्गविधुता यावदियं श्वसिति नः सखी ॥ ४६ ॥

नायकस्य प्रतिसन्देशः ।

एवमाकर्ण्य ललितं लेखार्थमथ पार्थिवः ।
 उद्भिन्नसान्द्रपुलकः पाटलामित्यवोचत ॥ ४७ ॥
 यथा सखी वः किमपि प्रपन्ना विधुरां दशाम् ।
 तथा त्वमपि मामेवं पाटले किं न पश्यसि? ॥ ४८ ॥
 तद्वच्छ तां शशिमुखीमश्वसयितुमर्हसि ।
 वयमेते च हेमाब्जमानेतुं प्रयतामहे ॥ ४९ ॥
 तथा कार्यं न वन्ध्यः स्याद्यथा मम मनोरथः ।
 वक्तव्या माल्यवत्येवं मदिरा वल्गुवादिनि ॥ ५० ॥

पाटलाप्रयाणम् ।

औवृत्तिदत्तसन्देशा सा ततः पृथिवीभुजा ।

• फणिराजेन्द्रनगरीं त्वरितं पाटला ययौ ॥ ५१ ॥

१. T. reads त्वमेवान्याः for त्वमेतस्याः. २. B. reads एषा हि for एवैषा.
 ३. T. reads उच्छ्वसते for उच्छ्वसिता. ४. B. reads 'सीधुना for 'बन्धुना. ५. K.
 reads श्वसति for श्वसिति; while T. reads यावदियं च सखि तत्सखी for यावदियं
 श्वसिति नः सखी. ६. T. reads अधि° for अथ. ७. B. reads 'सान्द्र° for 'सान्द्र°
 and substitutes इवमङ्गवीत् for इत्यवोचत. ८. I. and T. read अहमपि for
 स्वमपि. ९. K. reads प्रयतामहे for प्रयतामहे. १०. T. reads एव for एवं and
 substitutes 'वादिनी for 'वादिनि. ११. T. mutilates first five letters. १२. B.
 reads 'नगरं for 'नगरीं.

प्रस्थानशंसी सहसा तस्याऽथे पृथिवीपतेः ।

प्रलयाम्बुधरध्वानधीरं दध्वान दुन्दुभिः ॥ ५२ ॥

विद्याधरस्त्री-पुरुषवर्णनम् ।

नदन्नुत्कम्पिमनसां स विद्याधरयोषिताम् ।

निन्ये प्रियपरिष्वङ्गदलयतामथ दोर्लताः ॥ ५३ ॥

कथञ्चित् प्राणनाथस्य मुखादधरपल्लवम् ।

बाला व्यघटयत् काचिर्दुरसश्च पयोधरौ ॥ ५४ ॥

शनैर्बन्ध जघने नखाङ्कवति मेखलाम् ।

कापि स्मितमुखी कान्ते तिर्यगर्पितलोचना ॥ ५५ ॥

दृष्टिं दास्यन्ति मे सख्यः खण्डिते दन्तवाससि ।

किमत्र कृत्यमित्यन्या किमपि व्याकुलाऽभवत् ॥ ५६ ॥

काचित् पर्यङ्कमालोक्य सालक्तकर्पेदाङ्कितम् ।

अन्योन्यार्पितनेत्राभिर्वयस्याभिरहेस्यत ॥ ५७ ॥

एका माणिक्यकटकं कराग्रच्युतमाददे ।

हृदयं पुष्पचापेन मध्ये विद्धमिवात्मनः ॥ ५८ ॥

सुम्बनक्लिष्टविम्बोष्ठं जागरारुणलोचनम् ।

मुखाम्भोजं दृशाऽन्योन्यं विलासिभिरपीयत ॥ ५९ ॥

१. T. and I. read ऽपि जंगतीपतेः for ऽथ पृथिवीपतेः. २. T. mutilates four letters before विद्याधर. ३. T. reads 'परिष्वङ्गं दलयतामथ दोर्लताम् for 'परिष्वङ्गदलयतामथ दोर्लताः. ४. B. reads उरसा for उरसः. ५. I. has शनैर्बन्ध for शनैर्बन्ध. ६. B. reads कोप° for कापि; while I. has स्मितमुखे for स्मितमुखी. ७. T. reads दृष्टं for दृष्टि. ८. K. reads व्यथिता for व्याकुला. ९. I. reads कापि for काञ्चित्. १०. B. and K. read 'पशान्वितम् for 'पशङ्कितम्. ११. T. reads 'पि° for 'नि°. १२. B. reads कापि for एका. १३. B. reads सुम्बन° T. सुम्बन° (?) for सुम्बन°. १४. I. and T. read मुखाम्भोजं for मुखाम्भोजं.

रत्नवतीम्प्रति गमनम् ।

सो ऽथ प्रववृते गन्तुं विद्याधरबलान्वितः ।

रथेन रथिनाभेग्रयः पुरीं रत्नवतीम्प्रति ॥ ६० ॥

रत्नचूडसमागमः ।

• ततः फणिकुमारेण रत्नचूडेन सो ऽध्वनि ।

समगंस्त जगत्पूज्यः पूषा दर्श इवेन्दुना ॥ ६१ ॥

स तस्योपायनीचक्रे दिक्चक्रस्खलितध्वनिम् ।

अच्छिन्नदाननिष्यन्दमात्मानमिव वारणम् ॥ ६२ ॥

नृपस्य दीपिकाकृत्यं चकिरे तिमिरच्छिदः ।

पुरः प्रसर्पत्तत्सैन्यफणैरत्नांशुसूचयः ॥ ६३ ॥

क्रियताप्यथ कालेन सन्ततैः स प्रयाणकैः ।

प्रपेदे कुसुमांशेषसुगन्धिपवनं वनम् ॥ ६४ ॥

दूतप्रस्थापनम् ।

असुराधिपतिं साम्ना याचितुं हेमपङ्कजम् ।

स्थित्वा स तत्र पुरतो विससर्ज रमाद्गदम् ॥ ६५ ॥

स च त्रिजगतः सारमादायैव विनिर्मिताम् ।

उत्तुङ्गरत्नप्रासादां प्राप रत्नवतीं पुरीम् ॥ ६६ ॥

रामार्थवद्भक्तक्षेण प्रेषितैः प्रभुणा विशत् ।

• परिखार्णवमुल्लङ्घ्य स तां लङ्कामिवाद्भदः ॥ ६७ ॥

१. K. reads °मध्यरुचा for °मध्यः पुरीं; while T. °मधे रुची for the same.
 २. T. reads °ध्वनिः for °ध्वनिम्. ३. T. reads °फणि° for °फणा°. ४. K. reads प्रधानकैः for प्रयाणकैः. ५. K. reads पवना° for कुसुमा° and °वननं for °पवनं. ६. T. reads धाम्ना for साम्ना. ७. I. reads तस्मिन् स पुरतो and T. तस्मिन् सुपुरतो for स तत्र पुरतो. ८. T. reads साराम् for सारम्. ९. K. reads प्रापत् for प्राप. १०. B. reads प्रेषितां, but in the margin प्रेषितः; while T. substitutes नामार्थ° for रामार्थ°. ११. T. reads परिपूर्णवमुल्लङ्घ्य स तां for परिखार्णवमुल्लङ्घ्य स तां and K. परिपूर्ण इवोल्लङ्घ्य स तां for the same.

कोऽयं कोऽप्ययमन्योन्यमेवं पल्लवितोक्तिभिः ।
 कौतुकस्तिमिताक्षैः स पौरैश्चिरमदृश्यत ॥ ६८ ॥
 स चेन्द्रनीलहर्म्येषु ददर्शासुरकन्यकाः ।
 लोलास्तमालश्यामेषु मेघेष्विव शतह्रदाः ॥ ६९ ॥
 निपीयमानः पौरस्त्रीनेत्रस्फटिकशुक्तिभिः ।
 वैरिद्विपघटासिंहः सिंहद्वारमवाप सः ॥ ७० ॥
 असुरेन्द्रस्य दोःकण्डुदुःस्थानैकभटाकुलम् ।
 वीरः सोऽविशदास्थानमथ द्वाःस्थानिवेदितः ॥ ७१ ॥

असुरेन्द्रवर्णनम् ।

आसीनमञ्जनश्याममुच्चैः स्फटिकविष्टरे ।
 हिमाचलेन्द्रशिखरे नवीनमिव नीरदम् ॥ ७२ ॥
 केयूरपद्मरागांशुमञ्जरीजटिलाबुधौ ।
 भुजौ विभ्राणमुज्ज्वालप्रतापज्वलनाविव ॥ ७३ ॥
 उरसा रुद्धगीर्वाणद्विपेन्द्ररदकोटिना ।
 हारवल्लीं दधल्लोलां दोलामिव जयश्रियः ॥ ७४ ॥
 दधानं दीप्तिपर्यस्ततिमिरौ मणिकुण्डलौ ।
 वन्दीकृतौ संहैवोभौ सूर्याचन्द्रमसाविव ॥ ७५ ॥
 वीरव्रतस्यालङ्कारमहङ्कारस्य जीवितम् ।
 जगतामेङ्कुशं तत्र स वज्राङ्कुशमैक्षत ॥ ७६ ॥

१. K. reads 'ममस्यत' for 'मदृश्यत'. २. T. reads स चैवं for सचेन्द्र°. ३. K. reads तडिद्धताः for शतह्रदाः and substitutes लीलास्तमाल° for लोलास्तमाल°. ४. B. reads दुष्कण्डुदुःस्थानैकभटाकुलम्, T. दोः कण्डुदुःस्थानैकभटाकुलम्. and I. दोः कण्डुदुःस्थानैकभटाकुलम् all for दोः कण्डुदुःस्थानैकभटाकुलम्. ५. B. reads 'दः स्थानमथ द्वाःस्थानिवेदितम्' and K. 'दुःस्थानपथमास्मनिवेदितम्' for 'द्वैस्थानमथ द्वाःस्थानिवेदितः'. ६. I. reads 'विस्तरे' for 'विष्टरे'. ७. B. K. and I. read रुग्ण° for रुद्ध°. ८. K. मालाम् for दोलाम्. ९. B. reads 'तिमिरौ' for 'तिमिरौ' but it seems to be incorrect. १०. I. reads सहे° for सहे°. ११. K. reads वीरस्य तस्य का for वीरव्रतस्याल°; while T. इमराजस्य for अहङ्कारस्य. १२. T. reads जगादमेङ्कुशं for जगतामेङ्कुशं and ईक्षत for ऐक्षत.

तन्निदेशितमध्यास्त स हिरण्यमासनम् ।

नानारत्नांशुशैबलं शृङ्गं मेरोरिवार्यमा ॥ ७७ ॥

दूतम्प्राति प्रश्नः ।

कुर्वन् मुखानि स्मेराणि दशनज्योत्स्नया दिशाम् ।

विधाय सत्क्रियामेवमसुरेन्द्रस्तमब्रवीत् ॥ ७८ ॥

अहो किमपि कल्याणमासन्नफलमद्य नः ।

अन्यथा हि गृहं सन्तः किमायान्ति भवद्विधाः ॥ ७९ ॥

यदाश्रमे वङ्कुमुनेर्युवयोर्वृत्तमद्भुतम् ।

तत् कर्णातिथितां नीतमेत्यं प्रणिधिभिर्मम ॥ ८० ॥

एतया साम्प्रतं ब्रूहि युतो विद्याधरैरयम् ।

किमाकाङ्क्षति वैः स्वामी फलं पातालयात्रया ॥ ८१ ॥

नियुज्यन्ते नृपेणार्थे नाल्पीयसि भवादृशाः ।

शेषो धृतेर्भुवोऽन्यत्र व्यापारयति किं फणान् ॥ ८२ ॥

तदत्र प्रहितो राज्ञा किमर्थमेसि कथ्यताम् ।

अर्थिनां व्यर्थतामेति न जातु प्रार्थना मयि ॥ ८३ ॥

रमाङ्गदोक्तिः ।

मार्गैरिवायतैर्वाचां शुचिभिर्दशनांशुभिः ।

सीमन्तिताधरः स्मित्वा तमित्यूचे रमाङ्गदः ॥ ८४ ॥

१. B. and I. read °निवेशित° for °निदेशित° and K. °निर्देशित° for the same.
२. K. reads °धवलं, but corrects in the margin °शबलं. ३. K. reads °सकृत्
for दिशाम्. ४. K. reads this line as follows: —

कृतोऽन्यथा गृहं सन्तः समायान्ति भवद्विधाः ॥.

५. K. reads अक्ष for एत्य. ६. T. reads एकया for एतया and T. and I.
read भूत वृत्तो for ब्रूहि युतो. ७. T. reads स for वः. ८. T. and I. read
भवादृशाः for भवादृशाः ; while B. reads भवद्विधाः for the same. ९. B. reads
धृते भूत° for धृतेर्भुवो°. १०. B. K. and I. read फणाम् for फणान्. ११. B. reads
अग्रि for अस्ति. १२. I. reads व्यर्थिताम् for व्यर्थताम्. १३. B. reads वाचं for
वाचां; while K. मार्गैरिवायतैर्वाचं and in the margin सिद्धेर्मागैरिव गिरां for मा-
गैरिवायतैर्वाचां. १४. B. reads रसुत्वा for स्मित्वा.

आसां सुंधारसार्द्राणां शुद्धानामसुराधिप ।
 गिरां त्वमेको यत् सत्यमिन्दुर्भासामिवाकरः ॥ ८५ ॥
 कैश्चित्त्वयाऽयमज्ञायि देवः साहसलाञ्छनः ।
 जगत्प्रदीपमथवा को न वेत्ति विरोचनम् ॥ ८६ ॥
 फणिराजसुतामेष परिणेतुं शशिप्रभाम् ।
 पथाग्नेन रथक्षुण्णरत्नशैलेन गच्छति ॥ ८७ ॥
 त्वद्वापिहेमपद्मेन शुल्कसंस्था कृता किल ।
 अस्याः पित्रेति देवेन तदर्थं प्रहिता वयम् ॥ ८८ ॥
 अनेनेच्छसि चेत् कर्तुं सख्यं साहसलक्ष्मणा ।
 तत् कार्तस्वरराजीवमानीय स्वयमर्प्यताम् ॥ ८९ ॥
 लुम्पन्ति त्वन्मुखच्छायां यावन्नाऽस्य चमूरजः ।
 कुरुष्व तावदातिथ्यं हेमाब्जेन महीभुजे ॥ ९० ॥
 किमन्यन् 'नार्थिनां मत्तो विघटन्ते मनोरथाः' ।
 इति त्वया स्वमेवाशु प्रमाणीक्रियतां वचः ॥ ९१ ॥

वज्राङ्कुशवाक्यम् ।

इत्युक्तवति सामर्षभट्टदृष्टे यशोभटे ।
 प्रत्यभाषत सावज्ञं विहस्यासुरैकुञ्जरः ॥ ९२ ॥

१. K. reads स्वमसि यल्लोके for स्वमेकां यस्सत्यम् ; while B. इन्दुभासाम् for इन्दुर्भासाम्. २. B. reads कश्चित् for कश्चित्. ३. T. reads 'प्रतीपम्' for 'प्रसीपम्'. ४. T. reads रथ° for रथ°; while I. wants one letter after ने°. ५. T. reads स्वद्वापिहेमपद्मेन for त्वद्वापिहेमपद्मेन. ६. K. reads तस्याः for अस्याः. ७. B. and K. read लिम्पन्तिस्म मुखच्छायां for लुम्पन्ति त्वन्मुखच्छायां; while T. has स्वताम्यस्वमुखच्छायां (?) for the same. ८. K. reads महीभुजः for महीभुजे. ९. T. reads विस्फुटन्ते for विघटन्ते. १०. B. reads °धृष्टे for °वृष्टे. ११. T. and I. read °पुञ्जः for °कुञ्जरः.

अहो बत विदग्धोऽपि धिङ् मुग्ध इव लक्ष्यसे ।
 विदुषापि त्वया किञ्चिद्येदुक्तमसमञ्जसम् ॥ ९३ ॥
 यूयं क.मानुषाः पृथ्वीसङ्कटस्वाम्येदुःस्थिताः ? ।
 सा च त्रिजगतां भर्तुरुचिता क शशिप्रभा ? ॥ ९४ ॥
 तादृङ्मदङ्कमेवात्र स्त्रीरत्नमधिरोहति ।
 रमते हि हरस्यैव मौलाविन्दुकलाङ्कुरः ॥ ९५ ॥
 यद्यदंस्तीह पाताले रत्नं कचन किञ्चन ।
 भाजनं तस्य तस्याऽहमेकः के यूयमुच्यताम् ? ॥ ९६ ॥
 सहते नृपतौ नैव हेमतामरसार्पणम् ।
 ममैष शक्रविजयक्रीडादुर्ललितो भुजः ॥ ९७ ॥
 प्रभुस्तव नयज्ञोऽपि किमनर्थाय केवलम् ।
 दीर्घेन्द्रीवरमालेति विकर्षत्यसितोरगम् ॥ ९८ ॥
 इत एव निवर्तध्वं वर्तध्वं वचने मम ।
 अवटे किमिति क्षेप्तुमात्मानं यूयमुच्यताः ॥ ९९ ॥
 यावदेते न मुञ्चन्ति मर्यादामसुराब्धयः ।
 तावद्दूरापसारेण स्वामिनं त्रातुमर्हथ ॥ १०० ॥
 नरेन्द्रं दुर्जिगीषातस्तैर्द्रच्छ विनिवारय ।
 त्वादृशाः किमुपेक्षन्ते पतिमुत्पथगामिनम् ॥ १०१ ॥

१. T. reads सव for बत. २. T. and I. read तदुक्तम् for यदुक्तम्. ३. T. reads 'स्यास्य' and I. 'स्वास्य' for 'स्वाम्य'. ४. T. reads 'रुदिता' for 'रुचिता'; while B. substitutes त्रिजगती for त्रिजगतां. ५. B. reads नमते for रमते. ६. T. reads लोलाविन्दु for मौलाविन्दु. ७. T. reads अस्ति हि for अस्तीह. ८. K. reads एष for एकः. ९. T. reads जहते नृपते नैष for सहते नृपतौ नैव; while B. substitutes इह ते for सहते. १०. B. reads एष मे for ममैष. ११. B. T. and I. read विभुः for प्रभुः. १२. K. reads साम्प्रतम् for केवलम्. १३. T. reads दीर्घ-पीवर for दीर्घेन्द्रीवर. १४. B. reads तिष्ठध्वं for वर्तध्वं. १५. T. has अवैमि for अवटे and क्षेप्तु -- मात्मानमुच्यताः. १६. B. T. and I. read अर्हसि for अर्हथ. १७. K. reads तावद्द्रच्छ निवारय for तद्द्रच्छ विनिवारय. १८. B. T. and I. read 'वर्तिनम्' for 'गामिनम्'.

अथवाऽस्यास्ति शक्तिश्चेत् किमद्यापि विलम्बते ।

आयातु स्वयमादातुमितः काञ्चनपङ्कजम् ॥ १०२ ॥

किमन्यज्जायतामेष खड्गधारातिथिर्मम ।

इत्युक्त्वा कोपतरलं विरगामासुरेश्वरः ॥ १०३ ॥

रमाङ्गदस्य प्रतिवचनम् ।

धैर्यं संवृतकोपोऽथै स्मयमानो रमाङ्गदः ।

तमित्यमुक्तपर्यङ्कः प्रतिवक्तुं प्रचक्रमे ॥ १०४ ॥

निर्वार्णवीर्यवातेऽस्मिन् रसातलबिलोदरे ।

अभुग्रभुजकण्डूतिरहो किमपि दृष्यसे ॥ १०५ ॥

मन्ये तवैतन्नीरन्ध्रमज्ञातस्व-परान्तरे ।

पातालचिरसंवासोऽच्चित्ते परिणतं तमः ॥ १०६ ॥

यां हरस्याष्टमीमाहुर्मूर्तिमाहुतिलेहिनीम् ।

तेऽस्मूतिः प्रागभूद्भर्ता परमार इति क्षितेः ॥ १०७ ॥

कृतावतारं तद्वंशे वधाय विबुधद्विषाम् ।

किमादिदेवं कंसारिं धिक् मर्त्ये इति मन्यसे ॥ १०८ ॥

सन्दानितकम् ।

१. K. reads आदातुं स्वयमायातु मत्तः for आयातु स्वयमादातुमितः. २. K. reads 'गतिः' for 'तिथिः'. ३. B. reads ऽथ for ऽय. ४. I. and T. read तमि-
त्यामुक्त° and T. substitutes 'पर्यङ्कः' for तमित्यमुक्त° and 'पर्यङ्कः' respectively.
५. B. reads निर्वार्ण° and T. निर्वार° both for निर्वार्ण°; while I. 'वीरवातेऽस्मिन्'
and T. 'वीरवत्तस्मिन्' both for 'वीर्यवाते ऽस्मिन्'. ६. B. T. and I. read
'कण्डूभि' for 'कण्डूति'; while B. substitutes अभग्र° for अभुग्र°. ७. B. reads
in the margin दृष्यसे, K. reads कथ्यसे and T. दृश्यसि all for दृष्यसे. ८. K.
reads अज्ञातस्य परान्तरे for अज्ञातस्व-परान्तरे; while T. substitutes 'स्व' for
'त्व'. ९. K. reads पाताले चिर° for पातालचिर°. १०. I. reads क्षिते for क्षिते.
११. T. reads 'लोभिनीम्' for 'लेहिनीम्'. १२. T. reads तच्छ्रुतिः for तस्मूतिः.
१३. B. reads मर्त्या for मर्त्य. १४. B. and T. do not insert this.

कमलेव मुकुन्दस्य पार्वतीव पिनाकिनः ।
 फेणिकन्योचिता पत्नी सा महीमीनलक्ष्मणः ॥ १०९ ॥
 तां हठेनात्मसात्कर्तुमसुरेन्द्र न शक्यसे ।
 न रत्नसूचिमाक्रष्टुमयस्कान्तस्यै योग्यता ॥ ११० ॥
 पदं पथि निधत्से ऽत्र किमन्यायमलीमसे ।
 अपथे चरतां यान्ति दूरादूरं विभूतयः ॥ १११ ॥
 अनर्पणं महीपाले हेमपङ्केरुहस्य यत् ।
 तवापरिघमुत्प्रेक्षे तदेव द्वारमापदाम् ॥ ११२ ॥
 राजेन्द्रदीपके तस्मिन् समराङ्गणवर्तिनि ।
 एते भटास्ते न चिरादायास्यान्ति पतङ्गताम् ॥ ११३ ॥
 तथा विधेहि न यथा त्वन्दतःपुरयोषिताम् ।
 करपल्लवशय्यासु शेरते वदनेन्दवः ॥ ११४ ॥
 प्रवृत्तपतिशोकार्तपौरस्त्रीपरिदेवनां ।
 इयमुत्सन्नसङ्गीता माभूद्रत्नवती पुरी ॥ ११५ ॥
 देवस्यार्पितहेमाब्जस्तदेहि पत पादयोः ।
 शिरः पुनन्तु ते कामं पुण्यास्तत्पादपांसवः ॥ ११६ ॥
 अथवा सुभटैस्सार्धमुत्तिष्ठ पुरतो भव ।
 • समं विद्याधरानीकैरयमायाति भूपतिः ॥ ११७ ॥

१. K. reads this line as follows:—

सैव तस्योचिता पत्नी महीतलशचीपते ॥

२. T. reads शक्यसि and K. शक्यसे. ३. I. omits one letter before स्य and substitutes च for न्य. ४. T. and I. read विधत्से for निधत्से. ५. T. reads शीपते for शीपके. ६. K. reads विधेहि नो यथा नैव for तथा विधेहि न यथा. ७. I. reads देविता for देवना; while T. शोकार्तिपौरस्त्रीप्रतिदेविता for शोकार्तपौरस्त्रीपरिदेवना. ८. K. reads समेहि for तदेहि. ९. T. reads पार्थिवः for भूपतिः.

किमन्यत् सममेतेन शिरस्तामरसेन ते ।

हेमकोकनदं देवः स्वयमेव ग्रहीष्यति ॥ ११८ ॥

रमाङ्गदागमनम् ।

तैमित्युक्त्वा सभामध्यान्निर्जगाम रमाङ्गदः ।

निकटं च रणोत्कस्य जगाम जगतीपतेः ॥ ११९ ॥

अथ वदति शनैः समेत्य तस्मिन्

अमररिपोर्वचनानि तानि तानि ।

असुरपतिविनाशकालरात्रिम्

भृकुटीमुवाह मुखेन मालवेन्द्रः ॥ १२० ॥

गत्वा विद्याधरभटचमूवक्रवालैः सभं स

क्षमापालोऽथ व्यधित परितस्तत्पुरो रत्नवत्याः ।

येन व्यक्तामरजयमहासाहसस्यासुराणां

नाथस्यासीन्नवपरिभवदयामला वक्त्रलक्ष्मीः ॥ १२१ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसार्कचरिते महाकाव्ये कनकारविन्दप्रार्थनो नाम षोडशः
सर्गः ॥ १६ ॥

१. K. reads स्वयम् for समम्. २. B. reads इत्युक्त्वा स for तैमित्युक्त्वा. ३. I. does not insert this तानि; while T. substitutes समर° for अमर°. ४. I. reads 'निकाश° for 'विनाश°. ५. T. reads आशीर्भर्तुर्नवपरिभवदयामला मन्त्र लक्ष्मीः and I. आसीद्भर्तुर्नवपरिभवदयामला मन्त्रलक्ष्मीः for नाथस्यासीन्नवपरिभव-
दयामला वक्त्रलक्ष्मीः. ६. T. reads श्रीसाहसार्कचरिते षोडशः सर्गः and I. परिमलस्य नवसाहसार्कचरिते कनकारविन्दप्रार्थनः षोडशः for the whole knolo-
phone; while B. इति षोडशः सर्गः for the same.

अथ समदशः सर्गः ।

—••••—

युद्धवर्णनम् ।

अथाहिविद्याधरराजसैन्यैर्
निपीडितायां पुरि रत्नवत्याम् ।
भयस्सकोपं भुजदर्पभाजो
निर्जग्मुराकृष्टकृपाणपट्टौः ॥ १ ॥
अन्योन्यसङ्घट्टवशेन तेषाम्
उदञ्चिताः कान्धनकङ्कटेभ्यः ।
युगान्तकालानलबीजशङ्कां
न कस्य चक्रुः शिखिनः स्फुल्लिङ्गाः ॥ २ ॥
भालेषु भीमा भृकुटीर्वहन्तो
भृङ्गत्विषश्चासिलताः करेषु ।
खुराग्रहृणां वनिभिस्सरोपं
निरीयुरन्ये चतुरैस्तुरङ्गैः ॥ ३ ॥
न्यभादनीकं करिणां च सान्द्र-
सिन्दूरपूरारुणगण्डभित्ति ।

१. B. reads पुर° for पुरि. २. K. reads °धन्वाः for °पट्टाः. ३. T. reads °कङ्कुणेभ्यः for °कङ्कुटेभ्यः. ४. T. reads समन्तात् for स्फुलिङ्गाः. ५. T. reads फलेषु for भालेषु. ६. T. reads जम्भद्विषः for भृङ्गत्विषः. ७. I. reads °ग्लावनिभिः for °ग्लावनिभिः and T. °मूर्द्धावनिभिः for °ग्लावनिभिः. ८. We follow here the marginal reading of B. and K.; while B. substitutes न्यर्थादनीकं for न्यभादनीकं and T. reads नरैरनीकं हरिणां च सान्द्रं सिन्दूरचूर्णारुण°, and I. नरैरनीकं करिणां च सान्द्रसिन्दूरपूरारुण° for न्यभादनीकं करिणां च सान्द्रसिन्दूरपूरारुण°. the first letter न originally was नि, but corrected न.

प्रत्यग्रदोवानललीढकोटि-
 कुलाचलेन्द्रप्रचयोपमेयम् ॥ ४ ॥
 पुरो रणोत्सेकभृतां निरुद्धम्
 ओधिनि विद्याधरवाहिनीनाम् ।
 तत् पुञ्जितं सैन्यममर्त्यशत्रोर
 बभूव मूले मणिलोरणस्य ॥ ५ ॥
 साटोपमारोपितचापयष्टिर्
 निबद्धेतूणीरयुगो गजस्थः ।
 स निर्जगामाथ महासुरेन्द्रो
 वेगादहङ्कार इवात्तदेहः ॥ ६ ॥
 युगात्ययाम्भोधरनादधीरसं
 तस्योद्धतः सङ्गरतूर्यघोषः ।
 बद्धप्रतिश्रुन्ति नितान्तभीमश
 चकार पातालबिलोदराणि ॥ ७ ॥
 सत्पुष्करानञ्जनपुञ्जभासः
 पथो जयस्याथ गजानसींश्च ।
 व्यापारयन्तिस्म रयेण वीरास्
 तत्पेरिता वैरिविरुधिनीषु ॥ ८ ॥
 परस्परापातिकृपाणनिर्यत्-
 ज्वालावलीपल्लवितान्तरिक्षः ।

१. B. reads °वावानलदग्धमान° and I. °वावानललीढकोटि° for °वावानललीढकोटि°. २. B. and K. read पुरा for पुरो. ३. T. and I. read पिनद्ध° for निबद्ध°. ४. B. reads °दीर्घस् for °धीरस्. ५. T. reads °प्रतिभ्रान्ति for °प्रतिश्रुन्ति; while B. substitutes °दीर्घस् for °भीमश. ६. I. reads यमस्य for जयस्य; while T. substitutes पथे for पथो. ७. T. reads नयेन for रयेण. ८. I. reads °विरुधिनीषु for °वरुधिनीषु.

अभूत् प्रवृत्तः समरो महाहि-
 विद्याधरेन्द्रासुरपुङ्गवानाम् ॥ ९ ॥
 वीरेषु धावत्सु चरत्स्वमन्दं
 गेजेषु वल्गत्सु तुरङ्गमेषु ।
 अकालकल्पात्ययशङ्कितानि
 ज्वलम्पिरे सप्त रसातलानि ॥ १० ॥
 प्रकाशयन्तः करणप्रपञ्चं
 सुराङ्गनाभिः स्पृहयेक्ष्यमाणाः ।
 अत्यद्भुतं नृत्तमिवारभन्त
 भटा रणप्राङ्गणरङ्गमध्ये ॥ ११ ॥
 उत्प्लुत्य वेगात् पवमानमार्गं
 विद्याधरैर्दानजलाविलानि ।
 पटु व्यपाटयन्त मीनङ्गजानां
 तीक्ष्णासिर्पत्रककचैः शिरांसि ॥ १२ ॥
 निपत्य कुम्भेषु महागजानां
 नीरन्ध्रमुक्तेषु पटु कणन्तः ।
 भान्तिस्म विद्याधरपुङ्गवानाम्
 मुक्ताद्वहासा इव खड्गपट्टाः ॥ १३ ॥

१. K. reads अभून्मृधं तत् खलु रोमहारि for अभूत् प्रवृत्तः समरो महाहि°; while I. substitutes ममांही for महाहि°. २. T. reads यावत्सु for धावत्सु. ३. K. substitutes भुजेषु and T. भजेषु for गजेषु. ४. K. reads समर° for करण°. ५. B. and T. read ईक्षमाणाः for ईक्ष्यमाणाः. ६. T. reads न्यस्तम् for नृत्तम्. ७. B. reads पवनस्य for पवमान°. ८. K. reads पत्रैः सघनैः for °पत्रककचैः. ९. K. reads पुनः for पटु. १०. T. reads मुक्ताद्वि° for मुक्ताद्व°.

आवर्ततामूर्मिलतायमान-
 निखिंशवल्लीवलयकुलासु ।
 प्रपेदिरे पूर्वसुरोज्झितानि
 चक्राणि विद्याधरवाहिनीषु ॥ १४ ॥
 फणावलीष्वापतितोरगाणाम्
 अफल्गुरत्नोपलकर्कशासु ।
 कृपाणधारा मसृणीवभूव
 महासुराणां न तु सङ्गरेच्छा ॥ १५ ॥
 अमान्ति पातालतले प्रसक्तुः
 क्षिनौ बिलद्वारविनिर्गतानि ।
 ज्याशब्दहर्षासुरसिंहनाद-
 तुरङ्गहेषा-गजवृंहितानि ॥ १६ ॥
 प्रधावदश्रीयखुराहतानाम्
 अभ्युद्धतो रत्नभुवां परागः ।
 गीर्वाणचापच्छविलाञ्छितानि
 कृत्स्नानि चक्रे ककुभां मुखानि ॥ १७ ॥
 भेटास्त्रपूर्णेः परितो गजानां
 स्वदानपङ्कोपचितैः पदाङ्कैः ।

१. T. reads आवर्तताम् for आवर्तताम्. २. T. reads 'पुरोज्झितानि for 'सुरोज्झि-
 तानि. ३. B. reads चक्राणि for चक्राणि. ४. T. reads रक्तोत्पल° for 'रत्नोपल°.
 ५. T. reads 'धाम मसृणी° for 'धारा मसृणी°. ६. T. reads प्रसक्तुः for प्रसक्तुः.
 ७. T. reads समागतानि for विनिर्गतानि. ८. B. and T. read 'दृष्टा° for 'दृष्टा°.
 ९. K. reads प्रधावतानम् for प्रधावदश्रीय°. १०. B. reads अभ्युद्धतो for अ-
 भ्युद्धतो. ११. T. reads वडास्त्र° for भेटास्त्र°. १२. B. reads 'पङ्कापतितः and L.
 पङ्कापतितैः for 'पङ्कोपचितैः.

भयङ्कराऽभूत्तरुणार्कबिम्ब-
 सहस्रकीर्णैव रणाङ्गणोर्वी ॥ १८ ॥
 लूनीः समूलं सुभटासिपत्रैः
 सहस्रशः शोणितशीकरार्द्राः ।
 उत्तालवैवस्वततालवृन्त-
 विच्छित्तिमूहुः करिकर्णतालाः ॥ १९ ॥
 अन्योन्यकृत्तास्तरसा भटानां
 नवातपाताम्रनखत्विषो ऽग्रे ।
 भुजा निपेतुः सममीक्षणेन
 समौलिरत्ना इव पन्नगेन्द्राः ॥ २० ॥
 अद्भार्दसि-प्रास-पृषत्कभिन्नाद्
 असृक्प्रवाहेषु भृशं वहत्सु ।
 लीलागलद्वैरिकनिर्झराणां
 गजैर्जगाहे कुलपर्वतानाम् ॥ २१ ॥
 दैमायां बभुः खङ्गपृथकृतानि
 सहस्रशः शस्त्रभृतां शिरांसि ।
 कालेन सङ्ग्रामसरोन्तरालाद्
 • उत्खण्डितानीव सरोरुहाणि ॥ २२ ॥

१. K. reads रणाङ्गणश्रीः for रणाङ्गणोर्वी. २. I. omits रा in °शीकरार्द्राः and T. reads शीकरशोणितार्द्राः for शोणितशीकरार्द्राः. ३. T. reads उत्तार्द्र° and K. °वेतालकरैकताल° for उत्ताल° and °वैवस्वततालवृन्त° respectively. ४. B. and T. read °माहः for °मूहुः. ५. B. and I. read समितिक्षणेन for सममीक्षणेन. ६. B. reads अपि for असि°. ७. T. reads क्षमामप्ययुः and I. क्षमामप्ययुः for क्षमायां बभुः. ८. T. reads °शिरोन्तरालात् for °सरोन्तरालात्; while K. ऐवेन for कालेन.

कबन्धकण्ठोच्छलदस्त्रवन्तः
 समीपमेत्योपरि कङ्कयूथम् ।
 मुहूर्तमिद्वारुणरत्नदण्डम्
 अदृश्यत च्छत्रमिवान्तकस्य ॥ २३ ॥
 मुक्तैः समूहेन नभश्चराणां
 कुम्भेषु चक्रैः करिणां पतद्भिः ।
 अस्ताचलव्यायतवप्रपाति-
 पतद्भबिम्बानुकृतिर्वितेने ॥ २४ ॥
 पतद्भटं निर्दलिताश्ववारं
 निकृत्तमत्तेभकरं क्षणेन ।
 व्यधायि विद्याधरसैनिकैस्तत्
 सनांगवीरैरसुरेन्द्रसैन्यम् ॥ २५ ॥
 हंसैरिव स्मेरतटाः समन्तात्
 परिच्युतैः कुञ्जरकर्णशङ्खैः ।
 वोढुं प्रवृत्ता भवदुत्तरद्वा
 क्षटित्यगाधा रुधिरस्रवन्ती ॥ २६ ॥
 विद्याधर-व्यालभटावलुप्त-
 धैर्येषु नश्यत्सु महासुरेषु ।
 विश्वाङ्कुशोनाम सुरारिसूनुर्
 अथो रथेनाजिर्मर्ही विवेश ॥ २७ ॥

१. B. reads 'इक्षुवन्तैः समेतमोपरि for 'इक्षवन्तः समीपमेत्योपरि and T. has कबन्धकच्छइक्षवन्तैः for कबन्धकण्ठोच्छलदस्त्रवन्तः. २. B. reads 'सिद्धारुण' for 'मिद्धारुण'. ३. K. reads भित्तैः for मुक्तैः. ४. T. and I. read 'राग' for 'नाग'. ५. B. reads स्मेरभटाः for स्मेरतटाः. ६. I. हसित्यगाधाः and T. जग-
 त्यगाधाः for क्षटित्यगाधाः. ७. K. reads 'मुत्त' for 'मर्ही'.

आकर्णकृष्टात् धनुषः पतद्भिर्
 बालेन्दुलेखाकृतिभिः पृषत्कैः ।
 अरातिसैन्ये रेणधीरवीरान्
 भीरूनिवैको विमुखीचकार ॥ २८ ॥
 तद्वीर्यनिर्वासितसौष्टवानां
 विद्याधराणामपतन् करेभ्यः ।
 धाराग्रलग्नद्विपकुम्भमुक्ताः
 सत्राष्पलेशा इव खड्गलेखाः ॥ २९ ॥
 क्षणाद्वलन्तिस्म तदा हतानि
 बलानि विद्याधर-पन्नगानाम् ।
 सरित्पयांसीव निशाकरांगु-
 पूरप्रवृद्धान्वपीडितानि ॥ ३० ॥
 न शेकतुस्तस्य गतिं निरोद्धुं
 विद्याधरेन्द्रोरगराजपुत्रौ ।
 रत्नाकरस्येव महेन्द्र-सह्या-
 वसह्यवेगं प्रलयोत्थितस्य ॥ ३१ ॥
 दोर्दण्डकण्डूतिमथास्य हर्तुम्
 उद्धूलतं भूपतिना नियुक्तः ।

१. B. and I. read रणतः स for रणधीर°; while T. has :—

सुरारिसैन्ये रणवः स धीरान्
 भीरूनि वैरो विमुखीचकार ॥

२. K. reads 'निर्वासित' for 'निर्वासित'. ३. B. reads धराग्रलग्न° and T. and I. धाराग्रलग्न° both for धाराग्रलग्न°. ४. I. reads 'लेखाः' for 'लेखाः'. ५. B. reads पतन्तिस्म for बलन्तिस्म. ६. K. reads 'प्रवृद्धान्वपीडितानि' for 'प्रवृद्धान्वपीडितानि'. ७. K. reads 'पुष्पाः' for 'पुष्पौ'. ८. T. reads 'वेगप्रणयोत्थितस्य' for 'वेगं प्रलयो-
 त्थितस्य'. ९. I. reads हर्तुम् or हर्तुम्; while T. भर्तुर् for the same.

जवाज्जगामाजिपथं रथेन
 रमाद्भदः कुण्डलितोऽग्रचापः ॥ २२ ॥
 तथोपलेभे समरोन्मुखस्य
 नादेन वृद्धिः शरजन्मनाऽस्य ।
 चक्रे पदं बाष्पकणोत्करेण
 यथा कपोलेष्वसुराङ्गनानाम् ॥ ३३ ॥
 दूरात् सुपर्वारिसुतं रथेन
 स रंहसा सम्मुखमापतन्तम् ।
 रुरोध तं बाणपरम्पराभिर्
 यशोभटः कर्णमिवेन्द्रसूनुः ॥ ३४ ॥
 विश्वाङ्कुशः सेत्कवचे मुमोच
 वक्षःस्थले हैममथास्य बाणम् ।
 तटे ऽञ्जनश्यामर्तनौ महाव्रेग्
 शातहृदं ज्योतिरिवाम्बुवाहः ॥ ३५ ॥
 अलक्ष्यसन्धान-विमोक्ष-पातान्
 यशोभटस्यात्तरुषोऽपि रोपान् ।
 मूर्च्छालुठत्सारथिराहताश्वो
 रथःशशसासुरनन्दनस्य ॥ ३६ ॥
 विलासकाञ्चीर्मथ कालरात्रे
 उद्यत्क्रुधः पङ्क्तिमन्तकस्य ।

१. T. reads वृद्धी जरजं मनस्य for वृद्धिःशरजन्मनाऽस्य. २. T. reads सुता-
 रथेन for सुतं रथेन. ३. K. reads तत् for सत्. ४. T. and I. read सगुर
 for सनौ. ५. T. reads कोपान् for रोपान्. ६. B. reads सारथिना हताश्वो
 सारथिराहताश्वो. ७. I. reads शशसे for शशस. ८. K. reads अपि for अय.

मौर्वी पृषत्केण रमाङ्गदस्य
 चिच्छेद गीर्वाणरिपोस्तनूजः ॥ ३७ ॥
 सन्नाभिविम्बेन महाजिलक्ष्म्याः
 वीरश्रियो विश्रमनूपुरेण ।
 संरभ्ये राहोरिव चक्रपाणिः
 सोऽप्यस्य चक्रेण शिरश्चकर्त ॥ ३८ ॥
 ननर्त विद्याधरसुन्दरीणां
 गणो नदन्नूपुरमम्बरे ऽथ ।
 मौलौ शरक्षुण्णशिरस्वरत्ने
 चिक्षेप चास्यामरपुष्पवृष्टिम् ॥ ३९ ॥
 दृष्टे शिरस्यैत्फलिते स्वसूनोर्
 दिङ्मूललीनासु पताकिनीषु ।
 वज्राङ्कुशः सम्मुखमापपात
 पत्युर्विशामस्तगिरिरिवार्कः ॥ ४० ॥
 मृदाम्बुवर्षी समरेऽभिधावन्
 रेजे गजस्तस्य सहेमकर्ष्यः ।
 भिन्नेऽन्तराले पवमाननुन्नस्र
 तमालनीलस्तडितेव मेघः ॥ ४१ ॥
 पत्युः प्रसादस्मिर्तरज्जुकृष्टा
 भटा विवृत्यास्य पुरो बभूवुः ।

१. K. reads संरभ्य° for संरभ्य. २. B. reads °राजे for °रत्ने. ३. B. and K. read उत्फलिते for उत्फलिते. ४. T. reads मृदाम्बुवर्षः and I. मृदाम्बुवर्ष for मृदाम्बुवर्षी. ५. B. and K. read °कर्षः and T. °कर्ष्याः both for °कर्ष्यः. ६. B. and T. read °स्मृति° for °स्मित°. ७. B. reads पुरे for पुरी.

स्वजीवितान्याजिमुखे विहानुम्
 अत्युत्सुका भङ्गमलीमसानि ॥ ४२ ॥
 आरुह्य चन्द्रः खमिवाभिरामं
 नक्षत्रमालाभरणं गजेन्द्रम् ।
 देवो अपि तद्वैरितमो नियन्तुम्
 अथ प्रतस्थे नवसाहसार्कः ॥ ४३ ॥
 एकत्र पार्श्वे शशिखण्डनामा
 विद्याधरेन्द्रो नृपतेर्बभूव ।
 अरातिसेनानलिनीवनैक-
 शीतांगुरन्यत्र यशोभटश्च ॥ ४४ ॥
 स्फुरत्फणच्छत्रमणिप्रतान-
 तेजश्छटाजर्जरितान्धकारः ।
 अफल्गुर्वीर्यः फणभृत्कुमारो
 ऽप्यग्रेऽभवत्तस्य स रत्नचूडः ॥ ४५ ॥
 विधूतैर्निर्लिशतरङ्गितानि
 सत्राणचक्रीकृतकार्मुकानि ।
 हतावशेषाणि पुरोऽस्य चेलुर्-
 बलानि विद्याधर-पन्नगानाम् ॥ ४६ ॥
 रक्तासवक्षीवसहस्तताल-
 वेतालतालीच्छलिताट्टहासः ।

१.-K. reads जुहोतुम् अत्युत्सुकापायं for विहानुम् अत्युत्सुकाभङ्गः; while B. reads अत्युत्सुका for अत्युत्सुका. २. B. and I. read अभिरामनक्षत्रं for अभिरामं नक्षत्रं. ३. B. and K. substitute ऽथ for ऽपि. ४. B. reads निरोद्धुम् for नियन्तुम्. ५. B. reads 'फणि' for 'फण'. ६. B. reads 'वीरः' for 'वीर्यः'. ७. K. reads निर्धूतं for विधूतं. ८. K. reads रेणुद for चेलुद. ९. T. reads 'तालीच्छलिताट्टहासः' for 'तालीच्छलिताट्टहासः'.

महाभटानामसुनिर्व्यपेक्षम्
 अन्योन्यमावर्तत सम्परायः ॥ ४७ ॥
 चक्रशिरे शस्त्रभृतां शिरस्सु
 मिथः पतन्त्यः करवालवह्यः ।
 मुक्ताःसलीलं त्रिदशाङ्गनाभिर
 माला इवेन्दीवरपत्रमयः ॥ ४८ ॥
 केषाञ्चिद्बहुः कवचानि शोभां
 क्वचित्क्वचिल्लोहितपाटलानि ।
 खेलज्जयश्रीचरणारविन्द-
 लाक्षारसेनेव नवाङ्कितानि ॥ ४९ ॥
 हृदि प्रविष्टैरविशुद्धिमद्भिर्
 अभूद्वयथा काऽपि शरैः परेषाम् ।
 दुरात्मनां साधुगुणैरिवाग्रे
 फलेन संयोगमुपेयिवद्भिः ॥ ५० ॥
 परस्परापातजुषामसीनां
 धारायुतः संयतिचूर्णरेणुः ।
 अवाप तापिच्छरुचिर्जयश्री-
 विलासकालाञ्जनधूलिलीलाम् ॥ ५१ ॥
 पर्यायजातोभयसैन्यभङ्ग-
 करालकोलाहलकातराणाम् ।

१. K. and T. read सम्परायः for सम्परायः. २. K. reads 'पद्मसीर्षाः' for 'पद्मस्यः'. ३. K. reads 'कल्मषानि' for 'पाटलानि'. ४. B. reads 'जलश्री' for 'जयश्री'. ५. I. reads 'न वाञ्छिल्लतानि' for 'नवाङ्कितानि'. ६. B. reads 'प्रतिष्ठै' for 'प्रविष्टै' and T. I. and K. 'रति' for 'रवि'. ७. T. substitutes 'यथा' for 'इव'. ८. B. reads 'मसीनां' and in the margin 'मसीनां' for 'मसीनां'; while I. 'मसीनं' for the same. ९. I. reads 'मूल' for 'चूर्ण'. १०. B. reads 'भङ्ग' for 'भय'.

सुरारि-विद्याधरसुन्दरीणां
 दोलेव शोक-प्रमदावभूताम् ॥ ५२ ॥
 अथासुरेन्द्रद्विरदेन वेगाद्
 अभ्युत्थितेनोद्धतदानधारम् ।
 मध्येरणं मध्यमलोकभर्तुर्
 जवान् मदान्धो जघटे गजेन्द्रः ॥ ५३ ॥
 महेभयोस्तत्र शिखाच्छलेन
 प्रतिप्रहारं रदजः कृशानुः ।
 कोशेषु विद्युत्कपिशा मुहूर्तं
 व्यधादिवाष्टापदपत्रवल्लीः ॥ ५४ ॥
 मुहुः प्रजानामधिपेन गाढम्
 आकृष्यमाणस्य शरासनस्य ।
 द्विषद्वधारम्भविधौ गंभीरः
 क्रेङ्कारहुङ्कारैर् इवोच्चचार ॥ ५५ ॥
 परिस्फुरत्कुण्डलघृष्टपुङ्खास्
 तेन प्रयुक्ताः पृथुविक्रमेण ।
 प्रमृष्टकान्ताकुचपत्रलेखे
 लेखारिवक्षस्यपतन् पृषत्काः ॥ ५६ ॥
 अरातिमुक्तेषु तैस्तस्तनुवात्
 वैह्विस्फुलिङ्गेषु समुल्लसत्से ।

१. B. reads अभ्युत्थितेन for अभ्युत्थितेन. २. T. reads अवात्मजोस्थो and I. अवात्मजोस्थे both for जवान् मदान्धो. ३. K. reads नरेन्द्रः for गजेन्द्रः. ४. B. reads न रजः for रदजः. ५. T. reads गंभीरं for गंभीरः. ६. B. reads क्रेङ्कार-भोङ्कार, K. and T. कोङ्कारहुङ्कार and I. केङ्कारभुङ्कार all for केङ्कारहुङ्कार. ७. K. reads पचास् for पुङ्खास्. ८. I. reads प्रघृष्ट for प्रघृष्ट. ९. B. reads इतान्मनुष्यान् and I. तैस्तस्तनुवात् for ततस्तनुवात्. १०. K. reads वैह्विस्फुलिङ्गेषु for वैह्विस्फुलिङ्गेषु. ११. B. reads समुल्लसत्से for समुल्लसत्से.

मूर्तिर्बभासे वसुधाधिपस्य
 निर्यत्प्रतापाम्रिकणच्छटेव ॥ ५७ ॥
 हिरण्मयी पार्थिवबाणपङ्क्तिर्
 अत्युन्नते मूर्ध्नि महासुरस्य ।
 रेजे तरामञ्जनपर्वतस्य
 लम्बेव तिग्मांगुमयूखमाला ॥ ५८ ॥
 अभ्युद्गता भर्तुररातिबाण-
 क्षुण्णेन्द्रनीलाद्गदरेणुराजिः ।
 अदृश्यतोद्दामभुजास्पदस्य
 पराक्रमाम्रेरिव धूमलेखा ॥ ५९ ॥
 रमाद्गदोऽप्युद्भुक्कुटिः कृतात्त्रं
 वीरं द्विषः पार्श्वगतं निहत्य ।
 शैरैरलावीज्जयवैजयन्तीं
 ज्योस्नासितां कीर्तिमिवासुरस्य ॥ ६० ॥
 अधःस्थितोद्दामरवैरिपत्ति-
 मुक्तेषु निर्लूनशरासनज्यैः ।
 चिक्षेप चक्राप्यतिदीर्घबाहुः
 स कालरात्रेरिव कङ्कणानि ॥ ६१ ॥
 उत्प्लुत्य हेलाहतसम्मुखारिं
 विद्याधरेन्द्रोऽप्यसिना चकर्त ।

१. T. reads मूर्तिर्बभौ सा for मूर्तिर्बभासे. २. T. reads वीरद्विषत् for वीरं
 द्विषः; while I. reads वीरद्विषः for the same. ३. I. reads हानैः for हारैः. ४. T.
 and I. read 'स्थितोद्दामर' for 'स्थितोद्दामर'. ५. K. reads 'उद्यम्' and I. 'उद्याः'
 both for 'उद्यः'. ६. I. reads उत्प्लुत्य for उत्प्लुत्य; while T. reads वेगाहतं
 for हेलाहतं and I. substitutes नि for रि.

जगज्जयस्तम्भमिवोदुरस्ये
 सुरद्विषः काञ्चनकेतुदण्डम् ॥ ६२ ॥
 स रत्नचूडोऽपि तथा भुगुण्ड्या
 पिपेष वैरिद्विपकुम्भपीठम् ।
 सितातपत्रत्वमुदञ्चदार्प
 यथास्य मुक्ताफलधूलैजालम् ॥ ६३ ॥
 तुङ्गं दधत्कर्कशतामभीकः
 श्रीसिन्धुराजद्विपकुम्भयुग्मम् ।
 पयोधरद्वन्द्वमिवाजिलक्ष्म्याश्
 चक्रेऽर्धचन्द्राङ्कितमिन्द्रशत्रुः ॥ ६४ ॥
 परस्पराघटितदन्तकोटि-
 भ्रष्टाभिवेशभ्रममौदधन्ति ।
 रणाजिरे लोहितरञ्जितानि
 विरेजिरे^१ कुञ्जरमौक्तिकानि ॥ ६५ ॥
 चिक्षेप पृथ्वीतिलके सुरारिर्
 यांयामिषुं कोपै^२ कषायिताक्षः ।
 तां तां जयाशामिव बाहुशाली
 शरैः स तस्यार्धपथे लुलावै ॥ ६६ ॥

१. K. reads इवागतस्य, T. इवोदुरस्य and I. इवोदुरस्यासुर^३ for इवोदुरस्य
 and इवोदुरस्य सुर^२ respectively. २. B. reads भुगुण्ड्या and T. मुगुण्ड्या
 both for भुगुण्ड्या; while the reading of I. is illegible. ३. T. reads 'पीठम्'. ४. T. reads 'मुदञ्चिताप' for 'मुदञ्चदाप'. ५. T. reads अतीव for
 अभीकः. ६. T. reads आजिलक्ष्म्या चक्रेऽर्ध^४ for आजिलक्ष्म्याश्चक्रेऽर्ध^५; while
 T. आजिलक्ष्म्या चक्रे च for the same. ७. B. reads 'मारहन्ति' for 'मारधन्ति',
 but in the margin 'मारहन्ति'; while T. reads 'मारधन्ती' for the same. ८. T.
 reads रणाहितो for रणाजिरे. ९. B. वणाजिरे, K. विनाजिरे and I. विनाजिरे
 for विरेजिरे. १०. T. and I. read रोष^६ for कोप^७. ११. B. and K. read चक्रे
 for लुलाव.

तयोस्तथेष्वासपरप्रकर्ष-
 प्रत्युक्तेकर्णार्जुनयोर्जयश्रीः ।
 सुवेलं-रत्नाकरयोरुदग्रा
 चकार वेलेव गतागतानि ॥ ६७ ॥
 पत्युः प्रजानामेसुरेश्वरोऽथ
 किरीटमाणिक्यचयं जहार ।
 मणिप्रसूनस्तवकप्रतानं
 कल्पद्रुमस्येव युगान्तवातः ॥ ६८ ॥
 क्रोधादर्थार्थशशलाञ्छनसोदरेण
 बाणेन वासवरिपोर्नवसाहसाङ्कः ।
 चिच्छेद राम इव विश्रवसः सुतस्य
 पीनांसलोलमणिकुण्डलमुत्तमाङ्गम् ॥ ६९ ॥
 आसन् मुखानि ककुभामभितोऽथ चित्र-
 वादित्रनादलहरीमुखरोदराणि ।
 देवस्य च त्रिदिवपुष्पमयं पपात
 माल्यं शिरस्यसुरवैरिपुरान्ध्रमुक्तम् ॥ ७० ॥
 लक्ष्मीपतेः पृथुभुजद्वयमार्द्रसान्द्र-
 ज्याघातलाञ्छितमलाञ्छितविक्रमस्य ।

१. K. reads 'प्रजुक्त' and T. 'प्रत्युक्त' for 'प्रत्युक्त'. २. T. reads 'सुवेल' for 'सुवेल'. ३. T. and I. read 'मसुराशुगो' for 'मसुरेश्वरो'. ४. T. reads 'अस्व' for 'अर्थ'. ५. T. reads 'विचित्र' for 'अथ चित्र'. ६. B. reads 'मुखरीकृतानि' for 'मुखरोदराणि'. ७. B. reads 'न्यपस्वन्' and I. 'न्यपत्त' for 'पपात', but I. in the margin 'पपात'. ८. I. reads 'अनरवैरि' for 'असुरवैरि'. ९. B. reads 'तद्वद्वय' for 'पृथुभुजद्वय'; while K. 'लक्ष्मीपतेरथ' for 'लक्ष्मीपतेः पृथु'.

अस्यादरागतजितोर्जितवैरिलक्ष्मी-
 पादाब्जयावकनिषक्तमिवाऽऽचकाशे ॥ ७१ ॥
 तस्याग्रतः कनककुण्डलताड्यमान-
 गण्डस्थलीलुलितकुङ्कुमपत्रलेखाः ।
 विद्याधरोरगकुरङ्गदृशः प्रमोद-
 सान्द्रोच्छलध्वनि जगुर्जयमङ्गलानि ॥ ७२ ॥
 स्मित्वा यशोभटकरार्पितचापयष्टिर्
 उन्मुक्तरत्नकवचः खचेश्वरेण ।
 उद्भिन्नमौक्तिकनिभश्रमवारिविदुर्
 देवो ममार्ज मुखमंशुकपल्लवेन ॥ ७३ ॥
 दत्ताभयोपनतपौरशताप्यमाण-
 रत्नोपधामथ स रत्नवतीं प्रविश्य ।
 तं संयुगस्फुटपरीक्षितशौर्यसारं
 राज्ये रिपोः फणिकुमारकमभ्यषिञ्चत् ॥ ७४ ॥
 मूर्ते मनोरथमिवोपवनात् सकन्दम्
 आदाय तत् कनककोकनदं नरेन्द्रः ।

१. T. reads अस्यागरागतजितोर्मितवैरिलक्ष्मीम् for अस्यादरागतजितोर्जितवैरिल-
 क्ष्मी° omitting one letter. २. T. reads °निषिक्त° and I. °निष्ठित° for °निषक्त°;
 while K. ऽऽचभासे for ऽऽचकाशे. ३. I. reads °गण्डस्थलीर् for °गण्डस्थली°. ४.
 I. reads °मन्त्र° for °सान्द्र°; while T. mutilates four letters at the
 beginning of this line. ५. T. mutilates two letters after °कवचः. ६. B.
 reads उन्मुक्त° for उद्भिन्न°. ७. T. reads :—

दत्ताभयोपनतपौरशार्धमाण-

रत्नोपधामधनरत्नवतीं---।

for दत्ताभयोपनतपौरशताप्यमाण-

रत्नोपधामथ स रत्नवतीं ....।

but one letter is omitted; while I. reads °परत° for °पमत° and K. °वर्ण°
 for the same. ८. I. reads °रत्नोपशार्धमयं रत्नवतीं for °रत्नोपधामथ स रत्नवतीं

आदातुमीप्सितमहीन्द्रसुतेति रत्नम्
अभ्युत्सुकस्तदनु भोगवतीं प्रतस्थे ॥ ७५ ॥

देवः साहसिकोऽप्यमन्दमुरजध्वानानुमेयोत्सवाम्
उन्नम्रैः परितो महीं मणिगृहैरुत्तमभयन्तीमिव ।
तैमत्युन्नतरत्नतोरणशिखाप्रेङ्खोलमुक्ताफल-

प्रालम्बोच्छलदच्छकान्तिनिकरस्मेरामवापत् पुरीम् ॥ ७६ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसङ्कचरिते महाकाव्ये हेमकमलहरणो नाम सप्तदशः
सर्गः ॥ १७ ॥

१. K. and I. read अमन्त्रं for अमन्त्रं; while B. ५४ सान्द्रं for ५४ अमन्त्रं.
२. T. mutilates three letters at the beginning of this line. ३. B. reads 'प्रे-
ङ्खोल' for 'प्रेङ्खोल'. ४. B. reads 'प्रारम्भो' for 'प्रालम्बो'; while T. 'च्छलत्' for
'च्छलत्'. ५. B. in the margin and K. reads अवासः for अवापत्. ६. B. reads
इति मृगाङ्कसूनोः परिमलापरनामः कृतौ नवसाहसङ्कचरिते १७ सर्गः, I. इति परि-
मलस्य नवसाहसङ्कचरिते सप्तदशः सर्गः, and T. इति परिमलपरनामि महाकावेः
कालिससस्य कृतौ साहसङ्कचरिते महाकाव्ये हेमकमलहरणः सप्तदशः सर्गः.

अथाष्टादशः सर्गः ।

फणिराजदर्शनम् ।

तं विष्टपत्रितयकण्टकदृष्टसारम्
अभ्यागतं नृपतिमुद्रतगाढहर्षः ।
प्रत्युद्ययावधिपतिः फणिनामनर्घ-
रत्नार्धपाणिरशनैरथ शङ्खपालः ॥ १ ॥

पुरप्रवेशः ।

आदाय सादरफणीश्वरदत्तमर्घ्यम्
अर्घ्यः सतां स बहिरेव निवेश्य सैन्यम् ।
देवोऽविशद्विनेयवान् पुरमग्रयायि-
विद्याधराधिप-रमाङ्गद-रत्नचूडः ॥ २ ॥
उत्सृज्य गीतमसमाप्य विलासलास्यम्
अङ्गादपास्य सहसा मणिवल्लर्की च ।
अत्युन्मनास्तदवलोकनकौतुकेन
वातायनान्यधिरुरोह पुरन्ध्रलोकः ॥ ३ ॥
उत्क्षिप्य वेपथुमता करपल्लवेन
वातायनाग्रमणिमौक्तिकजालकानि ।

१. T. reads 'दृष्ट' for 'दृष्ट'. २. T. omits three letters after 'रत्नार्ध' and reads 'पाणीदशनैः' for 'पाणिरशनैः'; while K. substitutes 'शङ्खचूडः' for 'शङ्खपालः'. ३. B. reads 'द्विरववान्' for 'विनेयवान्'. ४. T. reads 'उत्सृज्य' for 'उत्सृज्य'. ५. B. reads 'अत्युन्मनः' for 'अत्युन्मनाः'. ६. T. and I. read 'वेपथुमेन' for 'वेपथुवेन'. ७. T. omits two letters between 'आ' and 'नि'.

स्मितैकया स विलसन्मकरावचूल-
लीलालवाञ्छितविलोचनेमालुलोके ॥ ४ ॥
उद्यद्विवृत्तकरवेणिकया नृपेन्दौ
तस्मिन् स्मरोल्लासितजृम्भिकया कयाचित् ।
मुक्ता मुहुर्विबुधसिन्धु-कलिन्दकन्या-
किर्मीरवारिलहरीसुहृदः कटाक्षाः ॥ ५ ॥
वाचालरत्नवलया सविलासमस्मिन्
निक्षिप्य कापि नवमौक्तिकलाजमुष्टिम् ।
तत्ताडितांसतटपार्थिवदत्तदृष्टिर्
दीर्घेक्षणा किमिव न त्रपया चकार ॥ ६ ॥
वक्षो दधानममराद्रिशिलाविशालम्
आजानुबाहुमवलोक्य नरेन्द्रचन्द्रम् ।
चित्तोपनीतपरिरम्भसुखातिसान्द्रम्
अन्या पयोधरभरे पुलकं बभार ॥ ७ ॥
आलोक्य दर्पणतले प्रतिमागतं तम्
‘आत्तो मयैष’ इति कापि कृतोत्सवाभूत् ।
मुग्धो गतेऽथ पुरतोऽत्र तदीयेबिम्बे
गून्यात्मदर्शविधुरेन्दुमुखी बभूव ॥ ८ ॥

१. T. reads स्मितैकया for स्मितैकया ; while B. विकसन् for विलसन् and T. विलसन् for the same. २. B. reads विलोकिता and T. विलोकन for विलोचन. ३. K. reads नृपाले for नृपेन्दौ and T. नृपेन्द्रो for the same. ४. T. mutilates one letter between सु and दः. ५. T. reads निक्षिप्य for निक्षिप्य. ६. K. reads जाल and T. नालमुष्टिम् for लाज and लाजमुष्टिम् respectively. ७. K. reads पयोबाभूव for पयोया चकार ; while B. नेत्रपया for न त्रपया. ८. T. reads वक्षो निषधान for वक्षो दधान. ९. B. substitutes सान्द्रम् for सान्द्रम्. १०. T. reads भरे for भरे. ११. T. omits three letters after मुग्धा and reads पुरोऽत्र omitting one letter. १२. I. reads बिम्ब for बिम्बे.

इत्यापतन्मदनबाणपरम्पराणाम्
 उन्मीलिताङ्गवलनश्लथमेखलानाम् ।
 एणीदृशां विचरति स्म स राजहंसः
 पारोल्लसन्नवरसोर्मिषु मानसेषु ॥ ९ ॥

नायकवर्णनम् ।

सङ्गीतवेदमनि फणीश्वरचारणानां
 गीतेष्वजस्रमिह शुश्रुम यद्यशांसि ।
 यातः स एव नयनातिथितामयं नः
 पुण्यैरहो बत नृपो नवसाहसार्कः ॥ १० ॥
 कान्तिच्छटाच्छुरितदिक्तट एष देवो
 जीयाज्जगन्ति परमारकुलप्रदीपः ।
 उन्मूल्य सम्प्रति सुरारितमः समूलं
 येनाहिविष्टपतले विहितः प्रकाशः ॥ ११ ॥
 हन्तैष पन्नगपतेरतुलप्रतिज्ञा-
 प्राग्भारसागरसमुत्तरणैकपोतः ।
 उत्पाकमेष च फलं फणिराजकन्या-
 चित्ते चिरं कृतपदस्य मनोरथस्य ॥ १२ ॥

१. T. has the following reading:—

इत्यापत - - - - -
 - - - - - लथमेखलानाम् ।
 एणीदृशां वि - - - - -
 पारुल्लसन्नवरसोर्मिसुमानसेषु ॥ ९ ॥

२. I. reads पारुल्लसत् for पारोल्लसत्. ३. K. reads वेदमसु for वेदमनि.
 ४. T. reads दिक्तत एष for दिक्तट एष. ५. T. reads भाग for भार and
 समुत्तरणैः कपोतः for समुत्तरणैकपोतः; while B. सागर for सागर, but in the
 margin substitutes ग for द. ६. B. reads तत्पाक for उत्पाक.

एतद्यशोभटकरे कनकाम्बुजं तत्
लीलाव्रतंसमचिराद्विरचय्य येन ।
प्रत्युप्तकल्पतरुपल्लवमेष पाणिम्
आदास्यते नृपतिरद्य शशिप्रभायाः ॥ १३ ॥

हाटकेश्वरदर्शनम् ।

सान्द्रानुरागपिशुनाः परशुः परेषाम्
आकर्णयन्निति सै पौरजनस्य वाचः ।
श्रीहाटकेश्वर इति प्रथितस्य तुङ्गम्
अग्रे देदर्श मणिमन्दिरमिन्दुमौलेः ॥ ४ ॥
कुलकम् ।

तत्र प्रविश्य सकृतानतिरादिदेवम्
आनर्च कल्पविटपिप्रभवैः प्रसूनैः ।
स्तोतुं कृताञ्जलिपुटः कुटजावदात-
दन्तांशुपल्लवितवागुपचक्रमे च ॥ १५ ॥

हाटकेश्वरस्तुतिः ।

अन्तर्जटापिहितसोमसुरापगाय
प्रच्छन्नपञ्चशरशासनलोचनाय ।
तीव्रव्रतैर्गलपितशैलसुतास्वरूप-
विज्ञाननर्मपटवे बटवे नमस्ते ॥ १६ ॥

१. B. reads पुरुषः for परशुः. २. T. mutilates one letter before पौरजनस्य.
३. T. mutilates three letters after अग्रे. ४. Except I. all others do not
insert this. ५. B. reads 'विटप' for 'विटपि' and K. and T. 'प्रसवैः' for
'प्रभवैः'. ६. T. reads 'पञ्चप' for 'वागुप'. ७. K. reads तीव्रातप' for तीव्र-
व्रत'; while T. omits one letter after ती. ८. K. reads 'नर्म' for 'नर्म'; while
T. 'पटलैः पटवै' and I. 'पटवै पटवै' for 'पटवे बटवे'.

अत्यादरानतसुरासुरमौलिरत्न-
 नानामरीचिखचिताङ्घ्रिसरोरुहाय ।
 देहार्धवर्तिगिरिजाविहितौभ्यसूय-
 सन्ध्याप्रणामविषमाञ्जलये नमस्ते ॥ १७ ॥

नीरन्ध्रसिन्धुजलसिक्तकपालमुक्त-
 रत्नाङ्कुरस्य करणीं विधुरातनोति ।
 मौलौ सदैव भवतो भवभेदकर्तुर्
 निर्दग्धभास्करमहाय नमोऽस्तु तस्मै ॥ १८ ॥

कन्दर्पदर्पशमनाय कृतान्तहर्त्रे
 कर्त्रे शुभस्य भुजगाधिपवेष्टनाय ।
 उर्वी-मरुद्-रवि-निशाकर-वह्नि-तोय-
 याज्याम्बरोच्चवपुषे सुपुषे नमस्ते ॥ १९ ॥

१. B. reads अन्यादरा° for अत्यादरा°. २. T. reads °रचिताङ्घ्रि° for खचि-
 ताङ्घ्रि°. ३. T. mutilates three letters after °गिरिजा°. ४. The following
 three stanzas do not occur in T. and I.:-

नीरन्ध्रसिन्धुजलसिक्तकपालमुक्त-
 रत्नाङ्कुरस्य करणीं विधुरातनोति ।
 मौलौ सदैव भवतो भवभेदकर्तुर्
 निर्दग्धभास्करमहाय नमोऽस्तु तस्मै ॥ १८ ॥
 कन्दर्पदर्पशमनाय कृतान्तहर्त्रे
 कर्त्रे शुभस्य भुजगाधिपवेष्टनाय ।
 उर्वी-मरुद्-रवि-निशाकर-वह्नि-तोय-
 याज्याम्बरोच्चवपुषे सुपुषे नमस्ते ॥ १९ ॥
 नीरन्ध्रभूतिधवलाय गजेन्द्रकूशि-
 संश्रीतदेहकवलीकृतपद्मगाय ।
 निर्दग्धवानवकुलाय विपत्कषैक-
 कार्याय कारणनुताय नमोऽस्तु शुभम् ॥ २० ॥

१. B. has कर्तु - - - र्धभास्कर - - - नमोऽस्तु. १. B. in the margin reads व-
 स्त्वान् for तस्मै. ३. B. reads सुपुषे for सुपुषे.

नीरन्ध्रभूतिधवलाय गजेन्द्रकृत्ति-
 संवीतदेहकवलीकृतपन्नगाय ।
 निर्दग्धदानवकुलाय विपत्क्षयैक-
 कार्याय कारणनुताय नमोऽस्तु तुभ्यम् ॥ २० ॥
 ते ते यमेव किल वाङ्मयसागरस्य
 प्रारं गताः प्रेणवमात्मविदो वदन्ति ।
 तस्मै समाहितमहर्षिविनिद्रहृद्य-
 हृत्पुण्डरीकविहितस्थितये नमस्ते ॥ २१ ॥
 उत्तंसितेन्दुशकलाय कपाल-जूट-
 सङ्घटितोर्मिमुखराम्बरनिर्झराय ।
 भस्माद्भरागशुचये विकचोपवीत-
 व्यालेन्दुमौलिमणिदीधितये नमस्ते ॥ २२ ॥
 नास्त्रं न भस्म न जटा न कपालदामं
 नेन्दुर्न सिद्धतटिनी न फणीन्द्रहारः ।
 नोक्षा विषं न दयिताऽपि न यत्र रूपम्
 अर्व्यक्तमीश किल तद्वधते नमस्ते ॥ २३ ॥

नागराजगृहागमनम् ।

स्तुत्वेत्यवन्तिपतिरिन्दुकलावतंसं
 तस्मन्दिरात् सहचरैस्सह निर्जगाम ।

१. K. reads तस्मै for तुभ्यम्. २. K. reads यमेन for यमेव. ३. B. reads प्रणव° for प्रणव°; while I. reads माद्य° for मात्म° and T. माम° for the same. ४. B. substitutes कूट° for जूट°. ५. B. has सङ्घटितोर्मि-मुखराम्बरनिर्झराय for सङ्घटितोर्मिमुखराम्बरनिर्झराय. ६. T. reads दीधितये for दीधितये. ७. T. has वाक्त्रे व दुसिद्ध° for शम नेन्दुर्न सिद्ध°. ८. T. reads अव्यक्त° for अव्यक्त°; while K. तद्वधते for तद्वधते.

अन्तर्निवेशितहरिन्मणिवेदि वल्गन्-
नागाङ्गनं से फणिराजगृहं जगाम ॥ २४ ॥

तत्रावतीर्य रथतः स रमाङ्गदात्त-
पाणिः समुच्छलितमङ्गलतूर्यघोषे ।

उन्निद्रसान्द्रकुसुमप्रकरावकीर्ण-
माणिक्यकुट्टिमतले भ्रमणं विवेश ॥ २५ ॥

अन्योन्यपल्लविततद्विजयप्रशंसः

प्राप्तस्थितिर्विकटकाञ्चनविष्टरेषु ।

पद्मच्छदायतदृशा ददृशे ऽथ तस्मिन्

एकत्र तेन मिलितः फणिराजलोकः ॥ २६ ॥

तत्कृतः सत्कारः ।

तस्मिन् गते नयनगोचरमुद्धतारौ
ब्रह्माञ्जलिर्घटिति पद्मगराजसंसत् ।

मन्दाकिनीव परितो हरिणावचूड-

व्यालोककुङ्कुमलितकाञ्चनर्पङ्गजाभूत् ॥ २७ ॥

न्यञ्चच्छिखाभरणभासुरपद्मराग-

रोचिच्छटाघटिततत्स्फणरत्नकान्तिः ।

१. T. and I. substitute च for स; while T. reads वर्ग° for वल्गन्°. २. I. reads रमाङ्गमात्त° for रमाङ्गदात्त°; while T. has तत्राय - - रथतः स for तत्रावतीर्य रथतः स. ३. T. reads °समुच्छलित° and K. सङ्काच्छलित° for समुच्छलित°. ४. T. reads मनुष्यां for मनुष्यं; while B. reads in the preceding line °सार्ध° for °सान्द्र°. ५. K. reads वितत° for विकट°. ६. T. substitutes च for ऽथ and mutilates the following:—

एकत्र तेन मिलितः फणिराजलोकः ॥ २६ ॥

तस्मिन् गते नयनगोचरमुद्धतारौ

ब्रह्माञ्जलिर्घटिति पद्मगराजसंसत् ।

७. B. K. and I. substitute ल for उ. ८. T. reads °कुङ्कुमा for °पङ्कजा. ९. T. reads अन्यत्° for न्यञ्चत्°. १०. T. substitutes °पुटित° for °घटित° and I. °राज° for °रत्न°; while T. and I. read °कान्ति for °कान्तिः.

राजन्यमौलिमणिचुम्बितपादपीठैः
 तस्मै चकार स महाभिजनः प्रणामम् ॥ २८ ॥
 प्रत्युत्तरस्नमैभितः प्रमदावकीर्णम्
 मुक्त्वा चतुष्कमुरगेन्द्रनिदेशितं सः ।
 अध्यास्त सादरजरत्नफणिकल्पिताशीस्
 नन्मध्यवार्तिकनकासनमुन्नतांसः ॥ २९ ॥
 वत्सां व्रजानय ममेति शनैर्विसृज्य
 नेपथ्यनीलमणिवेशमनि रत्नचूडम् ।
 तत्रासनद्वयमदापयदस्य पार्श्वे
 विद्याधराधिप-यशोभटयोः फणीन्द्रः ॥ ३० ॥
 स्वर्णासने स्वयर्मथाच्छफणातपत्र-
 रत्नप्रदीपशतज्जर्जरितान्धकारः ।
 लोकत्रयैकतिलकस्य स नातिदूरे
 देवस्य दारितमहेन्द्ररिपोर्न्यषीदत् ॥ ३१ ॥
 स्थित्वैकतो युवतिमद्गलंगीतिमत्र
 शृण्वन् स विन्ध्यतटदृष्टचरैः कुरङ्गः ।
 चित्रे^{११} निवेशित इवाथ यशोभटेन
 स्मिन्वा सविस्मयमसूच्यत पार्थिवाय ॥ ३२ ॥

१. B. reads राजेन्द्र^१ for राजन्य^२. २. T. substitutes पद्मः for पीठः. ३. T. reads मणिकः for मणितः; while I. and T. read विसृज्य^३ for वकीर्णम्.
 ४. K. T. and I. read मुक्त्वा^४ for मुक्त्वा. ५. T. reads प्रजातय for व्रजानय.
 ६. T. has नैपथ्यरत्नमणिवेशमनि - चूडम् for नेपथ्यनीलमणिवेशमनि रत्नचूडम्.
 ७. T. reads वेषासन^७ for तत्रासन^८. ८. T. has माथ for मथाच्छ^९ omitting one letter.
 ९. T. reads जर्जरिता^९ for जर्जरिता^{१०}. १०. K. reads गीत^{१०} for गीति^{११}.
 ११. K. reads दृष्टचरं for दृष्टचरः. १२. B. reads चित्ते for चित्रे.
 १३. T. has असू - त पार्थिवाय.

शशिप्रभादर्शनम् ।

अत्रान्तरे प्रमदलोलदृशा नृपेण
 दूराददर्शि फणिराजसुता अभियान्ती ।
 तन्वी शिरीषसुमनःसुकुमारमूर्तिर
 देवस्य कार्मुकलतेव मनोभवस्य ॥ ३३ ॥
 उद्योत्सनासिताम्बररुचिस्नपिताननेन्दुर
 मात्रा अचिरोद्वतयवाङ्मुरकर्णपूरम् ।
 मुक्त्वोज्ज्वलं ललितकौतुककङ्कणं च
 वेषं विवाहसमयोचितमुद्वहन्ती ॥ ३४ ॥
 सख्या कयापि लिखितं मदनानलैक-
 धूमावलीवलयसंशयमर्पयन्तम् ।
 एकान्तकान्तमसितागैरुपव्रभङ्गम्
 आविभ्रती लंबलिपाण्डुतले कपोले ॥ ३५ ॥
 आसप्रसाधनमनङ्गविलासवेदम्
 लीलानिधौनमवधिर्नयनोत्सवस्य ।
 लावण्यसंवलितमङ्गकमुद्वहन्ती
 शृङ्गारदुग्धजलधेरधिदेवतेव ॥ ३६ ॥

१. B, reads प्रयान्ति for अभियान्ती. २. B, reads शरीरशिरीष for तन्वी-
 शिरीष. ३. B, reads मनुभवस्य, but in the margin मनोभवस्य. ४. T.
 mutilates first eight letters in this line. ५. B. and K. read नरेन्द्र° and L.
 has नरेन्द्र° for नरेन्द्र°; while T. does not insert the Repha. ६. B. reads
 मात्ता, but in the margin मात्रा. ७. B. reads मुक्त्वौ°, but in the margin
 मुक्त्वौ° and I. मुक्त्वौ° for मुक्त्वौ°; while T. मुक्त्वौज्ज्वला for मुक्त्वौज्ज्वल.
 ८. T. mutilates six letters before संशय. ९. I. reads 'गुरु' for 'गरु'.
 १०. T. reads लवति° for लवलि° and B. लवलि° for the same. ११. T. reads
 'विधान' for 'विधान'. १२. K. and I. read 'मुग्ध' and T. 'वग्ध' both for
 'वग्ध'; while T. has in the preceding line ला - - - वलित°.

सा पाटलाविधुतचामरमारुतेषत्-
 व्यानर्तितालकलता सहिता सखीभिः ।
 नातिस्फुटकणितनूपुरमाकुलानि
 किञ्चिद्विलम्ब्य दधती त्रपया पदानि ॥ ३७ ॥
 कुलकम् ।

नायिकया नायकदर्शनम् ।
 उत्पक्ष्मणा निरुपमोल्लसितप्रमोद-
 विस्तारलङ्घितविलाससरोरुहेण ।
 सान्द्रस्मरज्वरपिपासितया तयापि
 दूरादपायि नयनाञ्जलिना नरेन्द्रः ॥ ३८ ॥
 माल्यवतीवाक्यम् ।

व्रीडावनम्रमुखपद्ममुपागतायां
 तस्यां पितुः कनकविष्टरभार्गभाजि ।
 माल्यादिकल्पितयथोचितसत्क्रियान्ते
 तं मालवेन्द्रमिति माल्यवती जगाद ॥ ३९ ॥
 राजन् महीतलमृगाङ्ग विलम्बसे किम्
 अद्यापि तूर्णममुना स्वभुजार्जितेन ।

१. B. reads °व्यावर्तिता° for °व्यानर्तिता°; while T. reads °सुता सहिता सखीभ्यः for °लता सहिता सखीभिः. २. T. reads °स्फुटत्° for °स्फुट°. ३. T. mutilates three letters after किञ्चि. ४. T. reads दधती for दधती. ५. T. does not insert this. ६. I. reads °वत्स° and T. °वत्स° for °विलास°. ७. T. reads अनद्यापि for तयापि. ८. T. mutilates last three letters. ९. I. reads °भार° for °भार्ग°. १०. B. substitutes अथ for इति. ११. T. mutilates the following :—

..... विलम्बसे किम्
 अद्यापि तूर्णममुना स्वभुजार्जितेन ।
 हेमाङ्कुजेन विरचय्य वत्समस्याः
 पूर्ण ..... ॥ ४० ॥

हेमाम्बुजेन विरचय्य वतंसमस्याः
पूर्णप्रतिज्ञमुरगाधिपतिं विधेहि ॥ ४० ॥

कमलावतंसः ।

उक्ते तथेत्यकृत काञ्चनपुष्करं तत्
यावत् स कर्णशिखरे फणिराजपुञ्ज्याः ।
तावद् विहाय मृगरूपमुदारमूर्तिर्
अग्रे बभूव पुरुषोऽस्य सहेमवेत्रेः ॥ ४१ ॥

पुरुषम्प्रति प्रश्नः ।

कस्त्वं मृगः कथमभूरिति पार्थिवेन
पृष्टः स विस्मयसमुत्सुकमानसेन ।
इत्यब्रवीदुरगनेत्रपरम्पराभिर्
आपीयमानवपुरुक्तिमवन्तिनाथम् ॥ ४२ ॥

प्रतीहारस्य वृत्तान्तः ।

कैलासशैलवसतेर्गिरिशोपरोधात्
द्वारप्रवेशविनिषेधकषायितेन ।
शशोऽस्मि कण्वैमुनिनाऽयमहं पितुस्ते
श्रीहर्षदेवनृपतेः प्रतिहारपालः ॥ ४३ ॥

१. B. and K. read उक्तः for उक्ते. २. K. reads केशशिखरे for कर्णशिखरे while T. mutilates after वा :—

• • वत् स कर्णशिखरे फणिराजपुञ्ज्याः ।

तावद् विहाय मृगरूपमुदारमूर्तिर्

अग्रे बभूव पुरुषोऽस्य सहेमवेत्रेः ॥ ४१ ॥

३. B. reads °पावः and in the margin °वेचः. ४. B. reads सुगाकृतिरभूर्य, K. सुगाकृतिरभूरिति and T. सुगः कथमभूरिति for सुगः कथमभूरिति. ५. B. reads समुत्सुकसविस्मय° for स विस्मयसमुत्सुक°; while T. substitutes °चेतनेन for °मानसेन. ६. K. and T. read °रित्य° for °रुक्ति°. ७. T. reads शशो मृगण्ड° and I. शशो मृगण्ड° for शशोऽस्मि कण्व°.

रोजा फणीन्द्रदुहितुः कनकारविन्दं
 कर्णे क्तरिष्यति यदा नवसाहसार्कः ।
 स्वं रूपमाप्स्यसि तदेति समादिदेश
 शापान्तमेष विहितानुनयो महर्षिः ॥ ४४ ॥
 तद् वासवारिविजयोत्थमिदं यशस्ते
 भवैकपिङ्गलगिरेरवतंसयामि ।
 उक्त्वेति दिव्यकुसुमैरवकीर्य मौलौ
 पातालमल्लमनिलस्य पथा जगाम ॥ ४५ ॥

१. T. reads रामा for राजा. २. T. and I. read ममादिदेश for समादिदेश.
 ३. T. reads °वास° for °वास°. ४. T. ends here; it inserts after पातालमल्ल
 the following portion :—

. . . . . मुखमंशुकपल्लवेन ।
 वृत्ताभयोपरतपौरशताभ्यामाप-
 रत्नोपवामथ स रत्नवतीं प्रविश्य ॥ ४३ ॥
 तं संशुगस्फुटपरीक्षितशौर्यसारम्
 राजेरिहः फणिकुमारकमभ्यषिञ्चत् ।
 मूर्तं मनोरथमिवोपवनात् सकन्दम्
 आशब्ध तत् कनककोकनदं नरेन्द्रम् ॥ ४४ ॥
 आशानुमीप्सितमहीन्द्रसुततिरत्न-
 मभ्यु - - - - - ।
 - - - इमुरजध्वनानुमेयोत्सवाम्
 उज्ज्वैः परितो महर्षिप्रहैरुत्तमभ्यन्तीमिव ।
 - - रत्नतोरणशिखाप्रेङ्खोलम् - - ।
 - - - - - रामवापत् पुरीम् ॥

इति श्रीपरिमलकालिकासविरचिते साहसार्कचरिते हेमकमलेहरणः सप्तदशः सर्गः ॥
 श्रीज्यैकदेव्या नमः ॥ श्रीत्यागेद्याय नमः ॥ शुभमस्तु ॥

The above-mentioned portion is already inserted at the end of the 17th
 Canto, and the mistakes in it I have not corrected but given here as
 they exist in the manuscript.

विवाहविधिः ।

तूर्यस्वनेषु विलसत्सु पठस्वमन्दं
 बन्दिष्वनीयत फणीन्द्रपुरोधसा च ।
 कोणावसैक्तजलपूरितरत्नकुम्भां
 वेदिं तय्यसह स मध्यमलोकपालः ॥ ४६ ॥
 अभ्युद्गतार्चिरनलोज्झितधूमराजि-
 र्यामीभवत्कनकतामरसावतंसौम् ।
 तस्यां यथाविधि स मालवपुष्पकेतुः
 कन्यामहेः कुवल्याश्व इवोपयेमे ॥ ४७ ॥
 आनीतया क्षटिति रूपमवृष्टपूर्वम्
 अङ्गेन पुष्पशरभङ्गितरङ्गितेन ।
 भातिस्म शन्तनुरिव त्रिदिवस्त्रवन्त्या
 पातालचन्द्रकलया स तया संमेत्य ॥ ४८ ॥

फणिपतिवाक्यम् ।

निर्गच्छदच्छरुचिनिर्भरमंगुकेन
 सैङ्गडादितं किमपि पाणितले दधानः ।
 ऊचे तमित्यधिपतिः फणिनामुदञ्चत्-
 दन्तांशुशौरितरदच्छदरत्नकान्तिः ॥ ४९ ॥

१. In I. the second letter at the beginning of this line is quite illegible. It may be ग, घ, ङ or ञ, the Réfa is already omitted. २. K. reads पठेष्-
 मम् for पठस्वमम्. ३. B. and K. read 'अवसिक्त' for 'अवसक्त'.
 ४. I. reads 'उत्थित' for 'उत्थित'. ५. I. reads 'द्यामी' for 'द्यामी'.
 ६. I. reads 'तंसा' for 'तंसा'. ७. K. reads 'यथाविधि' for 'यथाविधि'.
 ८. B. reads 'विदध' for 'विदध'. ९. K. reads 'मरेन्द्र' for 'समेत्य'. १०. B.
 and K. read 'संवेष्टित' for 'सञ्चलित'. ११. K. reads 'सारित' for 'सारित'; while
 B. and K. 'दन्तकान्ति' for 'रत्नकान्ति'.

यद्दीयते तव न तादृशमस्ति किञ्चित्
गेहे ममात्रे नृपते नवसाहसङ्क ।

कोशप्रतिष्ठितनिधानशतं यतस्त्वाम्
ऐश्वर्यनिर्जितपुरन्दरमामनन्ति ॥ ५० ॥

तत् स्फाटिकं स्वमिव शुद्धमिदं गृहाण
त्वष्टृप्रयत्नघटितं शिवलिङ्गमेकम् ।

आकारमर्धवनितावपुषः पुरारे
यस्यान्तरे सुकृतिनो हि विलोकयन्ति ॥ ५१ ॥

व्यासः पुरा किल पुराणमुनेः प्रपेदे
तस्मात् किलादिकविपाणितलं जगाम ।
लेभे ततोऽपि भगवान् कपिलो महर्षिस्
सानुग्रहेण मम चेदमदायि तेन ॥ ५२ ॥

शिवलिङ्गार्पणम् ।

उक्त्वेत्यनर्धमतिपावनमर्पितं तद्
अन्तःस्फुटैकशिवरूपमहीश्वरेण ।
पूर्णेन्दुकान्ति सहसा निगृहीतशत्रुर्
जग्राह पिण्डितमिव स्वयशो नरेन्द्रः ॥ ५३ ॥

तन्नाथ दिक्तटपरिस्खलितप्रवृत्त-
सीमन्तिनीचटुलनूपुरकाञ्चनादः ।

१. K. reads लोके मयात्र for गेहे ममात्र. २. K. reads स्वयश एवमिव for स्वमिव शुद्धमिव. ३. I. reads एव for एकम्. ४. B. reads आकारमेव for आकारमर्ध. ५. I. has च मसेद् for मम चेद्. ६. B. reads 'महेश्वरेण for 'मही-
श्वरेण. ७. I. reads 'परिच्छलित' for 'परिस्खलित'.

कोऽप्युच्छलत्पटह-वंश-हुडुक-शङ्ख-
वीणा-मृदङ्ग-मुरजध्वनिरुत्सवोऽभूत् ॥ ५४ ॥

स्वनगरीप्रति प्रस्थानम् ।

वृत्ते वधूमथ विवाहमहोत्सवे ताम्
आदाय निष्प्रतिमपौरुषवैजयन्तीम् ।
अन्वागतादरनिवर्तितपन्नगेन्द्रः
पर्युत्सुकः स्वनगरीं स नृपः प्रतस्थे ॥ ५५ ॥

गत्वार्थं दूरमहिविष्टपतः सहेलम्
अंशः पुराणपुरुषस्य स निर्जगाम ।
शिंप्रार्पितेन सहसा पुरतः प्रभाव-
सीमन्तिताम्बुपटलेन पथा ससैन्यः ॥ ५६ ॥

तस्याः स्वहस्तमुनिसंहतिकल्पितार्थः
सिन्धोस्तटे स पदमेकपदे चकार ।
शृङ्गे तदा च भगवानरविन्दबन्धुर
बन्धूकपाटलरुचिः कनकाचलस्य ॥ ५७ ॥

उज्जयिनीप्रवेशः ।

बालातपच्छुरितहर्म्यविटङ्कवर्ति-
पारावतातिमधुरध्वनितच्छलेन ।

१. I. reads 'शङ्ख-हुडुक-वंश' for 'वंश-हुडुक-शङ्ख' changed place only. २. I. reads 'प्रतिम' for 'प्रतिम'. ३. B. reads अन्वासितादरनिवर्तितपन्नगेन्द्रपर्युत्सुकः for अन्वागतादरनिवर्तितपन्नगेन्द्रः पर्युत्सुकः, but in the margin substitutes ग for सि. ४. I. reads स for स्व. ५. B. reads प्रपेदे for प्रतस्थे, but in the margin प्रतस्थे. ६. I. reads अति for अथ. ७. B. and I. read सिंप्रा for शिंप्रा. ८. B. and K. read सहर्ष for स्वहस्त and I. 'कल्पितार्थसिन्धोस्' for 'कल्पितार्थः सिन्धोस्'. ९. K. reads 'सैकपदे' for 'नेकपदे'. १०. K. reads 'ध्वनिना-
दितेन' for 'ध्वनितच्छलेन'.

सम्भाषणं विदधतीमिव पौरमुक्त-
 पुष्पाञ्जलिः स पुरमुज्जयिनीं विवेश ॥ ५८ ॥
 कान्ता-यशोभटयुतं केशतामवाप्तास्
 तच्चिन्तयैव सचिवास्तमथ प्रणेमुः ।
 काकुत्स्थमोहतसुरारिमिवानुयान्तं
 सौमित्रिणा जनकराजतनूजया च ॥ ५९ ॥

महाकालेश्वरदर्शनम् ।

आनन्दबाष्पसलिलार्द्रदृशोऽर्धमार्गे
 सम्भाष्य तान् स्मितमुखैः सह तैर्जगाम ।
 विद्याधरोरगकराहतहेमर्घण्टा-
 टाङ्कारहारि भवनं त्रिपुरान्तकस्य ॥ ६० ॥
 तस्मिंश्चराचरगुरोर्हरिणावचूल-
 चूडामणेरपचितिं विधिवद्विधाय ।
 साकं फणिन्द्रसुतयाऽम्बररोधिकम्बु-
 तूर्यस्वनोर्मि स च राजकुलं विवेश ॥ ६१ ॥

धारागमनम् ।

तत्रार्णवध्वनिघनोत्सवतूर्यघोषे
 स्थित्वा दिनानि कतिचित् स नरेन्द्रचन्द्रः ।
 यातिस्म भूषितकुलः कुलराजधानीं
 धाराममात्यंकथितोऽमृगयेतिवृत्तः ॥ ६२ ॥

१. B. and K. read °बाष्पाञ्जलिः for °पुष्पाञ्जलिः. २. B. reads कृतितां for कृतां. ३. B. °मायतसुरारि° for °माहतसुरारि°. ४. K. reads °यातं for °यान्तं. ५. I. reads स्वानन्द° for आनन्द°. ६. I. reads °दृशोऽथ मार्गे for °दृशोऽर्धमार्गे. ७. B. reads स्मितमुखान् for स्मितमुखैः; while K. and I. read सहितैर् for सह तैर्. ८. K. reads °घण्टं for °घण्टा°. ९. B. and K. read °रपचिति for °रपचिति. १०. B. reads °कथितां for °कथिता°.

उद्घाटितेष्वथ विलोकनकौतुकेन
वातायनेषु परितः पुरसुन्दरीभिः ।
तस्मिंश्चिराद्विशति जीव इवेश्वरे सा
प्रोन्मीलितोरुनयनेव पुरी बभूव ॥ ६३ ॥

शिवलिङ्गप्रतिष्ठा ।

तैत् साध्वकारयदथाधिगतप्रतिष्ठं
तत्राच्छरत्नशिवलिङ्गमनर्घशीलः ।
तस्य प्रभावघटितैर्व्यधुरर्हणां च
विद्याधरा विकचकल्पतरुप्रसूनैः ॥ ६४ ॥

अनुयायिप्रस्थानम् ।

कृत्वा यथोचितमकृत्रिममुत्सवान्ते
सत्कारमायतनतिश्लथमौलिरत्नौ ।
दत्ताङ्गपाणिरुभयोः प्रजिघाय सोऽथ
विद्याधराधिप-फणीन्द्रसुतौ स्वदेशम् ॥ ६५ ॥
एकस्तयोरगमदम्बरगामिसैन्य-
सीमन्तिताभ्रपटलः शशिकान्तशैलम् ।
अन्योऽप्यगाधजलमालवजन्हुकन्या-
विश्राणितोरुसरणिर्निजराजधानीम् ॥ ६६ ॥

शशिप्रभासखीगमनम् ।

मां ऽभूः कदापि विमुखी रमणे यदस्य
छन्दानुवृत्तिरैतिसंवननं मदस्य ।

१. B. reads उद्घाटितेषु for उद्घाटितेषु and I. उद्घाटितेषु for the same.
२. B. reads पुरतः and T. सुर for परितः and पुर respectively. ३. I. sub-
stitutes यत् for तत्; while B. and K. read साध्वकारि यद्यथा for साध्वकारय-
द्यथा. ४. I. reads दत्ताङ्गपालि for दत्ताङ्गपाणि and सोऽथ for सोऽथ. ५. B.
reads शकलः for पटलः. ६. I. reads माभूत् for माभूः. ७. I. reads मत्तिसंवननं
वदन्ति for रतिसंवननं मदस्य; while B. मत्ति for रति and यदस्य for मदस्य.

उक्त्वेति तामहिसुतामगमन् गृहाणि
गन्धर्व-किन्नर-महोरग-सिद्धकन्याः ॥ ६७ ॥

साम्राज्यलक्ष्मीस्वीकारः ।

नीलच्छत्रावतंसा भुजगपतिसुतापाण्डुगण्डस्थलान्तः-
कस्तूरीपङ्कपत्रव्यतिकरशबलव्यायतांसे सलीलम् ।
देवेनाथ स्वमन्त्रिप्रवरचिरधृता साहसाङ्केन दीर्घे
रोहेज्ज्याघातरेखे पुनरपि निदधे दोष्णि साम्राज्यलक्ष्मीः ॥ ६८ ॥

इति श्रीमृगाङ्कदत्तसूनोः परिमलापरनाम्नः पद्मगुप्तस्य कृतौ
नवसाहसाङ्कचरिते महाकाव्ये शशिप्रभालाभोनामाऽष्टादशः
सर्गः समाप्तः ॥ १८ ॥ श्रीः ॥

१. I. reads ताः कनिष्ठतां for तामहिसुतां. २. B. and K. read रोह° for रोहत्°. ३. B. reads विदधे for निदधे. ४. I. reads इति परिमलस्य नवसाहसाङ्क-
चरिते शशिप्रभालाभोऽष्टादशः सर्गः.

अथ ग्रन्थप्रशस्तिः ।

श्रीमत्कविप्रियसुहृच्छलदङ्कराम-
राजेन्दुभक्त्यधिगतप्रतिभाविशेषः ।
एतद्विनिद्रकुमुदद्युति पद्मगुप्तः
श्रीसिन्धुराजनृपतेश्वरितं ब्रबन्ध ॥ १ ॥
लक्ष्मीलतानववसन्त महीतलेन्द्र
विद्याविलासमणिदर्पण सिन्धुराज ।
एतन्मया घटितमुज्ज्वलकान्ति काव्य-
माणिक्यकुण्डलमिह श्रवणे विधेहि ॥ २ ॥
न्यस्तानि यानि मयि सूक्तिसुधापृषन्ति
देवेन तेन कतिचित् कविबान्धवेन ।
चन्द्रातपस्नपितमैक्तिकसोदराणां
तेषामिदं विलसितं नवसाहसाङ्क ॥ ३ ॥
यच्चापलं किमपि मन्दधिया मयैवम्
आसूत्रितं नरपते नवसाहसाङ्क ।

१. I. reads 'सुहृच्छल' for 'सुहृच्छल'; while B. substitutes 'पद्मनाम' for 'सुहृच्छल'. २. B. reads सिन्धुराजः for सिन्धुराज. ३. B. reads काव्ये and K. 'काव्यं' for काव्य. ४. B. and K. read 'मिह' for 'मिह'; while K. substitutes निधेहि for विधेहि. ५. B. reads देवेन for देवेन. ६. B. reads 'साहसाङ्क' for 'साहसाङ्क'. ७. I. reads यः for यः.

परिमलापरनामः पद्मगुप्तस्य कृतिः ।

३११

आज्ञैव हेतुरिह ते शैयनीकृतो-
राजन्यमौलिकुसुमा न कवित्वदर्पः ॥ ४ ॥

इति नवसाहस्राङ्कचरितं सम्पूर्णम् ।

Recd. on 3.6.80
R. R. No. 7820
G. R. No. 30919

१. B. has शैयनीकृतराजन्य^० omitting one letter. २. B. reads विप्रदर्पः for कवित्वदर्पः. ३. I. has परिपूर्णं नवसाहस्राङ्कचरितं कृतिः कवेः परिमलस्य.

INDEX.

अ.

- अकङ्कणमकेयूरम् 186, 1.
अकरोच्च किलारुणाङ्गुलिर् 207, 5.
अकरोत् पदं पृथुनितम्ब- 250, 5.
अकलङ्काकृतेस्तस्य 93, 9.
अक्षिपत्तटशिलाविटङ्कतः 133, 1.
अकारि कापेयमिदं त्वयेवृशं 220, 17.
अकारि यज्वना येन 184, 12.
अकालकल्पात्ययशङ्कितानि 277, 5.
अकृताऽऽतिथ्यमेतस्य 188, 1.
अकृत्रिमोऽयं गुणवत्सु जाने 145, 1.
अकृत्रिमत्यागसमुद्गतानि 18, 7.
अकृत्रिमप्रभयपेशलं वचस् 212, 7.
अकृत्रिमश्रीनिलयेन रागिणा 213, 15.
अकृत्वा भवतः प्रभं 180, 7.
अखण्डमण्डलेनाप्य 185, 11.
अखिलभुवनकोशराजलक्ष्म्या 52, 3.
अगमत् वयस्य सममेव 255, 11.
अवतन् कुसुमव्याजाव् 175, 1.
अपामपातालवलोद्गतानि 156, 1.
अपीयतेन देवस्य 82, 8.

- अङ्गादसि-प्राप्त-पृषत्कभिन्नाद् 279, 11.
 अग्रतःकृतपयोधरभिया 128, 3.
 अग्रतस्स च यशोभटो ऽविशत् 189, 5.
 अग्रहीच्च सशरं करेण तत् 181, 17.
 अग्रे तथाऽभ्रंलिहभूरुहं नः 230, 13.
 अवलेन्द्रगुहा सुलीयते 202, 5.
 अवलेन्द्रसुतास्मितच्छवि— 200, 17.
 अवले विचयः पतन्निणोऽयं 80, 1.
 अवामरोऽप्येष सतेव वीज्यते 62, 17.
 अवचिन्तयत्सेति च पाटलाधरः 62, 3.
 अचेतनेव शून्येव 96, 8.
 अच्छिन्नदाननिष्यन्दम् 267, 6.
 अजातपाकस्य नवातपाधिकां 214, 1.
 अजायतान्तःकरणेन ताम्यता 210, 17.
 अजायतारिप्रमदालतानां 16, 13.
 अजायन्त भयोद्भूतान्त- 23, 6.
 अजायताम्भोजश वियोगो 144, 19.
 अज्ञानमस्मिन्विषये किमन्यत् 150, 5.
 अतः किमेतत् पिहितं प्रकाश्यताम् 117, 9.
 अतः किमेवं प्रतिपत्तिमुद्धतां 115, 15.
 अतः सम्पत्तिं वीक्षन्ते 178, 8.
 अतस्तदास्यै कथितस्सविस्तरं 119, 15.
 अतस्सखीमात्रगतस्य गोपनं 119, 7.
 अतसीकुसुमोपमं मुखे 199, 7.

- अताङ्गानां स्तुतयः प्रकृत्या 222, 9.
 अतिकम्पमूर्मिकुटिलभु 250, 1.
 अतिकान्तिगुणाभिराममूर्तिर् 74, 17.
 अतिगाढदिनोष्णजन्मभिः 200, 13.
 अतिदुर्लभसूर्यभासि यस्मिन् 72, 13.
 अतिदूरत एव दृश्यतेऽयं 83, 1.
 अतिदूरं कुरङ्गेण 26, 14.
 अतिदूरविकृष्टनागकन्या— 79, 1.
 अतिवृद्धमनुरक्तया वितीर्णम् 51, 5.
 अतिपाटलाधरमवाञ्छितं ह्रिया 169, 15.
 अतिभास्वररत्नकुण्डलाम् 193, 17.
 अतिमात्रमुपोडसौकुमार्ये 71, 9.
 अतिरक्तमायततरेण 255, 7.
 अतिरागिणि प्रणयिनीव 254, 15.
 अतिवत्सलया समं सखीभिर् 77, 5.
 अतिविततगुणैकधाप्ति तस्मिन् 49, 1.
 अतिविततदधि वहन्तमन्तस् 50, 9.
 अतिबेलमुत्तरदिगन्तवर्तिना 162, 5.
 अतिसान्द्रकाञ्चनमरीचिपिङ्गलम् 160, 5.
 अतिस्वाधीननीवार- 182, 13.
 अति विक्रमादित्ये 186, 7.
 अतो यतोऽयं युवयोस्समायमः 120, 9.
 अतो यतोऽयं युवयोस्समायमः—184, 13.
 अतो यतोऽयं युवयोस्समायमः 277, 9.

अत्यादरागतजितोर्जितवैरिलक्ष्मी- 290, 1.

अत्यादरानतसुरासुरमौलिरत्न- 296, 1.

अस्युज्ज्वलैः कवीन्द्रेण 34, 2.

अत्युन्मनास्तदवलोकनकौतुकेन 292, 11.

अत्रान्तरे क्षाटिति चित्तमिवाच्छमम्भः 123, 1.

अत्रान्तरे नभस्सिन्धु- 260, 1.

अत्रान्तरे प्रमदलोलदृशा नृपेण 300, 1.

अत्रान्तरे समायान्ती 102, 3.

अत्रेतिवृत्तं कथयाम्यशेषं 150, 11.

अत्रोर्वीतिलके दृष्टिम् 99, 3.

अथ कनकमृणालिकायुगस्य 48, 3.

अथ कमलसरस्तरङ्गदोला- 47, 3.

अथ क्रमोन्मीलितसौहृदास्तु 189, 13.

अथ कामपि निर्वृतिं तया 206, 11.

अथ किन्नरराजेन्द्र- 100, 15.

अथ च स्थितिमात्मना विधत्से 86, 17.

अथ तस्य बभूव यत्नवान् 191, 15.

अथ ता गृहीतशरदिन्दु- 251, 1.

अथ ताभिरेकतपनीय- 250, 13.

अथ तां शिथिलीकृतव्रणाम् 205, 17.

अथ इयेनावनिपाकशासनः 214, 13.

अथ हिरेकस्य मुखाभ्यपातिनो 121, 5.

अथ नभासि पिङ्गलाभ्यराग- 49, 5.

अथ न्यषीदप्रपञ्चवासे 112, 16.

अथ पथि नवसाहसार्कः स विद्याधरैर्वन्दितः 224, 3.

अथ प्रवालादपि पाटलच्छविर् 67, 13.

अथ प्रवालधरबिम्बचुम्बि- 241, 3.

अथ पार्श्वचरेण सादरम् 192, 9.

अथ बहु चरतो ऽस्य चापपाणेश् 36, 1.

अथ बालतमालमांसलम् 199, 9.

अथ बिभ्रत् सरागेण 174, 1.

अथ मदगजलीलाखेलगामी स कृत्वा 89, 5.

अथ मन्थरलोचनं हिया 205, 5.

अथ मानवमीनलक्ष्मणो 191, 1.

अथ माल्यवती नाम 92, 13.

अथ मुखरखगापनीत निद्रः 35, 1.

अथ मेकलाचलस्रुतातिरोहितौ 158, 1.

अथर्धिमस्या परवत्यसि स्त्रिया 68, 11.

अथ वदति शनैः समेत्य तस्मिन् 274, 5.

अथ वल्लभार्पितकराय- 245, 13.

अथवा परतोऽस्तु नर्म नास्यां 87, 5.

अथवा मृगभङ्गिनोपनीते 80, 13.

अथ वा मृगयिष्यते न हारं 82, 15.

अथवाऽस्यास्ति शक्तिश्चेत् 272, 1.

अथ वा ह्रमेदस्सार्धम् 273, 17.

अथ विभुरसामोष्ठ- 261, 13.

अथवा एव विभुरस्यरेवधे 165, 15.*

अथ वा एव सामा साकेन साम 207, 11.

- अथ स चटुलषट्पदोपगीतं 86, 9.
 अथ स वपया धृतांशुकां 206, 17.
 अथ सममद्युनाथैस्ताः सलीलं निषेदुः 258, 5.
 अथ समुदितप्रासा मेघस्वनास्रनु भूपतेर् 123, 9
 अथ सम्भ्रमादनुचरेण 54, 15.
 अथ सस्मितमात्तवेपथुः 194, 1.
 अथ सान्द्रधर्मजलबिन्दु- 244, 1.
 अथ साऽनृजुवादिनी विधाय 88, 15.
 अथ सा वदने नवेन्दुकान्ति- 71, 1.
 अथ सा सिद्धतनया 94, 1.
 अथ द्युतनुरलोलतारके सा 104, 11.
 अथ स्वविम्बाधरपाटलच्छदं 111, 13.
 अथ स्वरेणाङ्गुणदीर्घिकाणां 143, I.
 अथ हंसमितस्ततो विचेतुं 79, 5.
 अथ हारमनादरेण कण्ठात् 85, 1.
 अथ हारलताविकृष्टदृष्टिः 85, 17.
 अथा ऽदूरे सुखासीनः 179, 11.
 अथायर्षविदामाद्यस् 183, 3.
 अथादधक्त्र इषांशुकाञ्चलं 212, 5.
 अथाधिगन्तुं किल तस्य पथिणो 64, 13.
 अथानङ्गवती नाम 96, 15.
 अथान्तिकस्थेन स आभ्यधावि 226, 5.
 अथानुमानेन निरेक्षितेन सा 66, B.
 अथापि तेन सल्लस्यते 213, 11.

- अथावत्सीकृतलोचनोत्पलं 113, 11.
 अथाभ्रमोपान्तमहीं विहाय 225, 1.
 अथास्य कोपः प्रशशाम मानसे 221, 3.
 अथास्य सीदन्मणिवन्धनात् करात् 214, 5.
 अथासुरेन्द्रहिरदेन वेगाद् 286, 3.
 अथाहिविद्याधरराजसैन्यैर् 275, 1.
 अथेत्थमम्लानमनोरथोद्गमो 105, 11.
 अथेति बाष्पोद्गमगद्गदैः पदैर् 219, 19.
 अथेदं रत्नबलयं 188, 11.
 अथेन्द्रचापललितं 25, 15.
 अथैतेन गृहीतेयं 188, 13.
 अथैष दीर्घा दशनार्चिषः किरन् 58, 5.
 अदः छगन्धीकुरु मत्प्रसूनम् 237, 7.
 अदृश्यतैका विशती तपोवनं 219, 11.
 अदृश्यतोऽहामभुजास्पदस्य 287, 9.
 अदृश्यमेतद्यदि मन्यसे ततः 117, 11.
 अदृश्यैरथ सा नागैर् 187, 13.
 अदृष्टेऽप्युत्सुका राशि 92, 1.
 अद्य नः पुण्यबीजेन 179, 13.
 अद्य नः सफलं वक्षुश् 97, 3.
 अद्यैव कल्पामि मया शुभस्य 143, 13.
 अथामिषमन्त्रमवाप्य 255, 15.
 अथारिजितमानीनि मुञ्चन् 123, 7.
 अथाहोऽस्युत्पलपीरलोचने 116, 5.

- अधःप्रविष्टोद्धृतकच्छपोद्धृतैर् 213, 3.
 अधस्तरूणाममुना विनीयते 68, 7.
 अधःस्थलीनिर्गतजङ्घुकन्यको 213, 1.
 अधःस्थितोद्गामरवैरिपत्ति- 287, 15.
 अधः सन्नद्धमेधेषु 181, 11.
 अधिकर्णमुह्यतमयूख- 251, 17.
 अधिकाधिकजातलज्जया 206, 9.
 अधिरोहति यत्र वंशमुक्ता- 74, 13.
 अधिरोहति स्वयमचिन्तिताऽप्यहो 158, 5.
 अधीरतां दक्षिणमानरिश्चना 58, 11.
 अधीत्य कौतुकेनाथ 91, 12.
 अधुना तिमिरैर्विगाह्यते 199, 17.
 अधुना तु नीतिनिहितेन चेतसा 163, 3.
 अधुनापि देव मुरलाङ्गनाजनैर् 161, 5.
 अधुना पुनरत्र विन्ध्यपादे 77, 1.
 अधुना हृदयेऽप्येष 97, 14.
 अधुनैव तेऽत्र निजतां व्रजन्ति वा 165, 7.
 अध्यासते कामपि कान्तिमासाम् 236, 15.
 अध्यासते यस्य मुखारविन्दं 14, 7.
 अध्यास्त रत्नसदनं परितो धितान- 190, 1.
 अध्यास्त सादरजरत्नकल्पिताशीस् 299, 5.
 अनङ्गकल्पद्रुममञ्जरीणाम् 240, 7.
 अनङ्गचण्डातप्तवायोस्तदा 57, 7.
 अनङ्गतापवत्यस्याः 264, 11.

- अनङ्गदीपनं तस्यै 103, 4.
 अनङ्गदुर्भारशराधिदैवतं 116, 7.
 अनङ्गनृपसाम्राज्य- 98, 18.
 अनङ्गविधुना यावद् 265, 8.
 अनङ्गसाम्राज्यविलासचामरे 107, 13.
 अनङ्गस्यैकराज्येऽस्मिन् 99, 10.
 अनयन् सहैव शिथिलत्वम् 257, 3.
 अनया विद्रुमस्तम्ब- 30, 1.
 अनया साम गायत्र्या 177, 3.
 अनयैष समागतस्तथा 203, 13.
 अनयोः किमपि त्वया विलासिन् 87, 9.
 अनर्घ्यसुर्घ्यं जगदेकचक्षुषे 216, 17.
 अनर्पणं महीपाले 273, 7.
 अनल्पकृष्णागरुधूमभङ्गाद्या 7, 9.
 अनल्पलावण्यतिरस्कृतोपमं 64, 3.
 अनल्पलावण्यविलासजन्मभूर् 65, 11.
 अनल्पसङ्कल्पविकल्पजाल- 172, 13.
 अनल्पसौन्दर्यसुधैकसूतिः 225, 15.
 अनवद्यमितः पुरःस्थितं 201, 7.
 अनातपत्रोऽप्ययमत्र लक्ष्यते 62, 15.
 अनामयमिवापृच्छत् 175, 4.
 अनार्हतामिन्नुमरीचिसङ्ख्ये 149, 17.
 पणिद्रितापि वत् साञ्भूत् 96, 10.
 पणिद्रितिकेलिकौतुका सा 76, 17.

- अनीयताकुलत्वं सा 94, 11.
 अनुक्षितीशं नलिनीदलासने 112, 17.
 अनुगुणपदवीविनिर्गतास्तु 51, 1.
 अनुपाधिरुपाहतो विकासः 74, 5.
 अनुपुञ्जितपिङ्गदीधिति- 197, 15.
 अनुलिम्पति रोदसी यथेन्दुः 73, 1.
 अनूरुमुर्वीतलरत्नदीपकः 222, 5.
 अनेकराजन्यघटाकिरीट- 14, 19.
 अनेकरूपाऽऽलिखनप्रगल्भया 57, 3.
 अनेन केनापि तवाभमे बलात् 220, 5.
 अनेन खेलन्मददन्तिना वद 69, 9.
 अनेन गुणिना सार्धं 180, 11.
 अनेन चेशोगमुपैति दैवतः 64, 1.
 अनेन तावद्वृशे पुरःस्थितो 212, 17.
 अनेन तु द्वितीयेन 97, 16.
 अनेन ते सभ्रमवारिबिन्दुना 116, 17.
 अनेन ते छन्दरि दर्शनेन वा 116, 1.
 अनेन पीनस्तनकम्पदायिना 67, 11.
 अनेन मे कोऽपि हृदि प्रहर्षस् 149, 15.
 अनेन मे सम्पति पार्थिवेन्दुना 221, 17.
 अनेन रूपप्रतिशयेन लीलया 60, 17.
 अनेन विन्ध्यात्रिविहारजन्मना 66, 13.
 अनेन विहितान्यत्र 187, 9.
 अनेनास्तः कपोलेषु 187, 5.
 अनेनेच्छसि चेत् कर्तुं 270, 9.

- अन्तर्जटापिहितसोमद्वारापगाय 295, 16.
 अन्तर्निवेशितंहरिन्मणिवेदिवल्गन्- 298, 1.
 अन्तः प्रवेशयामास 260, 9.
 अन्यत्र वीरवृत्तेर्यत् 188, 8.
 अन्यथा हि गृहं सन्तः 269, 6.
 अन्योऽन्यकृत्तास्तरसा भटानां 279, 7.
 अन्योऽन्यपल्लविततद्विजयप्रशंसः 298, 7.
 अन्योऽन्यमेकत्र निवाससौख्य- 19, 5.
 अन्योऽन्यसङ्कुट्टवशेन तेषाम् 275, 5.
 अन्योऽन्यसङ्कुट्टविस्तृत्रितानि 228, 15.
 अन्योऽन्यसंश्लेषविशीर्णहार- 15, 5.
 अन्योन्यार्पितनेत्राभिर् 266, 12.
 अन्योऽप्यगाधजलमालव-जङ्गुकन्या- 308, 15.
 अन्वागतादरविवर्तितपद्मगेन्द्रः 306, 5.
 अपकर्तुमत्र समये तवात्तभीर् 160, 17.
 अपठञ्चारुबिम्बोष्ठ- 91, 11.
 अपतत्फणिराजकन्यका 191, 3.
 अपथे चरतां यान्ति 273, 6.
 अपदार्पितवैनतेयशङ्कुः 78, 15.
 अपदे यदुद्यमकथाविरोधिनी 167, 5.
 अपयातु खगः स तेन कृत्यं 82, 3.
 अपरं कृतमर्थवत्तदस्याः 76, 7.
 अपरिस्फुटोक्तिललितासु 257, 15.
 अपविद्धनया न यस्य वृष्टेर् 87, 7.

- अपव्ययतो हेतुमिहोपपन्नं 150, 3.
 अपव्ययदन्नावसरे विलासिनीम् 58, 3.
 अपव्ययदिन्दीवरदामदीर्घया 121, 11.
 अपव्ययङ्गनोलेखि 260, 4.
 अपसस्त्रे विकीर्णांशोः 24, 10.
 अपहर्तुमगास्त्वमेव हारं 86, 7.
 अपहतमिव लोलपत्रजालं 40, 5.
 अपाङ्गविभ्रान्तविलोलतारैस् 229, 1.
 अपाङ्गसंवर्धितशोणकाम्बिना 108, 13.
 अपां कणस्तिष्ठति वीचिकम्पिते 221, 5.
 अपास्य वामेतरकर्णभूषणम् 209, 13.
 अपि कृतनयनोस्सवेन तन्वी 54, 7.
 अपि कोशगृहोदरे दुरापं 85, 5.
 अपि जायते धृतिविपर्ययो हरेर् 165, 1.
 अपि दत्तकुतूहलाः क्षराणाम् 75, 5.
 अपि दृष्टा स्वयैतस्य 28, 1.
 अपि नाम मृदूनि वेस्ति वक्तुं 84, 5.
 अपि निर्विषया मनोरथानाम् 75, 7.
 अपि पतितमिवान्तरिक्षपीलोद् 40, 9.
 अपि यत्र कुमुद्वतीभिरस्तः 74, 7.
 अपि भ्रमेणायतमार्गजन्मना 212, 1.
 अपि स्वच्छजला देव 30, 9.
 अपूर्यतेयं ब्रह्माण्ड- 186, 12.

- अप्यपाकृतयः स नर्मदा- 127, 9.
 अप्यस्त्यहिपुरेऽस्माकं 261, 18.
 अप्य कुवलयदृशां प्रतिमाः 245, 11.
 अफल्गुवीर्यः कणभृत्कुमारो 284, 13.
 अभवद्दृश्यमेव भूपतेस् 192, 1.
 अभिकान्त्रमपाङ्गपातिना 192, 17.
 अभिकानभिसर्तुमुद्यतः सन् 74, 9.
 अभिगम्य एव स तवाधुना रिपुर् 163, 9.
 अभितौङ्गनामुखमृगाङ्गम् 243, 1.
 अभिधेहि लवः कुतूहलस्य 72, 5.
 अभिनवबिसशङ्कयाऽपहस्य 39, 15.
 अभिनवलिखितामिव प्रशस्ति 53, 5.
 अभिसरति वनस्थलीमिवैताम् 45, 7.
 अभुमभुजकण्डूतिर् 272, 8.
 अभूत् परं मन्मथतापशान्तये 210, 15.
 अभूत् पर्याकुला सा च 103, 7.
 अभूत् प्रवृत्तः समरो महाहि- 277, 1.
 अभूद्विदः स सारङ्गः 26, 12.
 अभेदमिन्दुना नीतः 92, 9.
 अभेदमूढस्तवकाभिरावृता 60, 1.
 अभ्यधातुदभिव्याघ्रान् 24, 2.
 अभ्यागतायाः सहसाऽमुनास्याः 236, 7.
 अभ्युदयानीव फणीन्द्रलोकम् 5, 9.

- अभ्युदयता भर्तुररातिबाण- 287, 7.
 अभ्युदयतार्चिरनलोच्चितधूमराजि- 304, 5.
 अमन्दमारुताक्षेप- 174, 11.
 अमन्दमृगयासङ्गः 25, 16.
 अमरपुरधुनीसमुद्धृतेन 51, 15.
 अमर्त्यमिथुनक्रीडा- 182, 6.
 अमर्षपावकस्याभूत् 183, 2.
 अमान्ति पातालतले प्रसञ्जुः 278, 9.
 अमीभिर्बालबानीर- 29, 9.
 अमी मरुच्चर्तितचामरास्ते 227, 9.
 अमी मुहुः कुङ्कुमकेसरारुणा 108, 7.
 अमीष्वङ्गस्थकन्दर्प- 100, 3.
 अमी सरोजप्रतिमे मुखे मुहुस् 67, 3.
 अमी सहन्ते मम तात न भ्रमम् 212, 9.
 अमुना भवतीव चक्षुषा 200, 1.
 अमुना शतपत्रबन्धुना 196, 20.
 अमूनि पुष्पाणि महीरुहाणाम् 232, 7.
 अमृतांशुमरीचिलुप्रनिद्रे 78, 3.
 अमृतेन्दुकलासहोदराऽस्याः 83, 5.
 अमोघ्यतास्तदैत्येन 184, 4.
 अम्भस्तदवपातताडितात् 133, 9.
 अम्भोरुहैरुज्ज्वलहेमकृपैर् 6, 1.
 अवयवतिगुरुहारभारजातां 44, 1.
 अवयवतिचपलो निसर्गरक्तां 45, 1.

- अयमभिनवकर्णिकारयष्टिं 44, 15.
 अयमस्तगिरेर्निषीदति 197, 5.
 अयमाधूतकल्हार- 30, 12.
 अयमिह हि लतामुपैति कौन्दीं 45, 3.
 अयमिन्दुमुखि त्वया यथा 203, 11.
 अयमुचिततरः फणिस्त्रियो वा 42, 1.
 अयमुत्पलपद्मलोचने 195, 4.
 अयमुल्लिखति ध्रुवं करैर् 201, 19.
 अयाचितोऽप्यर्पित एव ते शरः 120, 17.
 अयि ! कथय सितच्छदः क चायं 41, 11.
 अयि चक्रवधूरियं पुरः 204, 9.
 अयि त्वां म्लापयत्येष 101, 3.
 अयि नीलपयोदलेखया 194, 7.
 अयि भाति यथेन्द्रदिङ्मुखे 201, 1.
 अयि मेकलाद्रितनयापुरस्कृते 158, 13.
 अयि मौनमेतदवनीन्द्र मुच्यतां 168, 9.
 अयि ! यदयमवामनस्य भूमिर् 42, 7.
 अयि सायमिमाः पयोधरैर् 198, 9.
 अयं च कम्पः कुचयोर्वधूरियं 60, 15.
 अयं तर्जयतीव त्वां 99, 4.
 अयं तुलितपौलोमी- 27, 9.
 अयं नेत्रोत्सवस्तस्मात् 186, 3.
 अयं मध्यमलोकेन्दुः 96, 18.
 अयं मुकुलितः किञ्चिद् 99, 8.

- अयं ययाति-माग्धातृ- 187, 4.
 अयं स न स्यान्नवसाहसाङ्क इ- 63, 9.
 अयं स नो हार इवास्य दृश्यते 68, 13.
 अयं स्फुरत्काञ्चनपद्मसोदरस् 61, 5.
 अरण्यमहिषैर्दूरम् 24, 9.
 अरण्यसञ्चारपरेयमेकिका 61, 1.
 अरण्यानी केयं धृतकनकसूत्रः क स मृगः 89, 1.
 अरतिस्वमवाप्याम्भः- 263, 18.
 अरविन्दकरेण लोहितं 195, 12.
 अरविन्ददलत्विषा करेण 77, 17.
 अरविन्ददलशुतौ करे 201, 5.
 अरविन्दमुखकोट- 175, 3.
 अरातिभ्यश्च सहसा 186, 14.
 अरातिमुक्तेषु ततस्तनुनात् 286, 19.
 अरातिसेनानलिनीवनैक- 284, 9.
 अरातिसैन्ये रणधीरवीरान् 281, 3.
 अरालकेशीयमनेन भाति ते 107, 1.
 अरुचदथ करे स तस्य विभ्रत् 51, 9.
 अरुणाङ्गुलीदलनिरुद्ध- 253, 21.
 अरुणो यदन्धतमसं निवेधति 166, 9.
 अर्काङ्गुलंपितैरेभिर् 29, 11.
 अर्चिनां व्यर्थतामेति 269, 14.
 अर्धी करोऽस्याः क्षमनस्तु वस्य 238, 1.
 अर्धनग्नमथ तज्जिघांसया 186, 3.

- अर्धमीलितविलोचनोत्पलः 130, 11.
 अर्पितं प्रणयिना तमप्यसौ 132, 3.
 अलकव्युतमन्दार- 182, 5.
 अलं प्रहस्य भूपाल 25, 11.
 अलं विषादेन घनाधिरूढा 145, 5.
 अलं ह्रियैवं समुपेक्ष्य गृह्यताम् 111, 9.
 अलङ्कृतः कस्य वदान्वयस्त्वया 215, 9.
 अलंकृतो जङ्घमहर्षिकन्यया 217, 3.
 अलक्ष्यसन्धान-विमोक्ष-पातान् 282, 15.
 अवकृष्य सलीलमुत्तरीयात् 85, 9.
 अवटे किमिति क्षेप्तुम् 271, 14.
 अवतंसितलोचनोत्पलां 207, 1.
 अवतंसितहेमपङ्कजाम् 192, 15.
 अवदद्य पञ्जरमिवास्य कल्पयन् 163, 15.
 अवदद्य वचांसि पार्थिवं सा 86, 5.
 अवदद्य विहस्य पार्थिवेन्द्रः 84, 1.
 अवदद्य विबुद्धपुण्डरीक- 40, 15.
 अवदद्य स साहसोन्मुखस्ताम् 157, 1.
 अवधारय पाटलेति नाम्ना 79, 17.
 अवधूतमानमधुपान- 256, 13.
 अवनितलमृगाङ्क ! यद्वनान्तश्च 44, 5.
 अवनिपतिकलत्रकण्ठयोग्यः 41, 13.
 अवनिपतिरपहयदक्षराणां 53, 3.
 अवनिहरिणलक्ष्मा साहसोपार्जितश्रीः 89, 7.

- अवनीतिलक त्वयि प्ररूढं 81, 9.
 अवनीबलये त्वमात्तदण्डः 86, 15.
 अवन्तितिलकोदन्तम् 103, 3.
 अवनौ यदनेन रक्षितायां 82, 1.
 अवलीढविश्वतमसः पुरोरवेर् 159, 7.
 अवलोकय कर्तुमीहते 195, 6.
 अवलोकय भीरु सम्प्रति 195, 20.
 अवलोकयामि शकुनं यथा तथा 165, 19.
 अवलोकितमेतयाथ तस्मिन् 77, 19.
 अवलोकितान्यथ मया पदानि ते 170, 13.
 अवशा सा अवशिष्टं 90, 5.
 अवश्यं तन्वि चिन्वाना 101, 9.
 अवश्यं भाविनी तत्र 189, 3.
 अवाप देवः भ्रियमन्तिकस्थया 65, 15.
 अवाप तापिच्छरुचिर्जयश्री- 285, 17.
 अवापदन्योऽन्यनिबद्धभावयोस् 115, 3.
 अवाप पर्याप्तशशाङ्कदर्शनः 110, 7.
 अवापि कापि संवादस् 93, 14.
 अवाञ्छितं किञ्चन मातरिश्वना 110, 11.
 अवाप्तसेवावसरः 33, 6.
 अवाप्य यस्यां गृहदीर्घिकाच्छ- 8, 18.
 अविरतमरविन्दवृन्दपीतान् 89, 9.
 अविरलमणिदीपोद्द्योतदूरापसर्पत्- 258, 8.
 अविरलमसकृन्निवासलम् 50, 11.

- अविशानरनाथ नाम पूर्वे 78, 1.
 अवेक्षितुं हारमिहेयमागता 61, 9.
 अवेपत समुन्मीलद्- 92, 3.
 अवैमि गीतेन हते कुरङ्गे 9, 13.
 अवैमि चित्ते निहितं तदस्याः 231, 7.
 अवैमि दिक्पालपुरीर्विजित्य 8, 3.
 अवैमि पातालमवाप्तसन्धिना 116, 11.
 अवैमि लोकत्रयकण्टकस्य 155, 9.
 अवैमि सैवेयममोघमायुधं 105, 13.
 अव्यात् स वो यस्य निसर्गवक्रः 1, 1.
 अशिशिरमहसो विसरिणा खे 48, 5.
 अशून्याः सुर-गन्धर्व- 28, 13.
 अशेषभुवनख्यात- 25, 1.
 अशोकपुष्पप्रथितां दधाना 147, 1.
 अशोकयष्टिस्तबके 90, 4.
 अशोकस्कन्धलभेयं 99, 15.
 असंशयं प्रागसृजद्विधाता 18, 3.
 असङ्गताया अपि दीर्घचक्षुषः 56, 15.
 असत्कवेर्वागिव धीतसौष्टवं 58, 17.
 असत्यमेतास्तु रुचा वितन्वती 62, 9.
 असतामस्तुहस्य लज्जतेऽयं 81, 19.
 असन्तमप्यम्ब मयि प्रसन्ना 149, 11.
 असमप्रनखाङ्कमण्डित- 206, 7.
 असावनेकस्वलितैः समाकुला 58, 19.

- असावशोकैः क्षणमाभितैः भ्रमात् 59, 15.
 असावितः पार्थिव दन्तपत्रम् 234, 15.
 असिकान्तिजालजटिलाग्रबाहुना 161, 1.
 असिताञ्जनाङ्गमभिजात- 248, 9.
 असीमसौन्दर्यसुधाविलासभूर 121, 15.
 असुरं निहत्य सहसैव तत्क्षणाद् 166, 5.
 असुरपतिविनाशकालरात्रिम् 274, 7.
 असुरस्य तस्य कथिता नरेन्द्र ते 163, 7.
 असुराधिपतिं साम्ना 267, 11.
 असुरेन्द्रस्य दोःकण्डु- 268, 7.
 असूचयत् प्रसङ्गेन 188, 5.
 असूच्यताप्रतश्चेतद् 188, 10.
 असूत लीलागृहदीर्घिकेह 152, 7.
 असूययेवाथ विमुञ्चती दृशं 115, 5.
 असेवन्त समीरास्तम् 25, 13.
 असैरिभमसारङ्गम् 25, 9.
 असौ पराधीनतयाऽस्पदीकृता 61, 3.
 असौ विहारहरिणः 27, 12.
 अस्ताचलव्यायतवप्रपाति- 280, 7.
 अस्ति क्षिताबुज्जयनीति नाम्ना 4, 13.
 अस्त्येव भक्तोष्वतिवस्सलत्वात् 149, 13.
 अस्याः क्षमापाल वनान्तराजेर् 231, 13.
 अस्याः पित्रेति देवेन 270, 8.
 अस्याः भुतो वम्पकमादधस्याः 238, 7.

- अस्याः सरल्लिखि कर्णपाशे 234, 5.
 अस्याः स्मरामिसन्तप्तं 263, 15.
 अस्याखण्डलकोदण्ड- 28, 5.
 अस्या लताक्षेपत्रिस्तुत्रितस्य 234, 7.
 अस्याः सकालाग्रहपत्रलेखे 287, 13.
 अस्यास्तनतटे भारः 264, 18.
 अस्याः स्तनाभ्यामधुना धृतेयम् 236, 5.
 अहमहमिकया कृतप्रवेशं 50, 3.
 अहर्मिंशं चूतवनेषु यस्याम् 7, 21.
 अहर्मुखाकृष्टपतङ्गमण्डलः 213, 5.
 अहं तदस्या मकराङ्किते बलात् 219, 15.
 अहारि लोलं नृपतेस्तया बलात् 105, 7.
 अहिराजसुतानिदेशतोऽस्मिन् 79, 3.
 अहिराजसुते विलोक्यताम् 200, 19.
 अहो किमपि कल्याणम् 269, 5.
 अहो गुणेन राजेन्द्र 261, 11.
 अहो दूरस्थितेनापि 98, 3.
 अहो न कस्य भिन्दन्ति 99, 11.
 अहो पुराणराजार्ध- 189, 1.
 अहो बत त्वमेतस्मिन् 97, 18.
 अहो बत विदग्धोऽपि 271, 1.
 अहो महत्साहसमेतदेव 3, 5.
 अहो बशः पूर्वमहीपतीनाम् 14, 3.
 भण्डुकेन शरदिन्दुबन्धुना 139, 17.

अंसविनिहितमृणाललता- 249, 7.

अंसस्सवल्कलमन्यः 186, 15.

अंसावलम्बिनीर्बिभ्रत् 178, 11.

अंसे बिभर्तीष तमालनीलं 235, 17.

आ.

आकम्पितानां मरुतेष यस्य 16, 11.

आकर्णकृष्टकोदण्डः 264, 3.

आकर्णकृष्टात् धनुषः पतद्भिर् 281, 1.

आकर्णविस्तारितमुग्धनेत्राः 225, 11.

आकारमर्धवनितावपुषः पुरारेर् 305, 7.

आकृष्य मूर्तमानीतम् 103, 10.

आक्रान्तदिङ्गुण्डलकुन्तलेन्द्र- 16, 7.

आक्षिप्य हारान् निजविक्रमामि- 15, 9.

आख्यातवान् स्मितस्रुधा- 222, 17.

आचुम्बती पाण्डुकपोललेखम् 147, 7.

आज्ञा विलङ्घ्यते तात् 189, 12.

आतिथ्यमेष कुरुते परमङ्गलेखा- 70, 3.

आतिथ्यमक्ष्णोः कथमन्यथैवम् 143, 15.

आप्तप्रसाधनमनङ्गविलासवेदम् 300, 13.

आददे मुनिरप्युद्यद्- 188, 16.

आदातुमवतंसाय 181, 3.

आदातुमीप्सितमहीन्द्रद्युतेति रत्नम् 291, 1.

आदाय सादरफणीश्वरदत्तमर्ष्यम् 292, 5.

आधूतकार्तस्वरकेतुयष्टिर् 228, 8.

- आध्मातशङ्खस्वनमांसलोऽप्ये 225, 7.
- आननेन ललिताक्षिपद्मणा 140, 11.
- आनन्दकन्दलीचित्तम् 260, 12.
- आनन्दवाष्पसलिलार्द्रदृशोऽर्धमार्गे 307, 7.
- आनर्तयत्येष पताकिनीनाम् 228, 5.
- आनीतया, झटिति रूपमदृष्टपूर्वम् 304, 9.
- आनीय तद्यो दुहितुर्ममास्याः 152, 9.
- आनेतुकामेन भवन्तमत्र 153, 7.
- आपपात सरमाङ्गदः क्षणात् 135, 1.
- आपानभूर्वासितासवरागदीर्घ— 257, 19.
- आप्तप्रयत्नेन तथा स मन्ये 153, 9.
- आभाति यस्याः परिखा नितम्बे 5, 1.
- आमञ्जुगुञ्जत्कलहंसपङ्क्ति- 4, 17.
- आमन्द्रशङ्ख-पट्टहस्वनसूचितं प्राक् 223, 7.
- आमुमोच निजकङ्कणं भुजे 156, 19.
- आयतोऽभिमुखमर्षिया जवात् 136, 9.
- आयाति योऽनङ्गजयद्विपस्य 6, 9.
- आयातु स्वयमादातुम् 272, 2.
- आयामिमालामणिकान्तिदण्डैर् 227, 7.
- आरुह्य चन्द्रः खमिवाभिरामम् 284, 3.
- आरोपयति पुष्पेषु- 263, 18.
- आरोपितज्येष्ठ जगज्जयाय 147, 3.
- आरोहति परां कोटिम् 97, 8.

- आर्द्रवणाङ्कस्य कृपार्द्रचित्ता 147, 5.
 आर्द्रागसेयं गमिता प्रसादम् 236, 11.
 आलम्बते रत्नकिरीटलक्ष्मीम् 231, 15.
 आलक्ष्य स्तनसख्यलक्ष्मणि ततः 55, 1.
 आलिङ्गितं किंशुकशोणभासा 8, 11.
 आलोक्य दर्पणतले प्रतिमागतं तम् 293, 15.
 आह्लादहेतुः स्निग्धेयम् 29, 13.
 आवर्ततामूर्मिलतायमान- 278, 1.
 आववौ शबरराजयोषिताम् 127, 11.
 आवृत्तिदत्तसन्देशा 265, 17.
 आवृत्तिविहितप्रेयः- 175, 12.
 आशालतानां बलयेषु भर्तुर् 18, 9.
 आश्रयत्यवनिमेघवाहने 134, 9.
 आसन्नपद्मसरसा 174, 5.
 आसन्नानुचरधृतेन पङ्कजिन्याः 104, 13.
 आसन् मुखानि ककुभामभितोऽय चित्र- 289, 13.
 आसामितः प्रेङ्खितमध्यरत्न- 229, 9.
 आसामितः सत्त्वरगामिनीनाम् 229, 3.
 आसामिन्दीवराक्षीणाम् 178, 6.
 आसां पृथुस्वेदकणाङ्कितानि 239, 15.
 आसां लताप्रस्तबकोत्थितानि 238, 7.
 आसां सुधारसार्द्राणाम् 270, 1.
 आसीत् पुरस्ताभिपुरावभङ्गे 156, 9.
 आसीनमञ्जनदयामम् 269, 9.

- आस्त तरुकुसुमसंवलिते 54, 17.
 आस्त मौक्तिकशिलातले ततश्च 142, 7.
 आस्तां किमुन्यैः फणिभिस्स चिन्त्यस् 154, 19.
 आस्वादितलवङ्गैला- 175, 8.
 अद्भुर्जना दीर्घगुणाभिरामं 18, 1.
 आहूत इव साटोपं 24, 1.
 आहतस्तनविलेपने दृशा 130, 15.

इ.

- इत एव निवर्तध्वं 271, 13.
 इतरा पदाङ्गमिव मत्त- 252, 9.
 इतश्चकोराक्षि विचिन्त्य सूनृतम् 117, 17.
 इतश्च दृष्टेयमिति प्रसूयते 61, 13.
 इतः शिलोत्सङ्गतले निषेदुषा 63, 5.
 इतः कदम्बादनिवृत्तहस्तम् 235, 13.
 इतः करोति कलहम् 177, 4.
 इतः किमेतस्य न सैकते स किं 63, 15.
 इतस्ततः शून्यतया स्खलन्ती 145, 19.
 इतस्तले सञ्चरतामहीनां 229, 13.
 इतः पल्वलपङ्कान्तर- 30, 2.
 इतः स चित्राकृतिरीक्षितो मृगस् 61, 11.
 इति कथयति चापमर्पयित्वा 46, 7.
 इति किञ्चिदेव न तव स्वमण्डले 163, 1.
 इति कियदपि यावदेव चिन्ता- 54, 11.
 इति क्रुधं तद्वचसा स आददे 220, 7.

- इति क्षितीशश्रुतिशुक्तिपेयाम् 148, 3.
 इति क्षितीशोद्भितवर्त्मदीपिकाम् 66, 11.
 इति तद्वचसः सीम्नि 101, 15.
 इति तद्वचसा स्मरैकदूत- 83, 13.
 इति तस्यास्तथैवाभूद् 95, 16.
 इति तां प्रणयार्द्रया गिरा 194, 3.
 इति त्वया स्वमेवाशु 270, 14.
 इति नगमवगाहते सहारस् 46, 1.
 इति नरपतेः स्वान्ते कृत्वा मनोमृगवागुरां 173, 5.
 इति निबिडकुतूहलाकुलस्ताम् 53, 7.
 इति पार्थिवेन कथिते दधन्मनाक् 159, 1.
 इति पार्श्वगतं स्मित्वा 27, 8.
 इति पार्श्ववर्तिनमुदीर्य मौनवान् 167, 7.
 इति पृष्टवते तस्मै 262, 5.
 इति प्रकृत्या मधुरोक्तिरुक्तवान् 61, 15.
 इति प्ररोहद्वहुमानमन्यरो 65, 9.
 इति प्रवादः परमीक्षितुं च ताम् 216, 5.
 इति प्रसर्पस्मितचन्द्रिकदशनैर् 122, 7.
 इति प्रियसखीसूक्ति- 102, 13.
 इति भूतलवासवः स ताम् 204, 13.
 इति मेऽपदिश्य भवतीं प्रवृत्तया 171, 3.
 इति बल्गु जल्पति शुकेऽथ विस्मयात् 168, 13.
 इति बल्गु वचो निशम्य तस्याः 88, 11.
 इति विरतवचस्युदीर्य तस्मिन् 42, 9.

इति साऽभिहिता मृगाऽऽयताक्षी 69, 13.

इति सा वद्धधापतेर्निदेशाद् 72, 7.

इति सा समुदीर्य तत्पृषत्कान् 80, 17.

इति सूनृतया वाचा 179, 12.

इति स्मितक्षालितदन्तवाससा 115, 7.

इति स्मितसुधार्त्रेण 92, 14.

इति स्मिताप्यायितदन्तदीधितिर् 118, 15.

इतीङ्गितज्ञे वदति प्रियंवदे 110, 5.

इतीतिवृत्तं तदुपाश्रयं तथा 121, 1.

इतीरयन्त्याः कुटिलं वचः कराद् 111, 11.

इतीव निर्व्याजमुदीर्य तत्यजे 111, 7.

इतीव मुमुचे तेन 23, 10.

इतीव स खगारावैर् 25, 12.

इतोऽंशं यान्ती पुरतो मया सा 145, 9.

इतोऽप्ययमृषिः पश्य 177, 13.

इतो ऽवतंसोत्पललास्यदेशिके 67, 7.

इतो ऽस्ति गव्यूतिशतार्धमात्रं 153, 19.

इतो गात्रपरावृत्ति— 177, 11.

इतो नितम्बैरसितेक्षणानाम् 228, 13.

इतो मिथः पार्श्वविघट्टितेषु 229, 7.

इतो रसं पल्लवयन्ति वीरम् 229, 19.

इतो लताः पार्थिव संरभन्ते 232, 5.

इतो वन्येभमुक्ताभिर् 30, 14.

इतो वान्ति हविर्धूम- 176, 9.

- इतो हिरण्मयी भूमिः 176, 11.
 इत्यकालजलदादिवैकृते 127, 13.
 इत्यञ्चलासक्तलतो न बाङ्गाम् 237, 9.
 इत्यब्रवीदुरगनेत्रपरम्पराभिर् 302, 9.
 इत्यभाष्यत भूपालश् 103, 6.
 इत्यमन्दः प्रवादोऽत्र 261, 10.
 इत्यविमहवती नभस्तलात् 126, 11.
 इत्यवोचत दन्तांशु- 261, 4.
 इत्यादि व्याहरन्ती सा 100, 13.
 इत्यापतन्मदनबाणपरम्पराणाम् 294, 1.
 इत्याश्वासयतीव त्वां 98, 11.
 इत्युक्तवति सामर्ष- 270, 15.
 इत्युक्ते मसृणं तेन 31, 1.
 इत्युक्ते मुनिना सोऽथ 189, 11.
 इत्युक्त्वा कोपतरलं 272, 4.
 इत्युक्त्वा विरते तस्मिन् 28, 9.
 इत्युक्त्वा विरते तस्मिन् 180, 13.
 इत्युक्त्वा सूक्तिचतुरो 188, 15.
 इत्युज्ज्वले तस्य वचःप्रसूने 240, 15.
 इत्युदीर्य मणिकान्तिकन्दलीः 156, 17.
 इत्युवाच मणिपञ्जरे स्थिवो 141, 1.
 इदमङ्गदवार्तिना करैर् 194, 9.
 इदमञ्जननीलमाहतम् 202, 3.
 इदमत्राद्भुतं पश्य 177, 5.

- इदमम्बरपल्लवलोदराद् 196, 4.
 इदमर्धविलोकिताधरं 194, 13.
 इदमात्तनीतिपथमाददे वचः 159, 3.
 इदमाभरणं हरस्यरण्ये 86, 13.
 इदमार्त्रयतीव मे मनो 195, 18.
 इदमार्य तत्त्वयि विमुक्तयन्त्रणो 169, 5.
 इदमिन्द्रजालमिति मे समुत्थिताम् 158, 9.
 इदमुद्गतमिन्दुमण्डलं 201, 11.
 इदमुष्णकरेण कृष्यते 195, 14.
 इदमोमिति गृह्यते वचस्ते 84, 9.
 इदं निर्जितबाल्यस्य 98, 8.
 इदं नृप त्वामवलोक्य जातम् 143, 9.
 इदं मध्यमलोकेन्दोर् 262, 12.
 इदं महश्चित्रममानुषं त्वया 67, 19.
 इदं मृणालादपि कोमलं वपुस् 116, 13.
 इदं वदाशिक्षत कैतवं कुतस् 117, 3.
 इन्दुकान्तशिलेव त्वम् 98, 4.
 इन्दुद्युतिः कुन्दसितान् दधाना 15, 17.
 इन्दुमौलिगलकन्दलासितं 126, 15.
 इन्दुः कटकमाणिक्यं 181, 13.
 इन्दोः सुधानिधानत्वं 179, 16.
 इन्द्रनीलकपिशिर्षकं ततस् 138, 7.
 इन्द्रनीलप्रतोलीतः 174, 3.
 इन्द्रनीलमणिकान्तिमेचकं 139, 7.

- इभकुम्भभित्तिदलनोद्यमे हरेर् 160, 19.
 इमा नवनवाधर्य- 28, 14.
 इमा विमानावलयः कथञ्चित् 228, 1.
 इमे पृषत्का अपि पार्थिवश्रियो 63, 3.
 इमां त्वदाकारनिरूपणे सखीम् 120, 1.
 इमाः क्व विन्ध्यस्य भुवोऽतिदुर्गमाः 68, 1.
 इमाः समं प्राणसत्त्वैर्वनेऽस्मिन् 232, 19.
 इयत्तया मुक्तमवैमि नैपुणं 106, 9.
 इयमत्यच्छहृदये 264, 5.
 इयमश्रुतरङ्गितां दृशं 197, 7.
 इयमापाण्डुगण्डेन 263, 6.
 इयमिन्दुश्रुतिहरं 264, 9.
 इयमिन्दुसमुद्रकादितो 202, 9.
 इयमुच्छ्रसिता किञ्चित् 265, 6.
 इयमुत्सन्नसङ्गीता 273, 14.
 इयं किमु स्याद्वनदेवताऽऽगता 61, 7.
 इयं कृशाङ्गी कुसुमाखशङ्कया 108, 3.
 इयं च मन्मथस्याखं 98, 12.
 इयं जगन्नेत्रचकोरचन्द्रिका 106, 7.
 इयं तवानेन विराजतेतराम् 106, 13.
 इयं त्रियामापतिकान्तिपेशलं 109, 3.
 इयं नताङ्गी जगदेकसुन्दरे 107, 9.
 इयं न यस्यातिथितां गतादृशोर् 106, 3.
 इयं पश्मापवर्त्यश्रु- 263, 4.

- इयं परिभ्रान्तिरगेन्द्रकन्दरे 69, 5.
 इयं पुरो निर्यति दूरमायते 108, 17.
 इयं पुरो मारुतनर्तितालका 60, 3.
 इयं प्रवालासितरत्नमौक्तिकैर् 108, 15.
 इयं महीपाल विलोकितेन ते 109, 15.
 इयं मूर्तिर्महाराज 261, 6.
 इयं विलासोर्मिनिमग्नशैशवं 107, 5.
 इयं शनैः शैलनदीव च क्वचित् 60, 7.
 इयं सुधा मुग्धविलासजन्मभूर् 106, 5.
 इयं हि बालोच्छ्वसितं मनोभुवस् 120, 11.
 इषुं रुषेव प्रतिमोक्तुमुद्यता 109, 1.
 इह किं प्रतिस्फुरति मे तवाग्रतो 159, 5.
 इह पल्वलसैकतेषु यावत् 84, 15.
 इह पश्य निशावधूमुखे 201, 17.
 इह भान्त्यतिलोहितातप- 196, 12.
 इह साक्षितयाऽलमावयोर् 204, 11.
 इहाङ्गनाभिः स्वमुखच्छलेन 229, 17.
 इहानुतापो भगवन्विमुच्यताम् 221, 7.
 इहैतदालिख्य शिलातले शनैर् 117, 5.

उ.

- उक्ते तथेत्यकृत काञ्चनपुष्करं तत् 302, 3.
 उक्त्वेति तामहिबुतामगमन् गृहाणि 309, 1.
 उक्त्वेति तूष्णीमभवन्नृसोमः 150, 9.

- उक्त्वेत्यनर्घमतिपावनमर्पितं तद् 305, 13.
 उक्त्वेति दिव्यकुसुमैरवकीर्य मौलौ 303, 7.
 उचितं निजसायकानुरोधात् 88, 3.
 उच्छिन्दतः क्षमासरसीं विगाद्य 18, 15.
 उज्जगामामितः कोऽपि 183, 6.
 उज्जतिस्म स शनैः समुच्छ्वसन् 131, 15.
 उज्जिता झटिति कार्यगौरवात् 134, 13.
 उटजप्राङ्गणं गोभिर् 177, 10.
 उडुभिः खमितस्ततः क्षणात् 200, 11.
 उत मुकुलितमन्मथावतारे 54, 5.
 उत्क्षिप्य वेपथुमता करपल्लवेन 292, 13.
 उत्तंसितेन्दुशकलाय कपाल-जूट- 297, 9.
 उत्तम्भयन्तीव तले सतर्कम् 241, 17.
 उत्तालवैवस्वततालवृन्त- 279, 5.
 उत्तुङ्गरत्नप्रासादां 267, 14.
 उत्पक्ष्मणा निरुपमोल्लसितप्रमोद- 301, 5.
 उत्पतन्नुत्पतन्नेव 27, 2.
 उत्पतन्निपतदप्रतो मुहुर् 137, 5.
 उत्पताकमणितोरणाङ्कितं 138, 11.
 उत्पलस्य सरसं लसत्स्पृहा 128, 1.
 उत्पाकमेष च फलं फणिराजकन्या- 294, 15.
 उत्पुत्य वेगात् पवमानमार्गं 277, 11.
 उत्पुत्य हेलोहतसम्मुखारिर् 287, 19.

- उत्सृज्य गीतमसमाप्य विलासलास्यम् 292, 9.
 उदयकल्लोलकदर्थितमहैर् 217, 5.
 उदयतुरगारूढः 21, 3.
 उदयदिग्वारणहस्तहारिणा 57, 11.
 उदयपुण्डरीकत्वं 24, 8.
 उदयभोगैरहिभिः परीता 145, 11.
 उदयमसुरेन्द्रस्य 188, 6.
 उदञ्चदिन्द्रचापानि 182, 7.
 उदञ्चितव्यायतपक्ष्मणा ततस् 120, 5.
 उदडीयत खे मुखेन विभ्रद् 78, 13.
 उदनमदथ तत्क्षणादुदञ्चत्- 123, 5.
 उदपादि कण्वमुनिशिष्यशापतः 167, 13.
 उदरस्थितयोः कुतूहलात् 200, 3.
 उदर्चिषः पुष्पशरासनकुधा 214, 11.
 उदस्तभास्वस्करकान्तया श्रिया 58, 15.
 उदस्य वक्त्राणि नभस्थलेन 225, 9.
 उदंशुलेखेन मुखेन कुर्वती 105, 15.
 उदितकुधलिपुरदाहडम्बरे 165, 17.
 उदितत्रपा इव विलास- 245, 5.
 उदितानि तमांसि सा च ते 198, 19.
 उदितामिष मन्दराहतात् 193, 11.
 उदितारु काञ्चिगुणमध्य- 252, 27.
 उदितेन वैरितिमिरद्रुहाश्रमितस् 162, 1.
 उदिते हि विरोचने नलिन्या 71, 7.

- उदित्य पङ्क्त्या भ्रमवारिविप्रुषां 67, 15.
 उदियायमानतिमिरौघ- 253, 17.
 उदीरितैवं किल पार्थिवेन सा 122, 11.
 उदुष्मणा निःश्वसितेन कान्ति 172, 11.
 उदेति कान्तामणिमेखलानां 6, 7.
 उद्घाटितेष्वथ विलोकनकौतुकेन 308, 1.
 उद्गण्डहेमाम्बुरुहास्तु खेलत् 145, 13.
 उद्यद्विवृत्तकरवेणिकया नृपेन्दौ 293, 3.
 उद्दामदुग्धाब्धितरङ्गभासो 13, 11.
 उद्दामाजिकृतुमखमहादीक्षया स क्षितीशो 223, 17.
 उद्यानवापीपयसीव यस्याम् 12, 3.
 उद्भिन्नमौक्तिकनिभभ्रमवारिबिन्दुर् 290, 9.
 उद्भिन्नसान्द्रपुलकः 265, 10.
 उद्भिन्नसान्द्रकुसुमप्रकरावकीर्ण- 298, 5.
 उद्भिन्नदेमपद्मानि 176, 12.
 उन्मिषन्मधुलेखेव 90, 10.
 उन्मीलति यदन्तर्मे 92, 12.
 उन्मूल्य सम्प्रति दुरारितमः समूलं 294, 11.
 उन्मोचयन्तीमलकाप्रमेत्य 146, 9.
 उपचारविशेषसंविधाने 71, 15.
 उपयाति यदेकदेशसाम्यं 72, 11.
 उपयुक्तामृतस्पर्धि- 175, 7.
 उपरोधमिमं न मन्यसे चेत् 80, 5.
 उपवन इव सम्भवः कदाचित् 48, 1.

- उपागतेयं निधनाग्रदूती 151, 5.
 उपाचरेस्तं च तथाविधानां 156, 15.
 उपास्तपुष्पः क्षितिभर्तुरर्हणां 112, 7.
 उपान्तविभ्रान्तपयोदमण्डलैर् 217, 13.
 उपायनीकृतोद्भिद्- 22, 11.
 उपाविशद्वेपितवामनस्तनी 113, 5.
 उपाविशत्सा रशनामणित्विषा 66, 7.
 उपास्पृशत्स चाभोज- 32, 16.
 उपेन्द्र इति सञ्जज्ञे 184, 8.
 उपेयुषा काञ्चनपद्ममंशुना 106, 15.
 उपोढतारापतितारहारयोर् 109, 7.
 उपोढनानामणिमौक्तिकोत्करैः 216, 15.
 उपोढरागामुदधिस्तटोदरे 56, 3.
 उपोढलावण्यतरङ्गभङ्गया 105, 5.
 उपोढशशभृल्लेखः 34, 4.
 उपोढहंसिका यस्य 180, 16.
 उरगाधिपक्षपक्षपातं 88, 9.
 उरगेन्द्रश्रुताविभूषणं तत् 86, 1.
 उरसा रुद्धगीर्वाण- 268, 13.
 उरसा स बभार हारमीशः 85, 11.
 उरसि भरपतेः पतन्धकाशे 52, 1.
 उरसि निहितबन्धुजीवमुर्व्या 51, 7.
 उरसीय पयोधिराजकन्या 83, 7.
 उर्षी-मरुद्-रवि-निशाकर-ब्रह्मि-तोय- 296, 11.

उलङ्घितो यत् कपिना पयोधिः 3, 11.

उल्लसत्कूटजाच्छाच्छ- 104, 5.

उल्लसन्नवपयोधरालसां 124, 9.

उल्लासितः कुङ्कुमपांशुपूरः 226, 9.

उल्लासिषु स्वर्णगवाक्षपङ्क्तौ 8, 5.

उवाह कण्ठलमश्री- 22, 4.

उवाह मुखमुञ्जृम्भ- 90, 12.

उवाह लज्जानतमञ्चितालकं 110, 9.

उवाह विस्फुरन्नाल- 32, 3.

उषः साकल्पकेनेव 33, 12.

ऊ.

ऊचे तमित्यधिपतिः फाणिनामुदञ्चत्- 304, 15.

ऊचे रमाङ्गदेनैवम् 28, 10.

ऊढधवलकुसुमाभिरलम् 253, 7.

ऊढनवललितपत्रलता 251, 7.

ऊर्मितरलितमयूखशिखिर् 245, 19.

ऊर्मिदलनशिशिरेण बलात् 244, 11.

ऋ.

ऋजु कचित्काप्यनृजु प्रवर्तते 60, 5.

ऋजु तमय विहावसा प्रजन्तम् 46, 11.

ऋजुनैक्षतं यच्चित्रं 96, 13.

ऋजुः प्रकृत्यानि परं तदम्ब 148, 11.

ऋतत्रोऽव्याखिलाः समेत्य यत्र 74, 3.

ए.

एकत्र पादर्थे शशिलिखण्डनामा 284, 7.

- एकमिष रतिपतेरुदितं 254, 9.
 एकस्तयोरगमदम्बरगामिसैन्य- 308, 13.
 एकः क्षितौ साहसिकस्त्वमेव 153, 11.
 एकान्तकान्तमसितागरुपत्रभङ्गम् 300, 11.
 एका माणिक्यकटकं 266, 13.
 एकेन राजहंसेन 97, 15.
 एणीदृशां कान्त इव प्रवृत्तः 239, 13.
 एणीदृशां विचरति स्म स राजहंसः 294, 3.
 एतया साम्प्रतं ब्रूहि 269, 9.
 एतत्कर्णोत्पलं लोलम् 98, 1.
 एतद्यशोभटकरे कनकाम्बुजं तत् 295, 1.
 एतानि कान्तैः प्रमदाजनस्य 238, 19.
 एतानि पश्य द्युतपुष्पधूलि- 239, 19.
 एतानि पद्याम्बरतः पतन्ति 228, 17.
 एतान्यवन्तीश्वरपारिजात- 4, 9.
 एता मिथो रुद्धविमानमार्गा 238, 15.
 एता वहन्ति सन्तापम् 29, 8.
 एताश्च शृङ्गारमितोङ्गनानाम् 230, 1.
 एताः करैः काञ्चनपद्मगौरैर् 233, 3.
 एताश्च सीदन्मणिवन्धमूल- 240, 3.
 एताः प्रयान्त्यः पुरतो विमानैर् 228, 19.
 एते खलीनक्षतशोणिताक्ताः 231, 17.
 एते गतिक्षोभवशाद्दधूनां 229, 11.
 एते भटास्ते न चिराद् 273, 10.
 एते सविभ्रमं न्वस्ते 97, 6.

- अभिर्महीपाल विमानरत्नैर् 230, 15.
 एला-लवङ्ग-कङ्कोल- 174, 8.
 एवं निसर्गमधुरेण सुधारसैक- 70, 5.
 एवं वचः स्मितसुधा- 100, 16.
 एवं सुधारससमृद्धिमनोहरेण 222, 11.
 एवमवददिव दीर्घदृशः 244, 7.
 एवमाकर्ण्य ललितं 265, 9.
 एवमादि यदभून्महीपतेर् 137, 9.
 एवमेव यदियं न लभ्यते 126, 7.
 एष कच कुकूलामि- 263, 8.
 एष चैत्रोत्सवधिने 100, 7.
 एष जातु न विकथ्यते क्वचित् 132, 13.
 एष ते न घटते मनोरथः 125, 15.
 एष बृष्टस्त्वयेत्युक्ता 95, 9.
 एष द्विजः स्वस्त्ययनं विराधैर् 238, 9.
 एष प्रत्युटजं वक्ति 178, 2.
 एष वज्राङ्कुशस्याजौ 189, 5.
 एष विघ्नमिह साहसोत्सवे 131, 13.
 एष स्तवकितोऽशोकः 99, 2.
 एषा कमलिनीपत्र- 263, 14.
 एषा च सुकृतैर्दृष्टा 188, 14.
 एषा तमालावलिनीलकान्तेर् 231, 9.
 एषा शिखेव दीपस्य 264, 7.
 एषां द्वितयमेताभिः 177, 9.

क.

क एष राजेति मुहुः कुतूहलात् 119, 13.

कश्चित्स्वया ज्यमज्ञायि 270, 3.

कश्चिदस्य प्रमोदाय 96, 17.

कङ्करोरातपतप्रस्य 30, 3.

कण्डूयत इवासनां 181, 16.

कतिचिदपि लतान्तरे दधानम् 50, 13.

कतिचिदलिनिपीतधूपगन्धान् 37, 7.

कथञ्चित्प्राणनाथस्य 266, 5.

कथमपि वसुधाधिपः प्रमोदम् 49, 3.

कथमप्युदभ्रुषतं पदेपदे 170, 17.

कथमयमवधिर्न मुक्तिभाजाम् 52, 11.

कथमेतां प्रविष्टस्त्वं 261, 7.

कथमेते स्वया तन्वि 98, 14.

कथय प्रिये निर्हितसान्द्रचन्दन- 171, 9.

कदलीदलदत्तमारुतो 191, 13.

कदाचित्पाटले कञ्चिद् 261, 15.

कदाचिदेवं सहसोपसृत्य मां 216, 9.

कदाचिल्लोचनातिथ्यम् 21, 1.

कनकारविन्दमरविन्दलोचन- 164, 5.

कं न प्रतारयत्येष 96, 6.

कन्दर्पदर्पशमनाय कृतान्तहर्त्रे 296, 9.

कन्दर्पदीपनं लेखम् 62, 6.

कन्दर्पस्य बिलोकीहठविजयमहासाहसोत्साहहेतुर् 258, 19.

- कन्दर्पाधिककान्तोयम् 97, 4.
 कन्यकासि किमिदं शशिप्रभे 126, 9.
 कन्या शशिप्रभा नाम 187, 12.
 कपयः पुरा रघुपतेर्यथा वने 165, 9
 कपिञ्जलैरितः पश्य 29, 10.
 कपोलकालागरूपत्रवल्ली- 9, 7.
 कपोलः पाणिपर्यङ्कात् 183, 10.
 कबन्धकण्ठोच्छलदत्तवन्तः 280, 1.
 कमलस्य निलीय निश्चलं 200, 5.
 कमलेव मुकुन्दस्य 273, 1.
 कया नु सारङ्गदृशासि कारितः 210, 5.
 करपल्लवशय्यासु 273, 12.
 करभोरु सनिब्रवर्हिणं 199, 13.
 करस्थितं सा झटिति न्यधास्ततश् 114, 9
 करादनुचरस्तस्य 31, 5.
 करारविन्देन मुखेन्दुबिम्बम् 172, 3.
 कहणार्पितलोचनं मिथः 195, 16.
 करेण बिभ्रन्मधुमत्तकरली- 213, 3.
 करेण साक्ष्यमपास्य कर्णतः 119, 17.
 करे तवाधास्यति वस्त कङ्कणं 221, 13.
 करोति कर्णे नवकर्णिकारम् 284, 17.
 करोति निर्वासितमायकेषु 154, 9.
 करोति नेत्रे भगवानवैमि 144, 15.
 करोति वक्त्राण्यमराङ्गनानाम् 154, 13.

- कर्णभूषणमणिप्रभालवैस् 125, 7.
 कर्णावतंसीकृतपल्लवानां 239, 7.
 कलहंसकलस्वनैर्विबुद्धा 77, 9.
 कलितेष नताङ्गि लक्ष्यते 203, 1.
 कलिन्दकन्यामसृणोर्मिनीलां 146, 3.
 कलिसन्तमसं येन 185, 12.
 कल्पद्रुमादीनथ तैस्तदीय- 18, 5.
 कल्पविटपिमधुनः प्रमदा- 255, 13.
 कविमित्रे विश्राम 186, 8.
 कस्तुलाग्रमधिरोप्य जीवितं 134, 1.
 कस्त्वं मृगः कथमभूरिति पार्थिवेन 302, 7.
 कस्यान्न लोभाय न शुक्तयस्ता 4, 7.
 काकपक्षाङ्गमूर्धनः 177, 1.
 काकुत्स्थमाहतसुरारिमिधानुयानं 307, 5.
 काचित् पर्यङ्कमालोक्य 266, 11.
 काचिदितरकरसङ्घटितं 252, 15.
 कान्तनिहितनयनं पिदधे 248, 19.
 कान्ता तिरोहिता सा च 188, 12.
 कान्तां-यशोभटयुतं कृशतामवाप्तास् 307, 3.
 कान्तास्मृतिप्रसभकण्टकिताङ्गजात- 142, 15.
 कान्तिच्छटाच्छुरितदिक्कट एष देवो 294, 9.
 कान्तिनिकर इव तिग्मरुचेर् 253, 15.
 कान्तिमस्यधरनीलवाससा 140, 1.
 कान्तिमूर्ध्वहृदमर्त्यसरित् 244, 15.

- कान्त्याऽनुलिप्तानि विलोचनानाम् 19, 7.
 कादम्बचञ्चूदृतचक्रवाकी- 242, 5.
 कापि निभृतमधुपावलिमत् 251, 15.
 कापि स्मितमुखी कान्ते 266, 8.
 कामं दुर्लभमेवैतत् 101, 1.
 काममपिबदपरेन्दुमुखी 255, 9.
 कामसुहृदि विहितः प्रणयः 256, 11.
 कामप्यवापदुमया घटितस्य लक्ष्मीं 222, 13.
 कारितासनपरिग्रहे पुरो 142, 5.
 कार्तवीर्यार्जुनेनेव 182, 16.
 कार्मुके सति शरेषु सत्स्वपि 130, 5.
 कार्यतः सदृशी तासां 32, 14.
 कार्दर्यामभूमिमाप्तायास् 264, 14.
 कालाञ्जनश्यामतयाऽऽश्रयन्ते 227, 17.
 कालेन सङ्ग्रामसरोन्तरालाद् 279, 17.
 किञ्च काञ्चनकपाटसम्पुटं 138, 13.
 किञ्चाऽपरं त्वमेतस्या 265, 3.
 किञ्चिन्नपानुविदेन 96, 1.
 किञ्चिदन्तरितमूर्तिभिः क्षणाद् 133, 18.
 किञ्चिदस्य पुरतोऽथ गच्छतः 136, 11.
 किं क्षम्यसि तवोपान्तम् 98, 15.
 किं निमग्नमिह बालवा तथा 131, 3.
 किं बालुकापर्वतके धरेयम् 3, 8.
 किमत्र करधौ गाढम् 98, 11.

- किमत्र कृत्यमित्यन्या 266, 10.
 किमन्यज्जायतामेष 272, 3.
 किमन्यत्तव. सन्तुष्ट्यै 93, 17.
 किमन्यत् सममेतेन 274, 1.
 किमन्यदत्रोल्लसितं जगत्रये 121, 17.
 किमन्यदस्याः कृतपाणिपीडनः 122, 5.
 किमन्यदस्याश्चरितैर्नृपस्य 3, 17.
 किमन्यदुक्तं सुध्येव सान्द्रया 110, 1.
 किमन्यदुत्तिष्ठ गृहाण यात्रां 155, 15.
 किमन्यदारोहति यस्य साम्यं 19, 13.
 किमन्यन्नार्थिनां मत्तो 270, 13.
 किमनङ्गवती वक्ति 261, 17.
 किमप्युदञ्चशनांशुलेखा 146, 11.
 किमपरमनुगम्य एष हंसः 42, 5.
 किमपि मनसिजेन शासनाङ्कः 51, 11.
 किमपि स्पृहणीय एष मे 195, 2.
 किमपीप्सितमात्मनो विधातुर् 87, 15.
 किमयं मयि सम्भ्रमोज्यमास्तां 71, 13.
 किमसिं चकिता मा त्वं भैषीरितो भव लज्जया 123, 11.
 किमाकाङ्क्षति वः स्वामी 269, 10.
 किमागतासि किं चैवं 262, 3.
 किमादिदेवं कंसारिं 272, 14.
 किमालिखितवस्येषा 100, 9.
 किमाश्रमं शून्यमिदं तपोधनैर् 219, 17.

- किमु तत्कथयामि सम्मतं चेत् 72, 3.
 किमु युवतिरियं भुजङ्गभर्तुर् 53, 15.
 किमु विपुलमिमं मनुष्यलोकं 53, 13.
 किमेवमवतिष्ठै 92, 11.
 कियच्चिरं चन्द्रमरीचिचुम्बिते 221, 11.
 कियताप्यथ कालेन 267, 9.
 कियदपि सरसस्तटे स गत्वा 49, 7.
 कीरीटरत्नश्रुतिदीप्तभूतलं 211, 13.
 किसलयकलिताञ्जलिं त्वरावान् 44, 11.
 किसलयमिव बालचन्दनस्य 40, 13.
 कीर्णासु मुक्तानिकरेण यस्य 15, 7.
 कीर्तिभिर्यस्य कुन्देन्दु- 185, 4.
 कुचमुकुलविचित्रपत्रवल्ली- 53, 11.
 कुचयोः प्रतिबिम्बतः समं 203, 8.
 कुचलुपपन्नलतया ऽथ 245, 21.
 कुचाङ्गरागः कृशमध्यया तया 209, 9.
 कुण्डलीकृतकरस्तमभ्यगात् 136, 17.
 कुतलपा तवालीषु 97, 17.
 कुतूहलाक्षिप्रनिमेषलास्यया 64, 11.
 कुतूहलाध्यासितमध्यलोकया 116, 9.
 कुतूहलोल्लासितपक्षलेखा- 226, 1.
 कुन्दच्छटापाण्डुसटाकलापः 226, 15.
 कुपितेव निवर्तते जवात् 198, 13.
 कुम्भस्थली रक्षतु वो विकीर्ण- 1, 9.

- कुमुदतीकान्तकरानुविद्धास् 236, 17.
 कुमुदतीमिवोदञ्चद् 91, 3.
 कुमुदेषु तथाहि दृश्यतां 202, 1.
 कुरबकवनतः कदम्बरारि 45, 15.
 कुरु विजयमितो ममार्पयैतत् 46, 3.
 कुरुष्व तावदातिथ्यं 270, 12.
 कुर्वतीव 'फणिलोकमङ्कितम् 140, 13.
 कुर्वन्ति यस्यां कुसुमेषुकलि- 9, 5.
 कुर्वन्मुखानि स्मेराणि 269, 3.
 कुसुमशरसखस्य कस्यचित्किं 54, 3.
 कूजन्ती कोकिलवधूर 98, 17.
 कृतं दधानोपरि पाणिपद्मम् 146, 15.
 कृतं यदेतेन मुनीन्द्रलीलया 221, 19.
 कृतचाटुशतैः परस्परम् 204, 1.
 कृतपङ्कजकुड्मलाञ्जलिर् 197, 13.
 कृतप्रवेशश्च सलीलमच्छिनन् 114, 17.
 कृतनूतनार्गलकपाटसम्पुटां 164, 13.
 कृतसम्भाषणा साऽथ 261, 3.
 कृतस्य तस्यास्य भरं विसोढुम् 155, 13.
 कृताङ्गदः कम्बल-कालियाभ्याम् 154, 15.
 कृताङ्गभङ्गबलना 96, 4.
 कृताङ्गुलिश्लेषविवर्तितोल्लसत्- 209, 3.
 कृतानतिभ्यः सहसा ददाति 17, 5.
 कृतावतारं तद्वशे 272, 13.
 कृतावधानातिशयेन मन्ये 12, 13.

- कृतानतिर्विस्मितमानसे मुनौ 215, 5.
 कृतीति धार्ता तव वेत्सि वाञ्छितम् 119, 5.
 कृती त्वयायं भुजगाम्बरौकसाम् 117, 13.
 कृती वृशाऽस्याः सुवृशःपिबत्ययं 118, 15.
 कृत्वा जगत्यस्वलितां निजाशाम् 237, 17.
 कृत्वा यथोचितमकृत्रिममुत्सवान्ते 308, 9.
 कृत्स्नत्रिलोकीविजयावतंसं 239, 5.
 कृपाणधारामसृणीबभूव 278, 7.
 कृपाणपातैर्दलतामराति- 15, 13.
 कृशतामङ्गके गाढम् 263, 17.
 कृष्णस्योरसि पुष्पाति 29, 6.
 कृष्यमाणनयनोऽथ पिप्रिये 125, 9.
 केतकच्छदकदर्शने परं 128, 13.
 केतुयष्टिरिव श्याम- 104, 2.
 केन कार्यातिभारेण 180, 12.
 केयूरपद्मरागांशु- 268, 11.
 केलितरलतरुणीनिबिड- 248, 3.
 केवलं कपिलकुन्तलं शिरः 137, 7.
 केशकुसुमशबलं शुशुभे 250, 11.
 केशादतैः केतकगर्भवर्द्धैर् 7, 13.
 केषाञ्चिद्बुधः कवचानि शोभां 285, 7.
 केसरैरतिकरालकन्धरो 135, 15.
 कैलासशैलवसतोर्गिरिशोपरोधात् 302, 11.
 कोन्यः सखि नृशंसोऽस्ति 97, 11.

- कोऽपि करकिसलये कविता 247, 13.
 कोऽयुच्छलत्पटह-वंश-हुडुक-शङ्ख- 306, 1.
 कोऽयं कोऽयमन्योन्यम् 268, 1.
 कोणावसिक्तजलपूरितरत्नकुम्भां 304, 3.
 कौशप्रतिष्ठितनिधानशतं यतस्त्वाम् 305, 3.
 कोशेषु विशुत्कपिशा मुहूर्ते 286, 9.
 कोष्णनिःश्वसितवेपितच्छदं 130, 9.
 कौतुकस्तिमिताक्षैः स 268, 2.
 कौतूहलान्मदविलोलधूविलास- 258, 1.
 क्रमेण किञ्चित् प्रतिसारयन्ती 146, 19.
 क्रामति स्म सहसैव मेघभूर् 125, 1.
 क्रियते बलयेनास्या 264, 13.
 क्रियते स्वर्धुनीबाल- 32, 12.
 क्रीडामिव व्याकुलदृष्टिपाता 235, 5.
 क्रुधेवाधिज्यचापेन 28, 11.
 क्रोधादथार्धशशलाच्छनसोदरेण 289, 9.
 क्वचित्क्वचित्पतन्त्या यः 181, 15.
 क्वचित्क्वचिस्वेदलवोद्गमो मुखे 60, 13.
 क्वचित् सुधापाण्डुनि फेनमण्डले 218, 9.
 क्वचिद्धानः शरदिन्दुपेशलाश् 217, 19.
 क्वचिद्धानश्शुकचक्षुपाटलास् 218, 15.
 क्वचिदप्यगमस्पलाय्य तस्याश् 77, 3.
 क्वचिद्विलोकयिष्यन्ति 101, 10.
 कचिन्मणीनां कुमुदोदरस्त्रिषस् 218, 13.

- कणदलिवलयासु नाऽऽद्य तेन 45, 5.
 क तत् कन्यारत्नं ललितमहिर्भर्तुः क च वयम् 89, 3.
 क नाम न प्रकाशन्ते 93, 12.
 कापि नूनमपहत्य तन्मनो 127, 17.
 कापि मुद्रितमयूरताण्डवा 127, 3.
 क्षणदाभिमुखेन खण्डिता 198, 11.
 क्षणं पुटकिनीपत्र- 181, 8.
 क्षणमप्यहो पतसि मे शुचिस्मिते 171, 13.
 क्षणमयमिह बालचूतमौलौ 44, 13.
 क्षणादपाङ्गस्तिमितायताक्षयोस् 115, 1.
 क्षणादिव कापि रसातलोदरे 219, 7.
 क्षणाइनमशार्दूलम् 25, 10.
 क्षणाहलन्ति स्म तदा हतानि 281, 9.
 क्षित्तिचुम्बितहारं सा 260, 13.
 क्षितिप स्मयसे किमेष केलिर् 87, 1.
 क्षितिपालमौलिमणिवेणिकान्तिथेस् 159, 11.
 क्षितिभर्तुरुपान्तवर्तिना 191, 11.
 क्षितेरेकातपत्रायाः 24, 7.
 क्षिप्रमाधिजघनमूर्मिलता 246, 17.
 क्षमायां बभुः खङ्गपृथक्कृतानि 279, 15.

ख.

- खगममुमुषुपर्शयेत् क एवम् 41, 5.
 खगलुप्तविभूषणां क्षितौ ते 88, 11.
 खगेन्द्रभङ्गेन तथा तथा च 155, 8.

खुरामरुग्णावनिभिस्सरोषं 275, 11.

खेलज्जयश्रीचरणारविन्द- 285, 9.

ग.

गच्छन् स तत्र कतिचित् 176, 2.

गच्छ विन्ध्यविपिनान्तदृष्टया 125, 17.

गजपृष्ठे त्रिधास्यामि 28, 6.

गण्डलेखां नखाग्रेण 177, 6.

गताऽतिवृद्धिं लवलीलतेव 17, 3.

गतानि सद्यः श्लथतां सखीभिर् 146, 17.

गता श्रीमन्महाकाल- 93, 4.

गतास्तु तीरं तिमिघट्टनेन 11, 13.

गतेऽश्वतंसोत्पलपत्रबन्धुताम् 59, 7.

गत्वाथ दूरमहिविष्टपतः सहेलम् 306, 7.

गत्वा विद्याधरभट्टचमूचक्रवालैः समं स 274, 9.

गद्गदाक्षरमव्यक्तं 95, 10.

गमने तदेहि सहितौ यतावहे 167, 3.

गमिताः प्रभावलयशून्यतां झटि- 162, 3.

गलदञ्जनाभ्रपृषतावलिच्छलाल् 161, 7.

गलिताङ्गदा गुरुतरङ्ग- 249, 17.

गवाऽनुगम्यते सायम् 177, 14.

गहनास्वपि तद्भवेष्णायै 79, 9.

गिरां त्वमेको यत् सत्यम् 270, 2.

गिरेरमच्छिपिनम् 21, 4.

गीयते केतकापाण्डु 93, 2.

- गीर्वाणचापच्छविलाञ्छितानि 278, 15.
 गुणप्रकर्षे हि सदा मनांसि 233, 13.
 गुप्ताभितो यन्निदशारिवीरैर् 152, 5.
 गुरुविभवपदस्य कस्य वा स्यात् 41, 17.
 गुहासु नखनिर्मुक्त— 182, 4.
 गूढमत्सरविषे विशेषवान् 135, 3.
 गृहाणि यस्यां सवराङ्गनानि 5, 15.

घ.

- घटितमिव नवातपेव किञ्चिद् 50, 7.
 घटितं विधेरिदमजर्यमावयोर् 169, 3.
 घनच्छायावृतव्यक्त— 33, 10.
 घनात्ययतोर्निजमिन्दुपाण्डुरे 214, 19.

च.

- चकार च पदं चित्रः 33, 13.
 चकाशिरे शस्त्रभृतां शिरस्तु 285, 3.
 चकास्ति सन्ध्यातपलेशशङ्कि— 238, 13.
 चकितैस्सरसीव क्षमा 185, 6.
 चक्रवर्तीत्यनुक्तोऽपि 180, 2.
 चक्रिरे वेधसा नूनं 186, 9.
 चक्रुरधिष्ठपुरमर्त्यसरित्- 251, 3.
 चक्रुस्तस्यानिलस्पर्श— 174, 9.
 चक्रे पदं बाष्पकणोत्सकरेण 282, 5.
 चक्रे येनाहितस्त्रीणाम् 186, 16.
 चक्षुस्तदुन्मेषि सदा मुखे वः 1, 13.

- चण्डीधवोन्नद्धजटाविटङ्क— 242, 7.
 चतुरकृतकचग्रहः स गच्छन् 36, 13.
 चतुरं किल दीर्घचक्षुषस् 206, 15.
 चतुरां कोकिलामेष 99, 13.
 चन्द्रांशुना कुमुदिनीव दिनोष्मतप्ता 70, 7.
 चमरीणां, शरोत्कृत्तैः 23, 13.
 चरणयुगतले विभातकाल— 38, 13.
 चलद्वंशलता मूर्ध्नि 174, 12.
 चलितयतिसमाधिन्नस्तसारङ्गशावं 223, 19.
 चलितोऽसि वद क मां विना 197, 11.
 चिक्षेप चक्राण्यतिदीर्घबाहुः 287, 17.
 चिक्षेप पृथ्वीतिलके सुरारिर् 288, 15.
 चिच्छेद राम इव विश्रवसः सुतस्य 289, 11.
 चित्तमतनु विसर्पता समन्तात् 38, 5.
 चित्तमकृत विवशं सुदृशां 254, 13.
 चित्तं प्रसादश्च मनस्विता च 14, 5.
 चित्ते वचस्तत् कुलदेवतानाम् 153, 1.
 चित्तोपनीतपरिरम्भस्रुवातिसान्द्रम् 293, 13.
 चित्रमविरलधृताश्रुलवे 247, 1.
 चित्रं क्षटित्यश्रुलवावकीर्णे 236, 1.
 चित्रवर्तिन्यपि नृपे 95, 11.
 चित्रस्थितानां गृहदेवतानाम् 150, 15.
 चित्रे निवेशित इवाथ यशोभटेन 299, 17.
 चिन्तामणेरप्यधिकं 94, 4.

चिरं निपीतस्सतृषेव मुग्धया 120, 7.

चिरं पपौ स स्तिमितेन चक्षुषा 113, 18.

चिरं विभिन्नाः कुमुदेन्दु-कुन्द- 19, 3.

चिरविनिहितां दृष्टिं तस्मान्निवर्त्य तथोत्सृज्यो 173, 7.

चिरस्य दीर्घनयने 93, 18.

चिरात् पल्लवमुस्तानां 25, 6.

चिरेण मन्ये बकुलद्रुमोज्यम् 237, 19.

चिरोल्लसद्दीपधिया समीक्षितैर् 217, 15.

चुकूज मञ्जुकण्ठस्तां 101, 18.

चुम्बनक्लिष्टबिम्बोष्ठं 266, 15.

च्युतमिव सितचामरं मघोनः 40, 3.

च्युतरत्नभूषणमरीचि- 250, 9.

छ.

छलादलीकभृकुटिं विधाय सा 121, 3.

छाया निवर्तते जातु 26, 6.

छुरितस्येन्द्रचापेन 28, 2.

ज.

जगज्जयस्तम्भमिवोदुरस्य 288, 1.

जगतामङ्कुशं तत्र 268, 18.

जगतीपविमेवमा बभाषे 71, 3.

जगतीविशेषक तवानुजीविनो 160, 11.

जगत्तमोपहं ज्योतिः 32, 10.

जगत्तमोपहो नेत्रात् 186, 4.

जगत्पदीपमथ वा 270, 4.

- जगदाल्हादजनकः 101, 4.
जगदेकललाम तस्य कन्या 76, 1.
जगदेकविभ्रमभुवा भुवस्तले 170, 5.
जगदेकविलोकनोत्सवे 193, 9.
'जगाहे स महारण्यम् 34, 3.
जग्मुरमरुसरितः पुलिनं 245, 7.
जघनश्लथहेममेखलाम् 193, 19.
जटापिनद्धोरगराजरत्न— 1, 3.
जटाहिरत्नद्युतिपाटलो ऽव्यात् 1, 5.
जडरुचिरपि रोचते न कस्मै 42, 13.
जड(ल)हतहृदयाः कियच्चिरं वा 47, 13.
जनितोत्कलिकाशतैः स तैर् 191, 7.
जपारुणं मारुतिनेव मैथिली 213, 13.
जलदजलकणोद्भवेषु कामं 52, 7.
जलदे ललितेन्द्रचापभक्तौ 77, 15.
जले कलेव प्रतिबिम्बितैन्दवी 59, 11.
जवाज्जगामाजिपथं रथेन 282, 1.
जवाहूरमतिक्रान्तं 27, 4.
जाता शशिप्रभायां तु 262, 16.
जाने जगन्मोहनकौतुकेन 7, 19.
जाह्नवीनिर्झरेणेव 178, 14.
जाम्बूनदलतागुल्म— 176, 1.
जायते पेशलमपि 264, 15.
जितमेतेन कोऽप्येष 97, 7.

जित्त्वरं जगति पुष्पकेतुना 128, 15.

जीवितं तृणमिवावजानते 131, 9.

जेतुः पुरी साऽप्यपरास्ति यस्य 20, 5.

ज्ञातत्वदिङ्गितैवान्न 101, 11.

ज्याशब्ददृष्टाक्षरसिंहनाद- 278, 11.

ज्योत्स्नासिताम्बररुचिस्तपिताननेन्दुर् 300, 5.

झ.

झटिति प्रतिभासते ममायं 71, 11.

झटिति प्रविश्य हृदये ममाञ्ज किं 171, 15.

झटिति विगते स्वप्रायातप्रियानवसङ्गमे 207, 15.

झटिति स्फुटभावसङ्कुरां 204, 17.

झटित्यभूज्जापदवस्थयाऽस्य तत् 209, 7.

झटित्यवाप्तप्रतिबिम्बमेतत् 230, 3.

झटित्यशेषैव निमेषमात्राद् 231, 3.

झटित्युदधिवेलेव 104, 6.

त.

तच्चावतंसीकुरु हेमपद्मम् 155, 17.

तटभुवि तमपश्यदापतन्तं 48, 7.

तटे ऽञ्जनः श्यामतनौ महाद्वेश् 282, 13.

तटोद्गतप्रांशु तमालराजि- 242, 1.

तडिदिक् न चिरादुदीरिताशीस् 157, 3.

ततश्चित्रगते तस्मिन् 94, 5.

ततश्शिथिलपर्यस्त- 104, 1.

ततस्तथा पञ्चशरप्रतारितः 209, 1.

ततस्तदालोकनकौतुकेन सा 61, 19.

ततस्तदीये रुदितध्वनौ श्रुते 220, 1.

ततस्तरङ्गनिर्धीतम् 32, 5.

ततस्तापसकन्याभिर् 183, 9.

तत्तस्तिरोहिते तस्मिन् 27, 5.

ततस्तुरगमुत्सृज्य 26, 3.

ततस्तुरगहेषाभिः 23, 5.

ततस्तं प्रत्यमर्षोऽस्य 188, 7.

ततस्स मुक्तासितमादधत्स्मितं 210, 9.

ततस्स रोमाञ्चनिपीडिताङ्गदो 121, 9.

ततस्सुजातस्तबकास्तमौक्तिका 122, 15.

ततस्सुधासूतिकराभिरामैर् 151, 15.

ततस्सुधासूतिमिवोज्झितांकृतिर् 215, 1.

ततो मया विश्वविलोचनोत्सवस् 120, 3.

ततो वञ्चाङ्कुशोद्यान- 188, 3.

ततो विस्मयच्युतहारयष्टिः 258, 11.

ततोऽस्य षट्पदस्येव 101, 12.

ततः कृतप्रणामस्य 179, 9.

ततः कृताशीर्मणिवेदिकास्तृते 211, 15.

ततः खमिन्दीवरनीलमेकतस् 216, 11.

ततः पपात जलधौ 34, 9.

ततः पिनङ्गोज्ज्वलहेमवल्कलं 211, 3.

ततः प्रभृत्यद्भुतरूपरेखा 152, 17.

ततः प्रभृत्येव बलीमुखाकृतेः 221, 15.

ततः प्रियामौलिमणिर्न मेऽर्पितः 219, 13.

ततः पृथ्वीशशाङ्केन 178, 10.

ततः फणिकुमारेण 267, 3.

ततः स चेतस्यवनीपतिर्दधे 56, 1.

ततः स दूरादहिराजकन्यकां 105, 1.

ततः स मामित्यशपत् कमण्डलोर् 221, 1.

ततः स मुग्धेन्दुमयूखबन्धुभिः 215, 13.

ततः क्षानेच्छया स्पृष्टो 31, 7.

ततः क्षणात् सकोदण्डः 183, 5.

तत्कर्णातिथितां नीतम् 269, 8.

तत् करिष्यति किमत्र साहसं 132, 15.

तत् कार्तस्वरराजीवम् 270, 10.

तत्कान्तिश्यामतां गत्वा 174, 4.

तत्कालोचितकर्तव्य— 175, 11.

तत्तले स्थितिमुपेयुषा भ्रमात् 139, 13.

तत्ताडितांसतटपार्थिवदत्तदृष्टिर् 293, 9.

तत्पुञ्जितं सैन्यममर्त्यशत्रोर् 276, 5.

तत्त्यजे विक्रमस्पर्धा 24, 6.

तत्र प्रविश्य सकृतानतिरादिदेवम् 295, 9.

तत्र मूर्ता ततस्सिन्धुर् 187, 16.

तत्र मीनमकराकुले पतन् 133, 5.

तत्र वाक्पतिराजाख्यः 184, 16.

तत्र वैद्रुमगवाक्षमुद्धितं 139, 1.

तत्राय दिक्कटपरिस्खलितप्रवृत्त- 305, 17.

- तत्रार्णवध्वनिघनोत्सवतूर्यघोषे 307, 15.
 तत्रावतीर्य रथतः स रमाङ्गदात्त- 298, 3.
 तत्रासनद्वयमंदापयदस्य पार्श्वे 299, 9.
 तत्त्वस्पृशस्ते कथयः पुराणाः 2, 3.
 तत्सखीजनकथान्वयभुतेर् 141, 13.
 तत् समीहितमवन्तिवासवस् 131, 11.
 तत् साध्वकारयदथाधिगतप्रतिष्ठं 308, 5.
 तत् स्फाटिकं स्वमिव शुद्धमिदं गृहाण 305, 5.
 तत्सूतिः प्रागभूद्गता 272, 12.
 तत्क्षणस्फुटितकुन्दशुद्धया 140, 9.
 तत्क्षणेनैव सा चित्रं 96, 5.
 तथाञ्च मन्ये तव पक्षपातवन् 118, 3.
 तथा कवचितः शङ्के 98, 10.
 तथा कार्यं न वन्ध्यः स्यात् 265, 15.
 तथा तथा तव व्यक्तम् 98, 6.
 तथा न चूते नवमञ्जरीयम् 237, 11.
 तथाप्यर्थं देव निजप्रयोजने 222, 3.
 तथा विधेहि न यथा 273, 11.
 तथा त्वमपि मामेव 265, 12.
 तथैव तस्मिन्परि गत्वरस्य मे 218, 17.
 तथोपलेभे समरोन्मुखस्य 282, 3.
 तदमे नृपनामाङ्कं 91, 13.
 तदङ्गयद्विस्पर्शेन 32, 4.
 तद्व कुष्ठमस्मेरे 30, 7.

- तदत्र प्रहितो राज्ञा 269, 13.
 तदनङ्गपञ्चशर सन्दिशं स्वयं 168, 5.
 तदनु त्रपया पराङ्मुखीं 205, 1.
 तदनु पुलिने सद्यो विद्याधरैः परिकल्पितं 243, 1.
 तदनेन विनोदयाशु तावन् 84, 13.
 तदन्तरास्किशुककान्तितस्करः 214, 9.
 तदपाङ्गसङ्कलितलोचनोत्पलम् 170, 1.
 तदपास्यमेवमवतर्कितोत्थिते 159, 17.
 तदश्रीयखुरोत्खातैः 23, 1.
 तदस्य कार्यस्य पुरस्कृतस्य 153, 15.
 तद्गच्छ तां शशिमुखीम् 265, 13.
 तदागते दूत इव न्यवेशयत् 56, 7.
 तदा फणीन्द्रकन्यापि 90, 1.
 तदा लिखितभूपालं 94, 3.
 तदाभ्रयैवानुचरेण वर्धिता 210, 13.
 तदितः स्वयमेव देव गत्वा 83, 9.
 तदिदं परतः प्रकाशितं 202, 13.
 तदिन्द्रनीलहारे सा 260, 5.
 तदीयनामाङ्कलिपिं शनैः शनैः 56, 17.
 तदीयमुद्दामरसोर्मिनिर्भरं 114, 15.
 तदुच्यतां शापनिशामुखोद्गतं 221, 9.
 तदुपायतस्वमधिगम्य धूः क्षितेस् 160, 3.
 तदेनमभ्यर्थयसे कथं पुनः 120, 19.
 तदेतयाभ्युद्गतपक्षपातया 119, 19.

- तदैवेयं कुरङ्गीव 262, 14.
 तदेहकाम्तिस्तिमिरं व्यनैषीत् 151, 11.
 तद्विभेद निजसत्त्वसम्पदा 137, 11.
 तद्वधूस्वकारन्यस्त- 27, 11.
 तद्वासवारिविजयोत्यमिदं यशस्ते 303, 5.
 तद्वीर्यनिर्वासितसौष्ठवानां 281, 5.
 तद्विदेशितमध्यास्त 269, 1.
 तद्विरीक्षणसविस्मयं ततः 140, 19.
 तन्वानस्तीररूढत्रिदशतरुलतालास्यमालस्यभाजां 259, 1.
 तन्वि तिग्मांशुनेव द्यौर् 93, 5.
 तन्वी नवानुरागेण 96, 12.
 तन्वी शिरीषसुमनःसुकुमारमूर्तिर् 300, 3.
 तपनानुगमोत्सवाङ्किता 196, 14.
 तपनीयशिलीमुखस्तदङ्गे 77, 13.
 तमन्वियाय सारङ्गं 26, 4.
 तमनङ्गमिवापदयन् 23, 8.
 तमभ्यगात् सा नृपतिं सचामरा 64, 15.
 तमसेवत संम्राजं 22, 12.
 तमासं वाचयेत्युक्त्वा 262, 7.
 तमानर्च स राजेन्दुर् 32, 11.
 तमानर्चैव राजेन्दुम् 96, 2.
 तमालनीलाशरदिन्दुपाण्डु- 13, 17.
 तमालपद्मापिहिते शिलातले 61, 17.

- तमालपल्लवैस्तेन 33, 8.
 तमित्यमुक्तपर्यङ्कः 272, 6.
 तमित्यवन्तीश्वरमावभावे 143, 3.
 तमित्यवोचत्परिहासवानयो 210, 7.
 तमित्युक्त्वा सभामभ्यात् 274, 3.
 तमिदमुक्ताभरणं भुवः पतिम् 65, 13.
 तमुदञ्चितपक्ष्मणा मृगाक्षी 85, 7.
 तमेवमाह स्म सविस्मयोर्मिणा 215, 11.
 तथाऽऽयताक्ष्येव तथातधेरिता 65, 1.
 तथा तथा दृष्टमथान्तरान्तरा 118, 13.
 तथातिदीर्घैर्दशनानुपातिभिर् 66, 9.
 तयोस्तथेष्वासपरप्रकर्ष- 289, 1.
 तरङ्गमङ्गोज्ज्वलचामरश्रीर् 242, 9.
 तरलमणिरुचाऽऽवृतं प्रकृष्ट्या 38, 9.
 तरले ऽर्तिसितासितशुतौ 200, 7.
 तरलोर्मिलङ्घितमितम्ब- 248, 13.
 तरुकोटरमूकशारिकं 199, 11.
 तरुततिषु तिरोहितोऽयमेता- 45, 13.
 तरुविटपलतान्तरेण गच्छम् 43, 13.
 तल्लीलामणिपर्यङ्क- 261, 2.
 तव क्लोशमुत्सृजति न क्षणं रमा 160, 7.
 तव चण्डि विडम्बयत्यदस् 198, 15.
 तव चन्द्रकलाः कपोलयोः 208, 9.
 तव यत् सदा नयरहस्यवेदिनो 158, 15.

- तव विरचयतीव सूत्रपातं 43, 7.
 तव वेदि पौरुषमहं त्वया विना 166, 19.
 तव शंसन्ति, सौभाग्यम् 179, 15.
 तवाङ्गमभ्येष्यति सा अचिरेण 145, 7.
 • तवापतन्ति पाताल- 177, 8.
 तवापरिघमुत्प्रेक्षे 273, 8.
 तवैतया सत्कृतिपात्र सत्कृतं 119, 1.
 तवैष कण्ठः कुटजावदातया 67, 17.
 • तस्मिंश्चराचरगुरोर्हरिणावचूल- 307, 11.
 तस्मिंश्चिराद्विशति जीव इवेश्वरे सा 308, 3.
 तस्मिन् कुक्षुमकिर्मरि- 34, 5.
 तस्मिन् गते नरेन्द्रेषु 184, 15.
 तस्मिन् गते नयनगोचरमुद्धृतारौ 298, 11.
 तस्मिन्मुच्यन्त नितम्बिनीभिर् 226, 3.
 तस्मिन्नित्युक्तवत्येव 178, 9.
 तस्मिन् पृथुप्रतापोऽपि 184, 7.
 तस्मै समाहितमहर्षिविनिद्रहृद्य- 297, 7.
 तस्येति बल्गु वचनं वचसा महर्षेः 223, 5.
 तस्य तद्दिनकरांशुभासुरैर् 135, 7.
 तस्य तापजननेन मानसं 128, 11.
 तस्य प्रभावघटितैर्धुरर्हणां च 308, 7.
 • तस्य वर्तितमिवाभवत्तदा 129, 5.
 तस्य हंसनिनदेन बल्गुना 134, 3.
 तस्यामतः कनककुण्डलताडयमान- 290, 3.

- तस्यामे राजिहंसस्य 103, 2.
 तस्यास्तटेऽथ कुसुमावचयभ्रमार्ते- 242, 13.
 तस्यानुजन्मा कविवान्धवस्य 2, 17.
 तस्यावनिप्रदीपस्य 93, 11.
 तस्या अविरलमत्तालि- 32, 7.
 तस्याख्ये च त्रितयम् 102, 5.
 तस्यां यथाविधि स मालवपुष्पकेतुः 304, 7.
 तस्यांसयोर्नृसिंहस्य 22, 3.
 तस्याः कुचयुगे किञ्चित् 95, 3.
 तस्याः स्वहस्तमुनिसंहतिकल्पितार्धः 306, 11.
 तस्याः सुरेन्द्रस्य नराधिपेन्द्र 154, 3.
 तस्याः स्वेदलवभ्रेणि- 95, 5.
 तस्येयमिष्वासभृतः कलत्रं 152, 11.
 तस्यै शशंस निजमा मृगयाविहारात् 142, 13.
 तस्यै हारं महीभर्तुर् 103, 9.
 तस्योपरि विभौर्नीलम् 21, 9.
 तस्यां स साहसजितावनिपालमौलि- 20, 7.
 ताड्यते स्म हृदये पतञ्जिणा 129, 1.
 तावद् मदङ्कमेवात्र 271, 5.
 तावृशि व्यतिकरे विनिर्गतं 129, 13.
 तामत्युन्नतरत्नतोरणशिखाप्रेङ्खोलमुक्ताफल- 291, 5.
 तामथ प्रणमति स्म निम्नगाम् 142, 3.
 तामन्वेष्टुं प्रविष्टेन 187, 14.
 तामप्यतीव त्रिजगत्प्रतीक्ष्यां 149, 1.

- तामलङ्कयदथोपगूढया 138, 1.
 तावदस्फुटितकोरकं पुरो 136, 5.
 तावदागच्छ वेगेन 265, 7.
 तावद्विहाय मृगरूपमुदारमूर्तिर् 302, 5.
 तद्वह्नापसारेण 271, 16.
 तावदैक्षत न स कचिद्विपं 137, 3.
 तासु शबलकुसुमांसलसत्- 257, 17.
 तिमिराञ्जनभक्तिशोभिना 199, 19.
 तिलकाङ्किताः प्रचुरपुष्प- 251, 5.
 तीव्रघ्नतग्लपितशैलसुतास्वरूप- 295, 15.
 तुङ्गं दधत्कर्कशतामभीकः 288, 7.
 तुतोष कस्य वा न स्याद् 179, 8.
 तुरङ्गलालाजलबिन्दवस्ते 232, 1.
 तुलाधिरोहदेवाके 93, 10.
 तुषारपाण्डुना तेन 103, 13.
 तुहिनच्छटाधवलचामरस्मिता 164, 3.
 तूर्यस्वनेषु विलसत्सु पदस्त्वमन्दम् 304, 1.
 तृतीयनेत्रानलधूमवह्नि- 241, 13.
 ते चिन्तामणयो यस्य 186, 10.
 तेजधिरादुच्छसितं तदा भूत् 151, 9.
 तेजसि स्फुरति ताडिते मुहुर् 125, 11.
 ते ते यमेव किल वाङ्मयसागरस्य 297,
 तेन तत्र ददशे कुतूहलात् 139, 11.
 तेन विन्ध्यादवीमध्ये 27, 1.

- तेन सौरभहतालिनिःस्वनैर् 130, 7.
 तेनातिगूढभावापि 96, 14.
 तेनाथ स्रुतवचःश्रुतये स पृष्ठः 222, 15.
 तेनानिन्ये मुनेर्धेनुर् 183, 8.
 तेनावाप्तदाताम्न- 91, 6.
 तेनैवमुक्तः प्रणयोन्मुखेन 222, 7.
 तेनैवमुक्ते च तदा परेषु 152, 13.
 तेनोपपादितमयी रथमुस्पताकम् 223, 11.
 तेषां पुरस्तादकृत व्यवस्थाम् 152, 3.
 तैस्तस्य बाहुवीर्येण 24, 5.
 तौ मुहुर्जलचरैरवृद्धयताम् 134, 5.
 तं काश्यपीसहस्राक्षम् 93, 3.
 तं किमप्यार्द्रतां निन्युर् 175, 6.
 तं विष्टपन्नितयकण्टकदृष्टसारम् 292, 1.
 तं संयुगस्फुटपरीक्षितशौर्यसारं 290, 13.
 तं हृदि स्थितमिवेशमीक्षितुं 125, 13.
 तं हेमकदलीपत्र- 262, 9.
 तां तां जयाशामिव बाहुशाली 288, 17.
 तां ददर्श सरितं सुदुस्तराम् 137, 13.
 तां निशम्य स निकामविस्मितः 126, 13.
 तां हठेनात्मसात्कर्तुम् 273, 3.
 त्याजितो रूपजं गर्वम् 93, 8.
 त्रिदिवं नमुचिद्विषा त्वयेयं 81, 13.
 बुद्धितोज्झितहारलेखया 206, 5.

- त्वदर्शनोपकारिण्याः 263, 3.
 त्वदर्शनोत्सवेनैव 180, 3.
 त्वद्वापिहेमपद्मेन 270, 7.
 त्वदीयविश्लेषमवाप्य बाला 147, 13.
 'त्वदुदन्तमिवैतस्य 98, 2.
 त्वदृते मुखात् सुखनिरस्तसंशय- 166, 15.
 त्वमत्र बद्धभावेव 97, 9.
 त्वमनागसि यत् शशिप्रभायाः 82, 13.
 त्वमंफल्गु नेष्यसि शशिप्रभान्तिकं 168, 1.
 त्वमिहैव नाथ मणिधाम्नि तिष्ठ वा 166, 3.
 त्वमिवाच्छकपोलमण्डल- 201, 13.
 त्वया तु सम्प्रत्यबलाविभूषणे 220, 15.
 त्वया महीभृतामत्र 180, 9.
 त्वया विनीयतामेष 189, 10.
 त्वयि नेत्रपथातिथित्वमाप्ते 82, 17.
 त्वयि पुण्यवशेन दृष्टिमाप्ते 71, 5.
 त्वयि साप्यलमेव सान्द्रचेतस् 88, 1.
 त्वयि स्थिते सम्प्रति जागरूके 144, 13.
 त्वयैष चित्रसारङ्गो 28, 12.
 त्वरयावतीर्य स च रत्नपञ्जरात् 167, 9.
 त्वराविशीर्णस्रथबन्धनाञ्जितः 218, 19.
 त्वरितमथ रमाङ्गदोऽस्य केशान् 37, 9.
 त्वादृशाः किमुपेक्षन्ते 271, 18.
 त्वामप्यवञ्जितां मन्ये 97, 5.

त्वामिन्दुमिव पर्याप्त- 178, 4.

त्वामिवार्ककरहान्तम् 30, 11.

द.

दत्ताङ्गुपाणिरुभयोः प्रजिघास्य सोऽथ 308, 11.

दत्ताभयोपनतपौरशतार्घ्यमाण- 290, 11.

ददता नलिनीदलानिलं 206, 18.

दधतमधिगतां कुतोऽपि चञ्च्वा 37, 18.

दधतमरुणमङ्गरागशेषं 50, 5.

दधती नूतमप्रेम- 104, 10.

दधतीभिरिन्दुकरजाल- 253, 5.

दधतीमपवर्तितं ह्रिया 192, 19.

दधतीव कापि रुचिमाप 249, 5.

दधत्यनङ्गलेखेन 260, 2.

दधद्यञ्चोपवीतेन 178, 13.

दधानं दीप्तिपर्यस्त- 268, 15.

दधौ वैलभ्यहसितं 95, 14.

दयितामनङ्गमदक्षतिम् 256, 17.

दयिताहिते युवजनेन 256, 9.

दर्पान्मुमुचिरे तस्मिन् 25, 2.

दशनच्छदमाप्तविस्मयोभं 86, 8.

दशनच्छविच्छुरितपाटलाधरस् 158, 8.

दशनज्योस्मया कुर्वन् 27, 7.

दशनज्योस्मयाऽण्वं 96, 16.

दशनमणिमयूखमिन्नवर्णी 41, 1.

- दशा दिनस्य तीव्रेयं 29, 5.
 दिक्चक्रसंभारिमरीचिदण्ड- 8, 1.
 दिगन्तवान्तज्योस्नेन 103, 14.
 दिगियं शतमन्युलाञ्छिता 196, 10.
 दिनभर्तुरितीव शंसितुं 199, 1.
 दिनान्तसम्पूर्चितमन्धकारं 150, 7.
 दिनादेर्नीयमानस्य 34, 10.
 दिलीप-दुष्यन्त-भगीरथदीन् 144, 7.
 दिलीपप्रतिमः पृथ्वी- 185, 8.
 दिवं यियासुर्मम काचि मुद्राम् 2, 15.
 दिशो निरुन्धन् नवमेघनादिभिर् 217, 7.
 दीयमानोपदेशेव 104, 4.
 दीर्घेण चक्षुषा लक्ष्मीं 184, 17.
 दीर्घेन्दीर्घरमालेति 271, 12.
 दीर्घैर्यस्यारिनारीणां 184, 14.
 दुरात्मनां साधुगुणैरिषामे 285, 13.
 दुरितघ्नमिदं सुदर्शनं 195, 8.
 दुर्गेति सर्वत्र गता प्रसिद्धिं 9, 17.
 दुर्ममा नृप, पथाऽमुना गता 141, 11.
 दुर्लभं याचतीव त्वया 99, 14.
 दुर्लभोऽयमतिथिर्ममापि तत् 141, 15.
 दूरं सप्तमसेनेव 183, 7.
 दूरं हविर्धूमशुगन्धिसीमः 230, 9.
 दूरात् सुपर्वारिक्षुतं रथेन 282, 7.

- दूरादेव स तेनाथ 26, 9.
 दूरे परिच्छेदकथा हि सत्यम् 3, 7.
 वृशं विषादस्तिमितामुपान्तगे 210, 1.
 वृशस्ततस्तत्परिवारयोषितां 112, 1.
 वृशा नरेन्द्रेण निदेशिते स्वयं 66, 5.
 वृशा वनस्थलीः कुर्वन् 27, 3.
 वृशा स्फटिकशुक्त्येव 102, 16.
 वृशौ नवेन्दीवरपत्रपेशले 107, 11.
 वृष्टा सखीभिस्साकूतं 95, 13.
 वृष्टिं दास्यन्ति मे सख्यः 266, 9.
 वृष्टिरुद्विजते तन्वि 100, 4.
 वृष्टिः फणीन्द्रदुहितुर् 102, 9.
 वृष्टिः सर्वत्र राजेन्दोः 262, 15.
 वृष्टे शिरस्युत्फलिते स्वसूनोर् 283, 11.
 वृष्ट्वा नरेन्द्रमायान्तम् 104, 9.
 देव दन्तुरयन्त्येते 30, 6.
 देव पद्मगवधूभिरुज्ज्वलं 141, 7.
 देव पश्चास्स्थितोऽप्यग्रे 103, 5.
 देव प्रसीद समितिः क्रियतामिदानीं 228, 3.
 देव विद्याधरः कोऽपि 261, 9.
 देवः क्षमावलयेतदुदञ्चितैक- 20, 9.
 देवस्ततः स मुनिकल्पितमिन्द्रनील- 189, 17.
 देवस्य च त्रिदिवपुष्पमयं पपात 289, 15.
 देवस्यार्पितहेमाब्जः 273, 15.

- देवः स वारबाणेन 21, 7.
- देवः साहसिकोऽप्यमन्दमुरजध्वानानुमेयोत्सवाम् 291, 8.
- देवः सोऽथ व्यहरदरिषु न्यस्तपादः पिकाली- 35, 7.
- देवेनाथ स्वमन्त्रिप्रवरचिरधृता साहसाङ्गेन दीर्घे 309, 5.
- देवोऽपि तद्वैरितमो नियन्तुम् 284, 5.
- देवोऽविशुद्धिनयवान् पुरमप्रयायि- 292, 7.
- देवो रमाङ्गदेनाथ 26, 5.
- देहार्धवर्तिगिरिजाविहिताभ्यस्तय- 296, 3.
- दोर्दण्डकण्डूतिमथास्य हर्तुम् 281, 17.
- दोश्चन्दनानोकहमाप्य यस्य 17, 1.
- शुमणिः प्रभया श्रियाऽम्बुजं 196, 2.
- ब्राघयत्यस्तबिम्बोष्ठ- 99, 7.
- द्रुतमनुद्दिबुधसिन्धु- 247, 3.
- द्रुतमयमनुगम्यतामिदानीम् 43, 9.
- द्वयेन देवोषसि चक्रवाकयोस् 109, 9.
- द्वयेन सा कृष्यत सुन्दरी समं 113, 9.
- द्वयोरभूदुत्सुकता वनान्तरे 57, 9.
- द्वयोरिवार्थः खलु धर्म-कामयोस् 213, 7.
- द्वारीकृतेयमथ वा 100, 10.
- द्वाःस्थं किमपि पृच्छन्तीं 260, 8.
- द्वितये द्वयेन सहसोज्झितस्तदा 170, 3.
- द्विषद्धारम्भविधौ गभीरः 286, 13.

ध.

धत्तेऽत्र या तत् त्रिपुरान्तकस्य 10, 19.

- धनुरपि निबुलं विधाय तावत् 54, 13.
 धनुषि क्रियतेऽभिरोहणं 203, 15.
 धनुषि तनुभरं निधाय किञ्चित् 36, 5.
 धनुषीव दीर्घगुणसङ्गते यतस् 167, 1.
 धन्या हि ता वनलता 32, 13.
 धवलाभ्रकच्छुरितभित्ति— 245, 9.
 धवलोदरैर्भयवशेन 249, 13.
 धाराग्रलग्रहिपकुम्भमुक्ताः 281, 7.
 धावत्करा कर्णशिरीषलोभात् 235, 3.
 भीरतां मम भिन्दन्ति 180, 8.
 धूमेन या नैकमखोद्गतेन 10, 5.
 धूलिच्छटा मांसलयन्ति यस्य 15, 15.
 धृतमूर्मिहस्तनिवहेन रेवया 170, 7.
 धृतयावकाङ्क्षमपि कान्त— 252, 1.
 धृतया इदि बालेयं 264, 1.
 धृतः क्षितीश प्रणयार्त्रयाऽनया 109, 13.
 धृतांशुका ताभिरियं पदे पदे 59, 8.
 धैर्यसंवृतकोपो ऽथ 272, 5.
 धौतासिपन्नबहुलांशुलतोपगूढम् 223, 9.
 ध्वजाग्रलमेन विलम्बता रवम् 10, 13.
 ध्वान्तसन्ततिभिदे रसातलम् 184, 7.

न.

- न कवाप्यतिशय्यते अतिशीघ्रं 76, 5.
 न कस्य विस्मयायेयं 261, 8.

न किञ्चिदिक्ष्वाकुकुलावतीर्णात् 144, 17.

न किमयमुद्गुमण्डलापवादः 52, 9.

न किमर्पिताग्निं नृप लाटयोषितां 161, 11.

न केवलं सा पयसि प्रसक्तिर् 148, 18.

नक्षरीं त्वदात्तद्वयोऽपि भोगिनाम् 169, 11.

न घूर्णते स्विन्नललाटसङ्गिनी 67, 9.

न चन्दनेन नोशीर- 265, 1.

न चित्रमेवं कचिदस्ति भूतले 117, 7.

न चिरादलंकृतिविशेष- 251, 9.

न चिरादुपोढपुलकेन पाणिना 166, 1.

न चेन्दुमणिपर्यङ्के 263, 10.

न तदस्त्यत्र यन्नास्त्रं 90, 6.

नतभ्रु यस्वाः स्मरचापयष्टयो 68, 13.

नदन्तुत्कम्पिमनसां 266, 3.

न दिशन्ति किमत्र चोरलुप्तं 82, 5.

न धावन्स्वर्यरिक्तासु 28, 16.

ननर्ते विद्याधरसुन्दरीणां 283, 7.

न नरेन्द्र भवावृशाः कदाचित् 82, 9.

न नागेषु न सिद्धेषु 93, 13.

ननु ताम्यति काममात्तचिन्ता 80, 11.

ननु याम्यमुना शशिप्रभायास् 87, 17.

न पक्षपातेन वदामि सत्यम् 6, 15.

नप्रेव मैथिलीभर्तुर् 179, 4.

नभःस्थिता एव नरेन्द्र पश्य 233, 1.

नभसो निपतन् जवेन भिरवा 73, 11.

- नभधराणां व्रजतामसीषाम् 228, 7.
 नभसः सहस्राङ्गमेष यत् 201, 9.
 नमद्वनिपतिः पतिः प्रजानाम् 37, 8.
 नमोऽस्तु साहित्यरसाय तस्मै 4, 1.
 नयनपथमयं यथा तवारात् 44, 3.
 नयनाम्बुभिः स्नपितधूसराधराः 161, 13.
 नयन्ति किमपि म्लानिम् 263, 12.
 नयभिन्नसाहसभुवा भुवस्तले 162, 11.
 नयवर्त्मगाः क्षितिपते तवान्यथा 160, 15.
 नयवर्त्मजुषो भवादृशाः किं 87, 3.
 न याति कार्यं बहुलेपि यत्र 6, 13.
 न रतिर्न शची न चित्रलेखा 76, 11.
 न रत्नसूचिमाक्रष्टुम् 273, 4.
 नरदेवं दैवमधिकृत्य या विपत् 162, 13.
 नरपतिरवशः कृतः स कामं 37, 1.
 नरवर यदनेन हारदाम्ना 42, 15.
 नरेन्द्र तस्माद्गगनावगाहि- 230, 7.
 नरेन्द्रतिलके तस्मिन् 90, 2.
 नरेन्द्रं दुर्जिगीषातस् 271, 7.
 नरेन्द्र नलिनीपत्रम् 30, 4.
 नरेन्द्रनामाङ्गलिपिस् 91, 2.
 नरेन्द्रबाणपुङ्खेन 100, 14.
 नरेन्द्र विद्याधरपुङ्गवानाम् 227, 15.
 नरेन्द्रसत्यं स कुतूहली भवेद् 106, 1.

- नरेन्द्रसधितुस्तस्य 102, 4.
 नर्मदापुलिनपल्लवस्थिता 124, 3.
 नर्मदोर्मिलुलिते तदंशुके 130, 13.
 नवकुङ्कुमलोहिते रवौ 197, 9.
 नवकुङ्कुमारुणपुरन्धि- 246, 3.
 नवजलधरशङ्कुयेव शङ्के 44, 9.
 नवपल्लवकान्तिना किम- 193, 5.
 नवपल्लवारुणमुवाह 257, 11.
 नवप्रवालद्युतिपाटलोदरः 217, 1.
 नवप्रवालोपममेणचक्षुषः 214, 3.
 नवं प्रेम नवोत्कण्ठा 95, 15.
 नवमेघमलीमसाद्युगान्ते 78, 5.
 नवसाहसाङ्क न तवाऽसुरादहं 163, 13.
 नवानुरागभङ्गेन 92, 5.
 नवाम्बुधरनीलो ज्यं 29, 15.
 नवाम्बुभारालसनीरदावली- 215, 15.
 नवाम्बुवाहप्रतिबिम्बवत्यां 12, 9.
 न विनोदयितुं शक्यम् 263, 1.
 न वीक्षते बल्लु न मञ्जु भाषते 116, 3.
 नवीनसाहसाङ्कस्य 91, 8.
 नवीनसाहसाङ्कोऽयं 187, 10.
 नवे नवे पङ्कजिनीपलाश- 172, 5.
 नवोद्गताशोकपलाशकान्तिना 68, 3.
 न शोकतुस्तस्य गतिं निरोदुं 281, 13.

- न स दृष्टिमितस्तथापि मन्ये 80, 9.
 न समर्थमितोऽपवर्तितुं 194, 11.
 न सोऽवलेपो न च सा प्रमादिता 119, 3.
 नाकारमात्रेण परन्तपस्य 16, 17.
 नातिविशदपदबन्धमथो 256, 3.
 नातिस्फुटकणितनूपुरमाकुलानि 301, 8.
 नानाङ्गरागशबले इत्यबन्धलो- 258, 15.
 नानारत्नांशुशबलं 269, 2.
 नाम्नाज्यमेके नवसाहसाङ्कं 13, 5.
 नारीणां दिशताऽऽनन्दं 184, 18.
 नाखं न भस्म न जटा न कपालदाम 297, 13.
 नास्य क्षितीशोपकृतं जनस्य 143, 5.
 नाऽस्याः पुटकिनीपत्रैः 265, 2.
 निकटं च रणोत्कस्य 274, 4.
 निकषा निचुलप्रवालशय्यां 77, 11.
 निकाममुक्तं छकुमारमङ्गना 114, 11.
 निकाममच्छैः प्रमदाकपोलैर् 8, 17.
 निकामसरले तस्मिन् 90, 13.
 निखिलाद्वा गता परं प्रकर्षं 76, 15.
 निचुलवनमृतीत्य वर्ततेऽयम् 44, 7.
 निजमर्थयसे शिलीमुखं चेत् 82, 11.
 निजयश इव मूर्तमाददे तं 49, 11.
 निजरन्ध्रगोपनपटीयसाश्रितः 162, 9.
 निजवंशविशेषकोऽस्ति तस्याम् 75, 13.

- निजोत्तरीयेण सितेन मारुतः 65, 5.
 निजौघसीमन्तितसानुकर्दमैर् 218, 1.
 निर्दग्धदानवकुलाय विपत्क्षयैक- 297, 3.
 निदाघलक्ष्मीहसितच्छटेयं 234, 11.
 . निद्रागृहीतनिर्मुक्त- 33, 9.
 निधानमातङ्कपरम्पराणां 155, 5.
 निन्युद्दिशिरांसि स्तब्धानि 185, 2.
 निन्ये प्रियपरिष्वङ्ग- 266, 4.
 . निपत्य कुम्भेषु महागजानां 277, 15.
 निपीय निखिलव्यक्त- 32, 15.
 निपीयमानः पौरुषी- 268, 5.
 निपीयमानस्य तथा शनैश्शनैर् 112, 5.
 निपुणे निःश्वसिष्येव 98, 5.
 निबद्धभीमभ्रुकुटिर्विलोकयन् 220, 9.
 निमग्नदिङ्नागकंपोलभित्ति- 241, 11.
 नियतं नरेन्द्र, विदधत्क्रणामणि- 165, 3.
 नियतं भविष्यति तदा कुमार ते 168, 3.
 नियतमुदधिमुद्गमीवृशानि 42, 3.
 नियुज्यन्ते नृपेणार्थे 269, 11.
 निरन्तरलतापुञ्जं 26, 2.
 निरन्तरैर्या रणितैरजस्रम् 7, 5.
 . निरस्य गीर्वाणतरुप्रसूनं 238, 5.
 निरीक्ष्य तामुन्मदहंसगामिनीं 58, 7.
 निर्गच्छदच्छरुचिनिर्भरमंशुकेन 304, 13.

- निर्गता झटिति हेमवेदमतः 139, 15.
 निर्मितं मणिमयूखपल्लवैर् 138, 5.
 निर्वाणमेति भवतः 264, 2.
 निर्वाणवीर्यवातेऽस्मिन् 272, 7.
 निर्वृतैः पदमिञ्चोञ्जितावनिस् 138, 17.
 निर्व्यूढनानाद्भुत साहसं च 18, 3.
 निवर्तमानं तु हठाद्विकृष्यता 219, 5.
 निवेदय द्रुतं यन्मे 262, 4.
 निवारितोष्णः सन्नीकं 38, 2.
 निवेद्यतां मानवदेव कस्मात् 142, 11.
 निशाकरकुरङ्गस्य 22, 2.
 निषेधितुं भूपतिमभ्युपायता 111, 15.
 निषेध्यमाणः स्फुटलक्ष्यदेहया 65, 17.
 निष्कम्पकेतुर्महताऽऽस्पदेन 280, 17.
 निसर्गकृष्णेन्द्रवधूकपोले 3, 15.
 निसर्गगौरेण नरेन्द्ररश्मिना 107, 8.
 निसर्गदुर्गामपि भूमिमेतां 153, 13.
 निसर्गमृदवोऽप्येते 99, 12.
 निसर्गरक्तमेतस्याः 263, 11.
 निसर्गललिता तस्य 31, 11.
 निखिण्धारा सदृशेन येषां 2, 5.
 निहतेषु स्वया देव 29, 7.
 निहिता न किं महति शोकज्ञानरे 161, 15.
 निहितास्साकमालीभिर् 264, 17.

- निर्दिष्टं बलिदीपकेषु तत् 199, 3.
 निङ्कुतैकभुजइन्द्रो 98, 16.
 नीतः सुवृत्तैर्गुरुतां 184, 6.
 नीता पृष्टेन चैतेन 188, 2.
 नीतोऽसि नेत्रातिथितां स्वमस्याः 153, 5.
 नीयन्ते शोणतां वस्य 182, 10.
 नीरन्ध्रधर्मसालिल— 263, 16.
 नीरन्ध्रभूतिधवलाय गजेन्द्रकृत्ति- 297, 1.
 नीरन्ध्रविद्याधरमौलिरत्न— 227, 5.
 नीरन्ध्रसिन्धुजलसिक्तकपालमुक्त- 296, 5.
 नीरमहत नहि शुद्धिमतां 248, 11.
 नीरलवशबलगण्डतला— 250, 7.
 नीलकण्ठप्रियाकामं 181, 9.
 नीलकण्ठैरितस्तर्षात् 29, 16.
 नीलच्छात्रावतंसा भुजगपतिसुतापाण्डुगण्डस्थलान्तः- 309, 3.
 नीलनलिनदलदामकृशां 249, 15.
 नीलातपत्रमित्रेण 33, 1.
 नृपः क्षणादेव विचित्रभूषणम् 215, 3.
 नृप गृहीतुं नयमत्र कोऽप्यलं 120, 13.
 नृपतिरथ तदोन्मुखधरन्तम् 37, 11.
 नृपतिरनुययौ वने विहङ्गं 46, 15.
 नृपवासराणि निरुपद्रवाःप्रजाः 162, 17.
 नृलोकपातालतलाभये मिथः 212, 13.
 नृनस्तपसां पुनरुक्तसंविदां 112, 11.

- नृपस्य कस्यापि परिच्छेदाङ्गना 68, 7.
 नृपस्य चित्रे मधुरेयमाकृतिर् 111, 1.
 नृपस्य दीपिकाकृत्यं 267, 7.
 नृपस्यारण्यसञ्चार- 101, 7.
 नृपातिभारेण नितम्बिनीनां 232, 13.
 नृपेण स्वयमुक्तापि 261, 1.
 नृपोपमानामुपमानतां गतं 106, 11.
 नृपो बभूवास्तमनाः सचित्रं 240, 17.
 नेत्ररोधिनि तयोर्न केवलं 125, 3.
 नेयं प्रवालशय्यायां 263, 9.
 नैते कवीन्द्राः कति काव्यबन्धे 3, 1.
 नैवमत्र नियतं रसातले 131, 5.
 नोकस्य लोकत्रयसम्मत्तानाम् 143, 11.
 नोक्षा विषं न दयिताऽपि न यत्र रूपम् 297, 15.
 न्यञ्चच्छिखाभरणभासुरपद्मराग- 298, 15.
 न्यभादनीकं करिणां च सान्द्र- 275, 13.
 न्यमीलयन् यद्विजयप्रयागे 15, 3.
 न्यस्यदसमशरयन्त्रमिव 254, 5.

प.

- पञ्चकेन स्मर इव शरान्पाणिना हेमपुङ्गवान् 35, 5.
 पटु यः प्रमदाविलासहास- 78, 3.
 पटु व्यपाटयन्त मतङ्गजानां 277, 13.
 पतनमनुययौ तमात्तहारं 46, 9.
 पतस्थधः कुङ्कुमपङ्कपाटले 110, 18.
 पतङ्गटं निर्दलिताश्ववारं 280, 9.

- पतितं कुकूलदहनेन कस्य वा 169, 1.
 पतिं मध्यमलोकस्य 176, 6.
 पत्या सह वनान्तेषु 182, 9.
 पत्युः प्रजानामसुरेश्वरोऽथ 289, 5.
 पत्युः प्रसादस्मितरज्जुकृष्टा 283, 19.
 पथाऽनेन नयक्षुण्ण- 270, 6.
 पथि चेदवतिष्ठसे प्रणीते 82, 7.
 पथि लोचनयोरेष 29, 2.
 पथि स्मरस्य विषमे 99, 5.
 पदेपदे सान्द्रद्वधोज्ज्वलानि 5, 7.
 पदं पथि निधत्सेऽत्र 273, 5.
 पद्मच्छटायतदृशा ददृशेऽथ तस्मिन् 298, 9.
 पद्मरागरचितालवालका 139, 9.
 पन्थाः पुरोऽसुरस्याऽथ 188, 9.
 पन्थादिशवोऽयं पुरतोऽत्र गन्ता 156, 13.
 पन्नगेन्द्रदुहितुः करेण यः 132, 1.
 पपात पन्थादिषु हेमकुट्टिमे 214, 7.
 पपौ शशिप्रभाप्येनं 94, 7.
 पयोधरद्वन्द्वमिवाजिलक्ष्म्याश् 288, 9.
 पयोधरोस्तङ्गनिवासलालितं 65, 7.
 परतोऽस्तगिरेर्दिदं गल- 197, 17.
 परतोऽस्तु शरस्वदार्थिता सा 88, 5.
 परब्रह्मोपलब्धिर्वा 180, 6.
 परमण्डले तदनु नीतिपारगैर् 159, 15.

- परमार इति प्रापत् 188, 11.
 परमाराम्बयोदार- 102, 12.
 परवञ्चनपण्डिता मतिस्ते 86, 11.
 परस्परस्तोदसमाकुलाश्च 17, 15.
 परस्परस्पर्धि विलाससम्पदां 69, 1.
 परस्परावहितदन्तकोटि- 288, 11.
 परस्परापातजुषामसीनां 285, 15.
 परस्परापातिकृपाणनिर्यत्- 276, 19.
 पर्यावजातोभयसैम्यभङ्ग- 285, 19.
 पराङ्मुखीनामपि रत्नभित्तौ 9, 1.
 पराङ्मुखेनापि सदा परस्ये 14, 1.
 परिखाचितमयस्नपूरिताशैर् 39, 11.
 परिखार्णवमुल्लङ्घ्य 267, 16.
 परिषुम्बतिवारुणीं दिशं 196, 8.
 परिणतविसकाण्डभङ्गपीतं 48, 1.
 परिणाहवत् कुचनिषिद्ध- 246, 11.
 परितापवस्यविरलोच्छलस्यभा 171, 5.
 परितो निषिताः सदैव यस्मिन् 78, 7.
 परितो व्यधिताऽरण्यं 23, 14.
 परितः भ्रमवारिबिन्दवो ये 78, 7.
 परितस्त्रुत्पातपरिखां पुनः पुरीं 164, 15.
 परिपिञ्जरिता असिताम्यरैर् 108, 7.
 परिमृज्य मुखं विलासिना 205, 18.
 परिविद्धरेखमधितीर- 244, 13.
 परिवेषविभ्रमनिवेशि- 247, 11.

- परिहलथे संयमनार्थमेतया 107, 15.
 परिसरमभिनुत्तनीलकण्ठं 36, 11.
 परिस्फुरत्कुण्डलघृष्टपुङ्खास् 286, 15.
 परिस्फुरत्पल्लवपाटलाधरो 57, 1.
 पश्चादलज्जतालीभिस् 103, 8.
 पश्य तत्पदमितीव रेवया 131, 1.
 पश्य नीपतरोश्छाया 29, 14.
 पश्यन्ति पश्य स्वमिवाप्तकान्ति 239, 1.
 पश्यन्ति येनावहिताः कवीन्द्रास् 2, 1.
 पश्य पश्य चपलेयमन्तिकात् 126, 5.
 पश्याम्रवातायनमेतदेत्य 232, 11.
 पश्याञ्च दर्पणतले लिखिता मयेयं 207, 7.
 पश्याभितः पल्लवितेयमासाम् 239, 9.
 पश्येयमुद्धाङ्गलताऽऽहितश्रीर् 237, 3.
 पश्योत्पतत्पुष्पशिलीमुखेयम् 233, 17.
 पश्योपरिष्ठादलिमण्डलानि 233, 9.
 पाण्डुः शरद्धनैरूर्ध्वम् 182, 1.
 पाण्डुपक्ष्मलदृशः परिच्युतं 129, 11.
 पात्रमत्रिरिवोप्राणां 179, 6.
 पातालकल्पवृक्षाणाम् 175, 2.
 पातालमेतन्नयनोत्सवेन 229, 15.
 पातालचिरसंघासात् 272, 10.
 पार्थिवो हि नवसाहसंङ्क- 141, 17.
 पावननमितमुखमुग्धवधू- 255, 1.

- पित्रा तदस्याः कृतमर्थयुक्तम् 151, 13.
 पीतशीतकरमूर्तितानवं 132, 7.
 पीनांसतटसंश्लिष्ट- 33, 11.
 पुण्याः पुरो दूरत एव तेन 242, 11.
 पुण्यया हृतमात्मानम् 189, 2.
 पुनः प्रसभवर्धिष्णु- 23, 2.
 पुनः पुनः षट्पदराजिमेचकां 56, 9.
 पुनः पुनः संस्पृशतीव कौतुकां 116, 15.
 पुनः पुनरिति स्वादु 91, 10.
 पुनरपि तमवेक्षितुं वनान्ते 35, 3.
 पुनरुक्तिकृतोन्निद्र- 94, 8.
 पुरं कालक्रमात्तेन 187, 1.
 पुरः पदेपदे तस्य 22, 5.
 पुरः प्रसर्पत्तत्सैन्य- 267, 8.
 पुरः शिरस्याहितमन्मथाज्ञया 112, 9.
 पुरा किल ब्रह्मकमण्डलोर्यत् 10, 17.
 पुराणकूर्मशेषं यः 183, 14.
 पुरो रणोत्सेकभृतां निरुद्धम् 276, 3.
 पुरो विमुञ्चन्नयने यदृच्छया 58, 1.
 पुलकिन्यधिकं विमुञ्चतीं 193, 15.
 पुलिने सरितः शशाङ्कसूतेः 77, 7.
 पुष्पदाम दधती सषट्पदम् 140, 15.
 पुष्पप्रवालाङ्कुरमण्डलं तत् 240, 19.
 पुष्पशरतरलिता दधिरे 253, 3.

- पुष्पाणि चिन्वन्त्यतिमुक्तकस्य 235, 15.
 पुष्पाणि नानाविधवर्णभाञ्जि 236, 19.
 पुष्पेषुतल्प इव वक्षसि बल्लभानां 258, 17.
 पुष्पोद्गमेनेव लता 103, 15.
 पुंस्कोकिलकुलोल्लाप- 175, 14.
 पूर्णेन्दुकान्ति सहसा निगृहीतशत्रुर् 305, 15.
 पूर्णेन्दुबिम्बादपि सुन्दराणि 2, 7.
 पूर्वोपकारिणि जने ऽनुपकृत्य किञ्चित् 223, 1.
 पृथगस्मि देव नहि ते परिच्छदात् 168, 11.
 पृथिवीभृतः प्रथितविक्रमेण ये 160, 13.
 पृथुप्रतापस्सविता यथैव 147, 17.
 पेतुरमरसरितः पुलिने 257, 9.
 पेशलोक्तिनिपुणस्य पक्षिणस् 142, 1.
 पैलोमीरमणस्येव 185, 5.
 प्रकटं दधज्झटिति रागम् 253, 13.
 प्रकाशयन्तः करणप्रपञ्चं 277, 7.
 प्रकाशिताशं परितः प्रजानां 17, 9.
 प्रकृतिः किल यस्य ते परीता 78, 9.
 प्रणयनिहितपादयावकाङ्क्षं 38, 11.
 प्रणयार्पितलोचना सनाम- 80, 15.
 प्रणयोक्तिभिर्मुनिरथ प्रसेदिवान् 167, 15.
 प्रतिक्षणं या गलितांशुकानाम् 7, 7.
 प्रतिपदमतिदीर्घहारभारात् 39, 3.
 प्रतिभाति किञ्चन ममैव तत्र ते 165, 13.

- प्रतिभाति दधन् फणाकलापे 73, 9.
 प्रतिभान्ति पुरस्तेऽपि 182, 11.
 प्रतिमन्दिरमेवमेव यस्याम् 75, 3.
 प्रतिमागतेन्दुकरजाल- 254, 19.
 प्रत्यप्रदावानललीढकोटि- 276, 1.
 प्रत्यभाषत सावज्ञं 270, 16.
 प्रत्युद्ययावधिपतिः फणिनामनर्घ- 292, 3.
 प्रत्युत्तरत्नमभितः प्रमदावकीर्णम् 299, 3.
 प्रत्युप्तकल्पतरुपल्लवमेष पाणिम् 295, 3.
 प्रत्युप्तमुक्ताफलदन्तुराणि 239, 17.
 प्रथमं हि मण्डलमखण्डशक्तिभिर् 159, 13.
 प्रधावदश्रीयखुराहतानाम् 278, 13.
 प्रधावमानेन मयाऽन्तरान्तरा 219, 1.
 प्रपेदिरे पूर्वसुरोज्झितानि 278, 3.
 प्रपेदे कुष्ठमाश्लेष- 267, 10.
 प्रबोधे यदनङ्गाऽग्नेः 92, 2.
 प्रभामण्डलपर्यस्त- 177, 7.
 प्रभुशक्तिरुच्यमपरत्वमर्पित- 163, 5.
 प्रभुस्तव नयज्ञोऽपि 271, 11.
 प्रमृष्टकान्ताकुचपत्रलेखे 286, 17.
 प्रमृष्टबाष्पां सुमुखी नखाभ्यां 236, 13.
 प्रमृष्टमृगयारेणु 81, 9.
 प्रमोदभाप्तेयमितो विलोकिते 119, 11.
 प्रयाणतूर्यध्वनिरेष किं ते 226, 17.

- प्रयाणपर्युत्सुकमानसो मुनिः 212, 15.
 प्रयाति सासूयमियं कथञ्चन 60, 11.
 प्रलयाम्बुधरध्वान- 266, 2.
 प्रवर्तितातिविस्तीर्ण- 183, 13.
 प्रवाललीलास्तरणे निषण्णा 172, 7.
 प्रविवेश तया समं किल 204, 15.
 प्रवृत्तपतिशोकार्त- 273, 13.
 प्रशान्तचिन्तासन्ताने 184, 3.
 प्रशान्तये विघ्नतमश्छटानां 1, 11.
 प्रशास्ति परितो विश्वम् 187, 3.
 प्रसभं विहितास्त्वया यदेते 84, 7.
 प्रसादमस्माकमरण्यदुर्लभैर् 59, 13.
 प्रसादमाप्तेन चिराद्विलीने 156, 5.
 प्रसाददद्यालङ्कारैः 34, 1.
 प्रसाधिता येन च बाल्य एव 14, 18.
 प्रसुप्तजूटाहिमुखाऽनिलोष्मणा 67, 1.
 प्रसूनमप्यत्र न जातु वीरुधां 220, 13.
 प्रसृता इव निर्गत्य 178, 12.
 प्रसृतेष्वं विलोचनोदरे 202, 15.
 प्रसृतैर्गिरिकन्दरोदरात् 199, 15.
 प्रस्थानलाजाञ्जलयस्तवैते 227, 13.
 प्रस्थानशंसी सहसा 266, 1.
 प्रस्थितस्तदनु सोद्यमं पुरस् 138, 3.
 प्राकारवप्रच्छलतः शरीरम् 5, 3.

- प्रार्थनीयप्रियस्पर्शी 99, 16.
 प्राप पुष्करणीतीरम् 31, 4.
 प्राप्तावकाशः कामोऽपि 100, 8.
 प्राप मेकलस्रुतासमानताम् 134, 11.
 प्रापि रतिरमणविलासतुला 246, 1.
 प्रापुरतिपृथुदृशां सहसा 256, 15.
 प्राप्तो मृणालहारोऽपि 264, 16.
 प्रावृद्धिलासस्मितमुद्बहन्ती 235, 7.
 प्रावृद्धिलासलास्यानां 181, 12.
 प्रियकीर्तयो जयपवित्रिताशयास् 160, 9.
 प्रियपाणिपङ्कजधृतेषु 253, 9.
 प्रियसोमः सदायुक्तः 179, 5.
 प्रियार्पितः कान्तनिपीतमुक्त- 234, 3.
 प्रियावतंसीकृतचन्द्रलेखा 235, 9.
 प्रियेयमारूढगुणास्रुवंशभूर् 63, 1.
 प्रियं नः सोऽयमायाति 102, 11.
 प्रेमरसमृदुषु दीर्घदृशां 256, 7.
 प्रेयान् विपञ्चीरणितं 101, 2.

फ.

- फणाबलीश्वरपतितोरगाणाम् 278, 5.
 फणिकन्योचिता पत्नी 273, 2.
 फणिनोऽरुणकान्तिभिर्दिशरस्यैर् 72, 15.
 फणिराजस्रुताकर्ण 262, 1.
 फणिराजस्रुतामेष 270, 5.

- फणिराजेन्द्रनगरीं 265, 18.
 फणिलोकभूमिमतिदुर्गमामिमाम् 169, 9.
 फणीन्द्रबद्धजूटस्य 21, 6.
 फलमधिकमतोऽपि नः कदाचित् 43, 11.
 फलं शिरीषेण चिरादवाप्तम् 238, 3.
 फेनपटलमसिताब्जदृशः 248, 15.

ब.

- बटवः खण्डयन्त्यत्र 177, 2.
 बद्धप्रतिभ्रुन्ति नितान्तभीमश् 276, 13.
 बद्धास्पदाः सौधशिखास्तु यस्यां 11, 19.
 बन्दिगृहान्निःश्वसता 21, 12.
 बन्दीकृतौ सहैवोभौ 268, 16.
 बन्धुजीवकुमुदच्छवी मुखे 140, 3.
 बन्धे कचानां नवमल्लिकाऽस्याः 234, 13.
 बबन्ध यस्यां पदमिन्द्रकल्पः 4, 15.
 बलाद्विवेश सा बाला 91, 5.
 बहुना किं चकोराक्षि 100, 11.
 बालकुवलयदृशां विशदे 253, 19.
 बालप्रबालाङ्गुरपाटलस्य 172, 9.
 बालमिव मदनकल्पतरोर् 251, 19.
 बालातपच्छुरितहर्म्यविटङ्कवर्ति- 306, 15.
 बाला माणिक्यमुकुरे 264, 6.
 बाला व्यघटयत् काचित् 266, 6.
 विभर्ति विम्बाधरमुद्रया मुखं 109, 5.

बिभर्ति यस्यामपि वक्रिमाणम् 10, 11.

बिभर्षि कस्येदमनेन पाणिना 68, 5.

बिभ्रतो विकटदंष्ट्रमाननम् 136, 7.

बिम्बोष्ठ एव रागस्ते 97, 13.

ब्रह्माण्डमण्डपस्तम्भः 180, 15.

ब्रूमः कियन्नय कथञ्चन कालमल्पम् 172, 17.

भ.

भक्त्याथ वास्यैव मम प्रबन्धे 3, 9.

भटाल्मूर्ध्निः परितो गजानां 278, 17.

भटास्तकोपं भुजदर्पभाजो 275, 3.

भद्रैतद्भुज रत्नचूड निबिडप्रेमार्द्रमस्मद्भवत् 173, 1.

भयङ्कराभूतरुणार्कविम्ब- 279, 1.

भरेण भूमेः स्फुटमानमन्त्याः 15, 1.

भवतः कुतोऽपि नृप यावदागमं 164, 9.

भवताञ्च वागडवधूजनः कृतो 161, 3.

भवता यदोच्चलित एष दक्षिणश्च 163, 17.

भवति स्वफणामणिप्रदीपे 74, 11.

भवत्यनारूढविकासविभ्रमा 109, 17.

भवदिङ्गितवेदिनैव पृष्टा 72, 1.

भवन्ति भारानमिताङ्गकेषु 238, 17.

भवादृशः श्वापददूषितेऽन्यथा 69, 7.

भवादृशमेकपदे वियोगो 147, 15.

भवादृशीनां महतां नदीनाम् 149, 7.

भस्माङ्गरागशुचये विकचोपवीत- 297, 11.

- भाजनं तस्य तस्याऽहम् 271, 8.
 भाति स्म कण्ठाभरण- 22, 7.
 भातिस्म श्रान्तनुरिव त्रिदिवसवन्त्या 304, 11.
 भात्यप्रवेदिस्फटिकांशुजालैर् 8, 7.
 भ्रान्तिस्म विद्याधरपुङ्गवानाम् 277, 17.
 भारानमङ्गोपिफणास्थितायाः 241, 15.
 भालेषु भीमा भृकुटीर्वहन्तो 275, 9.
 भास्वान् महाणामिव भूपतीनाम् 13, 1.
 भिनत्त्यङ्गमनङ्गोस्याः 264, 4.
 भिन्दन्ति विद्याधरकामिनीनां 229, 5.
 भिक्षाञ्जनदयामधनोद्गतानां 6, 5.
 भिक्षेऽन्तराले पवमाननुसस् 283, 17.
 भुजङ्गमेन्द्रेण च मेरुणा च 144, 11.
 भुजङ्गवंशार्णवकौमुदीयम् 151, 3.
 भुजः सदा रक्षणदीक्षितः क्षितेर् 211, 1.
 भुजा निपेतुः सममीक्षणेन 279, 9.
 भुजेन चित्राङ्गदरत्नशोभिना 62, 11.
 भुजो भुवनभर्तुस्ते 189, 6.
 भुजौ विभ्राणमुज्ज्वाल- 268, 12.
 भुवनाभयदायिनाममीषां 81, 5.
 भुवो यस्य च कान्ताया 181, 14.
 भूदत्तस्मरसाम्राज्यं 178, 5.
 भूपतावनुरक्तायाः 100, 1.
 भूपतिस्स नितरामभूदशे 124, 11.

भूपतेः शशिमुखी सखीयुता 127, 15.

भूरियं यज्वना येन 184, 2.

भृङ्गभ्रेणिरिवाशोके 102, 10.

भृशं यथा पुष्पमयी विभूषा 240, 9.

भ्रमद्विरेफावलिलोलदृष्टिर् 233, 19.

भ्रममजनयस्रोत्कीर्णा 243, 3.

भ्रमरीवारविन्दस्य 94, 10.

भ्रष्टाः क्षितौ दाडिमबीजमोहात् 234, 9.

म.

मकरध्वजसाम्राज्य- 90, 8.

मणिकान्तिलुप्रतिमिरे रसातले 170, 11.

मणिकुण्डलकान्तिसङ्करात् 198, 17.

मणिप्रग्रीवकोद्गीर्ण- 260, 3.

मणिप्रसूनस्तवकप्रतानं 289, 7.

मणिशुक्तिषु क्षणमुपोढ- 254, 3.

मणिहर्म्यतलानि रत्नदीपाः 74, 1.

मत्तेभमौक्तिकोत्तंसान् 25, 4.

मदकलकलहंसतादकृष्टः 47, 5.

मदनान्तरितोऽपि लङ्घितः 192, 5.

मदमासवेन रमणेन 256, 1.

मदसिक्ततटांघात- 31, 14.

मदान्तरजेति समस्सरेण 10, 7.

मदाम्बुवर्षी समरेऽभिधावन् 283, 15.

मदिराक्षि पुरोज्वलोक्यताम् 196, 16.

- मदिरार्पिताधरदलेन 256, 5.
 मदीयसूक्तेर्मुकुरीभवन्तु 3, 19.
 मदेन सद्यो मदिरेक्षणानां 258, 13.
 मदैकविस्रम्भगृहं विगाहते 107, 7.
 मधु कापि पाटलकपोल- 255, 3.
 मधुर्मनोभवस्येव 31, 6.
 मध्यच्युते विभ्रति किंशुकेऽस्मिन् 236, 3.
 मध्येरणं मध्यमलोकंभर्तुर् 236, 5.
 मंनसा किमालिखति किं समाचर- 171, 1.
 मनसिजवरवीरवैजयन्त्यास् 53, 9.
 मनागिवांसादपवर्तितानना 114, 3.
 मनोभवानिलस्पर्श- 92, 4.
 मनोहरैः कामिजनस्य यस्यां 11, 9.
 मन्द्रकण्ठनिनदो ऽतिवेगवान् 136, 15.
 मन्दाकिनीव परितो हरिणावचूड- 298, 13.
 मन्दानिलान्दोलितपल्लवाग्रः 232, 3.
 मन्ये तवैतस्त्रीरन्ध्र- 272, 9.
 मम हारयष्टिरपि सा सखीव किं 171, 11.
 ममापि तस्यामधिकं कुतूहलं 216, 7.
 ममेदृशे यद्विषये विमस्तराः 64, 7.
 ममैव शक्रविजय- 271, 10.
 मयाद्य तच्च भ्रमता सविस्मयं 219, 9.
 मयि गोमरि. चोत्तो ज्यं 23, 9.
 मधैवमुक्तः स तदैवमूचिवान् 221, 11.

- मरुतः पावनाः पक्क- 176, 10.
 मरुता हिरदस्येव 101, 8.
 मरुतावधूतकलधौत- 244, 9.
 मरुता सुहदेव वीजिते 204, 5.
 मरुत्पतिर्मेनकयेव तन्वियस् 68, 9.
 मरुत्वतो वा रमणी रमाथ वा 69, 3.
 मल्लिकाधवलमत्र गीयते 141, 9.
 मसृणोक्तिपल्लवितनीतिविक्रम- 166, 11.
 मसृणोल्लसदंशुमण्डल- 202, 7.
 महाभटानामसुनिर्व्यपेक्षम् 285, 1.
 महामहिषनिष्पेष- 24, 11.
 महासुरैर्भाविनि साम्पराये 156, 11.
 भहीकलापोद्धहनादिपात्रो 144, 3.
 महेभयोस्तत्र शिखाच्छलेन 286, 7.
 माणिक्क्यवातायनकान्तिजाले 12, 5.
 मा भूः कदापि विमुखी रमणे यदस्य 308, 17.
 मारुतैरपरपरानुक्षया 137, 17.
 मार्गमन्वेष्टुमेतस्य 28, 8.
 मार्गेषु रुडासु निरुडभावात् 147, 9.
 मार्गैरिवायतैर्वाचां 269, 15.
 मालवैकमृगाङ्गस्य 91, 9.
 माल्यादिकल्पितयथोचितसक्रियान्ते 301, 11.
 मा विषीद नवसाहसाङ्क ते 130, 17.
 मिथस्सखीनामिति सस्मितं वचो 114, 1.

- मिलितस्तव गण्डलेखया 194, 17.
मीलितान्यनृपच्छत्र- 183, 12.
मुक्तघर्षररवस्त रंहसा 135, 17.
मुक्तसितकुङ्कुमसायकया 247, 9.
मुक्ताञ्जनध्वान्तपरिमहाणि 17, 11.
मुक्ता मुहुर्विबुधसिन्धु-कलिन्दकन्या- 293, 5.
मुक्ताः सलीलं त्रिदशाङ्गनाभिर् 285, 5.
मुक्ताखः स्त्रीषु कन्दर्पो 178, 7.
मुक्तैः समूहेन नभश्चराणां 280, 5.
मुक्त्वोज्ज्वलं ललितकौतुककङ्कणं च 300, 7.
मुखमभरजच्छन्न- 30, 5.
मुखाम्भोजं वृशाऽन्योन्यं 266, 16.
मुखे तवासक्तमिदं शशिप्रभे 122, 17.
मुखेन्दुना पद्मगङ्गुन्दरीणां 156, 7.
मुखेन्दुभिः पौरविलासिनीनां 6, 11.
मुखे स्मितं करे हारं 102, 6.
मुखं निशाघ्रातमिवारविन्दं 146, 5.
मुखं छुधादीधितिसुन्दरं दधन् 62, 5.
मुग्धयुवतिरपरा निदधे 249, 11.
मुग्धा गतेऽथ पुरतोऽत्र तदीयविम्बे 293, 17.
मुञ्चत्यलिः पुष्पलतामितोऽयम् 233, 11.
मुदमुपजनयेद्दने किमेषा ? 54, 9.
मुद्रितस्मरसौन्दर्य- 261, 5.
मुनिः प्रहर्षेण कृतार्हणस्तदा 212, 3.

- मुनिस्तपोवनं चक्रे 182, 14.
 मुनीन्द्र-भूचन्द्रमसोः स्थितोऽन्तरे 213, 9.
 मुनेः शय्याकुशानस्ति 177, 12.
 मुहुः प्रजानामधिपेन गाढम् 286, 11.
 मुहुरङ्गलताविवर्तनैश् 191, 9.
 मुहुराक्षिपतीमलक्षितं 193, 3.
 मुहूर्तमिद्वारुणरत्नदण्डम् 280, 3.
 मूर्खालुवत्सारथिराहताश्वो 282, 17.
 मूर्तं मनोरथमिवोपवनात्सकन्दम् 290, 15.
 मूर्ती तीव्रतपःसिद्धिम् 179, 2.
 मूर्तिर्बभासे वस्तुधाधिपस्य 287, 1.
 मूर्तिस्तुषाराचलतुल्यकान्तिर् 242, 3.
 मूले भुवः कज्जलधूलिकल्पम् 227, 3.
 मृगजातिरपूर्वेयं 28, 3.
 मृगयासक्तचित्तस्य 29, 1.
 मृगरुधिरलवाङ्मतेन देवः 36, 7.
 मृगानुगमनिर्बन्धो 34, 7.
 मृगानुसारी विचरन् 26, 7.
 मृगो दृग्गोचरं कञ्चिद् 27, 10.
 मृणालवलयं हस्ते 264, 10.
 मृदु प्रयान्तीयमनिघ्न-मिघ्नयोः 59, 9.
 मेघशकल इव सेन्द्रधनुर् 248, 7.
 मेघसिक्तसिकतेन वर्त्मना 132, 11.
 मेघशृङ्गमिव धातुताम्रया 189, 3.

- मैथिलीरमणस्येव 34, 8.
 मैथिलीव भियं धत्ते 176, 8.
 मौक्तिकस्तवकस्मेरा 174, 10.
 मौर्वीकिणाङ्गवत्यस्य 187, 2.
 मौर्वी पृषत्केण रमाङ्गदस्य 283, 1.
 मौलौ शरक्षुण्णशिरस्वरत्ने 288, 9.
 मौलौ सदैव भवतो भवभेदकर्तुर् 296, 7.
 म्लानिमाप स तथा विना नृपस् 129, 7.

य.

- यतस्स्वन्मयमेवैषा 265, 4.
 यत् प्रौढलावण्यसुधास्रवन्त्या 145, 3.
 यत्र प्रतापोर्जितराजचक्र- 18, 11.
 यत्रान्तरस्थायिनिधानरक्षां 5, 5.
 यत्राननैरेणदृशामभिख्यां 5, 19.
 यत्राष्टमीचन्द्रमुपेयिवांसम् 7, 11.
 यत्रोल्लसत्फेनततिच्छलेन 11, 15.
 यत् सा मृदुकणत्काञ्चि- 95, 8.
 यथा कण्वाभ्रमे पूर्वे 101, 14.
 यथा कुवलयान्धस्य 189, 8.
 यथा तवेयमस्तिर् 98, 9.
 यथातिजिह्वेयि यथातिवेपसे 118, 1.
 यथा प्रदेशमायातैर् 180, 1.
 यथा मुहुः इयामलतां जगादिरे 210, 3.
 यथाऽयमभ्येति पुरो नभस्वान् 230, 11.

- यथार्थतां याति ययाति-पाण्डु-18, 13.
 यथा वसन्तः सुमनोऽनुकूलस् 148, 1.
 यथा सखी वः किमपि 265, 11.
 यथास्मि वक्तासि तथास्य भूपतेर् 111, 5.
 यथास्य धैर्यं गलति स्म मानसात् 209, 15
 यदर्थमेते वयमागताः स्वयं 118, 7.
 यदर्थिता ऽभूदनुबद्धमानसैस् 152, 1.
 यदुक्तामेकपदे पृषत्कताम् 63, 19.
 यदभूत्तमसा जगत्तथा 202, 11.
 यदयमितगतिर्गतोऽतिदूरं 46, 5.
 यदलं किल मानवस्यभूत् 205, 9.
 यदधुर-धुर-नागराजकन्या 43, 3.
 यदागता मन्मथपद्मिणामियं 121, 19.
 यदाश्रमे वङ्गमुनेर् 269, 7.
 यदि कौतुकमायतेक्षणे 201, 3.
 यदि कौतुकवस्यमत्सरस्ते 85, 15.
 यदिमा विशदोद्गमा गिरस्ते 84, 11.
 यदितः पुरुषोत्तमोऽसि दृष्टो 80, 3.
 यदि नाभविष्यदभिमानशालिनस् 159, 19.
 यद् दीयते तव न तादृशमस्ति किञ्चित् 305, 1.
 यदीश विद्याधरवाहिनीयम् 231, 5.
 यदुदीरितश्च पुरुकुत्सकान्तया 165, 11.
 यदेवं ह्रियसे तस्याः 261, 12.
 यदेव सा तर्जितघन्डकान्तिर् 150, 13.

- यद्वैवास्मत्सखी विन्ध्ये 262, 13.
यद्वभूव पुरतो ऽस्य भूपतेर् 135, 5.
यद्यदस्तीह प्राताले 271, 7.
यद्यहने ऽभूत् कुसुमं सुगन्धि- 239, 3.
यन्निमज्जति मञ्चेतः 28, 7.
ययौ सा च विशाम्पत्युर् 260, 10.
यश इव परभूभृतां निरुद्ध 39, 13.
यशश्च गृह्णाति तुषारहार- 17, 7.
यशः स्तपितदिक्सीमा 32, 6.
यशोभटे रूपमवन्तिशासितुस् 114, 7.
यशोभटोपदिष्टेन 31, 3.
यशोभिरिन्दुशुचिभिर् 186, 11.
यस्मिन् वहस्यम्बुधिनेमिमुर्वीम् 16, 3.
यस्य प्रयाणे पृतनाभरेण 17, 13.
यस्य प्रसादाद्वयमप्यनन्य- 2, 13.
यस्य शृङ्गेन्द्रनीलांशु- 181, 7.
यस्याग्रभूमिर्गीरीव 181, 10.
यस्याप्सरोभिः परिगीयमानम् 14, 9.
यस्यामसङ्क्षिप्तदृशां स्तनाङ्के 6, 19.
यस्यामनेकामरवेदमराजिर् 11, 1.
यस्यां गृहप्राङ्गणपद्मराग-8, 9.
यस्यां युवानो हरिणेष्वक्षणां 9, 3.
यस्यां विसृज्योऽङ्गितर्मखलानि 11, 5.
यस्यां समुन्मीलति सुन्दरीणां 9, 9.

- यस्यां स चण्डीपतिमण्डपोऽपि 10, 15.
 यस्याः कृते सम्प्रति भूषितेयम् 143, 7.
 या जूटमध्ये च शशाङ्कमौलेर् 148, 15.
 याति स्म भूषितकुलः कुलराजधानीं 307, 17.
 यान्तमेकान्तशिशिरास् 174, 7.
 यातः स एव नयनातिथितामयं नः 294, 7.
 यामुनाम्भसि निपातिनः पुरा 133, 7.
 या लग्नकाञ्चीविषयेण कान्ति 9, 19.
 यावदङ्कुरितमत्सरो ऽभवत् 137, 1.
 यावदास्यविगलद्विसाङ्कुरे 125, 5.
 यावदेते न मुञ्चन्ति 271, 15.
 या साऽस्य शक्तिः प्रसराम्बुपङ्के 149, 3.
 यां हरस्याष्टमीमाहुर् 272, 11.
 युगात्ययाम्भोधरनादधीरस् 276, 11.
 युगान्तकालानलबीजशङ्कां 275, 7.
 युगान्तजीमूतशतोदयार्पितैः 217, 11.
 युवायमिन्द्रायुधवर्णकान्तम् 237, 1.
 युता सिताभैः सुमनोभिरेतया 58, 13.
 यूथे महावराहाणां 25, 5.
 यूयं क्व मानुषाः पृथ्वी- 271, 3.
 येन द्विषां दूरमनायि कण्ठात् 16, 1.
 येन यात्यरुणसारथिः पथा 133, 15.
 येन व्यक्तामरजयमहासाहसस्यासुराणां 274, 11.
 येनात्र नीता पृथुविक्रमेण 13, 9.

येनारिकान्ताकुचमण्डलेषु 15, 11.

ये भर्तृमेण्डादिकवीन्द्रसूक्ति- 2, 9.

योग-क्षेमोपपत्त्यर्थम् 179, 3.

यः कैलास इवाश्लिष्टः 182, 2.

यः सेन्द्रनीलकटको 181, 4.

यः सूर्याशुशलाकस्य 181, 1.

र.

रक्तासवक्षीबसहस्तताल- 284, 19.

रघुंद्दहस्याऽवनिकन्यका यथा 122, 3.

रचयन्ति स्म सञ्चारि 22, 6.

रजनिकरमरीचिसूचिदीर्घैर् 51, 3.

रणाजिरे लोहितरञ्जितानि 288, 13.

रणेरणे मुक्तकृपः कृपाणं 14, 17.

रतिरणमवसाय यत्र नित्यं 47, 9.

रत्नचूडोपनीतेन 265, 5.

रत्नवातायनस्थस्य 260, 7.

रत्नाकरस्वर्भुजगेन्द्र, जातं 150, 17.

रत्नाकरस्येव महेन्द्रसद्या 281, 15.

रत्यां सह क्रीडति पुष्पधन्वा- 7, 17.

रथाङ्गनाममिथुने 95, 4.

रथाङ्गपाणेः प्रतिमा समुद्रतः 216, 3.

रथेन रथिनामध्यः 267, 2.

रथोऽस्य विद्याधरमन्त्रशक्त्या 225, 3.

रभसा ऽऽकृष्टकोदण्डं 23, 7.

- रभसादपास्य मणिकङ्कणावलीः 161, 9.
 रमते हि हरस्यैव 271, 6.
 रमाङ्गदं करमाह- 260, 14.
 रमाङ्गदस्य चिक्षेप 262, 8.
 रमाङ्गदास्तृतस्निग्ध- 34, 13.
 रमाङ्गदोऽपि निर्वर्त्य 33, 5.
 रमाङ्गदोऽप्यासनबन्धमाददे 113, 1.
 रमाङ्गदोऽप्युङ्कुटिः कृताखं 287, 11.
 रम्भा त्वयेव यत् सस्यं 93, 7.
 रवः प्रसर्पत्युत भैरवोऽयम् 227, 1.
 रविवारिरुहं निरस्यते 196, 6.
 रागमथ शुचिनि गण्डतले 257, 13.
 रागमधररुचके निदधे 252, 3.
 रागमभजत न कस्य भवेत् 246, 5.
 राजजम्बूनिकुञ्जेषु 29, 12.
 राजन् महीतलमृगाङ्ग विलम्बसे किम् 301, 13.
 राजन्यमौलिमणिकुम्बितपादपीठः 299, 1.
 राजन्याबद्धभाषायास् 100, 6.
 राजन्यास्रसरजातः 22, 8.
 राजा फणीन्द्रदुहितुःकनकारविन्दं 303, 1.
 राजास्ति तस्यां स कुलाचलेन्द्र- 12, 17.
 राजेन्द्रदीपके तस्मिन् 273, 9.
 राजस्तस्यातिचण्डस्य 24, 12.
 राज्याश्रममलञ्चके 185, 14.

- रामार्थबद्धकक्ष्येण 267, 15.
 राहुर्यथा विश्वभयैकहेतुस् 155, 1.
 रुद्धयते स्म समदेन पद्धतिर् 136, 13.
 रुक्चे अलिमण्डलमुदंशु- 254, 7.
 रुक्चे मारुताक्षिप्त- 31, 10.
 रुक्चे स पुरस्त्वङ्गत्- 22, 9.
 रुरोध तं बाणपरम्पराभिर् 282, 9.
 रूपमास्वादयामास 94, 9.
 रूपं समुन्मीलितसद्विलासम् 5, 17.
 रूपेण तेजस्वितयाऽऽर्जवेन 144, 5.
 रेजे तरामञ्जनपर्वतस्य 287, 5.
 रोमोद्गम इवानेन 97, 2.

ल.

- लक्ष्मीकुचाङ्गरागेण 33, 4.
 लक्ष्मीपतेः पृथुभुजद्वयमार्द्रसान्द्र- 289, 17.
 लक्ष्मीं हेमाम्भोजमाला इवापुः 258, 9.
 लक्ष्मीरधोक्षजस्येव 185, 9.
 लक्ष्यं नवनखपदावपरा 247, 17.
 लक्ष्यनवनवरसाः शुचयः 251, 11.
 लम्बजलसरलितैरलकैर् 249, 3.
 लभं हि किमपि कापि 33, 14.
 लभसान्द्रगजशोणितच्छटैश् 135, 13.
 लभेनाङ्गे युगपदुदजहारदेशाददूरे 223, 15.

- लज्जया वलितकण्ठकन्दलं 129, 3.
 लतया कर्णिकारस्य 99, 9.
 लतापुष्पोत्करैः कीर्णो 30, 13.
 लतासु पुष्पावचयच्छलेन 147, 11.
 लतेव पारिजातस्य 31, 12.
 लतेव सम्मीलितषट्पदस्वना 117, 15.
 लतैतया चूततरोः सलीलम् 233, 15.
 ललाम लोकत्रितये 179, 14.
 ललिताद्भुतभूमिरस्ति तस्मिन् 73, 15.
 ललितामधरेण बिभ्रतीं 193, 7.
 लावण्यसंवलितमङ्गकमुद्गदन्ती 300, 15.
 लिखत्यमर्त्यप्रमदाकुचेषु 11, 3.
 लिखित इव स क्षमापालोऽभूत् क्षणं ननु तादृशाम् 207, 17.
 लिखितागरूपत्रलेखयोस् 200, 9.
 लिखितेव किलास्त यत् परं 205, 11.
 लीलाकटाक्षे मदिरेक्षणानां 7, 15.
 लीलागलङ्गैरिकनिर्झराणां 279, 13.
 लीलां किरातवेषस्य 26, 8.
 लुम्पन्ति त्वन्मुखच्छायां 270, 11.
 लुलिताञ्जनस्य नयनस्य 249, 1.
 लूनाः समूलं ह्यभटासिपत्रैः 279, 3.
 लोभे ततोऽपि भगवान् कपिलो महर्षिस् 305, 11.
 लोकत्रयैकतिलकस्य स नातिदूरे 299, 13.

लोकद्वये सम्प्रति ते यशांसि 156, 3.

लोलनिजमुखतुषारकर- 255, 5.

लोलमुखरमणिकङ्कणया 246, 13.

लोलास्तमालदयामेषु 268, 4.

व

वक्तव्य माल्यवत्येवं 265, 16.

वक्ति व्यक्ताभुलेखेन 263, 5.

वक्त्रकमलमविलोलदृशो 253, 11.

वक्षःस्थलं मध्यमलोकभर्तुर् 151, 1.

वक्षो दधानममराद्रिशिलाविशालम् 293, 11.

वचसामवकाशमीश दत्ते 87, 11.

वचसोत्कयता मयूरशावान् 84, 3.

वचाङ्कुशम्प्रति स वङ्कुमुनिप्रयुक्तः 223, 13.

वचाङ्कुशः सम्मुखमापपात 283, 13.

वडजेत्यभवदेवी 185, 10.

वत्सां भ्रजानय ममेति शनैर्विसृज्य 299, 7.

वद तच्चरता कचिद्वनेऽस्मिन् 80, 7.

वदति शशिमुखीमितो न दूरे 53, 17.

वदति स्म हसन् रमाङ्गदस्ताम् 85, 13.

वद तेन विनाञ्जिनी कथं 198, 1.

वदत्ययं मध्यमलोकपालताम् 62, 13.

वदानवद्याङ्गिः सखीजनादृतः 115, 9.

वधूर्दिलीपस्य सुदक्षिणा यथा 122, 1.

वधूस्तवाचिरेणात्र 189, 7.

- वनभुवि पतितः कुतोऽयमस्यां 41, 15.
 वनभुवि सुलभः परिश्रमोऽभूत् 36, 3.
 वनश्रीरत्नमञ्जरीरो 101, 17.
 वनं विहायाथ समग्रमग्रे 241, 1.
 वनान्तदेवतावाप्त- 99, 1.
 वनान्तमेता वनिता न मोक्तुम् 240, 11.
 वनानिलाहृतोच्चिद्र- 97, 1.
 वने राजेन्दुना निन्ये 34, 14.
 वनौकसा तेन विनीतवृत्तिना 214, 15.
 वन्यद्विपादुद्गतदानराजेः 152, 15.
 वयमेते च हेमाञ्ज- 265, 14.
 वराहोत्खातमृत्स्नेयं 30, 10.
 वलितं न विभाति पृष्ठतः 194, 5.
 वलिताहितनिःसहाङ्गलि- 193, 13.
 वलितेऽपि किञ्चन धनुःपरिमहे 164, 17.
 वंशः प्रववृते तस्मात् 184, 5.
 वशिनां रुषो मतिषु नासते चिरम् 167, 17.
 वशीकृताभमालो यः 185, 13.
 वसति स्वयमेव यत्र देवः 75, 9.
 वसन्तकमलोल्लासि- 104, 3.
 वहति प्रणयां परुद्धकुला 83, 3.
 वहति स्म निर्मलकपोल- 251, 13.
 वहत्यशोकोऽयममर्त्यकान्ता- 237, 15.
 वहन्तः सतडिहाम- 23, 4.

- वाचालयन्त्यः ककुभां मुखानि 227, 19.
 वाचालरत्नवलया सविलासमस्मिन् 293, 7.
 वाचालहंसावलिकाञ्चिदाम- 241, 5.
 वाति स्म च प्रंसभभग्नतमाल-ताल- 123, 3.
 वामनत्वमलिनत्वमत्यजन् 124, 13.
 वामेन प्रस्फुरे तस्याग् 102, 2.
 वारिधेः पयसि विश्वदीपकः 133, 3.
 वारिधेरिव पीताम्भः 21, 10.
 वारिविकचकनकाञ्जरजः- 245, 15.
 विकसद्विकटज्वाला- 183, 4.
 विकसन्मरीचिरचितेन्द्रकार्मुकं 158, 11.
 विकसितकुमुदच्छदावदाते 38, 1.
 विकिरन् विहस्य मणिशृङ्ग- 246, 7.
 विकृतिरुदधिशुक्तिषु च्युतानां 52, 5.
 विगलन्तिमिरांशुके शनैस् 201, 15.
 विगलन्ति देव नयनोदबिन्दवः 163, 19.
 विगाहमानोम्बरमर्धमार्गी 153, 17.
 विचिन्वती किञ्चिदिवेयमादरात् 59, 5.
 विचेतुमेषा कुसुमानि नालं 234, 1.
 विजयं जयैकमुहदोऽस्य सर्वदा 162, 19.
 विजयी यदस्मि समरेषु जित्वराः 166, 7.
 विजयैकसद्गुणः गुणः शरासने 164, 1.
 विजहार यथाकामं 32, 2.
 विजित्य लङ्कामपि वर्तते या 20, 3.

- विजित्य लोकद्वितयं दिवम्पति 108, 11.
 वितेने ऽप्यहिकन्याभिः 103, 1.
 विदधति रुचयोऽस्य चञ्चुकोटौ 41, 9.
 विदधाति सदैव यत्र यूनां 74, 19.
 विदधीत पदं सुदुर्नये कस् 81, 17.
 विदधे वधूर्निजकराय- 248, 5.
 विदधे स विशाम्पत्युर् 179, 10.
 विदिता खलु वासुकेस्त्रिलोक्यां 73, 13.
 विदितोऽसि घना तवोरगाणां 86, 9.
 विदुषापि त्वया किञ्चित् 271, 2.
 विद्याधर-व्यालभटावलुप्त- 280, 17.
 विद्याधरस्तदनु स प्रहितोऽपि राज्ञा 222, 19.
 विद्याधरीविभ्रमदर्शनार्थम् 232, 9.
 विद्याधरेण विदधे धवलोर्मिधौत- 242, 15.
 विद्याधरोरगकराहतहेमघण्टा- 307, 9.
 विद्याधरोरगकुरङ्गवृशः प्रमोद- 290, 5.
 विद्युतेव सदृशा तयाकुलस् 128, 5.
 विधातुमेनामहमेव बाक्षमा 64, 5.
 विधाय तत्तादृशमिन्द्रजालं 150, 1.
 विधाय विज्ञेषविषादमावयोः 69, 11.
 विधाय संक्रियामेवम् 269, 4.
 विधित्सुरात्मनः शौर्यम् 24, 3.
 विधिनेव विभिन्नसम्पुटस् 203, 5.
 विधुतिः कदाचन विभो न भूभूतः 163, 15.

- विधूतानि त्रिंशतराङ्गितानि 284, 15.
 विधूयमानाः पवनेन यस्यां 6, 3.
 विधृता करे प्रियतमेन 254, 11.
 विना वचनमाचख्यौ 92, 6.
 विनिव्रजृम्भितहरिः 24, 14.
 विनिव्रजत्केसरपङ्कजा बभौ 62, 1.
 विनिर्मिता शिल्पकलामयेन 154, 1.
 विनिर्ययौ रत्नशिलागृहाद्वहिस् 220, 3.
 विनीयतां लताकुञ्जे 30, 8.
 विनेश तव कर्पूर- 263, 2.
 विन्ध्यान्तश्चरताऽनेन 187, 11.
 विन्यस्तबन्धुकदली मुखेऽस्याः 238, 11.
 विपक्षद्वन्द्वकृता नितान्तम् 16, 15.
 विपदं विलोक्य तव दुस्सहामिमाम् 168, 17.
 विभाष्यते पौरवराङ्गनानाम् 16, 5.
 विभिन्नचूर्णालकभक्ति कुर्वती 66, 1.
 विभिन्नमानं कमलेक्षणानां 17, 17.
 विमान्तः कोमलमुच्चिनोति 237, 5.
 विमुक्तपर्यङ्कतलः ससंभ्रमं 211, 11.
 विमुच्यते केन स नाम देशो 240, 13.
 विमुञ्चति शरच्चन्द्रे 180, 4.
 विमुञ्चती चक्षुषि पुष्पधूलिम् 235, 19.
 विरचितमुपायनं नृपेन्दोर् 38, 3.
 विरचितदयितासमागमस्य 207, 13.

- विरतेऽपि मेघतिमिरे नताङ्गि मे 169, 7.
 विरमन्नयि पल्लवाधरे 197, 3.
 विरम मुहुरितीव मञ्जुमुक्त- 37, 5.
 विरमात्यादरः को ऽयं 28, 15.
 विरलाधररत्नरागया 206, ३.
 विराजते ऽस्यास्तिलको ऽयमञ्चितो 108, 9.
 विलङ्घयत्यलङ्घ्यानि 97, 10.
 विलङ्घयन्ति भुतिवर्त्म यस्यां 10, 9.
 विलम्बमानैरिव चुम्बितेयम् 232, 17.
 विलासकाञ्चीमथ कालरात्रेर् 282, 19.
 विलासमञ्जत्फणिराजकन्या- 241, 9.
 विलासमुक्तागुणवद्यदासां 9, 11.
 विलासिनीविभ्रममन्दिराणि 5, 13.
 विलासिनी सधलसत्पताका- 7, 3.
 विलुम्पती निःश्रसितेन कान्तिम् 146, 7.
 विलुलितकबरीकलापमान्या 47, 7.
 विलोकयन्ती कुसुमं कचाग्रतश् 108, 1.
 विलोकयन्ती तमपाङ्गलोचना 122, 13.
 विलोकयास्याः क्षितिपाल विभ्रतीं 108, 5.
 विलोकितालेख्यकपोलभागात् 235, 11.
 विलोकितं चित्रमलीकभाषिणी 122, 9
 विलोक्यतां व्यक्तिमुपैति खेदो 240, 5.
 विवर्तयन्ती मणिकङ्कणं करे 118, 11.
 विवर्तयन्ती वदनेन्दुमण्डलं 113, 7.

- विवृतमुखधृतस्य निष्पतङ्गिर् 39, 7.
 विवेश हृदये तस्याः 94, 13.
 विशतोन्तरनङ्गस्य 95, 6.
 विशाम्पतिर्दीर्घगुणानुषङ्गिणीम् 105, 3.
 विशालनेत्राभरणैरनुद्भुतं 211, 7.
 विश्रम्यतामित्यवदन्महर्षिः 189, 15.
 विश्वाङ्कुशः सत्कवचे मुमोच 282, 11.
 विश्वाङ्कुशो नाम सुरारिसूनुर् 280, 19.
 विषयेऽत्र मौनमुचितं हि मादृशाम् 159, 9.
 विषये दृशोरुपदशं मनश्शिला- 170, 9.
 विष्टरीकृतविस्तीर्ण- 175, 10.
 विस्मस्तमाल्यः श्लथबन्धनत्वात् 146, 1.
 विस्मयेन विषयीकृतः पुरं 138, 15.
 विस्मयेनातिसान्द्रेण 94, 12.
 विस्मृत्या सहसा हतं चतुरया 55, 3.
 विहगमिष त्रिमानहंसपङ्केर् 40, 1.
 विहरत्यपचीयमानबाल्या 76, 19.
 विहसन्नरविन्दकोशताम्रे 85, 3.
 विहस्य लज्जामुकुले चकर्ष सा 114, 5.
 विहस्य त्रिधाधरबालिकाभिर् 227, 11.
 विहाय विस्मम्भविशेषमेतया 115, 11.
 विहितो नहि वक्षसि त्वया ऽयं 87, 13.
 विहितो रत्नचूडेन 262, 2.
 वीरः सो ऽविशदास्थानम् 268, 8.

- वीरव्रतस्यालङ्कारम् 268, 17.
 वीरेषु धावत्सु चरत्स्वमन्दं 277, 3.
 वृत्ते वधूमथ विवाहमहोत्सवे ताम् 306, 3.
 वृन्तादपास्तैर्मरुता विकीर्णैः 10, 1.
 वेलानिलसमुद्भूत— 22, 10.
 वैरिद्विपवटसिंहः 268, 6.
 वैरिसिंह इति प्रापत् 185, 3.
 वोढुं प्रवृत्ता ऽभवदुत्तरङ्गा 280, 15.
 व्यक्ततच्चरणलक्ष्मणा ततः 132, 9.
 व्यक्तनवनखपदाभरणाः 250, 19.
 व्यक्तिं लभन्ते सुरसुन्दरीणां 12, 11.
 व्यक्तिं शरच्चन्द्रकरोज्ज्वलाभिर् 235, 1.
 व्यक्तिमलभत न रोमलता 252, 19.
 व्यक्तिमलभत मदो हृदये 254, 17.
 व्यञ्जितानङ्गलीलेन 96, 11.
 व्यथितः प्रणयं वृशां पुरः 191, 5.
 व्यधात् प्रणामं स कृताञ्जलिर्नृपे 215, 7.
 व्यधादिवोद्वैतैर्दूरं 22, 1.
 व्यधायि विद्याधरसैनिकैस्तत् 280, 11.
 व्यधित बलवती वियोगपीडा 48, 13.
 व्यनक्ति कल्याणमयीयमाकृतिर् 62, 7.
 व्याजसाचीकृतमुखं 101, 16.
 व्यात्तदीर्घदशनास्यकन्दरः 186, 1.
 व्याधूतिमुक्तमरुता 21, 11.

व्यापारयन्ति स्म रयेण वीराः 276, 17.

व्यापारयन्ती वलिताननेन्दुः 145, 17.

व्यासः पुरा किल पुराणमुनेः प्रपेदे 305, 9.

व्योमनीलातपत्रस्य 181, 2.

व्रजन्नमर्त्यप्रमदाविमुक्त- 226, 13.

व्रजन् स विद्याधरवाहिनीनां 225, 13.

व्रीडमरुणरुचिना मधुना 257, 5.

व्रीडार्धवलितं चक्रे 95, 12.

व्रीडावनम्रमुखपद्ममुपागतायां 301, 9.

श.

शकुनिरयमितो दिगन्तलघैर् 43, 5.

शङ्कितेन्द्रेण दधता 184, 11.

शङ्के शरमृजूकुर्वन् 95, 7.

शङ्के सन्त्यज्य कोदण्डम् 178, 8.

शचीकुचस्पर्शमिवाऽऽप्यधत्ते 14, 11.

शतशो विलसन्त्युदंशुरत्न- 75, 1.

शनैर्बबन्ध जघने 266, 7.

शनैश्चरन्ती विपिने तव स्थिता 58, 9.

शनैर्दशनैर्वृद्धिमवापदत्र 151, 17.

शनैस्ततस्तां सविधोपसर्पिणीम् 65, 3.

शनैस्स निद्राकलुषेण चक्षुषा 209, 11.

शनैः शनैरथ व्योम्नि 34, 11.

शप्तोऽस्मि कण्वमुनिनाऽयमहं पितुस्ते 302, 13.

शबलजललघैरिवासजन्मा 50, 15.

- शबलं शशलाञ्छनत्विषा 200, 15.
 शबलास्विह कृष्णसारयूथैस् 79, 7.
 शयनान्तगतं मृणालशङ्कि 78, 11.
 शरः संह्रियतामेष 29, 3.
 शय्यीकृतातनुस्वर्ण- 175, 9.
 शरत्पसन्ने सरितः 94, 14.
 शरदिन्दुदीधितिकलापसुन्दरस् 171, 7.
 शरदिन्दुनिर्मलमपायि भूभृताम् 162, 7.
 शरदिन्दुमरीचिनिर्मलं 193, 1.
 शरदीव प्रसर्पन्त्यां 24, 13.
 शरासनाभ्यासविधौ समाप्ते 7, 1.
 शरे नरेन्द्रचन्द्रस्य 91, 1.
 शरैरलावीज्जयवैजयन्तीं 287, 13.
 शल्यं त्रिविष्टपस्यास्य 189, 4.
 शर्वरीव सितपक्षपर्वणश् 140, 5.
 शशलक्ष्मणः परमखर्वशर्वरी- 166, 17.
 शशंस तस्मै भुजगेन्द्रकन्यका- 210, 11.
 शशंसुर्विजयं यस्य 185, 16.
 शशिकररुचिना स तेन रेजे 51, 13.
 शशिकान्तशिलातलं ततः 204, 19.
 शशिन इव नवोद्गतस्य दूरात् 104, 12.
 शशिनेरितया समुच्छ्रिते 203, 17.
 शशिप्रभाक्षिबिस्तार- 175, 5.
 शशिप्रभाशानलिनीमृणालताम् 56, 5.

- शशिप्रभे भूमिपतौ सकौतुकास् 112, 3.
 शशिलेखे ताराभिस् 104, 8.
 शंसदुज्ज्वलकपोलसङ्गतं 130, 1.
 शंसन्ति सङ्केतमुषस्स यूनां 11, 7.
 शाखाप्रलभासु महातरूणां 232, 15.
 शापान्ते बत विस्मरिष्यसि यदि भ्रातस्तदेकं किम- 173, 3.
 शिखण्डकेतोश्शशिखण्ड इत्यहं 215, 17.
 शिखरासन्ननक्षत्रो 181, 5.
 शिखा इवोर्ध्वं तरुणार्कलोहिताः 218, 7.
 शिखिमुक्तमन्त्रहविषा विहन्यते 162, 15.
 शिथिलाकुलकेशपाशया 206, 1.
 शिथिलीकृतजीवाशा 185, 1.
 शिप्रार्पितेन सहसा पुरतः प्रभाव 306, 9.
 शिप्रासरित् कूलतमालनीला 10, 3.
 शिरसि निपततो निकाममुष्णान् 39, 5.
 शिरीषमृदङ्गि तुषारपाण्डुना 117, 1.
 शिरीषादपि मृदङ्गी 263, 7.
 शिरः पुनस्तु ते कामं 273, 16.
 शिलातलात्सम्भ्रममीलितस्मृतिस् 121, 7.
 शिलाभेदक्षमेनापि 26, 11.
 शिलीमुखेऽस्मिन् तव नामलाञ्छिते 119, 9.
 शुद्धैकगुणसम्पृक्ता 179, 1.
 शृङ्गे तदा च भगधानरविन्दबन्धुर 306, 13.
 शुशुभे कयापि करयन्त्र- 247, 7.

- शृणु शङ्खचूडशुचिवंशभूरुहं 167, 11.
 शेषा च स्वस्तिमत्यस्तु 29, 4.
 शेषो धृतेर्भुवोऽन्यत्र 269, 12.
 शैलास्सुखेल-कैलास- 182, 12.
 श्यामजीमूतसन्नद्धः 21, 8.
 शोभिता किमपि हारलेखया 140, 7.
 श्यामास्तु यस्यां प्रमदाः कथंचित् 12, 7.
 श्यामस्तु यस्यां लभते तदच्छ- 9, 15.
 श्रममपहरतस्तनूर्मिवातैर् 45, 11.
 श्रमानुरोधादुपविश्यतामितः 113, 3.
 श्रमेण किञ्चिन्मुकुलीभवन्ति 240, 1.
 श्रममेत्य मुञ्चत मदम्बु- 244, 5.
 श्रान्तासि कौतुकहतेन कदर्थितासि 70, 1.
 श्रियमधित रमाङ्गदेनान्वितस्तूर्यघोषोर्मिभिः 224, 5.
 श्रियमात्तनुते सितासितं 194, 15.
 श्रिये प्रतापे यशसि क्षमायां 19, 11.
 श्रियं नीलाञ्जकान्त्या यः 186, 13.
 श्रीकण्ठ-वैकुण्ठ-पुरन्दराद्यैर् 155, 11.
 श्रीभिरिव समुदतारि ततः 250, 15.
 श्रीमद्वाक्पतिराजोऽभूद् 186, 5.
 श्रीरिवोरसि मुरहिषः षड् 126, 3.
 श्रीसाहसाङ्गोज्ज्वलकीर्तिगर्भा 4, 5.
 श्रीसीयक इति क्षेत्रं 185, 7.
 श्रीहर्ष इव संघट्टं 23, 12.

- श्रीहाटकेश्वर इति प्रथितस्य तुङ्गम् 295, 7.
 श्रुतमिव विशदं शुचिर्विवेकः 47, 1.
 श्रुतयेन्दुस्रतिसरितोऽन्यतो हतः 169, 13.
 श्रुत-शक्तिसङ्कलितमन्त्रनिधयैर् 160, 1.
 *श्रुतावशोकाङ्कुरकौतुकेन 1, 7.
 श्रुतिलग्नगन्धगजवृंहितः क्षणं 163, 11.
 श्रुतेन बुद्धिः प्रभुता नयेन 14, 15.
 श्रोत्रपीयूषगण्डूषः 180, 10.
 श्लाघनीयचरितो जगन्त्रये 141, 5.
 श्लिष्यन्ती सतडिल्लेखे 260, 6.
 श्वासतरलमजनिष्ट मुदा 255, 17.

स.

- स एष पङ्केरुहकर्णिकामृदुस् 120, 15.
 स किलाञ्चित्त्रादुरानयत् 205, 3.
 स कुङ्कुमानीष पुनर्भवन्ति 19, 9.
 स कुरङ्गवृशेष निद्रया 192, 11.
 स कूलोपान्तविचरन्- 176, 4.
 सखि साहसिकः सोऽयम् 93, 1.
 सखि स्निह्यति निर्व्याजम् 101, 6.
 सखीजनस्तामिति नर्मपेशलश् 111, 3.
 सखीजनस्सस्मितमित्युवाच ताम् 122, 19.
 सखीनामनुरोधेन 103, 11.
 सख्यः कः सिन्धुराजोऽयं 92, 10.
 सख्या कयापि लिखितं मदनानलैक- 300, 9.

- सगरापत्यदत्ताब्धि- 186, 6.
 सङ्कुचत्यब्जिनीपत्रं 264, 12.
 सङ्गीतवेदमनि फणीश्वरचारणानां 294, 5.
 स च त्रिजगतः सारम् 267, 13.
 स चन्दनैः काञ्चनकेलिशैलैः 11, 11.
 स च परिणतलोध्रधूलिशुक्लम् 40, 11.
 स च विततमरीचिचञ्चुलेखो 47, 15.
 स च विन्ध्यवनान्तराजिमेताम् 78, 17.
 स च सपदि रमाङ्गदोषनीतं 49, 9.
 स च स्मितद्योतितदन्तमेवम् 148, 5.
 स चाद्भुतप्राभृत तोषितः करे 214, 17.
 स चान्तरं दीधितिमानिवोदधेर् 219, 3.
 स चासनत्वं तदनुज्ञया ज्ञयत् 211, 17.
 स चित्रवर्णविच्छित्ति- 23, 11.
 स चेन्द्रनीलहर्म्येषु 268, 3.
 स छायायामथ महसा हसन्निर्मांशोः 104, 15.
 स जलांशुकान्तिविशदाङ्ग- 250, 17.
 स तव भ्रुतिमात्र एव तावत् 72, 9.
 स तक्षकापादितकण्ठभूषो 154, 17.
 स तत्क्षणान्मन्मयजातवेदसं 56, 11.
 स तस्योपायनीचक्रे 267, 5.
 स तस्यां दूरविक्षिप्त- 82, 1.
 स तात शैलेन्द्र भरक्षमः क्षणात् 216, 18.
 स तामनाप्रेक्षणसंस्तवां मुरा 57, 5.

- स तीव्रकोपस्फुरिताधरोऽवदत् 220, 11.
 स तेषां सहजोदय- 25, 3.
 सत्क्रियां रचयितुं तवातिथेर् 141, 3.
 सत्पुष्करानञ्जनपुञ्जभासः 276, 15.
 सत्पुष्करोद्द्योतितरङ्गशोभि- 12, 1.
 सत्यं यदन्तरङ्गेण 95, 2.
 स ददर्श किल प्रजेश्वरः 205, 7.
 सदागतिप्रवृत्तेन 184, 9.
 सदा सदाचारपरेतिवार्तया 115, 13.
 सदा समकरस्यास्य 187, 7.
 स दूरोदस्तपर्यस्त- 32, 9.
 स दृष्टिपथमायाति 179, 7.
 सद्यः करस्पर्शमवाप्य चित्रं 13, 15.
 सनये नृपतावखण्डिताज्ञे 81, 15.
 स नर्मदोषदिष्टेन 174, 6.
 सनाथतां नीत इवोपरि स्फुटम् 218, 11.
 सनाथवामेतरपाणिपङ्कजं 211, 5.
 स निर्जगामाथ महाद्युरेन्द्रो 276, 9.
 स नृपः किमपि प्रमोदमापत् 83, 15.
 स नृलोकशशी त्वमेव मन्ये 81, 8.
 सन्नाभिविम्बेन महाजिलक्ष्म्याः 283, 3.
 स परागे विशाश्राम 33, 8.
 स प्रतस्ये महीनाथः 174, 2.
 स बाष्पपर्याकुललोचनानि 154, 11.

- स भृङ्गध्वनिना सुप्तो 33, 7.
 समगंस्त जगत्पूज्यः 267, 4.
 समजनि भृशमायतोऽस्य पन्थास् 46, 13.
 समणिस्तम्भमग्रे ऽथ 187, 15.
 समत्सरे चेतसि दुर्जनानां 3, 13.
 समदक्रोडदंष्ट्राभिः 25, 7.
 सममत्रिगुहामुखस्थितैस् 197, 1.
 समर्पिता पार्थिव पुष्पकेतुना 121, 13.
 स मया न तटेषु निर्हाराणां 79, 11.
 सममेवाहिकन्यानां 94, 6.
 समं विद्याधरानीकैर् 273, 18.
 ससाध्वसेनाविरतं मया त्वम् 172, 15.
 समानभावैस्त्रिभिरेवमन्ये 144, 9.
 समादृत्येव तद्गर्त- 187, 6.
 समीरवेल्लसटहेमवलि- 241, 7.
 समुच्चरन्नूपुरसिञ्चितैः पदैर् 64, 17.
 समुत्कयन्ती कलहंसयूथम् 145, 15.
 समुद्गहन्ती स्रवदञ्जनाभु- 172, 1.
 समुन्मिषन्ति श्रमवारिबिन्दवो 67, 5.
 समुपैति सनायतां किमन्यत् 81, 11.
 स मृगव्याविनोदेन 21, 2.
 समेधितश्रीरमितस्तलोत्थितैस् 217, 9.
 समेधितस्याञ्जभुवा वरेण 154, 5.
 स मौलिरत्नानि महोरगाणाम् 154, 7.

- सम्प्रत्यहं पश्यत दिग्वधूनां 4, 11.
 सम्प्रत्यवैमि प्रथिता यदास्तः 153, 3.
 सम्पाप पृथिवीपालः 176, 8.
 सम्भवत्यमराद्रौ वा 28, 4.
 सम्भाषणं विदधतीमिव पौरमुक्त— 307, 1
 सम्भ्रमेण गलितं नतभ्रुवः 130, 3.
 सम्मार्जनीभिः परतः क्रियन्ते 6, 17.
 स येन मुक्तो निजनामलाञ्छितः 63, 11.
 सरत्नकाञ्चीवल्लयैर्विलास— 228, 11.
 स रत्नचूडोऽपि तथा भुशुण्ड्या 288, 3.
 सरले ह्यटित्युदितकार्यदोर्लता- 170, 15.
 सरले सह वारिजभ्रिया 197, 19.
 सरसागसेव रमणेन 253, 1.
 सरसि धवलिते ततः समन्ताद् 48, 11.
 सरसीष्वपि नायतोर्मिलेखा- 79, 13.
 सरसी सुप्रहंसेव 102, 8.
 सरसोऽस्य विमुञ्च तीरलेखाम् 88, 7.
 सरस्वतीकल्पलतैककन्दं 2, 11.
 सरागवत्युत्कालिकाभिराकुले 112, 13.
 सरितः भ्रियमीर्ष्ययेव तस्याः 74, 15.
 सरितमिव वनान्तरे समीरः 54, 1.
 सरित्पयांसीव निशाकरांशु- 281, 11.
 स रेजे मेषनिर्मुक्तः 31, 8.
 सरोजिनीव हंसीभिर् 104, 7.

- सर्धया ते करिष्यन्ति 100, 12.
 सलिलं किरन्तमवलोक्य 246, 19.
 सलिलगतधियाऽथ तेन दूरात् 47, 11.
 सलिलाहतित्रुटितहार— 249, 9.
 सलीलमुज्ज्वलकुलाचलेयम् 149, 5.
 सलीलमेवं वदति स्मितानने 118, 9.
 स वत्सजाते जनकः कृतात्मा 144, 1.
 सवर्षुर्विलोचनपथं यदावयोर् 158, 7.
 सविलासमुदस्तहस्तमुक्तैर् 73, 5.
 सविस्मयं नागपुराङ्गनाभिर् 230, 5.
 सविस्मयो लोचनमार्गमाप्नुया 105, 9.
 सवेगवेलानिलवेह्लिताः क्वचित् 218, 5.
 सशङ्क इव भूपालान् 34, 12.
 स शरान् पुण्डरीकेषु 24, 4.
 स शरापातभीतेन 26, 13.
 साक्षिष्यमभ्यागतमङ्गणान्तिके 211, 9.
 सशीकर इवोदस्तो 181, 6.
 स सङ्गतं यन्मृगशावचक्षुषः 209, 5.
 स सम्भ्रमोत्तम्भितकर्णतालम् 225, 5.
 स सरस्वतीमुखररस्नूपुर— 166, 13.
 सह ते नृपतौ नैव 271, 9.
 सहसा न जगाद लज्जया तु 69, 15.
 सहसाऽन्यथा रहसि मन्त्रिबोधितः 164, 11.
 सहसा हृदये तस्याः 90, 8.
 सहसैव फणाभूतां प्रविष्टा 76, 3.

- सहस्रैवातिथिः प्राप्तः 178, 1.
 सहस्ररश्मेरिव बालखिल्याः 226, 11.
 सहस्रशः खे चलितानि पश्यन् 226, 7.
 सहामुना किञ्चिदुपान्तवर्तिना 64, 9.
 रु हि केनापि कृत्येन 93, 15.
 सहेमशृङ्खलाः श्वानः 23, 3.
 सहेलमभ्युद्धरता धरित्रीं 13, 7.
 संरभ्य राहोरिव चक्रपाणिः 283, 5.
 संसर्गमासाद्य विलासिनीनां 11, 17.
 साकं ऋणीन्द्रसुतयाऽम्बररोधिकम्बु- 307, 13.
 साक्षतं सदधि-दूर्वयाञ्चितं 140, 17.
 सा च त्रिजगतां भर्तुर् 271, 4.
 सा च दोःशायितभुवा 96, 3.
 साचिमुकुलितदृशा ददृशे 246, 9.
 सा अचिरांशुतपनीयमेखला 127, 1.
 साटोपमारोपितचापयष्टिर् 276, 7.
 सास्तनुश्वसनस्पृष्ट- 90, 11.
 सा तेन रेजे हारेण 103, 16.
 सा ते समप्राप्नुतसाहसस्य 155, 19.
 सा नरेन्द्रतिलकं तमैक्षत 124, 7.
 सानूनि यस्य सेवन्ते 182, 8.
 सान्द्रमधुपरिमलैरुच्ये 254, 1.
 सान्द्रमृगमदमषीरचितं 252, 11.
 सान्द्ररुचियुवजनो मदिरां 257, 1.

- सान्द्रस्मरज्वरपिपासितया तथापि 301, 7.
 सान्द्रहेमरजसा महौजसाम् 185, 9.
 सान्द्रानुरागपिशुनाः 295, 5.
 सान्द्रोन्मीलत्सौरभाण्युद्गहन्त्यो 258, 7.
 साऽपदेऽथ भुजगेन्द्रकन्यका 124, 1.
 सा पाटलाविधुतचामरमारुतेषद् 301, 1.
 सा पुनर्न सुलभेत्यसौ शुचा 128, 9.
 सा पुरातनपथेन पावनी 127, 5.
 सा पुरो मम हतेति लज्जया 128, 7.
 साम्राज्यभारोद्गहनप्रगल्भो 19, 15.
 सावशेषजलनीलकोटिभिश्च 138, 9.
 सावहित्थमथेत्यं सा 92, 7.
 सा सनाथा पुरी तेन 93, 6.
 साहसेन परितोषितैस्सुरैर् 133, 11.
 साहसोदधिविलोडने स्वयं 126, 1.
 सा हारहस्ता रुचे 102, 7.
 सित्के तदाभवत्तस्याः 102, 14.
 सितचक्षुषामसितरत्न- 245, 1.
 सितचामरधारणे नियुक्तां 79, 15.
 सितप्रसूनस्तवकैस्तृणाम् 231, 1.
 सितमणिमयसूचिनिर्मितस्य 38, 7.
 सितमभिनावहेमदण्डशोभि- 48, 9.
 सितातपत्रत्वमुदञ्चदाप 288, 5.
 सिताक्षमहर्म्यमुत्तुङ्गं 260, 11.

- सिन्धुराज इति व्यक्तं 187, 8.
 सीता यथा दाशरथेस्सलीलम् 155, 21.
 सीमान्तिताधरः स्मिन्त्वा 269, 16.
 सीमा सतीतिशब्दस्य 176, 7.
 सुकुमारे तवाऽप्यङ्गे 97, 12.
 सुखं सदैवासुरजित् समुद्रे 149, 9.
 सुगन्धिभिः पाटलिपादपेन 236, 9.
 सुगन्धिहारादनुलेपनं करे 56, 13.
 सुजनमिव गुणैरुपोढशोभं 50, 1.
 सुजातकाठिण्यपयोधराः स्पृहाम् 217, 17.
 सुदति त्वदपाङ्गपाटले 198, 5.
 सुदृशस्स करातिथिः शरः 192, 3.
 सुदृशः भ्रमवारिपङ्क्तितात् 205, 15.
 सुदृशः स्फुटं नखनखाङ्कम् 248, 17.
 सुदृशः स किलान्यतभ्युतं 207, 3.
 सुदृशां निमज्ज्य सुरसिन्धु— 245, 17.
 सुदृशां मदादय परिशुद् 257, 7.
 सुधानिष्यन्दजडया 92, 8.
 सुधारस इवोर्वाभृत् 102, 15.
 सुधासितं क्षौममिवास्तृतं तं 146, 13.
 सुधैकसूतिस्स यदाकरस्ते 148, 9.
 सुनिर्जयार्जितमदावृते ज्वरं 164, 7.
 सुन्दरि द्वितयस्यात्र 100, 5.
 सुधुवः स्मरविलासदेशिकं 132, 5.

- सुर-किञ्चर-सिद्धकन्यकाभिः 76, 13.
 सुरतक्लान्तशबरी- 98, 13.
 सुरतभ्रान्तशबरी- 25, 14.
 सुरभिकुसुमचुम्बिनाऽवनम्राम् 41, 3.
 सुरवैरिवीर्यवृद्धमत्सरं पुरः 165, 5.
 सुरांगनाध्यासितरत्नकंधरे 216, 1.
 सुरापगावीचिविपांडुरेष ते 109, 11.
 सुरारि-विद्याधरसुन्दरीणां 286, 1.
 सुवर्णतां वक्त्रमुपैति साधोर् 4, 3.
 सुवर्णपुङ्खे लिखितं शिलीमुखे 63, 17.
 सुवृत्ततामुद्भूता स्वभावतः 213, 17.
 सुवेल-रत्नाकरयोरुदया 289, 3.
 सेना वनस्याभिमुखं प्रयाति 231, 11.
 सोऽतिमात्रगहनेऽपि रंहसा 131, 7.
 सोऽथ तेन बिलवर्त्मना शनैः 135, 11.
 सोऽथ प्रवृत्ते गन्तुं 267, 1.
 सोद्यमेन पुनरप्यवैष्यता 134, 15.
 सोऽपि तं बलितग्रीवः 26, 1.
 सोऽसत् स्मरलीलेन 90, 9.
 सोऽवधार्याथ तस्यामे 262, 10.
 स्तनपञ्चलतां तस्याः 95, 1.
 स्तिमितः क्षणमास्त कौमुदी- 192, 7.
 स्तिमितामवगाहते गतिं 196, 18.
 स्तिमितेवावतस्थे सा 96, 7.

- स्तुत्येत्यवन्तिपतिरिन्दुकलावतंसं 297, 17.
 स्तोतुं कृताञ्जलिपुटः कुटजावदात- 295, 11.
 स्त्रैणकरतलनिरस्तमभूत् 250, 3.
 स्थलारविन्दं सेर्व्येव 100, 2.
 स्थलीर्व्यधित विन्ध्यस्य 25, 8.
 स्थाने तवानुरागो ऽयं 101, 5.
 स्थाने यदाल्हादयसि प्रपन्नं 148, 7.
 स्थापितैर्मणिपीठेषु 184, 1.
 स्थितमत्र वचस्यलङ्घनीये 88, 12.
 स्थितमन्तरमीषु साम्प्रतम् 204, 3.
 स्थितमेतदयोमुखेष्वमीषु 81, 7.
 स्थिते परिष्वज्य सरोजिनीमिमां 60, 9.
 स्थितोऽयमन्तर्नवपल्लवानां 234, 19.
 स्थित्वा क्षणमुवाचेदं 180, 14.
 स्थित्वाथ किञ्चित्तमवन्तिनाथम् 142, 9.
 स्थित्वा स तत्र पुरतो 267, 12.
 स्थित्वैकतो युवतिमङ्गलगीतिमत्र 299, 15.
 स्थिरा भव नृपेण त्वं 101, 13.
 स्थिरीकृताशो मनसाऽपि दुर्लभां 57, 13.
 स्थिरो भव मितं कालं 189, 9.
 स्थूलजललवनिभेन दधे 245, 3.
 स्थूलाभुधारासन्तान- 183, 1.
 स्पर्धयेव निचयः 'पयोमुचां 124, 5.
 स्पर्शतः किल यदम्भसां शटि- 187, 15.

- स्फुटकेलिमृगोपनीतबाण - 81, 1.
 स्फुटविंशुमराजिनैकतः 198, 3.
 स्फुटेयमस्याः कुरुते यदङ्गके 110, 3.
 स्फुरस्फणच्छत्रमणिप्रतान- 284, 11.
 स्फुरदतनुशिलीमुखस्य चापे 45, 9.
 स्फुरदङ्कुतरूपसम्पदं ताम् 76, 9.
 स्फुरदधरविकीर्णदन्तकान्ति- 42, 11.
 स्फुरदुदरनिवेशितेन्द्रनीलां 53, 1.
 स्फुरस्कान्तिचयव्याजाद् 91, 7.
 स्फुरन्नक्षत्रशबले 34, 6.
 स्मरकेलिकलारसञ्ज्ञताम् 205, 19.
 स्मरत्यस्मान् सखीस्वैर- 261, 16.
 स्मरमूर्धविलोचनार्चिषीव 75, 11.
 स्मरलक्ष्मि विहायसाञ्जुना 195, 10.
 स्मरवरकरिहस्तशीकराणां 41, 7.
 स्मरामिकणमेणाक्ष्यास् 90, 7.
 स्मरानिलपरामर्शाद् 264, 8.
 स्मरेण मर्मणि कापि 96, 9.
 स्मरैकदूती सहकारशास्त्रिनो 114, 13.
 स्मितच्छटेव निर्याति 99, 6.
 स्मितज्योत्स्नादरिन्नेण 185, 15.
 स्मितमेतदलोलाक्षि 98, 7.
 स्मितं सरस्वतीरत्न- 81, 2.
 स्मिता यशोभटकरार्पितचापमण्डि 290, 7.

- स्मित्वा वद्धमतीनाथस् 261, 14.
 स्मित्वैक्या स विलसन्मकरावचूल- 293, 1.
 ऋणसाविति यत्फणाद् धत्ते 75, 15.
 सस्तकनकवलयः सुदृशः 249, 19.
 स्वजीवितान्याजिमुखे विहातुम् 284, 1.
 स्वनामधेयचिह्नस्य 26, 10.
 स्वपितृ प्रणयार्द्रयोरिदं 204, 7.
 स्वपुरोपवने समुत्सुकः 192, 13.
 स्वप्रान्तरप्रणयजल्पितमात्मभर्तुर् 207, 9.
 स्वबाण इव स प्राप 27, 6.
 स्वयमिव नलिनीवनप्रसूतेः 39, 1.
 स्वराज्यमत्सारुणमण्डलाघो 16, 9.
 स्वर्णासने स्वयमथाच्छफणातपत्र- 299, 11.
 स्ववक्त्रसौन्दर्यविलोकनेषु 8, 19.
 स्ववीर्यपर्यस्तपुरन्दरेण 151, 7.
 स्वशरस्फुरितं मनोभुवा 199, 5.
 स्वशिल्पविज्ञानपरप्रकर्ष- 12, 15.
 स्वसूक्तीचर्यास्वपरेण नाम्ना 20, 1.
 स्वस्ति स्थितस्य स्वःसिन्धु- 262, 11.
 स्वं रूपमाप्स्यसि तदेति समादिदेश 303, 3.
 स्वां रुचिं नहि कदाचिदश्नुते 129, 9.
 स्वादुनिर्मलरसोर्मिनिर्भरा 127, 7.
 स्वेदमिच्छाङ्गरागः स 81, 13.
 स्वेदोदबिन्दुच्छलतः कपोले 239, 11.
 स्वैरप्रचारः कलिकुञ्जरस्य 19, 1.

ह.

- हठेन नेतुं वशतामिवात्मनो 59, 1.
 हतावशेषाणि पुरोऽस्य चेलुर् 284, 17.
 हन्तैष पन्नगपतेरतुलप्रतिज्ञा- 294, 13.
 हनूमतेव यशसा 184, 10.
 हरन्ति पुष्पाणि महीरुहाणां 233, 5.
 हरयः शेरते यस्य 182, 3.
 हरहसितसितं दिवापि कान्ति- 40, 7.
 हरिणमिथुनमुक्तान्योन्यकण्डूयनं तत् 224, 1.
 हरिणाङ्गुस्तुन्दरमनेक- 252, 5.
 हरिणीदृशो इतपुरन्धि- 246, 15.
 हरेस्त्वमंशोऽत्र कृतावतारस् 155, 7.
 हर्षाश्रुलवकीर्णेन 102, 1.
 हारमवहदपरा न परं 252, 7.
 हारवलयमरविन्ददृशाम् 247, 5.
 हारवल्लीं दधल्लोलां 268, 14.
 हाराः पतत्साञ्जनबाष्पपङ्क- 13, 13.
 हारीतशङ्कां कलहंसशावा 8, 15.
 हारेणाऽऽमलकस्थूल- 21, 5.
 हिमच्छटाहारिभिरंशुजालैः 5, 11.
 हिमस्विषः प्रंत्युपकारगोचरो 222, 1.
 हिमाचलेन्द्रशिखरे 268, 10.
 हिरण्मयी पार्थिवबाणपङ्क्तिर् 287, 8.
 हृणावरोधवैधव्य- 186, 2.

- हृत्तमुग्धमधूकशोभयोर् 203, 7.
 हृत्तसप्तहेमशतपत्र— 252, 13.
 हृतं कुतूहलेनालं 176, 5.
 हृता तस्यैकदा धेनुः 182, 15.
 हृदयन्यस्तकर्पूर- 175, 13.
 हृदयं पुष्पचापेन 266, 14.
 हृदयेशमुक्तजलधौत— 247, 15.
 हृदयेन पराममर्शं चैवं 88, 17.
 हृदि तूरगराजेन्द्र— 94, 2.
 हृदि दीर्घगुणं दध्रे 103, 12.
 हृदि प्रविष्टैरविशुद्धिमद्भिर् 285, 11.
 हृदि यन्निधाय सहसैव याम्यहं 168, 7.
 हेतुद्वितयमेवात्र 180, 5.
 हेतुदशशिप्रभ्रवाप्रेर- 188, 4.
 हेमकमलसुभगे सरितः 244, 3.
 हेमकोकनदं देवः 274, 2.
 हेमपुङ्गाङ्किते तस्मिन् 91, 4.
 हेमाम्बुजं तरुणि तत्तरसाऽपहत्य 172, 19.
 हेमाम्बुजेन विरचय्य वतंसमस्याः 302, 1.
 हैमं नृपस्यन्दनमुत्पताकम् 226, 9.
 हंसैरिव स्मेरतटाः समन्तात् 280, 13.
 ह्रिये तवेयं यदि कल्पते कथा 118, 5.
 ह्रियेव रक्तांशुकपल्लवस्तया 110, 15.

BOMBAY SANSKRIT SERIES.

Edited under the superintendence of Dr. P. Peterson and Dr. R. G.

Bhāṇḍārkar.

	Rs.	a.	p.
No. I.— <i>Pañchatantra</i> , Books IV. and V. Edited, with Notes, by Dr. G. Bühler	0	4	0
No. II.— <i>Nāgojibhaṭṭa's Paribhāshenduśekhara</i> . Edited and explained by Dr. F. Kielhorn. The Sanskrit Text and various Readings, Part I.	0	8	0
No. III.— <i>Pañchatantra</i> , Books II. and III. Edited, with Notes, by Dr. G. Bühler	0	4	0
No. IV.— <i>Pañchatantra</i> , Book I. Edited, with Notes, by Dr. F. Kielhorn. (In the press.)			
No. V.—The <i>Raghuvaṃśa</i> of Kālidāsa, with the Commentary of Mallinātha. Edited, with Notes, by S. P. Pandit, M.A. Part I., Cantos I.—VI. (In the press.)			
o. VI.— <i>Mālavikāgnimitra</i> : a Sanskrit Play by Kālidāsa. Edited, with Notes, by Shankar P. Pandit, M.A. ...	2.	2	0
o. VII.— <i>Nāgojibhaṭṭa's Paribhāshenduśekhara</i> . Edited and explained by Dr. F. Kielhorn. Part II. (Translation and Notes), <i>Paribhāshās</i> I.—XXXVII....	0	8	0
o. VIII.—The <i>Raghuvaṃśa</i> of Kālidāsa, with the Commentary of Mallinātha. Edited, with Notes, by S. P. Pandit, M.A. Part II., Cantos VII.—XIII.	0	12	0
o. IX.— <i>Nāgojibhaṭṭa's Paribhāshenduśekhara</i> . Edited and explained by Dr. F. Kielhorn. Part II. (Translation and Notes), <i>Paribhāshās</i> XXXVIII.—LXIX..	0	8	0
o. X.—The <i>Daśakumāracharita</i> of Daṇḍin. Part I. Edited, with Critical and Explanatory Notes, by Dr. G. Bühler	0	8	0
o. XI.—The <i>Nīṭisataka</i> and <i>Vairāgyasataka</i> of Bhartṛihari, with extracts from two Sanskrit Commentaries. Edited, with Notes, by Kāshināth Trimbak Telang, M.A. (Copies not available.)			
o. XII.— <i>Nāgojibhaṭṭa's Paribhāshenduśekhara</i> . Edited and explained by Dr. F. Kielhorn. Part II. (Translation and Notes), <i>Paribhāshās</i> LXX.—CXXII. ...	0	8	0
o. XIII.—The <i>Raghuvaṃśa</i> of Kālidāsa, with the Commentary of Mallinātha. Edited, with Notes, by S. P. Pandit, M.A. Part III., Cantos XIV.—XIX.	0	8	0

- No. XIV.—Vikramāṅkadeva-Charita. Life of king Vikramāditya Tribhuvanamalla of Kalyāṇa, composed by his Vidyapati Bilhana. Edited, with an Introduction, by Dr. G. Bühler. (Copies not available.)
- No. XV.—Mālafi-Mādhava : a Drama by Bhavabhūti. Edited, with Critical and Explanatory Notes, by Dr. R. G. Bhandarkar, M.A. (Second Edition in the Press.)
- No. XVI.—Vikramorvaśi : a Drama by Kālidāsa. Edited, with Notes, by Shankar P. Pandit, M.A. (Under revision.)
- No. XVII.—Hemachandra's Deśanāmamālā. Edited, with Critical Notes, a Glossary and a Historical Introduction, by Professor R. Pischel and Dr. G. Bühler, Part I. Text and Critical Notes by Professor Pischel. 1 0 0
- No. XVIII.—Vyākaraṇa-Mahābhāṣyā of Patañjali. Edited by Dr. F. Kielhorn. Vol. I. complete. Parts I., II. and III. ... 9 0 0
- No. XIX. Ditto ditto by ditto. Vol. I. Part II. 1 0 0
- No. XX. Ditto ditto by ditto. Vol. I. Part III. 1 0 0
- No. XXI. Ditto ditto by ditto. Vol. II. Part I. 1 0 0
- No. XXII. Ditto ditto by ditto. Vol. II. Part II. 1 0 0
- No. XXIII. Vāsisṭhadharmaśāstram. Edited, with Notes, by Dr. A. A. Führer ... 0 8 0
- No. XXIV.—Kādambarī by Bāṇa and his son. Vol. I. Sanskrit Text, complete. Edited by Dr. P. Peterson. (Copies not available.)
- Do. Vol. II. Introduction and Notes, by do. ... 2 0 0
- No. XXV.—Kīrti-Kaumudī. Edited, with Notes, by Prof. A. V. Kathavaté. (Copies not available.)
- No. XXVI.—Vyākaraṇa-Mahābhāṣyā of Patañjali. Edited by Dr. F. Kielhorn. Vol. II. Part III. ... 1 0 0
- No. XXVII.—Mudrārākṣhaśa, by Viśākhadatta, with the Commentary of Dhundhirāja. Edited, with Notes, by K. T. Telang. (Copies not available.)
- No. XXVIII.—Vyākaraṇa-Mahābhāṣyā of Patañjali. Edited by Dr. F. Kielhorn. Vol. III. Part I. ... 1 0 0
- No. XXIX.—Do. do. of do. by do. Vol. III. Part II. 1 0 0
- No. XXX.—Ditto do. of do. by do. Vol. III. Part III. 1 0 0
- No. XXXI.—Subhāṣitāvalī of Vallabhadeva. Edited by Dr. P. Peterson and Pandit Durgāprasad ... 2 8 0
- No. XXXII.—Tarka-Kaumudī of Laṅgākṣhi Bhāskara. Edited by Professor M. N. Dvivedi ... 0 12 0
- No. XXXIII.—Hitopadeśa of Nārāyaṇa. Edited by Dr. P. Peterson ... 0 14 0
- No. XXXIV.—The Gaudavaho, by Vākpati. Edited by Shankar P. Pandit ... 3 0 0

	Rs.	a.	p.
No. XXXV.—Mahānārāyaṇa Upanishad. Edited by Colonel G. A. Jacob	0	7	0
No. XXVI.—University Selections of Hymns from the Rigveda. Edited by Dr. P. Peterson	4	0	0
No. XXXVII.—Śārṅgadharapaddhati. Edited by Dr. P. Peterson. Vol. I.	3	0	0
No. XXXVIII.—Naishakarmyasiddhi. Edited by Col. G. A. Jacob	2	0	0
No. XXXIX.—A Concordance to the principal Upanishads and Bhagvadgītā, by the same author	8	0	0
No. XL.—Eleven Atharvaṇa Upanishads, with Dīptkās, by the same author	2	8	0
No. XLI.—Handbook to the Study of the Rigveda, by Dr. P. Peterson. Part I.	3	0	0
No. XLII.—The Daśakumaracharita of Dandin, Part II. (completing Dr. Bühler's Edition). Edited with Critical and Explanatory Notes by Dr. P. Peterson	0	8	0
No. XLIII.—Handbook to the Study of the Rigveda, by Dr. P. Peterson. Part II. comprising the Seventh Maṇḍala with the Commentary of Sāyana... ..	5	0	0
No. XLIV.—Aphorisms of the Sacred Law of the Hindus, an Index of the Sūtras and the various Readings of the Hiraṇyakeshī-Dharmasūtra, by Dr. G. Bühler. Part I.	2	12	0
No. XLV.—Rājataranginī. Edited by Pandit Durgāprasād, Part I. containing the first 7 (seven) Tarangas	3	0	0
No. XLVI.—Patañjali's Yogasūtras. Edited with the Scholium of Vyāsa and the Commentary of Vāchaspati, by Mahāmahopādhyāya Rājārām Shāstri Bodas.	3	4	0
No. XLVII.—Pārāśara Dharma Saṁhitā with the Commentary of Sāyana Mādhavācharya, Vol. I. Part I. Edited by Pandit Vāman Shāstri Islāmpurkar	4	4	0
No. XLVIII.—Ditto do. of do. by do. Vol. I. Part II.	4	0	0
No. XLIX.—Nyāyakōśa. 2nd Edition. Edited by Mahāmahopādhyāya Bhīmācharya Zaikrkar	12	0	0
No. L.—Āpastamba Dharmasūtra, Part II. Edited by Dr. G. Bühler	1	8	0
No. LI.—Rājataranginī. Edited by Pandit Durgāprasād, Vol. II. Tarangas VIII.	2	8	0
No. LII.—Mrichhakatika, Part I. Edited with two commentaries and various readings by Mr. N. B. Godbole.	3	8	0

